

T.C.
SIİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

Kübra ÇELİK

KEMALETTİN TUĞCU’NUN ROMANLARINDA
ERDEMLER VE ROL MODEL KARAKTERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM

SIİRT - 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	VI
TABLOLAR DİZİNİ.....	VII
ÖN SÖZ.....	VIII

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
PROBLEM DURUMU.....	1
VARSAYIMLAR.....	2
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	2
ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLER.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ÇOCUK KAVRAMI VE ÇOCUK EDEBİYATI.....	6
1.1.1. Dünya’da Çocuk Edebiyatı Tarihi.....	7
1.1.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Tarihi.....	8
1.1.3. Çocuk Edebiyatının Amacı.....	12
1.2. ÇOCUK KİTAPLARI.....	13
1.2.1. Çocuk Kitaplarında Çocuğa Görelik Kavramı.....	15
1.2.2. Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği.....	17
1.2.3. Çocuk Kitaplarının Yapısı.....	19
1.2.4.Çocuk Romanları.....	20
1.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA KARAKTER VE KARAKTER EĞİTİMİ.....	23
1.3.1. Karakter Kavramı.....	24

1.3.1.1. Rol Model Kavramı.....	25
1.3.2. Karakter Eğitimi.....	28
1.3.3. Karakter Eğitiminde Edebî Eserlerin Rolü.....	33
1.3.4. Karakter Eğitiminde Rol Model Etkisi.....	40
1.4. TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA ERDEMLER TEMASI.....	42
1.5. KEMALETTİN TUĞCU.....	45
1.5.1. Hayatı.....	45
1.5.2. Edebî Kişiliği ve Sanatı.....	50
1.5.3. Eleştirilerin Odağında Kemalettin Tuğcu.....	62
1.5.4. Eserleri.....	67

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	72
2.2. ÇALIŞMANIN İNANDIRICILIĞI VE AKTARILABİLİRLİĞİ.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGU VE YORUMLAR

3.1. ERDEMLER VE ROL MODEL KARAKTERLER.....	75
3.1.1. Adalet Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	75
3.1.2. Azim Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	83
3.1.3. Cömertlik ve Paylaşma Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	85
3.1.4. Diğerkâmlık Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	91
3.1.5. Dostluk Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	101
3.1.6. Dürüstlük Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	105
3.1.7. Güven Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	109
3.1.8. Kanaatkârlık Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	112
3.1.9. Merhamet Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	117
3.1.10. Saygı Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	121
3.1.11. Sevgi Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	130

3.1.12.Sorumluluk Bilincinde Olmak Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	161
3.1.13. Vefa Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	163
3.1.14. Yardımlaşma Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	169
3.1.15. Yol Gösterici Olmak Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler.....	185
3.2. ROL MODEL KARAKTERLERİN SAYISAL DEĞERLERİ.....	196
3.3. ROMANLARDA ROL MODEL KARAKTERLERİN ÖZELLİKLERİ.....	199
3.3.1. Çocuk Rol Model Karakterler.....	199
3.3.2. Yetişkin Rol Model Karakterler.....	204

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ.....	210
ÖNERİLER.....	212
KAYNAKÇA.....	215
ÖZGEÇMİŞ.....	227

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****KEMALETTİN TUĞCU’NUN ROMANLARINDA ERDEMLER VE ROL
MODEL KARAKTERLER****Kübra ÇELİK****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM****2021, 238 sayfa****Jüri Üyesi (Başkan): Prof. Dr. Cahit EPÇAÇAN****Doç. Dr. Mehmet Emin ULUDAĞ****Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM**

Çocuklara yönelik hikâye edici metinlerin çocukların kişisel gelişimi ve eğitimi üzerinde önemli katkıları vardır. Türk edebiyatında bu anlamda değerlendirilebilecek çok sayıda hikâye edici metin bulunmaktadır. Kemalettin Tuğcu’nun romanları bu metinler arasında değerlendirilebilecek niteliktedir. Çalışmada Kemalettin Tuğcu’nun çocuk romanlarındaki rol model karakterler, Türkçe Öğretim Programı’nda (2019) yer alan “Erdemler” teması bağlamında incelenmiştir. Yapılan çalışmanın amacı, incelenen romanlardaki karakterlerin rol model olma yönlerini erdemli davranışlar ilişkisiyle ortaya çıkarmaktır.

Çalışma toplam beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın amacı ve önemi, problem durumu, kapsam ve sınırlılıklar belirtilmiştir. Birinci bölüm, çalışmanın kavramsal çerçevesini içermektedir. İkinci bölümde araştırmanın yöntem ve metodu belirtilmiştir. Üçüncü bölümün ilk kısmı, çalışmanın temel bölümünden oluşan bulgu ve yorumlardan ibarettir. Bu bölümde sınıflandırmaya esas alınan erdemli davranışlar hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Romanlardaki rol modellerin karakter özellikleri verilerek erdemli davranışlar sıralanmıştır. Her erdemin sonunda rol model karakterlerin başlıklara dağılımını gösteren bulgular tabloya dökülmüştür. Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise incelenen romanlardaki rol model karakterler, çocuk ve yetişkin olmak üzere özelliklerine göre iki tabloda gösterilmiştir. Son olarak, tezin dördüncü bölümünde sonuç ve öneriler sunulurken incelenen romanlar; Türkçe eğitimi, çocuk edebiyatı, karakter eğitimi ve karakterlerin rol model olmaları yönünden değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonucunda incelenen romanların çocukların rol model alabilecekleri karakterler üzerinde kurgulandığı tespit edilmiştir. Bu tespite göre Kemalettin Tuğcu’nun romanları Türkçe eğitiminde bir materyal olarak kullanılabilecek niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, çocuk gerçekliği, karakter eğitimi, tema.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
VİRTUES AND ROLE MODEL CHARACTERS IN KEMALETTİN TUĞCU'S
NOVELS

Kübra ÇELİK

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM

2021, 238 pages

Jury: Professor Doctor Cahit EPÇAÇAN
Associate Professor Mehmet Emin ULUDAĞ
Doctor Lecturer Mehmet Halil SAĞLAM

Narrative texts for children have important contributions to children's personal development and education. There are many narrative texts in Turkish literature that can be evaluated in this sense. Kemalettin Tuğcu's novels can be considered among these texts. In the study, role model characters in Kemalettin Tuğcu's children's novels were examined in the context of the "Virtues" theme in the Turkish Education Program (2019). The aim of the study is to reveal the role model aspects of the characters in the analyzed novels in relation to virtuous behaviors.

The study consists of five chapters in total. Introduction part, the purpose and importance of the research, problem situation, scope and limitations are stated. The first part contains the conceptual framework of the study. In the third part, the method and method of researches are specified. The second part of the fourth part consists of the findings and comments that consist of the main part of the study. This section contains general information about virtuous behaviors that are based on classification. Virtuous behaviors are listed by giving the character traits of the role models in the novels. At the end of each virtue, the findings showing the distribution of role model characters into titles are tabulated. In the second part of the third chapter, the role model characters in the analyzed novels are shown in two tables according to their characteristics, child and adult. Finally, in the fourth part of the thesis, the novels examined by presenting the results and suggestions; Turkish education has been evaluated in terms of children's literature, character education and characters being role models.

As a result of the study, it was determined that the novels examined were based on characters from which children can take role models. According to this determination, Kemalettin Tuğcu's novels can be used as material in Turkish education.

Key Words: Children's literature, child reality, character education, theme.

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

bkz.	: Bakınız
CEP	: Character Education Partnership
Doç. Dr.	: Doçent Doktor
Dr. Öğr. Üyesi:	Doktor Öğretim Üyesi
Ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ss.	: Sayfa sayısı
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜYAP	: Tüm Yapım Fuarcılık Yapım A.Ş.
TY	: Tarih Yok
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Rol Model Karakterlerin Erdemlere Göre Roman Dağılımları.....	195
Tablo 2: Romanlardaki Çocuk Rol Model Karakterlerin Özellikleri.....	198
Tablo 3: Romanlardaki Yetişkin Rol Model Karakterlerin Özellikleri.....	203

ÖN SÖZ

Kemalettin Tuğcu çocuklar için kaleme aldığı yüzlerce eser, hayatı ve edebî kişiliğiyle çocuk edebiyatının en seçkin yazarlarından biri olmuştur. Fiziksel engelinden dolayı dış dünyayla bağını koparıp kendi dünyasında yaşayan Kemalettin Tuğcu, içinde bulunduğu psikolojik ruh halini eserlerine sıklıkla yansıtmıştır. Yazdığı eserlerde okura gerçek bir dünya kurmuş, bununla birlikte kendi hayatından kesitler de sunmuştur.

1950-1980 yılları arasında oldukça verimli bir yayım faaliyetinde bulunan Tuğcu, özellikle romanlarıyla çocuklara okuma bilinci ve eleştirel düşünme becerisi kazandırmıştır. Romanlarında olay örgülerini dokunaklı ve sürükleyici bir şekilde işlemesi, yalın ve akıcı bir üslup kullanması Tuğcu’nun daha çok okunmasını sağlayan etkenler olmuştur. Yazdığı eserler yazarın yaşadığı dönemin havasını taşımaktadır. Romanların bu yönü okur dünyasında kendilerinden bir parça bulmalarını sağlamıştır. Bu doğrultuda Tuğcu, okurlara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmayı başarmıştır. Kemalettin Tuğcu’nun roman karakterleri, çocuk okurlar için rol model olma potansiyeline sahiptirler. Dünyayı tanıma ve anlamlandırmada rol model arayışı içinde olan çocuklar için Kemalettin Tuğcu’nun çocuk romanlarının, karakter eğitimi bakımından uygun eserler oldukları düşünülmektedir.

Bugüne kadar çocuk romancılığı alanında Türk edebiyatının en önemli yazarları arasında bulunan Kemalettin Tuğcu’nun romancılığı üzerine farklı açılardan yapılan on yüksek lisans tezi tespit edilmiştir: (Arlı, 2005), (Ş. Şimşek, 2005), (Arıcan, 2006), (G. Güven, 2007), (Güney, 2007), (Nacar, 2008), (Yalanız, 2013), (Çorapçı, 2019), (Oruç, 2019), (Çolak, 2019). Tespit edilen tezlerde Tuğcu’nun romancılık yönü farklı açılardan incelenmiştir. Yapılan çalışmalar Tuğcu’nun edebî yönünü farklı açılardan ortaya koymuştur. Bu çalışmanın da yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada, Kemalettin Tuğcu’nun romanlarında yer alan rol model karakterler tespit edilip, Türkçe Öğretim Programı’ndaki (2019) “Erdemler” teması ile ilişkilendirilerek yorumlanması çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca bu rol model karakterlerin romanlara ne ölçüde yansıdığını tespit etmek için erdemler ayrı başlıklar halinde sınıflandırılmıştır.

“Kemalettin Tuğcu’nun Romanlarında Erdemler ve Rol Model Karakterler” adlı

yüksek lisans tezimin her aşamasında bana yol göstericilik yaptığı, güvendiği, inandığı, yetersiz kaldığım noktalarda destek olduğu ve ufkumu açtığı için değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil SAĞLAM'a teşekkürlerimi sunarım. Yine hayatımın her döneminde olduğu gibi tez çalışmam süresince de her türlü desteklerini benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan anneme ve ağabeyim Alican ÇELİK'e gönülden teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım ve bende emeği geçen bütün hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Siirt-2021

Kübra ÇELİK

GİRİŞ

Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarındaki rol model karakterlerin Türkçe Öğretim Programındaki (2019) “Erdemler” teması ile olan ilişkilerini inceleyen çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın amacı ve önemi, problem durumu, problem cümlesi, kapsam ve sınırlılıkları ile varsayımlar belirtilmiştir. Ayrıca bu bölümde araştırma kapsamındaki eserlere de yer verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çocuk kitapları çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Çocuk romanları bu kapsamda değerlendirilebilecek önemli kaynaklardandır. Türk edebiyatında özellikle Cumhuriyet'ten sonra çocuklara yönelik çok sayıda roman kaleme alınmıştır. Fakat bu romanların çocuğa görelilik yönü tartışma konusudur. Çocuk romanlarının çocuklara rol model olacak karakterler üzerine kurgulanması önemli bir husustur. Çünkü çocuk; roman karakteriyle özdeşlemekte, ona benzemeye çalışmakta, onunla üzülmekte ve onunla sevinmektedir. Çalışmada çocuk romanlarındaki ana ve yan karakterlerin çocuklara rol model olma yönleri incelenmektedir. Çalışmanın temel amacı, çocuk romanlarının rol model olma yönleriyle tavsiye edilebilirlik yönünü ortaya çıkarmaktır. Kemalettin Tuğcu'nun romanları bu amaca uygun olduğundan dolayı çalışmanın özel amacı da Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarındaki rol model karakterleri “Erdemler” teması bağlamında incelemektir.

PROBLEM DURUMU

Bu çalışma, Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarında yer alan rol model karakterlerin tespit ve tasnif edilerek Türkçe Öğretim Programındaki (2019) “Erdemler” teması bağlamında incelenmesine yöneliktir. Bu çalışmanın problemi “Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarındaki rol model karakterler kimlerdir? Bu rol model karakterler çocuk okurlara hangi erdemleri aktarmaktadır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu problem doğrultusunda belirlenen alt problemler şu şekildedir:

1. Kemalettin Tuğcu, çocuk romanlarındaki rol model karakterleri nasıl işlemiştir?

2. Rol model karakterler, nitel ve nicel bağlamda hangi özellikleri taşımaktadır?
3. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki karakterlerin ortak özellikleri var mı?
4. Romanlarda hangi erdemler ve rol model karakterler ön plandadır?
5. Yan karakterler rol model olma niteliği taşıyormu?
6. Rol model karakterler, çocuk okurların şahsi sorunlarını çözmede ve dünyayı tanımalarında etkililer mi?
7. Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarının eğitsel nitelikleri var mı?
8. Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanları, "Erdemler" teması açısından çocuklar için uygun eserler mi?
9. Romanlar, Türkçe derslerinde materyal olarak kullanabilir mi?

VARSAYIMLAR

Araştırmada temel alınan varsayımlar şu şekildedir:

1. Araştırmada basit seçkisiz yöntemle belirlenen romanların yazarın bütün romanlarının genel özelliklerini içerdiği düşünülmüştür.
2. Kemalettin Tuğcu'nun, edebiyatımızın çok sayıda eser veren ve bir dönem en çok okunan yazarlarımızdan biri olduğu varsayılmaktadır.
3. Romanlar, çocuk okurların özdeşim kurabilecekleri rol modeller üzerine kurgulanmıştır.
4. Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarının eğitsel iletiler açısından zengin eserler olduğu varsayılmıştır.
5. Çocuk gerçekliğiyle çocuklar için eserler üreten Tuğcu'nun romanlarındaki karakterlerin ve olayların yazarın hayatından izler taşıdığı varsayılmaktadır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırma, yazarın 1968-1982 yılları arasında İtimat Kitabevi tarafından yayımlanan 55 çocuk romanı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada tespit edilen bulgular, Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) yer alan "Erdemler" teması ile ilişkilendirilerek sınıflandırılmıştır. Buna göre çalışmada tespit edilen rol model karakterler, şu erdemlere göre belirlenmiştir: Adalet, Azim, Cömertlik ve Paylaşma, Diğerkâmlık, Dostluk,

Dürüstlük, Güven, Kanaatkârlık, Merhamet, Saygı, Sevgi, Sorumluluk Bilincinde Olmak, Vefa, Yardımlaşma ve Yol Gösterici Olmak.

Kemalettin Tuğcu'nun romanları üzerine yapılan tez çalışmalarında araştırmacıların Damla, Nehir, Serhat, Ünlü ve Kurtuluş yayınevleri tarafından yayımlanan eserleri kullandıkları tespit edilmiştir. Çalışmada araştırmacılara karşılaştırma imkânı sunmak için yazarın İtimat Kitabevi tarafından yayımlanan romanları tercih edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki çocuk romanları, Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) yer alan "Erdemler" teması çerçevesinde roman karakterlerinin rol model olma durumlarının tespiti açısından incelenmiştir.

Kemalettin Tuğcu, bazı romanlarının son kısmına birkaç kısa öyküye de yer vermiştir. Çalışmanın odak noktası romanlar olduğu için bu öyküler araştırma kapsamına alınmamıştır.

ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLER

Kemalettin Tuğcu'nun çalışmada incelenen romanlarının listesi aşağıda verilmiştir. İncelenen romanların bazılarında yayım yılları verilmemiştir. Bunun nedeni yayınevlerinin yayım yılını yazmaması ya da sahaflardan alınan kitapların yıpranmış olması ile sayfaların kopuk olmasıdır. Bu yüzden tarihi belli olmayan kitaplar için "Tarih Yok" anlamına gelen "TY" kısaltması yazılmıştır. Kitap isimlerinin bazıları kapak ve kapak sayfasında farklılıklar gösterdiği için kapak sayfasında yazan isim de parantez içinde gösterilmiştir. Aşağıda listesi verilen eserlerin yayım yılı belli olanlar kronolojik olarak sıralanmış, belli olmayanlar ise alfabetik olarak sona yazılmıştır. Aynı yıl yayımlanan eserler de harf sırasına göre eklenmiştir.

1. *Babasının Oğlu*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1968).
2. *Düşkün Çocuk*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1968).
3. *Maymunlar Adası*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1968).
4. *Anasının Kuzusu*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1969).
5. *Çalınmış Çocuklar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1970).
6. *Hırsızın Oğlu*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1970).
7. *Küçük Adamlar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1970).
8. *Altın Rüyası*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1971).

9. *Ekmek Parası*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1971).
10. *Komşularımız (Bitişik Komşular)*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1971).
11. *Çocuklar Adası*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1972).
12. *Kaçık (Kaçık Garip Bir Adam)*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1972).
13. *Yer Altında Bir Şehir*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1972).
14. *Kardeşim Tomris*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1973).
15. *Korkunç Yıllar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1973).
16. *Küçük Kaptan*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1973).
17. *Arkadaşım Teoman*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1974).
18. *Balıkçı Güzeli*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1974).
19. *Garip*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1974).
20. *Küçük Çırak*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1974).
21. *Unutulan Çocuk*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1975).
22. *Üç Arkadaş*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1975).
23. *Altın Bilezik*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1976).
24. *İncili Terlik*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1976).
25. *Sokak Çocuğu*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1976).
26. *Üvey Baba*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1976).
27. *Adını Değiştiren Çocuk*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
28. *Çiftlikteki Sürgünler*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
29. *İçler Acısı*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
30. *Çocuksuzlar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
31. *Görmeyen Yavru (Görmeyen Yavrucak)*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
32. *Öksüz Murat*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
33. *Talihsiz Çocuk*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1977).
34. *Bizim Mahallenin Çocukları*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1978).
35. *Bu Toprağın Çocukları*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1978).
36. *Kimsesiz Çocuklar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1978).
37. *Pasifikte Bir Türk Genci*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1979).
38. *Yetim Malı*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1979).
39. *Yolunu Şaşırın Adam*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1979).
40. *Eskici Baba*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1982).
41. *Köyünü Unutan Adam*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (1982).
42. *Ah Bu Çocuklar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
43. *Ahretlik*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
44. *Aradaki Demir Kapı*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
45. *Benim Babam*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).

46. *Çocuk Pazarı*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
47. *Huysuz Çocuk*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
48. *Kimsesiz Adam*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
49. *Köye Gelen Yabancı*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
50. *Küçük Gazeteci*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
51. *Öksüz Oğlan*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
52. *Serseri Çocuklar*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
53. *Yavrucuk*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
54. *Yuvadan Uzak*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).
55. *Zavallı Büyükbaba*. İstanbul: İtimat Kitabevi, (TY).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ÇOCUK KAVRAMI VE ÇOCUK EDEBİYATI

Yaratılışı itibariyle insan, toplumsal yaşama sahip bir varlıktır. Bu toplumsal yaşam sayesinde gerekli ihtiyaçlarını karşılamakta ve diğer insanlarla birlikte yaşamını sürdürmektedir. Çocukluk döneminden itibaren insanlara nasıl davranılması gerektiğini ve onlarla nasıl yaşayacağını öğrenerek büyümektedir. Bu doğrultuda kişiliğini oluşturmaya başlamaktadır. Aslında her çocuk kendine özgü kişilik özellikleriyle dünyaya gelmekte ve sürekli bir gelişim ve değişim içinde olmaktadır. Kişilik kavramı, insanları diğerlerinden farklılaştırıp onu özel yapan özellikleridir. Kişilik, kişinin doğuştan getirdiği kalıtsal özellikler ve çevrenin etkisiyle sonradan kazandığı özelliklerin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. İnsanın ilgi alanları, davranışları, konuşma tarzı, yetenekleri, duyguları, düşünceleri, karakter ve değerleri, inançları; sosyal, fiziksel ve zihinsel özellikleri vs. gibi tüm özellikleri onun kişiliğini oluşturmasında etkili olan unsurlardır.

Bazı araştırmacılara göre “çocuk” kavramı; “iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek yahut bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan” (Oğuzkan, 1987: 87), “gereğince olgunlaşmamış insan” (Okay, 1998: 24) demektir. T. Şimşek’e (2020: 13) göre de “doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemde yaşayan 0-15 yaş grubundaki küçük insan” şeklinde tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20 Kasım 1989 tarihinde kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde de “*On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*” (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB] Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2020) maddesi yer almaktadır.

Oğuzkan (2010: 3), eskiden doğrudan doğruya çocuklara seslenen eserler olmadığından ya da çok az bulunduğu için yetişkinler için yazılan eserlerin okutturulduğunu bir gerçek olarak kabul etmektedir. Gelişim psikolojisine yönelik

Çalışmaların artması ve toplumsal olarak ocuk merkezli bir gelecek anlayışı benimsenmesi ile birlikte çocukların ihtiyaçlarının yetişkinlerden farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine göre değerlendirilmesi ve ihtiyaçlarının buna göre belirlenmesi gerektiğine karar verilir. Bununla birlikte çocuklar için farklı uzmanlaşma alanları ortaya çıkmıştır: ocuk adalet ve yargılama sistemi, ocuk hekimliği, ocuk edebiyatı vs.

1.1.1.Dünya’da ocuk Edebiyatı Tarihi

Batı’da 15. yüzyıla kadar “ocuk” kavramının tanımsız olması gibi ocuk edebiyatıyla ilgili hiçbir örnek yoktu. ocukluğun nerede başlayıp nerede bittiği bilinmemekteydi. 15. yüzyıldan sonra ocuk fikrinin yavaş yavaş ortaya çıkmasıyla yazarlar, ocuk ve çocukluk üzerine eğilerek ocuk edebiyatını gündeme getirmişlerdir (şirin, 2016: 23).

İngiltere’de ocuk edebiyatı için ilk adımlar atıldıktan sonra oluşturulan öğretici eserleri bir süre ABD’li çocuklar da okumuştur. Fransızların ocuk edebiyatı alanında çok eski tarihleri olmalarına rağmen 17. yüzyıldan önce çocuklara okutturabilecekleri edebî eserleri bulunmamaktaydı. Bu yüzden Charles Perrault’un masalları ve La Fontaine’in fablları, Fransa’da hatta tüm dünyada ocuk edebiyatının öncüsü sayılmaktadır (orapı, 2019: 8).

ocuk edebiyatı 18. yüzyılın yarısından sonra başlamıştır. Rousseau’nun ocuk eğitimine getirdiği kuralcı ve katı bakış açısı, çocuklara yönelik oluşturulan edebî eserlerde ciddi ve eğitici yönü ağır basan bir yaklaşımın benimsenmesine neden olmaktadır. 19. yüzyılın başlarında görülen romantizm akımının etkisiyle de Alman halk hikâyeleri, şiirler ve şarkılar çocuklara öğretilmeye çalışılır. nl masalcılar Grimm Kardeşler, bir araya getirdikleri Alman masallarını çocuğa göre değerlendirirler. Böylece 19. yüzyıl önemli gelişmeler göstererek çocuklar ve gençler için kaleme alınan günümüzdeki klasik eserlerin yazıldığı dönem olmuştur. Jules Verne’in serüven fantezi, bilim kurgu ile karışık romanları çağının çocukları için etkileyici olur. George Sand ve Alphonse Daudet gibi nl Fransız yazarlarının yayımlarıyla da ocuk edebiyatı canlanır. 19. yüzyıldan sonra ocuk ve gençlik edebiyatının gelişmesiyle 20. yüzyılın ortalarına kadar ideolojik ve dinsel yönelimler kendilerine göre insan tipini oluşturma etkinliklerini sürdürürler (Neydim, 2003: 41; orapı, 2019: 9).

Yakın bir geçmişe kadar dünya tarihinde çocukların edebiyattan uzak tutulması gerektiğine inanılmaktaydı. Sokrates, felsefe dersinin kız çocukları için faydalı olmadığı düşüncesini savunmuştur. Eflatun (Platon), yetişkin ve şiir kitaplarını çocuklar için yasaklamıştır. Aristoteles, engelli çocukların eğitim görmesine karşı çıkmıştır. Konfüçyüs, 6. yüzyılda Çin'in klasik eserlerinin özetlerini çocuklara okutulmasını önermiştir. İbn-i Sina ise 10. yüzyılda eğitime küçük yaşlarda daha çok önem verilmesini savunmuştur (Şirin, 2016: 27).

1.1.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Tarihi

Türkiye’de çocuk edebiyatıyla ilgili çalışmalara kesin olarak ne zaman başlandığı bilinmemektedir. Bu yüzden Türk çocuklar, başlangıçta Dünya edebiyatlarında oluşturulan yazılı ve sözlü edebî ürünlerden yararlanmışlardır. Dede Korkut Hikâyeleri, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Köroğlu gibi halk hikâyeleri hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından okunmuştur. Çocukların hoşuna giden, uzun yıllar edebiyat ihtiyaçlarını karşılayan ve zengin içerikleri olan masal, halk hikâyeleri, ninniler, bilmeceler vb. ürünler geleneksel yazılı ve sözlü ürünlerimizdendir. Doğu’da ve İslam edebiyatlarında çocuklara yönelik eserler kaleme alınmadığı için bu tür yazılı ve sözlü ürünler çocuklar için çok önemlidir (Çorapçı, 2019: 10).

Demiray (1958), “çocuk edebiyatı” teriminin Türkçede ne zaman kullanılmaya başlandığının henüz tespit edilemediğini dile getirmektedir. Lakin Ali Nusret’in (1874-1912) *Şûra’yı Ümmet* gazetesinde (1908) çocuk ve edebiyat ilişkisine değinen bir yazı yazdığı bilinmektedir (Aktaran: Şirin, 2016: 30). Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişiminin başlangıcı 1839’da Tanzimat Fermanı’nın ilanından sonra başlayan dönem sayılmaktadır. Tanzimat Fermanı, toplumumuzu yalnızca sosyal ve siyasi açılardan etkilemekle kalmamış, Türk edebiyatında yeni bir çağın başlamasını sağlamıştır. Böylece Türk edebiyatı, Batı etkisinde gelişmeye başlamıştır. Bu süreçte yabancı dil bilenlerin sayısı da artış göstermiştir. Yusuf Kamil Paşa’nın, Fenelon’un “*Tercüme-i Telemak*” romanını çevirmesiyle Batı’dan çevirilerin devamı gelmiştir. *Tercüme-i Telemak*, her ne kadar çocuklar için yazılmamış olsa da Tanzimat dönemi yazarları küçük-büyük demeden herkesi eğitmeyi amaçladıkları için bu eseri çocuklara da okutturmuşlardır. Bu çevirilerle Avrupa’daki çocuk eğitimi ve çocuk psikolojisi ile ilgili çalışmalardan ve gelişmelerden ülkemiz daha çok ve yakından haberdar olmaya

başlamıştır (Sınar, 2014: 576).

Kayserili Doktor Rüştü, Tanzimat döneminde çocuklara yönelik eserler kaleme alan nadir yazarlardan biridir. Nitekim “*Nuhbetü'l Etfal*” (*Çocukların En Seçkini*) eseri, edebiyatımızın ilk Türk alfabesi sayılmaktadır.

Bu konuda görüş ileri süren başka araştırmacılar, Tanzimat'ın iki açıdan çocuk edebiyatına zemin hazırladığını ifade etmişlerdir:

1. Çocuğun keşfedilmesi ve çocuk düzeyine uygun süreli yayınlar ve metinler üretme ihtiyacı

2. La Fontaine'nin keşfedilmesi ve çeviri faaliyetleri (Aktaran: Arslan, T. Şimşek ve Yakar, 2020: 52).

Buradan hareketle denebilir ki Tanzimat ile başlayan hızlı değişimle çocuklara yönelik anlayışın değişmesi doğru orantılıdır. Tanzimat Dönemi'nde hem tercüme yoluyla Batı dünyasındaki yenilik ve gelişmelerin yakından izlenmesi hem de eğitim için Avrupa'ya gönderilen aydınların o ülkelerdeki yeni uygulamaları ülkemize getirmeleri Batı'ya ayak uydurmaya çalışan aydınların çocuğa bakış açılarını da değiştirmiştir (T. Şimşek ve Yakar, 2020: 16). Çocuk edebiyatının, hem Türk edebiyatında hem de Dünya edebiyatında çocukların gelişimsel özelliklerine göre onlara hitap eden eserler ortaya çıkarmak gibi ortak amaçlar edindikleri görülmektedir.

Çocuk edebiyatıyla ilgili yapılan bazı tanımlar şöyledir:

- ✓ Çocuklar için yazılmış, çocuk ruhunu taşıyan eserlerin oluşturduğu bir edebiyattır (Bilkan, 2005: 7).
- ✓ Çocukların edebî ihtiyaçlarını karşılamak ve dil gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla çocuklara yönelik eserler ortaya koyan edebiyattır [Yılar ve Turan (Ed.), 2007: 33].
- ✓ Gelişim dönemindeki çocukların duygu, düşünce, hayal ve algı dünyasına hitap eden yazılı, sözlü ve görsel ürünlerin hepsidir (Karatay, 2007: 465).
- ✓ Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır (T. Şimşek, 2014: 15).
- ✓ Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve “çocuk gerçekliğini” yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde “çocuğa göre” içeriğini yalın

biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2007: 16).

- ✓ Çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Bu çerçevede masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeve içine girebilir. Değişik birtakım yazı türlerinde ortaya konulan bu eserlerin, tıpkı yetişkinler için hazırlanan eserler gibi, güzel ve etkili olmaları da gerekir. Bu nedenledir ki, çocuk edebiyatı, “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan, eserlere verilen addır” (Oğuzkan, 1987: 12).
- ✓ “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2019: 17).

Çocuk edebiyatı kavramı 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkarak “hedef kitle olarak çocuğu alan bir duyarlık ve anlatımın ifade biçimi” (Arslan, T. Şimşek ve Yakar, 2020: 43) anlamında kullanılmıştır. Ülkemizin çağa ayak uydurma ve gelişme süreciyle paralel olarak Cumhuriyet’in ilanından sonraki dönemlerde çocuk edebiyatıyla ilgili yapılan çalışmalar, nitel ve nicel anlamda artmıştır. Öznesi çocuk olan çocuk edebiyatının ve çocuğun, sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için dikkate alınması gereken bazı hedefler vardır. Bu hedefler, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından şöyle sıralanmıştır:

1. Çocuğun ruhsal ihtiyaçların karşılamak, sevgi, sevilme, sevmeye, öğrenme, bir gruba ait olma, oyun, değişiklik ve estetiklik gibi ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak.
2. Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak.
3. Çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerine katkıda bulunmak.
4. Çocuğun algı gelişimini desteklemek (görsel, işitsel, dokunsal algı).

5. Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimleri desteklemek.
6. Çocuğun zihinsel gelişimine katkıda bulunurken kavram gelişimini desteklemek.
7. Çocuğa ilk kitap sevgisini aşlamak.
8. Çocuğa ilk edebî ve estetik değerleri vermek.
9. Çocukların gelişmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunmak.
10. Çocukları yaşam gerçeklerine hazırlamak.
11. Çocukların yaratıcı güçlerini, harekete geçirmek.
12. Çocukların dinleme yeteneğini geliştirmek.
13. Çocukların eleştiri yeteneğini geliştirmek.
14. Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretebilmek.
15. İyi çocuk kitabı kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak.
16. Çocuk kitaplarının türlerini tanıtmak.
17. Çocuklara uygun fiziksel özelliklerde kitaplar sunmak.
18. Hikâye ve masalları, kitap, renkli resimler, kukla, gölge oyunu pandomim, çubuk figürler sembolleri gibi yöntemlerle anlatabilmek.
19. Çocuklara uygulanan eğitim programlarını destekleyici özelliklere sahip kitaplar verebilmek (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013: 5-6).

Birleşmiş Milletlerin 1979 yılını “Uluslararası Çocuk Yılı” olarak kabul etmesi nedeniyle Türkiye’de “çocuk edebiyatı” çerçevesine giren yayınlara büyük bir ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Çocuk edebiyatı; çocuğun dünyasına seslenen, çocukluğu tanıyan ve anlayan yazarın ortaya çıkarabileceğı bir alandır. İçindeki çocuğu yaşatmayı bilen, içindeki çocuğun bakışını edebiyata ve sanata samimi bir üslupla yansıtabilen yazar, edebiyatın büyülü kapısını çocuklara açmış demektir.

Çocuğu edebiyat dünyasıyla tanıştırmak, ancak çocuğa göre ve çocuğa özgü bir edebiyat ortaya çıkarmakla olmaktadır. Çocuğa özgü bir edebiyat oluşturma düşüncesi de çocuk edebiyatının temelini oluşturmaktadır. Çocuklar, konuşmaya başladıkları andan itibaren kendilerini sürekli ifade etme amacı gütmektedirler. Dolayısıyla bu

ifadelerinin doğru ve etkili olmasına bağlı olarak çocuğun dil becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir. Dil becerilerinin gelişmesi dilin etkili kullanıldığı metinler yardımıyla gerçekleşebilmektedir.

1.1.3. Çocuk Edebiyatının Amacı

Çocukların zekâ, hayal gücü, problem çözme, sorgulama yeteneği kazanma gibi bilişsel yönlerini geliştiren çocuk edebiyatının amacı, çocuğu geleceğe ve gerçek dünyaya hazırlamaktır. Bu bağlamda öznesinin çocuk olduğu eserler çocukların eğitimlerine, sosyalleşmesine, olgunlaşmasına ve dil becerilerinin gelişimine de katkı sağlamaktadır.

Çocuk kitaplarıyla çocuğun edebiyat ve sanatla etkileşimde olmasını savunan Sever'e (2008: 19) göre "Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır" Başka bir deyişle de çocuklara yönelik üretilen yayınlar, çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını çocuklara açmalıdır. Çocuklara okuma kültürü kazandırırken yararlanılan en önemli kaynak, çocuk edebiyatıdır. Çünkü okuma kültürü, çocuk edebiyatımızın temel işlevlerinden biri olarak çocuk dünyasıyla sınırlandırılmayan, çocuğa dünyayı ve kendini tanıma fırsatı veren bir kaynaktır. Bu amacına da nitelikli ve özgün çocuk kitaplarıyla ulaşmaktadır. Bu yönüyle sosyal, zihinsel, kişilik ve dil gelişimini sağlamakta; sanat eğitimi, duygu, düşünce ve hayâl dünyasını genişletmesiyle de çocuğun dünyasını da zenginleştirmektedir. Dilidüzgün (2006), çocuk edebiyatını işlevsellik ve estetik değerlerine dayandırmaktadır. Çocuklar için yazılan eserlerin de çocuğa görelilik ilkesine göre olması ve "sanat eğitimi veren" yayınlardan oluşması gerektiğini ifade etmektedir.

Edebî eserleri okumaya başladıktan sonra çocuklar, edebiyattan daha da faydalanma ihtiyacı gütmetedirler. Sedat Sever, "*Çocuk ve Edebiyat*" adlı çalışmasında edebiyat ve çocuk ilişkisini şöyle değerlendirmektedir: Edebiyat dille oluşturulan bir sanattır. Bu yüzden edebî bir nitelik taşıması için her dilin gerektiği gibi kullanılması gerekmektedir. Hikâye, roman, şiir gibi edebî eserler; yazıldığı dilin anlatım güzelliğini de göstermektedir. Edebî eserlerin okunmasıyla insan, hayatla ve hayatın gerçekleriyle tanışmaktadır. Duygu ve düşüncelerini geliştirerek anadilini etkili bir şekilde kullanabilmesini sağlamaktadır. Bu sayede insan, anadilini bir iletişim ve öğrenme aracı olarak kullanabilecektir (Sever, 2013: 31).

Çocukların edebiyat eserlerine ihtiyaçları olduğunu söyleyen Oğuzkan (2010: 7), bu durumu altı nedene bağlayarak şöyle açıklamaktadır:

1. Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
2. Edebiyat ruha canlılık vermekte, yaşama gücünü arttırmaktadır.
3. Edebiyat hayatı keşfe yardım etmektedir.
4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik etmektedir.
6. Edebiyat güzel bir dil demektir.

Bu alandaki çalışmalarıyla tanınan başka araştırmacılara göre de çocuklar için edebiyatın yararları şöyledir:

1. Edebiyat, çocukta güzellik duygusunu geliştirmektedir.
2. Onu oyalama, eğlendirme ve eğitime işlevi görmektedir.
3. Duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirmektedir (Aktaran: T. Şimşek ve Yakar, 2020: 13).
4. Çocuğun hayatı, insanı ve çevreyi tanımasına ortam hazırlamaktadır.
5. Çocuklar, kendilerine yönelik yazılan edebî bir metinde yaşadıkları dünyanın bir benzerini bulmaktadırlar. Böylece metinlerle gerçek dünya arasında ilişki kurmakta, karşılaştırmalar yapmakta ve çıkarımlarda bulunmaktadır (T. Şimşek ve Yakar, 2020: 41).

1.2. ÇOCUK KİTAPLARI

Çocuk kitapları, çocuklara dilin yapısını ve işleyişini özümsetmek ve anlatım gücünü göstermek için çocukların günlük yaşamında yer almaya başlamıştır. Kitaplar çocukların olay, olgu ve durumları bir sanatçı bakış açısıyla değerlendirmesine katkı sağlayan araçlardır. Çocukları okul öncesi dönemden itibaren renk, çizgi, şekil ve kelimelerle tanıştırmakta, onlara anadillerinin estetik yönlerini duyumsatmaktadır. Böylece çocuklarda dil bilincinin ve duyarlılığının uyanması, onlara edebiyatın kapılarını açmaktadır. Okuma alışkanlığı edinmelerini ve okuma arzusu hissetmelerini sağlamaktadır. Bu da çocuğun eğitim hayatında kitapların önemli bir yeri olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır (Sever, 2019: 20-21).

Çocuk kitapları, çocuğun yeni şeyler öğrenmesine ve dinlenmesine de fayda sağlamaktadır. Kitapların gizli dünyalarına girmeleriyle çocuklara başka bir canlılık gelmektedir. O an içindeki tüm huzursuzluklardan, tasalardan uzaklaşıp hayatın değişik yönleri ve farklı insanlar ile tanışmaktadırlar. Hayata daha başka pencerelerden de bakabilmeyi öğrenmektedirler. En önemlisi de çocukların kendilerini daha iyi tanımalarına ve kişiliklerini bu yönde geliştirmelerine rehberlik etmektedir (Özkan, 2001). Çocuk kitapları; çocukların onlarla olan etkileşim süreçlerinde dilsel, bilişsel ve kişilik gelişimini sağlayabilecek doğal öğrenme ortamları oluşturmaktadır. Ayrıca çocuğun toplumsal kültür değerlerini algılamasına da imkân tanıyan kurgusal yapılar sunmaktadır (Sever ve Aslan, 2011: 692).

1975 yılında İstanbul'da toplanan Çocuk Kitapları Semineri'nde çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler belirlenmiştir:

1. Çocuk kitapları, çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli, dili yalın, kavramlar açık seçik olmalıdır.
2. Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.
3. Konunun işlenişi, bilim verilerine ve evrensel ahlâk kurallarına uygun olmalıdır. İnsanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmalı, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalıdır.
4. Denemeci, araştırmacı, eleştirci, kısacası özgür düşünceli insan yetiştirme amacı göz önüne alınarak yazılmalıdır.
5. Çocuğun kendisini tanımasına, kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunmalıdır (Oğuzkan, 2010: 393).

Oğuzkan (2010: 393), belirlenen bu niteliklerin daha da artırılabilceği vurgusunu yapmaktadır. Fakat ona göre bu özelliklerin artması, yazarın hayal gücünü sınırlayacak ve istediği gibi yazmasını engelleyecek durumlar meydana getirebilmektedir. Çünkü sınırlar, yazarın elini kolunu bağlayarak özgün ve farklı eserler ortaya çıkaramamasına neden olmaktadır. Bu yüzden yazar bir noktadan sonra özgür bırakılmalı ve istediği gibi yazmalıdır.

1.2.1. Çocuk Kitaplarında Çocuğa Görelik Kavramı

İlgi, anlama ve kavrama, algılama yetisi ve dil becerileri gibi özellikler çocuklar için kaleme alınacak eserlerin ve çocuk edebiyatının değer seviyesini belirlemektedir. Bu özellikler, çocuğa görelik kavramının benliğini şekillendirmektedir. Çocukların ilgi ve gereksinimlerine göre hazırlanmayan kitaplar ise çocukların okuma isteğini azaltıp kitaplarla aralarına mesafe koymalarına neden olmaktadır. Çocuklar için eser üreten sanatçı, çocukların içsel doğasını anlamalı ve çocuklara göre yazmaya başlamalıdır. Çünkü bir yazar veya sanatçı, çocuğun içsel doğasını anlamadan onlara uygun bir dil veya biçime ulaşamaz. Çocuğun içsel doğasını anlamasının en iyi yolu da kendisine bakmak ve çocuğun sadece bir yönünü keşfetmek değil, tüm yönlerini keşfetmeye çalışmalıdır (Aktaran: Şirin, 2016: 26). Çocukların içsel doğasını, dünyasını anlamak için çocuk edebiyatı yazarı içindeki çocuğun sesini dinlemeli, bunun için de içindeki çocuğu her zaman yaşatmalıdır. Ancak bu şekilde çocuklara seslenebilen eserler üretebilecektir.

Çocukların özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına sanatçı duyarlılığı ile hitap eden yazınsal ürünlerin; çocuğun dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişim sürecine etkisi olduğu tespit edilmiştir:

- ✓ Çocukların kavramsal gelişimini desteklemekte; somut ve soyut kavramları öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır.
- ✓ Çocukların dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmektedir.
- ✓ Çocukların dil bilinci ve duyarlılığı kazanmasına yardımcı olmaktadır.
- ✓ Çocukların, nesneleri sınıflandırma, gruplandırma; kavram oluşturma, anımsama, dikkat etme, düşünme gibi bilişsel süreçlerini işletmektedir.
- ✓ Çocukların düş kurma becerilerini geliştirir; düşsel serüvenlere çıkmada onlara arkadaşlık eder. Çocuklara, gülme, eğlenme, oynama olanağı yaratmaktadır.
- ✓ Çocuğa içinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerini tanıtmakta ve bu ilişkileri, okuduğu farklı kültürleri tanıtan kitaplardaki insan ilişkileriyle karşılaştırma olanağı sunmaktadır.
- ✓ Çocuğun kendini tanımasına, değerli bulmasına yardımcı olmaktadır.

- ✓ Toplumlarda kabul gören, daha çok benimsenen; kabul görmeyen, karşı çıkılan tutum ve davranışların sezilmesine yardımcı olmaktadır.
- ✓ Çocuklar, sanatçının kurguladığı olayların kahramanlarıyla özdeşim kurarak iyiye, güzele, doğruya yönelmektedirler; sanatçının yarattığı insana özgü duygu yoğunluğu ile kıskançlık, nefret, düşmanlık gibi duygulardan arınabilmektedirler.
- ✓ Kitaplar; çocuklara, anne, baba, kardeş dışında ilişki kurabileceği yeni arkadaşların, komşuların yer aldığı çevreyi tanıtmaktadır. Bu ilişkileri içinde sorunların, sevinçlerin, dayanışmanın, paylaşmanın olduğu değişik durumlarla örneklendirerek çocuk için, yeni yaşam kesitleri oluşturmaktadır.
- ✓ Kitaplar; çocuklara, kendileriyle çevresindeki, yetişkinlerle, arkadaşlarıyla, kardeş/kardeşleriyle yaşayabileceği sorunların çözümüne ilişkin ipuçları sunar.
- ✓ Çocuklar, kitaplarda karşılaştığı kahramanlarla; insanların farklı farklı işler yaparak yaşamlarını sürdürdüklerini, değişik kişilik özelliklerine, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını, olabileceklerini anlamaktadırlar.
- ✓ Kitaplarda yaratılan kahramanlarla, birçok konuda, amaca uygun karar vermenin yolları ve aşamaları örneklendirilmekte; çocuklara bu kararları değerlendirme olanağı yaratılmaktadır.
- ✓ Kitaplar, değişik kültürlerden örnekler sunarak çocuğun yaşam deneyimini zenginleştirmektedir.
- ✓ Kitaplar, çocuğun her an ulaşabileceği, yalnızlığını giderebileceği, söyleşebileceği bir arkadaş olma işlevini yerine getirmektedir (Sever, 2019: 72-74).

Bu etkileri Spink şöyle sıralamaktadır:

- **Fiziksel gelişim:** Çocuklar, çocuk kitapları sayesinde kendi fiziksel özelliklerini tanıma ve keşfetme fırsatını yakalarlar.
- **Zihinsel gelişim:** Çocuk kitabı, çocuğa çeşitli bilgiler vererek çocuğun zihinsel gelişimine katkıda bulunur.
- **Dil gelişimi:** Çocuk kitapları, çocuğa kendisinin veya başkasının okuması

yoluyla dilinin gelişmesine yardımcı olur.

- **Duygusal gelişim:** Çocuk kitabında yer alan konu, olaylar, karakterler, duygular ve bunların özellikleri; kitabın verdiği mesaj ve bu mesajın etkileri, çocuğun duygusal, ahlaki, ruhsal, sosyal açıdan ve kişilik açısından gelişimine katkıda bulunur (Aktaran: MEB, 2013: 9).

Çocuklar için kitap yazarken çocuğa görelilik ilkelerine ve çocukların ilgi duydukları konular olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü çocuklar için okudukları kitabın konusu daha çok önemlidir. “Çocuklar, ‘Bu kitabı okursak ne olur? İyi bir hikâye mi?’ diye sormaktadırlar. Konu, anlatıdaki hareketin planıdır. Okura karakterlerin ne yaptığını ve onlara ne olduğunu söylemektedir. Konu, anlatının parçalarını bir arada tutan iplik gibidir ve okuyucuyu okumaya teşvik etmektedir”. İlgi çekici, farklı, merak duygularını harekete geçirecek, özgün veya hoşnut bir konusu olmayan kitapların çocukların dikkatini çekmesi pek mümkün değildir. Kitapların ilgi çekici olması; işlenen konu, tema, olay, kurgu, anlatım biçimleri, dil ve anlatım, kahramanlar vb. önemli unsurların çocuğa göre ilkesine göre ustaca işlenmesine bağlıdır. “Çocuk kitaplarında konu orijinal olmalı, klasik ve tahmin edilebilenin dışında olmalıdır. Çünkü çocuklar, arasında en çok sevilen kitaplar, konusu iyi olanlar değil; en çok akıllarında kalanlardır” (Aktaran: Karatay, 2020: 97-98).

1.2.2. Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği

1970 yıllardan sonra çocuklar için kaleme alınan eserlerde çocuk gerçekliğini ele alan yazarlar çocuk edebiyatına yeni bir içerik getirmişlerdir. Çocuğun gelişim özellikleri ile farklı anlama ve kavrama düzeyinde olduğu bir gerçektir. Bu yüzden yetişkinler ve çocuklar için yapılacak olan edebiyat, farklı anlayışlarla oluşturulmaktadır. Onları birbirinden ayıran anlama yeteneği ve dil, çocuğa göre ve çocuk gerçekliğine uygun yapılarak edebiyatın gelişimine ve yönüne katkıda bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı, aslında çocuğa çocuğu ya da çocukluğu anlatan bir edebiyat değildir. Çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda kaleme alınan yazınsal ürünler, modern çocuk edebiyatının başlangıcı kabul edilmektedir (Şirin, 2016: 26-27). Çocuk bakışı, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği kavramları; modern çocuk edebiyatının kabul ettiği pedagojik, görsel ve estetik ölçütlerin anahtarıdır. Kaynağının ve sınırlarının çocuk/çocukluk olması, çocuğu anlaması, çocuğa görelilik ve çocukluk gerçekliğine göre

yazılması çocuk edebiyatının en temel özelliklerindendir (Şirin, 2016: 33). Bu özellikler etrafında kaleme alınan her edebî eser, çocukların hayal dünyasına hitap ederek onların duygu ve düşüncelerini beslemesi, onlara yeni ufuklar açması ve gerçek dünya ile yavaş yavaş tanışmasını sağlayacak niteliklerde olmalıdır.

Çocukların dünyasını yansıtan kitaplar çocuklar için daha çok akılda kalıcı kitaplardır. Edebî niteliği olan çocuk edebiyatı eserlerinde kelimeler ve çizgiler, usta yazarların parmaklarında çocukların hayatının tümünü ele alan bir araç olarak görülmektedir. Kelimeler ve çizgilerin etkili bir üslupla kullanıldığı yazınsal eserlerde insanın günlük hayatında sesi ve beden diliyle yansıttığı mutluluk, heyecan, öfke, kırgınlık gibi duyguları beyaz sayfalarda canlanmaktadır. Böylece çocuk okurların karşısına duygu ve düşünceleriyle hayatın gerçekleri çıkarılmaktadır (Sever, 2019: 19). Okuduğu kitapta kendinden bir şeyler bulan çocuk okuyucu, okuduklarını kendi yaşamıyla bağdaştırmaktadır. Gerçek hayatta karşısına çıkan durum veya olaylar gözünde canlanmaktadır. Bu yüzden işlenen konularda çocuk gerçekliği ile çocuğun içinde yaşadığı dünya da dikkate alınmalıdır. Çünkü çocuk kendi yaşamından kesitler bulduğu kitaplarla daha çok yakınlaşmaya başlamaktadır. Dolayısıyla çocuk kitaplarında çocuk gerçekliğine yer verilmesi bu açıdan önem taşımaktadır. Yazar açısından bakıldığında da yazınsal niteliği olan çocuk kitaplarında, yazarın duygu ve düşüncelerini çocuklara aktarabilmesinin temel şartlarından biri de çocuk gerçekliğine hakîm olmasıdır.

Çocuk gerçekliğine eserlerinde yer veren yazarlar, çocuklarda okuma isteği uyandırmayı başarabilmektedirler. Şiir, öykü (hikâye), roman gibi edebî türleri okuyan çocuklar okuma ve anlama becerilerini geliştirerek bu süreçte toplumsal ve kültürel gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. “Kavramsal boyutlu kazanımlar, anlam evrenini genişletirken, kitaplar sanatsal bir paydaya oturan dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğu da doğal bir sanat eğitimi sürecinin içine çeker; onun dil bilincini ve duyarlılığını geliştirir. Sunduğu yaşam durumlarıyla da çocuğun insan ve yaşam gerçekliğini tanımasına, kendi kişiliğini oluşturmaya yardımcı olur” (Sever, 2019: 26).

Çocuklar için kaleme alınan yazınsal ürünler; okul öncesi dönemden itibaren çocuklara dilin söz varlığını özümseten, anadillerini geliştirebilecek fırsatları ortaya çıkaran eserlerdir. Bu yüzden her çocuk edebiyatı yazarı, çocuk gerçekliğine inanmalı

ve bu gerçeğin büyük bir sorumluluk olduğunu bilmelidir. Bu sorumluluğu alan yazarın amacı; çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına göre sözcükler ve cümleler kullanmak, onları okumaya heveslendirmek, okuma hevesiyle çocukların yüreğine dokunacak duyguları ve düşünceleri oluşturmak olmalıdır. Yalnız, düşüncelerini oluştururken çocuklara bunların doğruluğunu ispatlamaya çalışmamalıdır. Kendi deneyimlerinden yola çıkarak dilin anlatım olanaklarını kullanmalı; çocukların kendilerini, insanları ve hayatı tanımlarına ışık tutmalıdır. Çocuklar yeni bir gelişim sürecinde olduklarından dolayı anlama becerileri gibi anlatma becerilerinin de dil ve yapı olarak basit, sade ve anlaşılır bir şekilde olması gereklidir. Çocukların basit anlatımları çocukların kelime hazneleri ve dikkat süreleri ile ilişkili bir durumdur (Sever, 2019: 31). Böylelikle çocuklar için üretilen yapıtlar, çocuk okurlara uygun olay ve durumlar ortaya koyarak Türkçenin söz varlığını ve anlatım gücünü okura yansıtmayı başarabilir.

1.2.3.Çocuk Kitaplarının Yapısı

Yazarın amaçlarını gerçekleştirebilmesi, oluşturacağı eserin yapısına ve konuyu işleyişine bağlıdır. Çocuk okuyucu konunun işlenişine, anlatımın sade, açık ve akıcılığına da dikkat etmektedir. Halit Karatay (2020: 99), çocuklar için yazılan kitaplarda ele alınan konuların bazı temel özellikler taşıması gerektiğinden söz etmektedir. Ona göre çocuk kitaplarında işlenen konular, okul öncesi dönemden itibaren çocukların değişen ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak cevaplar üretmelidir. Çocukların hayal dünyalarının yanında yaratıcılıklarını da geliştirmelidir. Onlara sevgi, saygı, dürüstlük, adalet, çalışkanlık, doğruluk, bencil olmamak, yardımseverlik ve merhametli olmak gibi evrensel ve ahlaki değerleri içselleştirmeli, ideolojik düşüncelerini zorla benimsetmeye çalışmamalıdır. Tuğrul ve Feyman'a (2007: 389) göre konular; çocukların mantığını geliştirmeli, eski bilgileriyle yeni bilgilerini birleştirip pekiştirmeli ve yeni tecrübelerle dikkat çekici olmalıdır. Aynı zamanda şaşırtıcı sürprizler de içermelidir. Sever (2008: 121) de kitapların çocukların yüreğinde ve zihninde sevgi, barış ve dostluk anlayışının gelişimine katkı sağlaması gerektiğini belirtmektedir.

Çocuk kitaplarında işlenen konuların yukarıda verilen özelliklerin yanında akla uygunluk ve inandırıcılık açısından da geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda çocuk kitaplarının olay örgüsü mantık çerçevesinde geliştirilmesi, konu ve olayların tutarlı ilerlemesi gerekmektedir. Aklın ve bilimin üstünlüğünü ön planda

tutarken çocuk gerçekliğini de ele almalıdır. Yazarın çocuk dünyasını göz ardı etmemesi, kültür gelişimini sağlaması ve din, dil, ırk ayrımı yapmaması gibi başka özelliklerinin de olması gerekmektedir. Tüm bunların yanında sevgi, saygı, arkadaşlık, barış, dostluk, iyilik, iyilikseverlik, yardımlaşma, dayanışma, dürüstlük, özveri, araştırmacılık, kahramanlık, ırkçı olmamak, ulusal onuru yüceltmek gibi değerleri okurlara benimsetmeli ve içselleştirmelidir. Bunları aktarırken kin, nefret ve düşmanlık besleme gibi aykırı duygulara eserlerde yer verilmemesine dikkat edilmelidir (Yurttaş, 1997: 60). Çocukların, yazar ve kitapla özdeşim kurdukları göz önünde bulundurulduğunda yazarın okurlara aktardıkları ve paylaştıkları şeylerin onların hayal dünyasında birtakım etkiler yarattığı söylenebilmektedir. Çocuklar öykündükleri karakterin olay akışında ne yapacağını önceden sezmemelidir. Olaylar ve kişiler onlarda merak uyandırmalıdır. Çünkü olay akışı kolay tahmin edilen bir kitabı çocukların elinden bırakması olası bir durumdur (Sever, 2008: 137).

1.2.4. Çocuk Romanları

Roman; yaşanması mümkün olan veya gerçekte yaşanmış olayların geçtiği kişilerin, zamanın ve mekânların ayrıntılı ve gerçekçi bir şekilde anlatıldığı yazılan uzun bir edebî türdür. “Edebî türler arasında en yenisi olan roman, özellikle matbaanın ortaya çıkmasından ve kentli okur oranının artmasından sonra gelişme göstermiştir. ‘Uzun hikâye’ olarak da adlandırılan romanda, en önemli özellik kurguya dayalı oluşudur. Kurguya dayalı metin, yazara çok geniş anlatım imkânı sağlar. Bu nedenle roman, edebiyat türleri arasında gelişmesini sürdüren ve kendini yenileyen bir özellik gösterir” (Arıcı, Ungan ve T. Şimşek, 2020: 241). Yetişkinler için 19. yüzyılda yazılan gerçekçi romanları zaman içerisinde çocuklar ve gençler de okumaya başlamıştır. Böylelikle çocuk romanları, günümüze kadar ayrı bir alan olarak gelmiştir. Kemalettin Tuğcu, Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Ayla Kutlu, Niyazi Birinci, Üzeyir Gündüz, Sevim Ak çocuk romanı türünde öne çıkan önemli yazarlar arasındadırlar.

Oğuzkan’a (2010: 111) göre çocuk romanlarında bulunması gereken başlıca nitelikler şöyle sıralanabilir:

- Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun konu,
- Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir plan,

- Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar,
- Somut, doğru, fakat dikkati dağıtmayan ayrıntılar,
- Özellikleri iyi anlatan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuya yer vermeyen kişiler (şahıslar, kahramanlar),
- Kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatım,
- Çocukların seviyesine uygun basit ruh çözümlemeleri,
- Kabalığa kaçmamak ve yerinde olmak şartıyla güldürücü sahneler veya konuşmalar,
- Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması,
- Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi,
- Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimlerin kullanılmasıdır.

Çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak; çocukların hayatı, yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanımalarını sağlamak; toplumun sosyo-kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmak; kelime hazinelerini geliştirmek gibi amaçlar doğrultusunda kullanılan edebî türlerden biri romandır. Romanlar, hayal ile gerçeğin buluştuğu zengin bir alandır. Çünkü çocuk okuduğu romandan hareketle yaşadığı dünya ile hayalini kurduğu dünya arasında karşılaştırma yapmaktadır. Böylece kendi dünyasının eksiklerini tespit ederek bunlara bir çözüm bulabilmektedir. Dolayısıyla roman okuyan çocuk, okuduğu romandaki gerçek ya da gerçeğe uygun hayatlardan yola çıkarak kendi hayatını düzenleme fırsatına sahip olmaktadır. Bu sayede hayatındaki doğru ve yanlışları görerek topluma daha yararlı bir birey olma imkânı bulmaktadır. Çocuklar; romanlarda çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunun cevabını, fikirleri ve yorumları bulabilmektedirler. Romanlar, çocukların farklı dünyalarla tanışmasını sağlamakta; çeşitli insan tipleri üstünde düşünmelerine fırsat tanımakta; geliştirmeye çalıştıkları toplumsal değerlerinin daha açık olmasını sağlamaktadırlar. Böylelikle çocukların toplumsal ve kültürel yaşam alanlarına adapte olmaları kolaylaşmaktadır. Aynı zamanda romanlar, tarihi geçmişlerini tanımalarını ve diğer ülkelerdeki toplumlar hakkında bilgi edinmelerini sağlamaktadır (Oğuzkan, 2010: 99-100).

Çocuklara karar verme, eleştirme, değerlendirme, öz denetimini geliştirme gibi benzer davranışların önemli olduğunu sezdirmeye çalışan; hayatın farklı yönlerini, değişik güzelliklerini yansıtan, onlara iyi örnek olacak romanlar okutulmalıdır.

Çocuk romanları, temalarına göre farklı gruplara ayrılmaktadır. Ferhan Oğuzkan (2010: 100-109), bu roman çeşitlerini 7 ayrı bölüm halinde ele almaktadır:

- 1) **Yakın çevreyle ilgili romanlar:** Aile, sokak, mahalle ve okul hayatını anlatan ve kişileri daha çok çocuklar arasından seçilen romanlardır. Ferenc Molnar'ın "*Pal Sokağı'nın Çocukları*" adlı eseri yakın çevreyle ilgili çocuk kitaplarına tipik birer örnek olabilir.
- 2) **Hayvan romanları:** Hayvanların hayatını sağlam gözlemlere ve dikkatli incelemelere dayanarak bir roman çerçevesine anlatan eserlerdir. W.Bonsels'in küçük bir bal arısının hayat maceralarını anlatan "*Arı Maya*" adlı romanı bu roman türüne bir örnektir.
- 3) **Mizahi romanlar:** Gülmek, eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için yazılmış; olayları, gerçekleri ve kişileri şaka ve takımlarla süsleyip anlatan güldürücü romanlardır. Cervantes'in "*Don Kişot*"u ve Carlo Collodi'nin konuşan, yürüyen ve yalan söylediğinde burnu uzayan bir tahta oyuncağın başından geçenleri anlatan "*Pinokyo*" adlı eserleri bu türe bir örnektir.
- 4) **Serüven romanları:** Çocukların hareket ve heyecan ihtiyacını karşılayan bu tür eserlerde hayale, entrikaya, tehlikeli ve esrarlı olaylara, ruhsal gerilimleri yansıtan durumlara ve beklenmedik sonuçlara yer verilir. Daniel Defoe'nin "*Robinson Crusoe*" ve Jules Verne'nin "*Seksen Günde Devriale*" adlı romanları bu türün en güzel örneklerindendir. Daha çok bilim kurgu veya fantastik türüne uygun görünen çocuk romanlarında arzulanan dünya resmedilmeye çalışılır.
- 5) **Duygusal romanlar:** Çocukların iç dünyasında duygusal izlenimler uyandırma amacı güden bu roman türünde olaylar, kişilerin davranışları ve tüm insan ilişkileri çocuklarda sevgi, acıma, kızgınlık veya tikslenme vb. duyguları uyandıracak biçimde işlenir; içli ve duygulu bir dil kullanılır. Charlotte Bronte'nin "*Jane Eyre*" ve Johanne H. Spryri'nin "*Heidi*" adlı romanları bu türün örneklerindendir.
- 6) **Tarihi romanlar:** Konuları, kişileri ve bu kişilerin başından geçenler bakımından

gerçek tarihi olaylarla ilgili bulunan romanlardır. Bu tür romanlar çocuklarda yurt ve ulus sevgisini uyandırmaya ve geliştirmeye, ulusal bilinci güçlendirmeye yaradığı gibi tarih derslerinde çok kez kısaca geçilen önemli olayların veya üzerinde gereği kadar durulmayan tarihi kişilerin yakından tanınmasına ve anlaşılmasına imkân sağlar. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun “Kızıltuğ” ve “Türk Korsanları” adlı eserleri bu türde yazılan romanlardandır.

7) Gezi romanları: Çeşitli ülke ve kentlerin doğal güzelliklerini, türlü insan topluluklarının değişik yaşayışlarını ve önemli uygarlıkların birtakım ilginç yönlerini roman çerçevesinde anlatan eserlerdir. E. Granstroem'in “*Issız Adada Bir Yıl*” ve Eloise Lowsnbery'nin “*Morko Polo*” adlı eserleri gezi romanlarına örnek gösterilebilmektedir.

1.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA KARAKTER VE KARAKTER EĞİTİMİ

Toplumun umut kaynağı olan çocuklar için yazılan eserler, onları hayatın gerçekleriyle tanıştırmakla bilişsel ve ruhsal olgunluğa erdirmektir. Hayallerle örülü eserlerde işlenen kahramanlar, hayal gücü yüksek çocukların dünyasını değiştirme ve şekillendirmede büyük öneme sahiptirler. Çünkü çocuklar hayalleriyle hayata tutunmaktadırlar. Hayal etmeyen çocukların ise gelecekleri adına hedefleri, fikirleri ve umutlarının olması pek mümkün değildir. Bu bağlamda hayal dünyalarında yer edinen her kavram ve insan, çocuklar için çok önemli ve özel bir anlam ifade etmektedir.

Okuma yazma öğrenen çocuklar ana dilinin anlatım imkânlarıyla kurgulanmış, kendi seviyelerine uygun yazınsal nitelik taşıyan eserleri okumayı sevmekteler. Bu kitaplarda yer alan kişilerin farklı ve dikkat çekici özelliklere sahip olması çocuk okurları kitaba çeken önemli bir etkidir. Bu kişiler, kitapta bir kahraman olarak yer alabilir, çeşitli karakterleri canlandırabilmekteler. Kahramanlar, metin içindeki rollerine göre “başkişi” veya “yan kişi” olarak bulunmaktadırlar. Olayın merkezinde ve sürecinde aktif olarak rol oynayan ve olayların seyrini değiştiren kişiler başkişi veya kahramanlardır. Olaylarla ve anlatılanlarla direkt ilgisi olmayan kişiler ise yan kişilerdir (Sever, 2015).

Amacı çocukları eğlendirmek, bir şeyler öğretmek veya geliştirmek olan çocuk kitabı yazarı, çocuğa ideal bir dünyanın kapılarını açmaktadır. Çocuk, okuduğu kitapla da bu ideal dünyanın içine girebilmektedir. Bu yüzden çizilen karakterlerin çocuğun

özdeşim kurabileceği karakter özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla yazar, çocuklar için yazdığı eserdeki kahramanları ideal dünyayı yansıtabilecek özelliklerde tasarlamalıdır (Ural, 2014: 637).

1.3.1. Karakter Kavramı

Karakter kavramı, “bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel özellik, belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, seciye” (Türk Dil Kurumu, 2011: 1317); "bir insanın davranış, alışkanlık, güç ve beceriler, değer ve düşünce tarzı türünden temel öğelerden meydana gelen özelliklerinin, onu başka insanlardan farklılaştıran bütünü” (Cevizci, 2002: 589) şeklinde tanımlanmaktadır. Sedat Sever (2019: 75-76) de karakteri, “sanatçının duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirmiş olduğu, gerçek hayattan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile şekillendirdiği bir kişilik” olarak tanımlamaktadır.

Kahramanlar, kitaplarda çeşitli özellikleriyle okuyucuların karşısına çıkmaktadırlar. Olaylar, başkahramanın etrafında şekillenmektedir. Böylece kahramanlar aracılığıyla çocuk okur, hayata hazırlanmakta; iyi-kötü, doğru-yanlış gibi karşıt durumları çocuk kitaplarından öğrenmektedirler (Arıcı, 2016). Yazar, yazdığı her eserde kahramanları farklı farklı karakterlerde oluşturmaktadır. Karakter, yazarının oluşturduğu duygu, düşünceler ve gerçek hayattan ilham alarak edindiği deneyimlerinin birikimleri ile birlikte kendine özgü oluşturduğu bir kişiliktir. Böylelikle hayatı ailesiyle sınırlı olan çocuklar, kitaplardaki kahramanlarla yeni yaşantılar öğrenmektedirler. Gizil güçlerini ortaya çıkarıp yeni deneyimler kazanarak insan ilişkilerini geliştirme fırsatı bulmaktadırlar.

Edebiyat yapıtlarında yazar, karakterleri değişik yollarla geliştirebilir. Bu yollar şöyle belirtilebilir:

- Davranışlarıyla ve eylemleriyle,
- Konuşmalarıyla,
- Fiziksel özellikleriyle (dış görünüşüyle),
- Diğer karakterlerin yorumlarıyla,

- Yazarın yorumuyla (Aktaran: Sever, 2019: 95).

Çocuklar için kaleme alınan roman, öykü ve diğer eserlerdeki kahramanların durum ya da olaylar karşısındaki davranışları ve eylemleri karakter özelliklerini tanınamıza yaramaktadır. Gerçek hayatta olduğu gibi kişiler davranışlarına göre değerlendirilmektedir. Kişilerin davranış ve eylemleri, onların karakter özelliklerinin dışavurumudur.

1.3.1.1. Rol Model Kavramı

Model kavramı, "örnek olan, örnek alınan, örnek alınmaya değer bir özelliğe sahip bulunan nesne veya kimse" (Ayverdi, 2010: 831); *Türkçe Sözlük*'te "Örnek olmaya değer kimse veya şey, örnek, paradigma" (TDK, 2011: 1693) anlamlarına gelmektedir. Bu doğrultuda model kavramının rol model kavramıyla benzer anlamlar taşıdığı düşünülecek olursa, "rol model olan kişi; insanın özendiği, onun gibi olmak istediği, kendine örnek model edindiği kişilerdir" (Ekşi ve Ersoy, 2020: 146) denebilir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalardan rol modelle ilgili daha birçok tanım bulunmaktadır: Kongar'a (2011: 81-82) göre karakter; siyasi, sosyal, bilimsel veya iletişim alanında insanları "etkileme gücü" olan ve giyim kuşamdan, günlük hayatına hatta kişiliklerine kadar geniş kitlelerce taklit edilmeye çalışılan kişilerdir. Bandura (1977) ve Run'a (2010) göre bireylerin hayranı olduğu ve onları taklit ettikleri kişiler, bireysel başarı ve özelliklere sahip olan bireylerin karar verme davranışı üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkileri bulunan kişilerdir. Paice ve Moss (2002) ile Karaoğlu'na (2012: 30) göre de onlar gibi olmak, mevcut konumları itibarıyla onların yerinde olmak istediklerimizdir (Aktaran: Kabaklı Çimen, 2018: 90).

Çocuk yaşlarından itibaren bir rol modelle kendini özdeşleştirme eğiliminde olan insan, istemli ya da istemsiz davranışlarının çoğunu rol modelleri gözlemleyerek öğrenir. Gözlemleyip model aldığı davranışlar, tutumlar ve değerler de karakter gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bireyin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileşimde olduğu çevresindeki herkes veya her şey, onun rol modeli olabilir. Rol model bireyin doğrudan etkileşimde aile fertlerinden biri olabileceği gibi, ailesi dışından biri de olabilir. Dolaylı etkileşimde ise herhangi bir kitap veya film karakteri, bir sanatçı, bir sporcu, bir din adamı da olabilir. Birey, bu şekilde kendini yakın gördüğü rol modeliyle özdeşleştirerek onun gibi olma eğilimi göstermektedir. Özdeşleşme ile

birey, kendini rol modelin yerine koymakta, onun davranışlarını benimsemekte ve kişiliğiyle bir bütün olmaya çalışmaktadır (Ekşi ve Ersoy, 2020: 146). İnsan; hayatının ilk evrelerinde anne, baba ve yakın akrabalarını rol model alırken zamanla bu rol modellerinin yerini arkadaşları, film veya kitap kahramanları almaktadır. Bu yönden kitaplardaki kahramanların ahlaki ve sosyal bakımdan uygun kahramanlar olmaması, çocuk okurların kendilerini kötü bir modelle özdeşleştirmesine neden olabilir. Bu durum da, çocuklar için eserler üreten yazarların ne denli zor ve önemli bir görev üstlendiklerini göstermektedir (Yavuzer, 2001: 188).

Bireyin yaşadığı çevrenin koşulları, içinde bulunduğu toplumun kuralları, kendi tecrübeleri ve gözlemleri karakter özellikleri ile değer kazanımlarına etki etmektedirler. Rol model karakterler, kişilerin gözlemlenen ve özümşenen pozitif ve negatif davranışları, karakter oluşumunda önemli yapı taşlarındandır (Ekşi ve Ersoy, 2020: 143).

Gözlemcilerin davranışlarını şekillendirmede toplumda örnek alınan rol modellerin her davranışının örnek alınmadığı bilinmektedir. Çünkü rol modellerin gözlemci tarafından örnek alınabilmesi için gözlemciyle benzer yapıya ve özelliklere sahip olması gerekmektedir (Demirbaş ve Yağbasan, 2005: 368). Davranış değişikliğinde gözlemlenen rol modelin örnek alınması için rol modelde bulunması gereken esas özellikler şöyledir:

1. **Yaş:** Bireyler kendi yaşlarına yakın model seçerler.
2. **Cinsiyet:** İnsanlar kendi cinslerinde olan bireylerin davranışlarını daha çok model alırlar.
3. **Karakter:** İnsanlar daha çok toplumda öne çıkmış olan ve iyi karaktere sahip kişileri model alırlar.
4. **Benzerlik:** İnsanlar kendilerine uygun ya da benzeyen kişileri daha çok model alma eğilimindedirler.
5. **Statü:** Bireyler düşük statülü modellere göre yüksek statülü modellerden daha çok etkilenirler (Aktaran: Akkaya, 2016: 23).

Gözlemlenen rol model ile gözlemleyen birey arasında benzer yapı ve özelliklerin var olması, rol modelin davranışlarının içselleştirilmesi düzeyini artırmaktadır (Demirbaş ve Yağbasan, 2005: 368). Rol modellerin gözlemlenmesi ve özdeşleşmesiyle birey birçok davranış öğrenir. Korkmaz'a (2006) göre bu davranışlar şöyledir:

- Yeni bilişsel beceri ve davranışlar,
- Neyin yapılabileceği neyin yapılmaması gerektiği,
- Sosyal güç ve motivasyon sağlama,
- Çevrenin ve nesnelerin nasıl kullanılacağı,
- Duygusal tepkilerin nasıl ortaya konulacağı (Aktaran: Ekşi ve Ersoy, 2020: 151).

Bozkurt (2018), rol modellerle ilgili bir çalışmada rol modelleri iki grupta ele almaktadır: Beğenilen ve istenilen özellikleri temsil eden rol modelleri “pozitif rol model”, kaçınmak istenen davranış ve tutumları temsil eden rol modelleri ise “negatif rol model” olarak tanımlamaktadır. Pozitif rol modeller, kazandıkları başarılarla ön çıkan kişilerle özdeşleştirilmekte ve birçok kişinin amaçlarını gerçekleştirmesinde ilham kaynağı olarak görülmektedir. Okurun istediği karaktere sahip olabilmesi için onu motive etmektedir. Negatif rol model ise pozitif rol modelin aynadaki ters görüntüsüne benzetilebilir. Kişinin uzak durmak istediği davranış ve tutumları yansıtmaktadır.

Değer öğretimi yöntemi olan model alma; öğrencilerin rol model aldıkları kişiler, başarılar ve ilkeler konusundaki farkındalık düzeylerini artırarak öğrencilere bu insanlara karşı daha olumlu tutumlar sergilemelerini sağlamaktadır. Öğrenciler, kahramanları sevmekte ve sevdikleri kahramanlar gibi olmak istemektedirler. Kahramanları; tanıdıkları, dizi veya filmlerde izledikleri, kitaplarda okudukları veya başkalarından duydukları insanlar olabilir. Hikâye edici metinlerde karşılaştıkları karakterler, öğrenciler için bir rol modeldir (Aktaran: Ay, 2020: 118).

Çocuklar bazı dönemlerde değer verdikleri kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını örnek alıp özümsemektedirler. Onlara benzemek, onlar gibi olmak istemektedirler. Kitaplar da bu amaçla model alınacak yeni karakterler içermeleri bakımından önemli araçlardır. Modeller, çocukların girişimciliğini artıran ve çocuk gerçekliğine uygun olan hareketler ile çocuklara kendi davranışlarını kazandırmaya çalışmaktalar. Böylece çocuklar kendini tanıma ve önemli hissetme, başkalarına saygı duyma, empati kurma vb. gibi yaşantıları benimseme imkânı bulmaktadırlar (Sever, 2019: 57).

Kişinin etkili bir model olabilmesi için aşağıdaki ölçütlere gereksinim duyulmaktadır:

- Kişinin yüksek bir güç veya statü derecesine sahip bir kişi olarak algılanması (dikkat çekme modeli),
- Kişinin ilgili, alakalı ve umursayıcı bir kişi olarak algılanması (karşılıklı pozitif etkileme),
- Model bir davranışların bilindik model ve davranışlar olarak algılanması (bizden biri, yabancı olmayan),
- Model alınan davranışın sonuçlarının açık ve belirgin olması,
- Model alınan davranışlara model dışındaki diğer önemli bireylerin iştirak etmesi (davranışlar tekrar edilmelidir) (Aktaran: Ay, 2020: 118).

Edebî ürünler ile yapılan karakter ve değerler eğitimi, öğrencilerin kendi hayatlarında da böyle olaylarla karşılaşabilecekleri yönünde ahlaki hayal güçlerini harekete geçirmektedir. Hikâye edici metinlerdeki iyi davranışlardan ziyade kötü davranışların sonuçları üzerine odaklanmak, öğrencilerde erdem gelişimini sağlamaktadır. Öğrenciler hikâye edici metinlerdeki kurgusal yaşama yolculuk ettiklerinde, hikâyedeki karakterin yaşadığı olaylardaki tercihleri ve yorumları inceleme fırsatını yakalamaktadırlar. Böylece öğrencilerde ahlaki yansıtma alışkanlığı gelişmektedir (Aktaran: Ay, 2020: 134).

1.3.2. Karakter Eğitimi

Eğitim Bilimleri Sözlüğü'nde karakter eğitiminin iki tanımı verilmiştir: Birincisi “öğrencilerde belli bir ahlak anlayış ve ölçüsüne göre birtakım özellikler geliştirme amacını güden eğitim”, ikincisi ise “eğitimin ahlaksal yönüne önem veren ve öğrencilerin özellikle davranış bakımından iyi nitelikler geliştirmeleri üzerinde duran eğitim” (Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>). Ekşi'nin (2003: 79) tanımıyla da “karakter eğitimi en genel anlamıyla ‘örtük veya açık program’ aracılığıyla yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır”. Tanımlardan hareketle eğitim ile karakter kavramları arasında sıkı bir bağ olduğu anlaşılmaktadır.

Karakter eğitimi;

- Model alma, ortamın oluşturulması ve öğretim programı yoluyla öğretilebilir.
- Aile, toplum ve okulun katılımını gerektirmektedir.
- Var olan eğitim materyallerini adapte ederek ve kullanarak anlamayı

destekleyen ve öğrenme deneyiminin her evresinde tüm öğrencilere iyi bir karakter gelişiminin özendirilmesi için aktif bir yoldur.

- Nasıl doğru kararlar alınacağını ve iyi seçimler yapmayı öğrenmektir.
- Olumlu ilişkiler ve bu olumlu ilişkilerin gelişiminin temelini karakterimizin gelişimine ve derinliğine bağlı olduğunu öğrenmektir.
- Okul kültürü temellidir.
- Sadece bir program değil, bir süreçtir.
- En iyi anlatımla kapsamlı bir okul reformudur.
- Araştırmalar, teoriler ve en önemlisi öğretmen ve öğrenci katılımı hakkında bilgi vermelidir.
- Öğretmen ve öğrenci olarak herkesin içindeki en iyiyi ortaya çıkarmaktadır (Bedir ve Tekin, 2019: 142).

Eğitimin, ailenin ve toplumun en önemli hedeflerinden biri iyi, erdemli ve sağlam bir karaktere sahip bireyler yetiştirmektir. Bu hedefle sevgi, saygı, iyilik, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, hoşgörü, adalet, sorumluluk ve vatanseverlik gibi temel ve evrensel değerlerin özümzenmesi ile toplumun huzurlu olması sağlanmaktadır. Böylece kültürel değerler gelecek nesillere aktarılabilir ve ülke kalkınmasına katkıda bulunulabilir.

İyi, erdemli ve sağlam bireyler yetiştirmek için millî ve evrensel değerlerin gelecek nesillere aktarılması karakter eğitimiyle sağlanabilir. Karakter eğitiminin amacı, toplumda erdemli bireyler yetiştirmek ve bu doğrultuda karakter gelişimini destekleyici faaliyetler yürütmektir. Ekşi ve Katılmış (2020: 7), bu konuyla ilgili çalışmalarında “Karakter eğitime yönelik faaliyetler, öğrencilerin karakter gelişimine destek olmak gayesi ile yapılmaktadır. Karakter gelişiminde aile, okul ve içinde yaşanılan sosyal çevrenin etkili olmasından dolayı karakter, bireyin nitelikleri ile adı geçen değişkenlerin değer yargılarından etkilenecek teşekkül etmektedir. Karakter; insanın zihinsel, duygusal ve bedensel etkinliklerinin sonucunda ortaya çıkan davranışlarına çevrenin verdiği değerdir” görüşünü dile getirmektedirler.

Karakter eğitimi, ailede başlayan değer eğitimi sürecinin okulda devam etmesiyle bireyleri olumlu değer tercihlerinin ve alternatiflerinin sunulması ile öğretimidir. Bu eğitimle iyi düşünen, iyi hisseden, iyi davranan bireyler yetişmesi beklenmektedir

(Aktaran: Küçük Turgut, 2020: 108).

Karakter gelişiminde dört temel etken söz konusudur. Bunlar aile, okul, akran etkisi ve toplumdur. Lakin son yıllarda ailenin karakter eğitiminde etkisinin azaldığı görülmekte ve toplumun şekil almasında okulun etkisi yadsınamayacak düzeydedir. Bu yüzden okullar ve öğretmenler karakter eğitiminde önemli roller üstlenmektedirler (Aktaran: Yolcu, 2015: 15). Dolayısıyla toplum içerisinde yaşayan bireylere istenilen karakter özelliklerinin kazandırılmasında en önemli sorumluluk okullara düşmektedir. Çünkü çocuklara karakter eğitimi vermek onlara akademik bilgileri öğretmek kadar önemli ve güvenli bir toplum oluşturmak açısından da çok gereklidir. Söz konusu karakter eğitimi, öğrencilerin akademik başarıları ve davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Bu yüzden okullar, öğrencilere iyi bir insan ve vatandaş olma konularında ne bilmeleri ve neyi nasıl yapmaları gerektiğini kazandırmalıdır (Aktaran: Yolcu, 2015: 13). Bu yüzden okullarda özellikle eğitim programları yardımı ile öğrencilere karakter eğitimi verilmeye çalışılmaktadır. Millî Eğitim Temel Kanunu 2. Maddesinde karakter eğitimi ile ilgili şöyle bir açıklama yapılmıştır: "...beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek" (Millî Eğitim Temel Kanunu, Resmi Gazete, 1973: 14574).

Karakter eğitiminin temel gayesi, insanların bilinçli ve istendik olarak iyi ile olumlu olanı seçmesidir. Bu gaye doğrultusunda kişinin çaba göstermesi, kendine ve başka insanlara yararlı olmasına da katkı sağlamaktadır. Bunun gerçekleşmesi de insanın toplumsal ve ahlaki değerleri içselleştirip kişilik haline getirmesi ile olmaktadır. Toplumsal ve ahlaki değerlerin karakter eğitimi ile çocuklara aktarılmasında kullanılan çeşitli araçlar ve yollar vardır. "Edebiyat" bunlar içinde en önemlisidir. Tarihte insanların ahlak eğitiminde hikâyelerin ayrı bir yeri vardı. Hâlâ da birçok araştırmacı, insanlara kazandırılması hedeflenen bu değerlerin aktarılmasında yazınsal eserlerden yararlanmanın karakter eğitiminde kullanılan basit ve kolay bir yöntem olduğunu bilmektedirler (Aktaran: Karatay ve diğ. 2015: 125-126).

Edebî eserler, toplumun değer yargılarını içermesi bakımından zengin eserlerdir. Bireysel ve toplumsal olarak insanları iyi, güzel ve doğruya yöneltmeleri için

kendilerini sorgulayabilecekleri olaylar, durumlar ve iletiler sunmaktadırlar. Bu yüzden edebî eserler, insana ve topluma özgü değerlerin özümsemesi açısından önemli araçlardır. Karakter geliştirmelerinde, çocukların yaşadıkları vatani ve milleti benimsemelerinde yol gösterici olma çocuk edebiyatının işlevlerinden biridir. Bu unsurların çocuğun belleğine yerleşmesi, çocuklar için oluşturulan yazılı ve sözlü eserler sayesinde olmaktadır (Kanter, 2014: 571).

Karakter eğitimi açısından uygun olan edebî eserler, çocuklara toplumun değer aktarımını kolaylaştırmakta; hoşgörölü, vicdanlı ve merhamet sahibi olarak yetişmelerini sağlamaktadır. Eğitim sürecinde zengin içeriğe sahip olan bu edebî eserleri kullanmak, çocuklara farklılıkları özümseme imkânı sağlamaktadır. Aynı zamanda bu edebî eserler, toplumsal yaşamın ihtiyaç duyduğu çağdaş düşünce ve eylemlerin geliştirilmesini ve güçlendirilmesini desteklemektedir (Aktaran: Turan, 2014: 58).

Karakter eğitiminde edebî eserlerden yararlanmayı etkili bir yöntem olarak gören Bohlin'e göre, "Edebiyatı kullanarak karakter eğitiminin incelenmesi, öğrencilerin kendi hayatlarında da böyle olaylarla karşılaşabilecekleri yönünde ahlaki hayal güçlerini harekete geçirir. Anlatılan hikâyelerdeki hayatlar, onları 'Ne için karakter?' 'Kim için karakter?' sorularıyla yüzleştirir. Öğrencilere, hayalî bir hayat yolculuğunun ve bu yolculukla ilgili tercih ve yorumların incelenmesi fırsatı verildiği zaman onlar, hayat boyu ahlaki düşünme alışkanlıklarını geliştirebilirler" (Aktaran: Karatay, Destebaşı ve Demirbaş, 2015: 126). Çocuk edebiyatı ve eserleri, 20. yüzyılın başından günümüze dek çocuklara özel bir alan olarak gelişme göstermiştir. Bu eserler çocuklara güzel vakit geçirmenin yanında, dil becerilerini geliştirme fırsatı da vermiştir. Evrensel ve millî kültürel değerlere karşı bilincin uyanmasını sağlamak ve bir tutum oluşturmak gibi önemli fonksiyonları da vardır (Karatay, 2011: 1445).

Karakter Eğitimi Ortaklığı (Character Education Partnership [CEP], 2010) tarafından etkili bir karakter eğitimi için belirlenmiş temel prensipler şöyle ifade edilmektedir:

1. İyi karakterin temelindeki etik değerleri geliştirmektedir.
2. Karakteri; düşünce, duygu ve davranışı da içerecek şekilde kapsamlı olarak tanımlamaktadır.
3. Kapsamlı, kasıtlı, ileriye dönük ve etkili bir yaklaşımı benimsemektedir.

4. İnsancıl bir okul ortamı yaratmaktadır.
5. Öğrencilere ahlaki eylemlerde bulunma olanağı sağlamaktadır.
6. Bütün öğrencilere saygı duyan, onların karakterlerini geliştiren ve başarılı olmalarına yardımcı olan, anlamlı ve meydan okuyucu bir eğitim programı sağlamaktadır.
7. Öğrencilerin öz motivasyonlarını geliştirmelerini sağlamaktadır.
8. Okul personeli, öğrencilere rehberlik eden aynı temel değerlere bağlı ve karakter eğitiminde sorumluluğu paylaşan bir etik öğrenme topluluğudur.
9. Okul, paylaşılan liderliğin ve karakter eğitime uzun soluklu bir desteğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.
10. Aileleri ve toplum üyelerini karakter oluşturma çabalarına ortak etmektedir.
11. Okulun kültür ve atmosferini, okul personelinin karakter eğitimcileri olarak işlevlerini ve öğrencilerin ne ölçüde iyi karakter özelliklerini sergilediklerini değerlendirmektedir (Aktaran: Yolcu, 2015: 10).

Karakter eğitiminde ya da değer aktarımında dünyada yaygın olarak kullanılan dört yöntem vardır:

1. Değer Telkin Etme: Değer telkin yöntemi en eski ve geleneksel değer karakter eğitimi yöntemidir. Telkin yönteminin amacı, önceden belirlenen değerleri çeşitli etkinliklerle öğrencilere iletmektir.

2. Değer açıklama: Değer açıklama yönteminde amaç kişiye sahip olması gereken değerleri söylemek veya belli değerleri dayatmak değil, günlük hayattaki yaşantılarından ve yaptığı iyi-kötü; doğru-yanlış seçimlerinden hareketle sahip olduğu değerleri keşfetmesini, açık bir şekilde anlamasını sağlamaktır.

3. Değer analizi: Bu yaklaşım değerlerle ilgili bir karar vermeden önce değerlerin analiz edildiği mantıksal ve akılcı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda değer içeren sosyal problemler, örnek olaylar incelenmektedir. Öğrenciler ortaya atılan problemin çözümüne yönelik seçenekler geliştirmekte ve bunların muhtemel sonuçlarını belirlemektedir. Değerle ilgili bir karar vermek zorunda kaldığında veya kararının doğruluğunu kanıtlaması gerektiğinde akılcı, eleştirel düşünme becerilerini kullanmaktadır.

4. Ahlaki muhakeme: Ahlaki muhakeme yönteminde amaç, öğrencilere ahlaki ikilemlerin bulunduğu hikâyeler, örnek olaylar vererek onların ahlaki yargılarını

geliştirmek ve doğru değerlere ulaşmalarını sağlamaktır (Aktaran: Karatay, Destebaşı ve Demirbaş, 2015: 128).

1.3.3. Karakter Eğitiminde Edebî Eserlerin Rolü

Çocuklar için kaleme alınan eserlerdeki karakterler, çocukların yaşına göre farklılıklar göstermektedir. Sözelimi, okul öncesi kitaplarında genel olarak insan dışı varlıkların veya çocuğun sevdiği bir oyuncağının kişileştirilmesiyle oluşturulan karakterler vardır. Okul öncesi dönemindeki çocuk, etrafında gördüğü yakın veya uzak her şeyi kitaplarda görmekten hoşnut olmaktadır. Bu dönemde özellikle görselliğe ağırlık verilen bu kitaplarda kahramanlar, tanıdık canlı veya cansız her şey, resimlerle anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu kahramanların genellikle fiziksel özellikleri ön planda tutulmaktadır. Böylece çocuk okur, eserdeki kahramanla daha rahat özdeşim kurabilir. Okul çağındaki okurlara seslenen eserlerdeki kahramanlar ise daha çok soyut, yani karakter özellikleri ile okura anlatılmaktadır. Kahramanların olay örgüsünde yaşadıkları tecrübeler ve sorunlarını çözmede kullandıkları yöntemlerle çocuk okur, kahramanlarla özdeşim kurmaktadır (Zivtçi, 2007: 245).

Çocuk edebiyatında karakter kavramını ele alan Sedat Sever (2019: 104-107), *Çocuk ve Edebiyat* adlı çalışmasında karakterleri kapalı (geliştirilmemiş), açık (geliştirilmiş), devingen ve durağan karakterler olarak kategorilere ayırmaktadır:

Açık karakter; roman, öykü, masal ve anlatılarda birçok özelliğiyle okura her yönüyle tanıtılan, inandırıcı nitelikleriyle öne çıkan, okurun iyi bildiği karakterdir. Bu yolla açık karakterler, okurlara bir dost olarak görünebilirler. Bu karakterler, yazarın aktarmak istediği iletilerin okurlarla paylaşılmasında da etkin bir sorumluluk üstlenmektedirler.

Kapalı karakter ise özellikleri yüzeysel olarak tanıtılan, okurun iyi tanımadığı karakterdir. Bu karakter, olaydaki başkişinin daha iyi tanınmasını ve çocukların başkişiyle özdeşim kurması için çizilen yan karakterdir. Çocuklara insan doğasını kavratma, yaşam gerçekliğini anlatmada çok az katkıları vardır. Genellikle tek boyutlu olarak eserlerde bulunmaktadır. Eser boyunca büyük farklılık ve değişimler yaşamamaktadırlar.

Edebî eserlerde açık karakterler kadar kapalı karakterlere de ihtiyaç vardır. Açık

karakterlerin aktif olması ve iletiyi okura ulaştırabilmesi için onlarla karşıtlık oluşturacak kapalı karakterler de olmalıdır. Kapalı karakterler; eserin içeriğine göre okur karşısına çalışkan, tembel, cimri, yardımsever gibi tek boyutlu çıkmaktadırlar. Sadece karşıt durumlar oluşturmak için değil, bazen de eserin başkarakterine yardımcı olmak ya da destek olmak için de bulunabilirler. Başkarakter, karşılaştığı sorunların üstesinden bu kapalı ve yan karakterlerin yardımıyla daha rahat gelebilir (Sever, 2010: 105)

Devingen karakter, eserin başı ve sonu arasında büyük değişimler gösterir. Yeni kişilik özellikleri ve değerler edinir. Çocuk edebiyatında en önemli etkenlerden biri, uzun bir sürede değişim yaşayan kahramanın bu değişimine okur inanmalıdır. Ancak kısa sürede yaşanan ve nedenlerinin belirsiz olduğu ya da açıklanamadığı büyük değişimlerde okuru inandırmak mümkün değildir. Hatta bu durum okurun kahramana olan güvenini yitirmesine neden olabilir. Bu durum da okurun özdeşim kurma sürecini olumsuz etkileyebilir (Sever, 2019: 114). Bu yüzden kahramanın yaşadığı olaylar ile kişiliğindeki değişim bir bütünlük içerisinde tutarlı olmalı ve okura inandırılabilmelidir. Eserin başında dürüst ve güvenilir olan bir karakter, birkaç sayfa sonra yalan söyleyip insanları kandırarak okuyucu karşısına çıkmamalıdır.

Durağan karakter ise, eserin başından sonuna kadar okur tarafından önemsenmeyen küçük ve önemsiz değişiklikler dışında büyük değişimler yaşamamaktadır (Sever, 2019: 116). Böylelikle eserin başında tanıtıldığında nasılsa, eser boyunca özelliklerini korumakta ve eserin sonunda da benzer özelliklerle okur karşısına çıkmaktadır.

Devingen ve durağan karakterler, eserin vermek istediği iletinin güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Yaptığı bir hatanın yaşadığı deneyimler sonucunda bir süre sonra farkına varan karakter, çocuk okurun verilen mesajı daha iyi içselleştirmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu değişim inandırıcı olmalı ve okuru ikna etmelidir. Aniden ya da sebebi belli olmaksızın yaşanan değişimler okurun karaktere olan güvenini kaybetmesine neden olmaktadır (Sever, 2010:114-115).

Karakter eğitiminde edebî eserlerden yararlanma fikri, değerler eğitimi uygulamalarının etki düzeylerinin gözlemlenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Değerler

eğitiminin eğitim programlarında yer alması ile çocukların gelişim düzeylerine uygun bir ahlaki olgunluk seviyesine sahip olmasını sağlayacak yöntemlere gereksinim duyulmuştur (Turan, 2014: 58). 8 Eylül 2010 tarih ve 2010/53 sayılı MEB tarafından yayımlanan genelgede karakter ve değer eğitime yer verilmiştir. Yayımlanan bu genelge ile MEB değerler eğitiminin önemine ilk kez değinmiştir. Millî, manevi, kültürel ve insani değerleri öğrencilere benimsetip yeni nesillere aktarabilmek amacıyla “Eğitimde Değerler Eğitimi Projesi” başlatılmıştır. MEB tarafından uygulanan projede UNESCO’nun belirlediği 12 evrensel değere vurgu yapılmıştır (Aktaran: S. Şimşek ve Alkan, 2019: 3).

Karakter eğitiminde edebî eserlerden yararlanmak, okullarda da kullanılan etkili bir yöntemlerden biridir. Okuma etkinlikleri yapıldığında karakterlerin olumlu özelliklerinin bu eserlerle incelenmesi, çocukların hem hayal güçlerini harekete geçirir hem de olumlu davranış ve tutumları değer olarak algılamalarını sağlamaktadır (Karatay, 2011: 1439). Çocuk kitabında yer alan unsurlarla kitabın okurlara verdiği mesaj ve bu mesajın etkileri, çocuk okurun kişilik gelişimine katkıda bulunmaktadır (Uzuner Yurt, 2011: 71). Okurun karakterle özdeşim kurması bakımından çocuk kitapları kişilik gelişiminde etkili olmaktadır. Çocuğa toplumsal kuralları sözlü olarak aktarmak yerine bir edebî metin aracılığıyla aktarmak daha faydalı olmaktadır. Çünkü bir kuralın veya davranışın niçin doğru veya niçin yanlış olduğunu çocuk, edebî eserdeki kahraman yoluyla yaşayacak ve daha iyi anlamaktadır (Aktaran: Aytan, Çalıcı ve Erdem, 2018: 637).

Okullarda çocuk edebiyatından yararlanarak karakter eğitimi veren bir öğretmenin dikkat etmesi gereken bazı önemli noktalar vardır. Öğretmen, öncelikle içerik açısından iyi bir kitap seçmelidir. Seçtiği kitaptaki ana karakterleri ve olayları tanımlamalıdır. Ardından okuyucu veya dinleyicilerin ana karakter ile aralarında duygusal bir bağ kurmalarını sağlamalıdır. Bu kitaplarla öğrencilere karakter eğitimi açısından uygun olmayan olumsuz davranışlar yerine etkili alternatif davranışları sunabilmelidir (Turan, 2014: 49).

Karakter eğitiminde dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler şöyle belirtilmektedir:

1. Karakter eğitiminde uzun vadeli başarı için, öğrencilerden ailelere ve toplumun diğer üyelerine kadar herkesin bir uyum içinde kendilerini bu hedefe

yönlendirmesi gerekmektedir.

2. Karakter eğitimi programları, gerçek dünyanın karakter özelliklerini ve (ahlâkî değerlerinin) örneklerini içermelidir.
3. Okullarda ailelerle, diğer öğretmenlerle ve sivil toplum temsilcileriyle bir araya gelerek işlenecek ve geliştirilecek karakter özellikleri, ahlâkî değerler üzerinde bir görüş birliği ve anlaşma sağlamak gerekmektedir.
4. Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olan temel ahlâkî değerleri teşvik etmelidir. Karakter eğitiminde değerler, duygu düşünce ve davranışı içerecek şekilde tanımlanmalıdır.
5. Karakter eğitimi için seçilmiş karakter özelliklerini (ahlâkî değerleri) diğer derslerin uygun konuları içine yerleştirerek bütünleşmiş bir program takip etmek oldukça önemlidir.
6. Karakter eğitimi programları bu unsurlara dikkat edilerek uygulandığı takdirde olumlu neticeler elde edileceği düşünülmektedir (Aktaran: Alver ve Kesicioğlu, 2019: 171-172).

Karakterler, eserlerde farklı görevler üstlenmektedirler. Bunlardan en önemlisi aktif olarak eseri oluşturan unsurları birbirine bağlama görevidir. Bunun dışında karakter, “yazarın sözcüsü” olarak okura verilmek istenen mesajları okura iletmekle görevlidir. Postmodernizm akımının etkisiyle edebiyatta karakterler aracılığıyla okura mesaj iletmek, son zamanlarda azalma göstermiştir. Ancak çocuk edebiyatında bu durum hala devam etmekte ve yazarlar, sözcü olarak görevlendirdiği karakterlerine sorumluluklar yüklemektedirler (Karataş, 2014: 65).

Özdemir (1995: 110), eserlerde karakter oluşturmada kullanılan çeşitli yollardan bahsetmektedir. "Bu yolların bir bölümü doğrudan bir özellik taşır: kişilerin görünüşlerine kılık kıyafetlerini betimleme onların iç dünyalarına sergileme gibi. Bir bölümü de dolaylı bir nitelik taşır: Eylem içinde yansıtma konuşurma vb. Daha da yalınlaştırarak denilebilir ki: kişileri anlatırken yazar ya anlatmaya da gösterme yoluna başvurur. Ancak şunu hemen belirtelim ki bir başına bunlar yeterli olmaz; mutlaka birlikte kullanılır". Yapıtlarda genellikle kötülerin fiziksel özellikleri çirkin, iyilerin ise güzel bir şekilde anlatılmaktadır. Yazar, kahramanların dış görünüşlerini tasvir ederek okurlara kahramanların kişilik özelliklerini tanıtmaktadır. Okurlar, böylece fiziksel özellikler ile kahramanların kişiliği arasında ilişki kurarak kahramanları tanımaktadırlar

(Sever, 2012: 99). Çocuklar için eser üreten yazar, çeşitli anlatım yöntemleriyle kahramanları çocuk okurlara tanıtarak eserin monotonlaşmasının önüne geçmektedir. En sık kullandığı yöntemlerden biri de kahramanları konuşturmasıdır. Yapılan araştırmalara göre kişinin konuşma tarzı ve konuşurken kullandığı sözcükler kişilik özelliklerini ele vermektedir. Bu yöntemle çocuklara hitap eden yapıtlardaki kahramanların konuşmaları onların karakterini yansıtmaktadır.

Karakter oluşturmada kullanılan bir diğer yöntem ise, yapıtlardaki diğer kişilerin kahramanlar hakkındaki görüşleri ve yorumlarıdır. Yazar diğer kişiler üzerinden kahramanın özelliklerini okura aktarmaktadır. Okur, bu yolla kahramanların karakterlerini de tanımış olmaktadır. Çocuk edebiyatı yazarı, karakter oluşturmada sözü edilen bu yöntemlerden birini ya da hepsini kullanabilir. Özetle, çocuklar için eserler kaleme alan yazar fiziksel, davranışsal, doğrudan kendi yorumuyla karakterlerini oluşturabilir. Bu karakterleri düz anlatım yoluyla, olaylar içinde, karşılıklı konuşmalarla, başkalarının ya da kendi görüşleriyle tanıtabilir.

Yazarın kullandığı yol ne olursa olsun, karakterleri eserde doğru betimlemeli ve kahramana uygun davranışlarda bulunmalarını sağlamalıdır. Bu durum, okurların kendilerine sunulan dünyada kendilerinden bir şeyler bulmalarını sağlayacaktır (Karatay, 2020: 101).

Bu çerçevede Karatay (2020: 101), karakterleri tanıtmaya yollarını dört maddede sıralamaktadır:

1. Karakteri anlatıdaki diğer kişilerle iletişim kurdurarak diyaloglarla tanıtmaya,
2. Karakteri, hikâyede doğrudan betimleme,
3. Karakterin düşüncelerini monologlarla betimleme,
4. Karakteri bir olayın içinde göstererek ortaya koyma.

Karatay (2020: 103-104), çocuk kitaplarındaki karakterlerin tanıtılmasında şu tekniklerin kullanılıp kullanılmadığına da dikkat etmek gerektiğini belirtir:

- Yazar, karakterleri duruma göre farklı tekniklerle tanıtabilmiş mi?
- Karakterler gerçek yaşamdaki gibi tatminkâr ve inandırıcı mı?
- Hikâyede karakterlerin güçlü ve zayıf yönleri kolaylıkla görülebiliyor mu?

- Hikâyede sıra dışı karakterler de yer verilmiş mi?
- Karakterlerin iyi veya kötü davranışları yaşları ve geçmişleriyle örtüşüyor mu? Yazar bunların nedenlerini gösteriyor mu?
- Hikâye devam ederken gelişen ya da büyüyen bir karaktere yer verilmiş mi?

Çocuklar için üretilen eserlerde kahramanları ya da kişileri çizerken yazarın dikkat etmesi gerekenleri araştırmacılar şöyle ifade etmiştir: “Yazar/şair, konuyu, iletiyi veya dili kullanırken gösterdiği titizliği, kahramanların oluşturulmasında da göstermeli ve çocuğun kahramanlarla kendisini özdeşleştirebileceğini, kendisini onun yerine koyabileceğini, kendisine rol-model alabileceğini unutmamalı, bu duyarlılıkları dikkate almalıdır”. Çocuklar, hayata farklı pencerelerden bakmayı kitaplardan öğrenmektedirler. Bu konuda kahramanlar çocuğa şahsi sorunlarını çözmede yol gösterici olabilmektedir. Eserdeki kahramanın sorunlara eğiliminden yol çıkarak şahsi sorunlarını çözebilir. Bu yüzden yazar; kahramanlarını çok iyi tasarlamalı, çocuk okurlara yol gösterebilecek kişilerden oluşan bir dünya oluşturmalı, okurda merak duygusu uyandırmalı ve sorunlarını çözmesine yardımcı olabilecek etkin bir rol oynayarak toplumun değer yargılarını okura iletme sorumluluğunu alıp buna uygun davranmalıdır (Demirel ve diğ. 2011: 65). Ancak bunu yaparken karakterleri ulaşılmaz ve kusursuz bir şekilde değil, gerçek hayattaki eksik yönleri ve zaaflarıyla da ele almalıdır. Çocuk okur, kitaplarda karşısına çıkan hatasız ve kusursuz karakterleri kendine yakın bulmakta zorlanmaktadır. Bu da onun karakterle özdeşim kurmasını zorlaştırmakta ve eserde anlatılanları yadırgamaktadır. Bu yüzden o da eserde eksik tarafları olan, beceriksiz yan karakterlere daha çok yakınlık hissetmekte ve onları daha çok sevmektedir. Böylece onlarla kolaylıkla özdeşleşmektedir. Özdeşleştiği yan karakterlerin yaşadığı sorunları gördükçe, sadece kendisinin sorunları olmadığını anlamakta ve bu durum okurun özgüvenini arttırmaktadır (Ural, 2013: 47-48).

Bulundukları gelişim döneminin etkisiyle sevgi ve güven duygularını karşılamak için çocuk okurlar, sevdikleri karakterlerin kişilik özelliklerini tanıyarak onlarla özdeşleşmekte ve onları arkadaş olarak kabul etmektedirler. Her kitapta mutlaka çocuğun sevebileceği ve güvenebileceği bir karakter olmalıdır. Bundan dolayı çocuğun karakterle özdeşleşmesi ve bütünleşmesi için karakterin çocukla aynı yaşlarda, inandırıcı, güvenilir ve günlük hayattaki kişiler kadar gerçekçi olması gerekmektedir.

(Karatay, 2020: 101).

Çocuk kitaplarındaki kahramanların özellikleri, inandırıcılığa ters düşmemesi açısından çok abartılı olmamalıdır. Çocuğun mantık dünyasından uzak tasvir edilen kahramanlar, çocuğun kitaptan uzaklaşmasına yol açabilmektedir. Ayrıca geliştirilen başkahramanın sorunlarla başa çıkamaması, yenilgiye uğraması ya da yılgınlık yaşaması çocuklar üzerinde olumsuz bir etki yaratabilmektedir. Bu yüzden geliştirilecek olan kahraman olaylara yön veren, sorunları çözüme ulaştıran, merak ögesini sürekli canlı tutabilen bir kişiliğe sahip olmalıdır (Aktaran: Gönen ve diğ. 2016: 3). Çocuk kitabında işlenen olaylar ile karakterler arasında bir kopukluk olmamalıdır. Olay ve karakter arasında bütünlük olması yapıtın inandırıcılığı ile çocuk okurun karakterle özdeşleşmesi bakımından önem taşımaktadır.

Çocuk kitaplarındaki kahramanların özelliklerini değerlendirmek için aşağıdaki soruların cevaplarını aramamız gerektiğini söyler:

- Metindeki kahramanlar (başkişi) kimdir? Yan kişiler kimlerdir?
- Kahraman nasıl geliştirilmiştir (davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, fiziksel özellikleriyle, diğer kahramanların yorumlarıyla yazarın yorumlarıyla)?
- Kahraman, açık (geliştirilmiş) ya da kapalı (geliştirilmemiş) özelliklerden hangisini taşıyor?
- Kahraman, kişilik özelliği olarak devingen mi, durağan mı?
- Kahraman, devingen bir özellik gösteriyorsa, yaşadığı değişim ya da değişimler inandırıcı mı?
- Yazar, kahraman kişiliği ve yaşadığı olaylar ile değişim olgusu arasında kabul edilebilir, inandırıcı bir ilişki kurabilmiş mi?
- Kahraman bir bütün olarak çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşıyor mu? (Sever, 2013).

1.3.4. Karakter Eğitiminde Rol Model Etkisi

Çocuklar için kaleme alınan edebî eserler, pozitif ve negatif rol model karakterlerin yardımıyla okurun başkalarını ve kendisini tanımasına yardımcı olmaktadır. Böylece çocuk okur, farklılıkların farkına varır ve insanlar arasındaki konumunu öğrenebilmektedir (Aslan, 2007: 193).

Çocuklar, gelecekleri adına hayallerini gerçekleştirmede örnek alabilecekleri kişilere gereksinim duymaktadırlar. Bu gereksinimlerini gelişimsel özelliklerine uygun, anne ve babalarını taklit ederek gidermektedirler. Böylelikle anne babalar, çocukların ilk rol modelleri olmaktadır. Rol model alma, karakterin henüz oluşmadığı çocukluk döneminde başlamaktadır. Model aldıkları kişilere öykünen çocukların karakter gelişimlerinde de bunun önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir (Ceran, 2015: 136).

Çocuk kitapları; eğitim-öğretim araçlarının başında gelen, çocukların yaşamlarına yön vermede rol model edinebileceği karakterler çizen yazınsal ürünlerden en önemlisidir. Kitaplardaki karakterler, olayları yaşayan veya olayların oluşmasında etkili olan unsurlardır. Hayat boyu süren öğrenmelerin okul öncesi dönemde, 0-6 yaş aralığında, temeli atılmaktadır. Bu yaştaki çocuklar için kaleme alınan eserler, çocuğun aile ve yakın çevresi dışındaki kişilerle özdeşim kurabilecekleri rol modeller yaratarak çocuğun sosyal hayata atılmasına yardımcı olmaktadır (Sever, 2010: 65). Bu model alma sürecinde çocuğun bir insanı veya bir davranışı taklit ederek öğrenmektedir. Çocuğun taklit edilen davranışla toplum içinde etkin bir rol alması ve topluma uyum sağlaması model alma ile kolaylaşmaktadır. Rol model karakterlerin toplumsal davranışlarda kalıcı bir etkisi vardır. Çocuklar, yakından uzağa bir şekilde ailesinden sonra yakın çevresindeki kişileri rol model olarak almaktadırlar. Model aldıkları kişilerin uygun olmayan olumsuz davranışlar sergilemesi de çocuğun davranışına yansıyabilmektedir. Sözelimi sorunlarını çözmede şiddete başvuran birini rol model alan çocuk, kendi sorunlarını bu şekilde çözmeye çalışacaktır (Ersanlı, 2007: 323-326). Olumsuz davranışları olan kişilerin, karakter eğitimini de olumsuz etkileyecekleri ön görülmektedir.

Çocuklar büyüdükçe kendi duygu ve düşüncelerinin yönüne göre sosyalleşip, çevrelerindeki kişileri örnek almaktadırlar. Bazen öğretmenlerini, bazen arkadaşlarını, bazen de severek okuduğu kitaplardaki karakterleri de örnek almaktadırlar. Kitaplardaki

karakterlerin fiziksel ve psikolojik özelliklerini benimsemektedirler. Kendilerine yakın gördükleri, önemsedikleri, beğendikleri ya da sevdikleri kahramanlarla özdeşim kurup onları rol model almaktadırlar. “Edebiyat yapıtlarında yazar-okur arasındaki bağın niteliğini belirleyen temel öğelerden biri de çocukların öykündükleri, örnek aldıkları kahraman ya da kahramanlar ve onların nitelikleridir. Burada çocuğun dünyasında kahramanlar iki şekilde belirir: Birincisi onunla özdeşim kurup onu kendine benzetir. Bir de o kahramanı kendine rol-model yani örnek alır” (Sever, 2013: 34). Özdeşim kurmak, yalnızca çocukluk dönemiyle sınırlı değildir. İnsan, her yaşta kendine yakın gördüğü ve kendisine benzer özelliklerdeki kişilerle özdeşim kurabilmektedir.

Yazılı ve görsel ürünlerin dünyasına o dünyanın kahramanlarıyla özdeşim kurularak girilebilir. Yeni bir dünya ile tanışan okur, kitap kahramanlarıyla arkadaş olmaktadır. Kendisi gibi düşünen, hatalar yapan, onun gibi düşünen kişilerin varlığı okurun güven duygusunu beslemektedir. Kahramanın yaşadıklarından yola çıkarak kendi yaşamında da önüne nelerin çıkabileceğini sezer veya ön görüde bulunmaktadır. Kahramanların çözüm yollarını kavramaktadır. Daha önce hiç yaşamadığı fakat yaşama ihtimali olan olayları öğrenmektedir. Onlarla eğlenmekte; yeni şeyler keşfetmekte ve öğrenmektedir. Özetle, özdeşim kurduğu kahramanlarla yeni bir deneyim kazanmış olmaktadır (Sever, 2003: 65).

Karakterlerin çocukla benzer özellikler taşıması, hayali olmaktan çok gerçek hayatta karşısına çıkabilecek kişiler olması, duygu ve düşünceleriyle çocuğa yakın olması gibi unsurlar karakterlerin rol model alınmasında etkili olan unsurlardandır. Bu özelliklerden biri olmadığı sürece çocuklar yakın görmedikleri kitap karakterlerini rol model almazlar. Bunlara ek olarak yazınsal ürünlerdeki karakter sayısı da önem taşımaktadır. Sever’e (2007: 67) göre çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin sayısı çocuğun özdeşim kurma sürecinde önemli değişkenlerdir. Karakter sayısının çok olması, çocuk okurun kitapta hangi karakterle özdeşim kuracağına kararsız kalmasına neden olabilmektedir. Bundan dolayı çocuk da kitapla arasına mesafe koyup kitaptan uzaklaşmaktadır.

Rol model alınan karakterler, çocukların hayali arkadaşlarıdır. Onlar sayesinde sorunlarına çözüm üretmede fikirler edinmektedirler. Çocukların dilsel, toplumsal, kişilik, psikolojik gelişim süreçlerine katkı sağlamakta, onlar için önemli olan yaşantıları edinme fırsatı vermektedirler. Bu sayede çocuklara benimsetilmek ve

öğretilmek istenenler, bu karakterler üzerinden aktarılmaktadır. Bazı zamanlar sözlü olarak anlatılan birçok şeyi dikkate almayan çocuklar, sevdikleri kahramanlara öykünerek böylelikle bu özellikleri özümsemektedirler. “Doğru veya yanlış bir davranışın olumlu veya olumsuz taraflarını sözlü olarak telkin etmek yerine, öyküleyici eserde bunun yararlarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa göstermek, değer olarak iyi-kötü, doğru-yanlış vb. bir davranış olduğunu göstermek daha etkilidir.” (Karatay, 2011: 1404). Bu sebeple çocukların rol model olarak alacağı karakterlerin taşıması gereken bazı özellikler vardır:

1. Evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı,
 2. İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,
 3. Barış yanlısı olmalı,
 4. Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı,
 5. Adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımalıdır.
- (Karatay, 2020: 102)

1.4. TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA ERDEMLER TEMASI

Bireylerde kültürel benliğin oluşması ve milli bir kimlik kazanılmasında Türkçe dersinin önemli bir yeri vardır. Türkçe dersinin amacı; bireyin tüm yaşamı boyunca kullanmak için ihtiyaç duyabileceği okuma, yazma, dinleme, konuşma becerileri dil bilgisi kuralları kapsamında öğretilmeye çalışılmasıdır. Türkçe dersinin kazanımlarından hareketle bireylere yaparak yaşayarak ilkesi doğrultusunda anlama ve anlatma becerilerinin de birbirleriyle ilişkili olarak sunulması ile sağlanmaktadır. Öğretim programları sayesinde bu süreç planlı bir şekilde yürütülmektedir (Yıldız, 2019: 7).

2006, 2015, 2017 ve 2019 yıllarında yürürlüğe giren öğretim programlarının tümünde öğretmenin rehber olarak süreci başlatır. Öğretim programlarının öğrenci merkezli, gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu, öğrencilerin bilgi, birikim ve tecrübelerine dayalı faaliyetlerin oluşturulduğu bir yapısı vardır. Bu öğretim programlarının tümü de tematik bir yaklaşımla hazırlanmıştır. “Tematik yaklaşım öğretim programlarında kullanılması doğru olan bir yaklaşımdır. Tematik yaklaşım; bilimin alanlarının birbiri ile ilişkili olduğunu, dolayısıyla derslerin birbirlerinden bağımsız düşünülmemeyeceğini ve derslerin birbirleri arasında doğrudan ya da ara disiplinlerle ilişkili olduğunu savunmaktadır. Yeni düzenlenmiş olan öğretim programlarında yapılandırmacılık ve yapılandırmacılığa uygun olarak tematik yaklaşımın benimsenerek, derslerde ünitelerin

yerine çok daha içerikli öğrenme alanlarını kapsayan temaların yerleştirilmesiyle ara disiplinler ile disiplinler arası bağ kurulmaktadır” (Aktaran: Yıldız, 2019).

2019 yılında yürürlüğe giren Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda tematik bir yaklaşım esas alınmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2019: 7).

Bir önceki programda öngörüldüğü gibi güncel programda da toplam 8 temanın işlenmesi gerekli görülmüştür. Programda yer alan temalardan “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” ve “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının tüm sınıf seviyelerinde işlenmesi zorunlu olmuştur. Bu zorunlu temalar dışındaki diğerler temalar, kitap yazarları tarafından seçmeli olarak belirlenmektedir. Eğitim-öğretim sürecinde

işlenmesi ve öğretim materyallerinde yer alması gerekli görülen temalar ve bu temalarla ilgili konu tavsiyeleri Türkçe Öğretim Programı'nda yer almaktadır. 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda da zorunlu olarak işlenmesi gerekli görülen temalardan biri olan “Erdemler teması” ile ilgili konu önerileri şunlardır: ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma gibi konu önerileridir (MEB, 2019: 15).

Türk felsefi düşünce sisteminde erdem kavramının tam olarak nasıl olması gerektiği ahlak felsefi ile bağlantılı olarak devam etmektedir. Ancak genel olarak insanı ahlaki iyiye yönelten ve bazı değerler üzerine oturtulan somut davranışların soyut kavramsal karşılığı olarak ve onu bütünlüklü bir insan yapabilecek bir özelliği tanımlamakta “erdem” kavramının kullanılmasında bir tutarsızlık görülmemiştir (Arıkan, 2018).

Günümüzde hoşgörü, dürüstlük, adalet, yardımlaşma, sorumluluk gibi erdemlere giderek daha çok gereksinim duyulmaktadır. Dünyanın geneline bakıldığında resmî ve sivil toplum örgütleri gibi birçok kurum ve kuruluşlar bu kavramlara yönelik çalışmalarını artırmaktadırlar. Erdemler, çok eski dönemlerden beri birçok filozof ve araştırmacıların üzerinde durduğu en önemli kavramlardan biri olarak görülmektedir. İnsanların günlük hayatını, diğer insanlarla olan ilişkilerini birçok yönüyle etkileyen erdemler, küçük yaşlardan itibaren etkili olmaya başlamaktadır. En ilkel toplulukların hayatlarında bile yer edinen kavramlardan biridir. Günlük hayatta insan davranışlarının birçoğunu etkisi altına almaktadır. Erdemler, bireye ne yapıp yapmamasını değil, yapılması doğru olanı bireye içselleştirmek için kılavuzluk etmektedir. Ancak insanın hangi davranışlarının erdemli, hangilerinin erdemli olmadığını söylemek için kesin bir yargıya varmak zordur. Bir davranışı erdemli sayabilmek için temel ölçüt, yapılan davranışın iyi bir duruma veya olaya yol açmalıdır (Kavak, 2020: 118).

1.5. KEMALETTİN TUĞCU

1.5.1. Hayatı¹

Türk edebiyatının roman türünde eser üreten ve seçkin yazarlarımızdan biri olan Kemalettin Tuğcu, 27 Aralık 1902’de İstanbul’un Çengelköy semtinde doğar. Aile soyu Safranbolu’ya dayanan dedesi Faik Bey’in (1858-1910) üç katlı ve on beş odalı sırça köşkünde iki ayak tabanı içe dönük olarak dünyaya gözlerini açar.

Faik Bey (1850–1910), II. Abdülhamit’in komiseri, Hasan Paşa’nın muavini, Bahriye Nezareti Heyeti Teftiş Reisi Sânisidir (Tuğcu, 2004: 41). Ayşe Hatice adında bir hanımla evlenir ve bir çocukları olur. Ali Galip adını verdikleri çocuk Kemalettin Tuğcu’nun babasıdır.

Ali Galip Bey, uzun boyu ve heybetli görünüşüyle herkesin çok sevdiği ama bir o kadar da çok çekindiği biridir. Annesi Şaziment Hanım Üsküdar doğumludur. Kur’anı Kerim okumuş, müzikle ilgilenen, keman çalabilen, konuşması düzgün, şefkatli, çocuklarının üstüne düşen, ilgili bir anne ve ev hanımıdır. Oğlu Kemalettin’e fiziksel durumundan dolayı sonsuz bir sevgi ve bağlılık duymaktadır. Çünkü annesi engelli doğmasında kendini sorumlu tutmaktadır. Oğlunu içinde bulunduğu kötü ruh halinden kurtarmak ve sosyalleşmesini sağlamak amacıyla ona sürekli kitaplar alır, müzik eğitimi verir.

Tuğcu’nun Mehmet Nurettin adında babası gibi asker olan bir ağabeyi, Atiye adında bir kız kardeşi, “O benim babam” diye ifade ettiği Faik Necdet ve Kamer adında iki erkek kardeşi vardır. Oğulları Mehmet Nurettin’in sağlıklı doğmasından sonra Kemalettin Tuğcu’nun dünyaya fiziksel engelli olarak gelmesi Tuğcu ailesi için çok üzücü bir durum olur. Bir haftalık bebekken ayaklarının düzelmesi için tavsiye üzerine o dönemin meşhur çıkıkçısı Şahnazar Bey’e götürülür. Şahnazar Bey, Kemalettin’in ayaklarını tahtalarla sabitleyip, sargıyla sarar. Kemiklerinin yumuşak olmasından dolayı da sargıların bir ay sonra açılması gerektiğini söyler. Lâkin tahtaların ayak etlerine batmasının verdiği acıyla Kemalettin’in durmadan ağlar. Babası buna dayanamaz ve sargıları söküp atar. Bu olaydan bir ay sonra Şahnazar Bey gelir ve ayaklarını yine iki tahtayla sarar. Lakin sargıların bir kez daha açılacak olmasıyla bebeğin sakat kalacağını

¹ Kemalettin Tuğcu’nun hayatı yazılırken büyük ölçüde Mustafa Ruhi Şirin’in” Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar” adlı eserinden yararlanılmıştır.

söyler. Ali Galip Bey, eve geldiğinde bebeğin ağlamalarını duyar ve yine sargıları çözüp atar. Böylece babasının acıma duygusu ve merhametinden dolayı ayaklarından engelli kalır. İki ayağında da açılan yaralardan dolayı aylarca yürüyemez. Evde dizlerinin üstünde dolaşır. Fiziksel engelinden dolayı okula da gidemez ve çocukluğunu, gençliğini istediği gibi rahat yaşayamaz.

Tuğcu'nun babasıyla olan çatışması böylece küçük yaşlardan itibaren başlar. Çünkü Ali Galip Bey, çocuklarına çoğu zaman sevgisi göstermeyen, sert, mesafeli ve ilgisiz birisi olmuştur. Babasının, ağabeyi Nurettin'e baskı ve korkuyla okuma öğrettiği zamanlarda kendisi de babasından korkmaya başlar. Böylece ilk okuma yazmayı babası ağabeyine öğretirken öğrenir.

1915 yılında ilk romanını yazar ve yazdığı gibi de romanı köşkün havuzunda yakar. Bir süre sonra *Fazilet Tacı* adlı romanını yazar. Romanını yayımlatmak için Cumhuriyet gazetesine götürür. Ertesi gün pişman olup gazeteye bir mektup yazarak verdiği defteri yırtıp atmalarını ister. Daha sonra *Üç Aylıklar* adıyla yazdığı romanının tek nüshasını Tahsin Demiray'a verir. Ama o da yayımlanamadan Demiray'da kalır.

Tuğcu, 1919-1929 yılları arasında ambalajcılık, el sanatları, elektrikçilik, marangozluk, daktilo yazıcılığı, lehim işleri, saz ve keman yapımı, tespihçilik, sedefçilik, elektrikçilik, gramofon tamirciliği, duvarcılık gibi birçok çeşitli işlerde çıraklık yapar. Bütün çabalarına rağmen İstanbul'da kalıcı bir iş bulamayınca İsveç grubuna ait bir demiryolu inşaatında ambar görevlisi olarak Ankara yakınlarındaki Irmak-Ildızın Demiryolu'nda iki üç ay çalışır. Ancak burada şahit olduğu bazı olaylar ile yaşadığı birtakım haksızlıklara dayanamayarak işten ayrılır ve İstanbul'a geri döner.

İstanbul'a döndüğünde Latin harflerini halka öğretme seferberliğinde Çengelköy'de bir fırında esnafa ders vermeye başlar. Birkaç yıl sonra Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu ve sonrasında işlerine Türkiye Yayınevi olarak devam edecek olan matbaasında haftalık 350 kuruş maaşla müretiplik ve mücellitlik yapar. Daha sonra Tahsin Demiray, Rakım Çalapala ve Cemil Cahit Cem ile Yavrutürk çocuk dergisini çıkarır. Çocuklar için yazdığı şiirleri ve kısa öyküleri bu dergide yayımlanır.

Tuğcu, 1937 yılından sonra edebiyat dünyasında yer almaya başlar. "*Kocanız Nasıl Muhafaza Edersiniz?*" (1937) ismiyle büyük ses getirmeyi başarır. Eser yayımlandıktan sonra Şevket Rado, Akşam gazetesinde buna ithafen bir makale yazar:

Koca Öküz mü ki Muhafaza Edilsin!

1941 yılında ailesinin isteğiyle bir göçmen kızı olan Ayşe Beyhan Hanım ile evlenir. Bu evlilikten Tuğcu'nun bir kızı ve bir oğlu olur.

1950'lere doğru Bedri Koraman'ın Deve dergisinde bir hikâyesi yayımlanır. Bu hikâyelerdeki müstehcenlikten dolayı bir ay hapis cezası alır. Bu hükmü daha sonra 50 lira para cezasına çevirirler.

Kemalettin Tuğcu'nun bazı kitapları MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından tavsiye edildiği halde, her tavsiye kararından sonra kitaplarının yasaklandığına yönelik kasıtlı yayınlar yapılır. Tuğcu, bu durum karşısındaki duygularını yazdığı şu dizelerle dile getirir: “Devlet baba çıkmadı hiçbir gün bana arka/Kültür Bakanlığı var, bir de Millî Eğitim/Bunların karşısında ben babasız bir yetim” Murat Yalçın'ın bahsettiği üzere “Tuğcu kadar gönüllerde yargılanıp suçlanmış yazar azdır. Kederi ve sevinci ondan tadanlar gün gelip yasaklanmasını buyurdular”(Şirin, 2018: 36).

1955'ten sonra Ceylan Çocuk Yayınları yazarın on “küçük roman”ını yayımlar: *Sokak Çocuğu* (1955), *Düşkün Çocuk* (1957), *Yolunu Şaşıran Adam* (1957), *Korkunç Yıllar* (1958), *Ahretlik* (1958), *Çocuksuzlar* (1959), *Hırsızın Oğlu* (1959), *Yetim Malı* (1959), *Unutulan Çocuk* (1960), *Serseri Çocuklar* (1968). Bu kitaplar gazete bayilerinde satılmaya başlar. Çok okunması ve ilgi görmesiyle Tuğcu, duygu sömürüsü yaptığı için birçok eleştiriye de maruz kalır.

Böylelikle 1955'ten itibaren Türkiye'de televizyonun yaygınlaşmaya başladığı 1980'lerin ortalarına kadar en çok basılan ve okunan çocuk kitapları onun kitapları olur. 1959'da Yapı Kredi Bankası'nın yaptığı senaryo yarışmasında “*Bir Köy Uyanıyor*” adlı senaryosu birincilik kazanır.

Tuğcu'nun çocuk romanları ilgiyle karşılandığı için sinemaya da çevrilir. Yazarın *Çocuk Pazarı* ve *Küçük Gazeteci* gibi romanlarından hareketle Hamdi Değirmencioğlu çekilecek filmin senaryosunu yazar. Başrolünde Zeynep Değirmencioğlu'nun rol aldığı Türk sinemasının ilk çocuk kahramanlı *Ayşecik* filmi büyük ilgiyle karşılaşır ve kitaptan daha çok kişiye ulaşır. Ama Kemalettin Tuğcu bu işten tek bir kuruş bile para kazanmaz, sadece film afişlerinde kalır ismi. Bunun için hakkını arama yoluna gider. Kendisine konuyu uzatmaması için bin lira gönderilir. Kemalettin Tuğcu ise filmin senaryosunu bir kitap halinde Ceylan Yayınevi'nde bastırır ve adını da *Ayşecik* koyar.

Hırsızın Oğlu (1959), Üvey Baba (1971), Küçük Besleme (1977) ve Mercan Kolye (1991) adlı eserleri de yazarın televizyona uyarlanarak çok beğenilen diğer önemli eserlerindendir. Bu eserlerin ortak özellikleri melodram ağırlıklı olmalarıdır. Kitaptaki gibi dizinin çocuk kahramanları yine acıya karşı direnen ama sonunda mutlu olmayı başaran çocuklardır. Lakin *Üvey Baba*'yı kitapta yer verilmeyen şiddet öğeleriyle ekranlara taşınmalarıyla Kemalettin Tuğcu'nun eserleri yeni jenerasyona yanlış tanıtılmış olur. Böylelikle diğer romanları da televizyona uyarlanırken başarısız olur.

1969 yılında kızı Gülsevin'in Ebru adında bir kızı dünyaya gelir. Böylece Tuğcu ilk torununu kucağına almış olur. 1970 yılında oğlu Yaman'ın Meral adında bir kızı, 1974 yılında da Yasemin adında ikinci kızı dünyaya gelir. Kemalettin Tuğcu, aynı yıl içerisinde 19 yıl çalıştığı Hayat mecmuasından emekli olur. Emekliliğinden sonra kızı Gülsevin'le birlikte haftada birkaç gün danışma olarak çalıştığı Hayat Mecmuası'na gidip gelirken Çengelköy'deki evlerinin yokuşunu çıkmakta zorlandığı için Esentepe'ye taşınır. Burada eşi Ayşe Beyhan, kızı Gülsevin ve torunu Ebru ile birlikte oturur. 56 numaralı Esentepe-Cağaloğlu otobüsüyle işe gelir. Otobüse binerken engellilerin vergi indiriminden yararlanmasını söyleyenlere rahatlıkla evinden durağa gittiğini ve çalışmasına hiçbir engel teşkil etmediği için vergi indirimine gerek duymadığını belirtir. Bir süre çalıştıktan sonra işi bırakır ve kendi köşesine çekilir. Çocuklar için eserlerini üretmeye devam eder. Çok çalışkan olmasıyla bilinen Tuğcu emekli olduktan sonra bile tamir işleri, fotoğrafçılık, marangozluk gibi işlerle ilgilenmeye devam eder. Gözlerindeki katarakt rahatsızlığı giderek ilerler ve büyüteçle okuyup yazmaya çalışır. Babalı'de 40 yıl boyunca çalışıp emek ve mücadeleler vermiş olan yazar, emekliliğinden sonra zamanını yazarak, torunlarıyla balkonda çayını ve kahvesini içerek geçirmeye çalışır.

1980 yılında ülkenin içinde bulunduğu duruma çok üzülen Tuğcu polemığe girmekten, sokak olaylarına karışmaktan ve gereksiz tartışmalara girmekten uzak durur. Siyasi düşüncesini de hiç kimseye açıklamaz.

1987 yılında eşi Ayşe Beyhan Hanım vefat eder. 1991 yılında gözlerindeki katarakt rahatsızlığından ameliyat olur ve gözleri pek göremez duruma gelir. Buna rağmen daktilosunun başından yine de ayrılmaz ve çocuklar için eserler üretmeye devam eder.

Padişah Abdülhamit, Abdülmecit ve Vahdettin, Balkan Savaşları, 1. Dünya, Çanakkale, Sakarya ve Kurtuluş Savaşları, 31 Mart Ayaklanması, İstanbul'un işgali ve kurtuluşu, dokuz cumhurbaşkanı gibi dönemlerde yaşayan Kemalettin Tuğcu 18 Ekim 1996 tarihinde 94 yaşında Çengelköy'deki evinde vefat eder. Şişli Camii'nde cenaze namazının kılınmasının ardından aile çevresi ve birkaç vefalı okuru tarafından Çengelköy Mezarlığı'nda toprağa verilir. Tuğcu'nun hayatıyla ilgili anlatılanlar, çocukluğundan beri hiç yorulmadan yazdığı eserlerini aydınlatacak bilgilerdir.

Kemalettin Tuğcu, çocuklara adadığı seksen dört yıllık hayatının özetini şu üç kıtalık şiire sığdırmıştır:

Ne mesleğim var benim

Ne sanatım ne işim

Istırap çekmek için

Bu dünyaya gelmişim

Ne okul yüzü gördüm

Ne yol gösteren kişi

Çaresizlik içinde

Yazıya döktüm işi

Kendimi yetiştirdim

Kendi azmimle kendim

İnsafsız kaderimi

Yazı yazmakla yendim.

“Hayat gelip geçiyor. Yaşamı seviyorum. Herhâlde yaşayamadığım için seviyorum. Rahat olarak yaşamadım. Münzevi bir hayat yaşadım. Fakat şimdi düşünüyorum, dünya güzel!.” (Kemalettin Tuğcu) (Şirin, 2018: 44).

Mustafa Ruhi Şirin'in kurucusu olduğu Çocuk Vakfı tarafından Üsküdar Belediyesi'ne yapılan tavsiye üzerine, oturduğu sokağa adının verilmesi kararlaştırılır. 30 Nisan 1997 yılında yapılan bir törenle isim plakası oturduğu evin sokağına çakılır.

Kemalettin Tuğcu, yazarlık hayatı boyunca üç ödüle layık görülmesine rağmen hiçbir ödül törenine katılmaz. Bunlardan birincisi 11 Şubat 1992'de Çocuk Vakfı'nın

Son Kırk Yılda Çocuk Dünyasına Hizmet Ödülü; ikincisi TÜYAP Kitap Fuarı'nın çocuk ve gençlik edebiyatı teması nedeniyle *Şükran Ödülü*; üçüncüsü de 1996 yılında İletişim Fakültesi'nin öğrencilerinin layık gördüğü ödüdür.

Kemalettin Tuğcu'nun hayatıyla ilgili bilgiler ansiklopedilerde pek bulunmaz. Hakkında edinilen birçok bilgi de öldükten sonra gazetelerde çıkan yazılardan oluşmaktaydı. 2004 yılında yeğeni Nemika Tuğcu'nun amcasının hayatını anlattığı *“Sırça Köşkün Masalcısı”* ve 2018 yılında Mustafa Ruhi Şirin'in üç yılda tamamladığı *“Kemalettin Tuğcu Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar”* kitapları bugüne kadar Tuğcu'nun hayatı ve sanatı ile ilgili hazırlanan en kapsamlı çalışmalardır.

1.5.2. Edebî Kişiliği ve Sanatı

1955 yılı sonrasında Türkiye'de modern çocuk edebiyatının henüz ortaya çıkmadığı dönemlerde Kemalettin Tuğcu hep edebiyat dışı tutulur. 1960'lı yıllarda yetişkin edebiyatıyla birlikte çocuklar için de eserler kaleme alan yazarların aksine Tuğcu, sadece çocuklar için yazmaya başlar. Ama edebiyat dışı tutulduğu için çocuk edebiyatıyla ilgili hiçbir yerde kendisine yer verilmez. “Tuğcu'nun yaşadığı dönemde “arabesk” diye isimlendirilen kültür ortaya çıkmıştır. Yoksulluk, yetimlik, iç göç gibi temaların okurda duygu sömürüsü meydana getirdiği söylenerek bir anlamda ‘meşru bir zemin’ hazırlanarak Tuğcu dışlanır. Bu dönemde Tuğcu'nun eserleri bu kültürle anıldığı için göz ardı edilmiştir” (Aktaran: Yalanız, 2013).

1970'li yılların ortalarında Kemalettin Tuğcu çocuklar için ayrı bir edebiyatın olmadığını savunarak çocuk kitapları ile gündeme gelir. Çocuklar tarafından 1980'lerin ortalarına kadar da en çok okunan yazarlardan biri olur. Böylece dışlanmayla geçen yılları yerini tepki ve eleştiriye bırakır.

Kalemi hiç yorulmadan yazar. Kendisinden önce hiç kimsenin el atmadığı çocuk yazarlığına çok emek verir. Çünkü o dönem yazarları bu işi küçük, önemsiz ve verimsiz görüyorlardır. Yazma amaçları para kazanmak olduğu için o dönem çocukları bu beklentiye karşılayacak durumda değillerdir. Tuğcu ise hiçbir zaman para kazanmak için yazmamıştır eserlerini.

Çocuklar için üretmeye başlamasıyla eserleri yoğun bir ilgiyle karşılanır. Çok okunur. Okundukça daha da yazar. Lakin çocukluk ve ilk gençlik çağındaki okurlar

tarafından kitaplarına yoğun bir ilginin olmasına rağmen edebiyatçılar tarafından yine de küçümsenip dışlanır. Yazdığı kitaplar, hitap ettiği okurların okuma alışkanlığı edindirme süreçlerinde iz bırakmış önemli eserlerdir. “Şefkat ve merhamet öğretmeni” olarak görülen yazar, toplumsal sorunların çözümüne eserlerinde yer vermemiş bir dönem yazarıdır.

Kemalettin Tuğcu, kendini “Çocukları çok seven, hâlâ onların duygularını yaşıyan, her evde bir küçük arkadaşı olan bir çocuk ihtiyar!.” olarak ifade eder. Romanlarındaki kahramanlar da genellikle yoksul, öksüz/yetim, kimsesiz ve engelli çocuklardır. Hayali kahramanlar yerine yaşadıkları zorlu şartlara rağmen hayata tutunmaya çalışan, toplum tarafından ezilen, yoksul ve kimsesiz küçük insanların acılı hikâyelerini anlatır. “Tuğcu, çocuk kahramanlarının tümünü okuma kültürü edinerek toplum içinde bir yer kazandırır. Özellikle erkek çocuklar üzerinde yoğunlaşan bu çaba kız çocuklara çok fazla dönük değildir. Kız çocuklarda da savunulan okuma kültürü onların iyi birer anne ve eş olmalarını sağlamak içindir” (Neydim, 2013: 97).

Kemalettin Tuğcu; yoksulluk, yetimlik, üvey anne/baba sorunu, kimsesizlik, miras kavgaları, aile içi şiddet ve çatışmalar, engelli olmak, zenginlikten fakirliğe düşme veya yoksulluktan zengin bir yaşama geçme, işsizlik, açlık, hastalık ve toplumsal sınıf çatışmaları gibi konuları 1940-1970 yıllarında toplumun o zamanki şartlarından dolayı ortaya çıkan sorunlar olarak değerlendirmiştir. Bu konular Tuğcu’nun birçok romanında anlam ağlarının örülmesini sağlamıştır (Sivri, 2018: 160). Rol model olarak idealize ettiği çocuk kahramanlarını romanlarının merkezine alır. Aile şartlarından dolayı çocuk kahraman evin geçim yükünü üstlenir. Küçük yaşta bir işe girer veya kendine bir iş kurar, çalışma hayatına başlar. Bir yandan çalışırken bir yandan da eğitim görmek, okumak çok önemlidir çocuk kahramanlar için. Hem okuyarak hem de çalışarak sorumluluklarını yerine getirmeleriyle örnek davranışlar sergilerler. Bu kahramanlar akıllı ve cesur çocuklardır. İyilik yapmayı, insanlara her işlerinde yardım etmeyi, destek olmayı çok severler. Her şartta iyi olmayı seçen çocuklar, kendilerine yapılan kötülüklere karşı bile tavır değiştirmezler. Kötülüğe her zaman iyilikle cevap vermeyi seçerler.

Tuğcu, bazı zamanlar çocukları kötü veya zor durumlarla baş başa bırakır. Oğlu Yaman Tuğcu’nun anlattıklarına göre, “...bu evde yazı yazarken, bakarsınız yazıya ara

verir ve gözünü dışarıya, bahçeye çevirir. Bakarsınız suratı karmakarışıktır; anlarsınız ki, anlarsınız ki o zaman kahramanı o anda kötü bir durumda. Aradan iki dakika geçtiği zaman yüzünde bir gülümseme ve bir aydınlanma meydana gelir. İşte o zaman anlarsınız ki bir zordan kurtulmak üzeredir roman kahramanı” (Maktav Eroğlu, 2018: 329). Böylece roman kahramanı, yazarın hayal gücü sayesinde kötü ve zor durumdan kurtulmayı başarır. Karşılaştığı tüm engelleri aşip kendini yetiştirmeyi başarır ve öğretmenlik, doktorluk gibi ülkenin gelişmesine katkı sağlayacak bir meslek sahibi olmayı başarır. Önceleri toplumun alt kesimlerindeyken azmedip toplumda önemli bir yere sahip olur. Necdet Neydim’e (2003) göre, “Tuğcu’nun kahramanlarının hemen hepsi ‘çocuk gayet saf ve temiz bir ruha sahip olarak doğuyor; yardımlaşmak, acımak, sevmek, masum heyecanlar duymak onu etkiliyor. Çocuğu sonradan bozan çevredir.’ düşüncesi doğrultusunda çocuk saflığını ve ruhunu taşırlar. Yoksul ve aç da olsalar, köprü altı çocuğu da olsalar saf, temiz ve dürüsttüler. Kahramanlar kimi romanlarda babası ölmüş ve yoksul düşmüş çocuk olurken, kiminde özürlü çocuklar olarak karşımıza çıkarlar. Acınan çocuk ya üvey anne elinde sıkıntı çeker ya da bağınaz kafalı bir babanın elinde. Ama bir şey yapar Tuğcu; kahramanlarının onurunu hep korur. Çevrenin onları bozmasına izin vermez” (2003: 149-150).

Tuğcu’nun romanlarının ortak özelliği acılarla ördüğü bir hayattan, ‘rol model bir karakter’ ortaya çıkarır. Çizdiği dramatik sahnelerle okurları etkilemeyi başaran yazar, rol modellerini iyi özellikleriyle ön plana çıkarır. Yazdığı birçok eserde canlandırdığı karakterlerle “Cumhuriyet Dönemi edebiyatçılarıyla aynı yolu izleyen Tuğcu ‘*örnek alınacak çocukları*’ yazmıştır romanlarında” (Tuğcu, 2005: 401). Okurlara rol modelleri aracılığıyla iyilik, fedakârlık, dürüstlük, çalışkanlık, içtenlik, sevgi, saygı, dostluk, özgecilik, sabırlı olmak, merhametli olmak, cömertlik vb. gibi toplumun değer yargılarını sezdirmeye, benimsetmeye çalışır. “Tuğcu’nun okurun acıma duygusuna seslenmesi, iyi örnekleri öne çıkarması, rol model olacak davranışları vurgulaması, romanları önermesi olan metinlere dönüştürür. İletiler bazen hayat deneyimi fazla olan ya da moral değerleri benimsemiş roman kişilerinin dilinden okura aktarılabildiği gibi, bazen de metnin akışı içinde okura ulaştırılabilir” (T. Şimşek, 2018: 98).

Tuğcu’nun eserlerini okuyanlar kendilerini genellikle küçük yaşta yetim/öksüz kalan, hayatın yükünü omuzlamak zorunda olan, üvey anne ya da babalar tarafından şiddete uğrayıp evden atılan çocukların dünyasında bulurlar. Tüm bunlara rağmen

Tuğcu'nun çizdiği karakterler; hikâyelerinin sonunda mutlu olmayı başarabilen güçlü, azimli ve inançlı karakterlerdir. “Tuğcu'nun yazarlık felsefesi, bütün yoksunluklara ve her engele rağmen her yaştan insan başarabilir” (Şirin, 2018: 10) şeklindedir.

Kemalettin Tuğcu yazdığı eserlerde iyi ve kötü tipler tasarlar. Bu tipler genellikle haksızlık yapan, haksızlığa uğrayan tiplerdir. Masallarda olduğu gibi Tuğcu'nun kitaplarında da iyi kahramanlar her zaman iyi kalır ve masalın sonunda ödüllendirilirler. Kötüler ise pişman olur, hatalarından ders çıkarıp iyi olurlar ya da masalın kaybedeni...

Kemalettin Tuğcu'nun “iyi çocuk kahramanları”; yardımsever, dürüst, çalışkan, merhametli, başarılı, sorumluluklarının bilincinde, cömert, diğerkâm, iyiliksever, düşünceli, azimli, kanaatkâr, ahlaklı, cesur, sabırlı, hayvan sever, saygılı, erdemli, onurlu, kararlı vs. gibi iyi insan olmayı niteleyen özellikler taşırlar. “Kitaplarındaki günlük yaşamın yansımalarına gelince, bu kitaplarda olabildiğince kendi doğallığı içinde yansımıştır. Tipler her yerde rastlayabileceğimiz doğal tiplerdir ve bu nedenle çocuk algılamakta hiç zorluk çekmez. Toplumsal tiplerinde ise, üç kategoride ele alabiliriz: Köylü, kasabalı ve kentli. Sınıfsal ayrımlar Tuğcu'nun kitaplarında yer almaz. Köylü üretendir ancak cahil ve edildendir de. Yanlışlıklar karşısında tepkisiz bir kitledir. Kentli modernleşmenin sembolüdür. Ama modernleşmenin yabancılaşmayı da getireceğini düşünen yazar bu duruma karşı çıkar. Modernleşme karşısında gelenekseli savunur. Kasabalı ise, köylü ve kentli arasına sıkışmış tüketici ve bağınaz bir kitledir” (Neydim, 2013: 98). Tuğcu, romanlarında toplumun farklı kesimlerinden insanların hayat öykülerini anlatarak geniş bir tip ve vaka çeşitliliği sunmaktadır. Böylece çocuklara gerçek hayatı tanıtarak onların sosyal hayata atılmalarına ve insan ilişkilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Özcan, 2014: 634).

Mustafa Ruhi Şirin, Kemalettin Tuğcu ile ilgili yeğeni yazar Nemika Tuğcu'nun anlattıklarına “*Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar*” adlı çalışmasında yer vermiştir. “Edebiyatın eğitici işlevine inanıyorsak yoksul ve yoksun çocukların ümit ışığı olmuştur Kemalettin Tuğcu. Bir dönemin, birkaç kuşağın çocukları okuma yazmayı onun kitaplarıyla söktü, okuma alışkanlığı edindi. Dürüst, çalışkan, iyi kalpli olmanın erdemine inandı. Çocuklar, Türkiye'nin birçok ilini, o illerin özelliklerini, İstanbul'un semtlerini, yalıları, köşkleri, denizi, vapurları Tuğcu'nun kitaplarından öğrendiler. Hayvan sevgisini, onlarla dost olmayı, yaşlı bir insana olduğu

gibi, yaralı bir hayvana da yardım etmeyi, eziyet edilen hayvanları kurtarmayı, bir dilim ekmeği aç biriyle paylaşmayı...” (Tuğcu, 2018: 116).

Yazılarını oluşturmalarıyla ilgili olarak “*Ben aya çıkıyorum, dünyayı oradan seyrediyorum. Aya çıktığım vakit, bütün kıtaları görüyorum, benim dünyam bambaşka...*” (Aktaran: Şirin, 2018: 335) diyen Tuğcu’nun edebî kişiliğinin ve sanatının ortaya çıkmasında etkili olan bazı unsurlar vardır. Bunlar fiziksel durumu, ailesi, sosyal çevresi ve yaşadığı dönemdir. Yazarın edebî kişiliği ve sanatı bu unsurlar çerçevesinde ele alınmıştır:

A) Fiziksel Durumu:

Kemalettin Tuğcu’nun edebî kişiliğinin oluşmasında en önemli etkenlerden biri fiziksel engeli olur. Bu durumundan annesi Şaziment Hanım kendini sorumlu tutar, sebebini de gebeliğinde sürekli bağdaş kurup oturmasına bağlar. Ama Tuğcu’ya göre gerçek suçlu babası Ali Galip Bey’dir. Çıkıkçının tahtalarla sardığı sargıları babasının açmasıyla ayakları iyileşemez ve bu durum engelli kalmasına sebep olur. Bu yüzden babasını yıllarca hiç affedemez.

Yıllar sonra babasının bunu merhametten mi yoksa öfkeden mi yaptığını hayatı boyunca anlayamadığını dile getirir. Yeğeni Nemika Tuğcu’nun amcasının hayatını anlattığı çalışmasında kitaplarıyla ilgili şunları dile getirir: “Kitaplarında bu iki duygu çokça yer aldı. Merhamet ve öfke. İtilmiş, horlanmış, terk edilmiş, yoksul ve yalnız insanlar bu durumlarını onurla taşırlar. Kimseden bir dilim ekme istemeden, boyunlarını büküp gözyaşlarını içlerine akıtarak, kadere rıza göstererek hayatlarını sürdürürler. Çalışkanlıkları, “merhamet” duyguları, yardımseverlikleri, eksikliklerini yani yoksulluklarını, yalnızlıklarını, eğitimsizliklerini kapatacağı bir gün gelip. Bunun için sabır gereklidir. Sabır süreci, erdemin yani doğruluk, iyilik, yardımseverlik gibi özelliklerin, ötekiler tarafından fark edilmesiyle sona erer. Yüzeye çıkmamış bir ‘öfke’ başarmak için duyulan örtülü bir hırs, sabır sürecini oluşturur” (Tuğcu, 2004: 48-49).

Kemalettin Tuğcu, bir yandan babasına karşı öfkeliyken diğer yandan annesinden sevgiyi, merhameti görür. Engelinden dolayı okula gidemeyen, hayatını istediği gibi yaşayamayan Tuğcu, insanlarla arasına duvarlar örür, fiziksel durumundan utanır ve insanlardan uzak durur. Bu durumuna zaman zaman gizli gizli ağlar. Engelli olmanın verdiği utançla yirmili yaşlarına kadar evden çıkamaz. Kışın ayaklarında çıkan

yaralardan dolayı evde dizlerinin üstünde yürümeye başlar. Annesi uzun süre oğlunu iyileştirebilmenin çarelerini arar ve yirmi yaşına geldiğinde onu ameliyat ettirir. Daha fazla acıya dayanamayacağını bildiği için diğer ayağını ameliyat ettirmez. Böylece Tuğcu, genç yaşında bastonla ayağa kalkar ve toplum içine karışmaya başlar.

Yaşadığı kötü ruhsal durumdan çıkabilmek ve yalnızlığın verdiği can sıkıntısından kurtulabilmek için annesinin ona aldığı defterleri kullanır. Defterlere yaza yaza zamanla yaşayamadıklarını ve yapamadıklarını hayallerinde canlandığı kahramanlara yaptıran, onlarla gülüp ağlayan biri olur. Hiç arkadaşı olmayan Tuğcu, yaşayamadığı çocukluğunu ve gençliğini yazdığı eserlerin başkahramanlarıyla koşarak, gezerek, eğlenerek, oyunlar oynayarak, okula giderek yaşar. Kendisinin de içinde olduğu bir çocuk dünyası kurar okurlarına. Yazı yazma alışkanlığı, ona yaşama gücü verir ve hayata bağlı kalmasını sağlar.

Neler yaşamışım neler bir dalda durmamışım

Ne tipler yaratmış neler uydurmamışım

Yarattığım tipleri hafızamda taşıyım

Yakın dostlarım gibi sever kucaklaşıyım

dizeleriyle eserlerindeki kahramanlara olan yakınlığını dile getirir.

On üç yaşında önceleri can sıkıntısından ilk eserlerini oluştururken, zamanla bu iş onda bir alışkanlığa dönüşür. Yazarın bu konuyla ilgili şöyle bir açıklaması vardır: “Benim yazı hayatına başlamamın nedeni yalnızlık, sakatlık, çocukluk ve gençliğimi yaşamayışım. Herkes okur, sınıflarını geçer, meslekler tutarken, ben Çengelköy’ün tepesinde, Padişah Vahdettin’in sarayına bitişik olan bahçenin içindeki köşkte annemle yalnız kalırdım” (Tuğcu, 2004: 152).

Ş. Şimşek’e (2018: 182) göre Kemalettin Tuğcu’nun üç yazma amacı vardır:

1. Sıkıntısından kurtulmak ve oyalanmak için,
2. Okurlarıyla iletişimde olmaktan hoşnut olduğu için çocukları ve insanları çok seven Tuğcu onları iyiliğe, güzelliğe sevk etmek istemesi,
3. Yazdığı eserlerden az da olsa para kazanarak küçükler ve büyükler için yazdığı kitapların gazetelerde tefrika edilmesiyle yayın dünyasında iyi bir yer edinmesidir.

Tuğcu, yazmaya başlarken aklına ilk gelen kelimeyle başlar. Yazdıklarını geri

dönüp okumadan ilerler. O yazdıkça kelimeler ardı ardına gelir. Nemika Tuğcu, bu konuda amcasıyla ilgili şu satırları kaleme almıştır: “Defterler bitince kurduğu yaşamlar bitiyor. Kapı Yoldaşları, Deniz Çocuğu, Küçük Göçmen, Küskün Çocuklar, Ömer’in Rüyası, Mavi Gözlü Bebek, Köy Doktoru, Küçük Balıkçı kayboluyor, perde kararıyordu. Hayatın gerçeğine dönülüyordu. O nedenle durmadan yazdı, yazdı, yazdı... Yazmak bir alışkanlık, Bir ‘ihtiyaç’, bir ‘tıryakılık’ oldu. Kâğıdı makineye taktığımda ne yazacağımı bilmem. Kelimeler birbiri ardına gelir” (Tuğcu, 2004: 86-87). Tüm bunlardan hareketle onu yazmaya yönelten, yazarlığa adım atmasına neden olan en önemli nedenin fiziksel durumu olduğu söylenebilir. Fiziksel engelli olması Tuğcu’yu içine kapanık, asosyal, durgun ve hüznü bir insan yapmıştır. Çoğu zaman duygularını ve ruh halini eserlerine yansıtan Tuğcu’nun melankolik ve duygusal dünyasının bilinmesi eserlerini değerlendirme adına önemli bir ipucu vermektedir.

B) Ailesi:

Kemalettin Tuğcu, kalabalık bir ailede yetişmiştir. Bu yüzden eserlerinde işlediği en önemli konulardan biri olan aile konularını ön plana çıkarmıştır. Yazarın eserlerine verdiği isimler ele alındığında arkadaş, çocuk, baba, anne, küçük, öksüz, yetim gibi sözcükleri sıklıkla kullandığı görülür. “Kemalettin Tuğcu romanlarını okuyan çocuk ve ilk gençlik çağı okurları, aile bağları, akrabalık ilişkileri, alın teri, çalışma, sabretme, azim, sebat ve bütün bu güzellikleri insana kazandıran eğitimin önemini, bu kavram ve kurumlara yapılan vurgularla daha çabuk ve kalıcı bir şekilde öğrenirler. Genellikle aile bireyleri ve akrabalar, birbirlerine tutku derecesinde düşkünlüdürler” (Özcan, 2014: 632).

Babası Binbaşı Ali Galip Bey, Kemalettin Tuğcu’nun edebî kişiliğinin oluşmasında payı olan en önemli aile bireyidir. Ali Galip Bey, sert ve heybetli görünüşüyle herkesin kendisinden çekindiği ama bir yandan da sevdiği bir insandır. Nurettin’e okumayı hırpalaya hırpalaya öğretirken Kemalettin Tuğcu da odanın bir köşesinde oturup onları dinler. Bundan dolayı Tuğcu, “Benim ilk öğretmenim korkudur” der. Ağabeyinin okuduğu Arap harflerini dinleyerek böylece babasının korkusuyla okuma ve yazmayı kendi kendine öğrenir. Böylece gördükleri karşısında Tuğcu, babasına karşı “sevgiden çok korku” beslemeye başlar. Bu korkuyla babasının onun eğitiminde ve kendisini geliştirmesinde büyük payı olmuştur.

Babası Sarıkamış, Kurtuluş ve Çanakkale Savaşları’nda görev almış, iki kere de

yaralanmıştır. Harp ve gümüş liyakat madalyaları olmak üzere iki tane de madalyası vardır. Tuğcu'nun *Çocuk İhtiyar* adlı romanında da aynı savaflara katılıp iki kez yaralanan ve İstiklâl madalyası alan Binbaşı Hayrettin Sakarya ile Ali Galip Bey arasında ortak özellikler bulunmaktadır. Tuğcu, *Çocuk İhtiyar* romanında babasının hayatından da kesitler sunar. *Balıkçının Kızı* romanında da sert ve acımasız bir Binbaşı olan Asaf Bey'i de bu yönleriyle Ali Galip Bey'e benzetebiliriz. Her iki romanda da kahramanlar askerdir.

Ali Galip Bey, aynı zamanda kitap meraklısı ve okumaya çok düşkün biridir. Hatta kimi zamanlar gözünü kitaptan ayırmadığı için ekmeğini çay yerine sigara küllüğüne batırır. Kitaplara olan bu düşkünlüğüyle de zengin bir kütüphaneye sahiptir. Kütüphanesini tarih kitapları ile salnameler gibi Jules Verne'in tercüme edilen eserleri ve o dönemin önemli kitaplarıyla doldurur. Kemalettin Tuğcu, okumayı kendi kendine öğrendikten sonra babasının kütüphanesindeki kitapları da okuyarak kendisini geliştirmeye çalışır. O dönemde insanların birçoğu bir kitap bulamazken babasının zengin bir kütüphaneye sahip olması onun için büyük bir şans olur. Bu durum Tuğcu'nun romanlarına da olumlu etki eder.

Tuğcu, hayatı boyunca engelli kalmasından babasını sorumlu tutar. Babasıyla arasına kalın duvarlar örür. Bundan dolayı da eserlerinde baba karakterlerine pek önem vermez, genellikle baba karakterlerini olumsuz yönleriyle ele alır. Onları ya bir kaza sonucu öldürür, ya çalışması için uzak bir yere gönderir ya da başka bir kadın için evi terk ettirir. *Köyden İndim Şehire*, *Yapraklar Dökülürken*, *Ninelerin Ninesi*, *Sokaktan Gelen Çocuk* gibi romanlarında baba karakterleri olumsuz yönleriyle ele alınmıştır. Baba karakterlerini iyi yönleriyle ele aldığı romanları da vardır.

Annesi Şaziment Hanım sevgi dolu, merhametli, çocuklarına ve torunlarına düşkün bir kadındır. Müziğe karşı olan ilgisini babasından alan Şaziment Hanım, çok iyi keman çalar. Romanlarında işlediği anne karakterlerinde Şaziment Hanım'ın sevecen, fedakâr tutumu etkili olmuştur. Kahramanları sevgi dolu, merhametli, fedakârdırlar. Bazı romanlarında imkânsızlıklar içinde eşleri yanlarında olmadığında çalışıp çocuklarının geçimini sağlayan, onlara sahip çıkan; evlenecek durumda olup da çocukları için evlenmeyen fedakâr annelerdir. Baba karakterine karşı anne karakteri iyi günde kötü günde her zaman çocuklarının ve ailesinin yanında olur. Bazı romanlarda da

anne karakterleri asil, okumuş, kültürlü, maddi durumu iyi, müzikle ilgili kadınlardır. Bu kadınlar Kemalettin Tuğcu'nun annesine benzerler. Oğlunu içinde bulunduğu ruhsal durumu iyileştirebilmek ve yalnızlığın verdiği can sıkıntısından içini dökmesini sağlamak için ona defterler alır. Bu defterlerle ilk eserlerini oluşturmaya başlar. Böylece annesi yazarlığa ilk adımını atmasına vesile olur.

Kemalettin Tuğcu'nun edebî kişiliğinin oluşmasında etkili aile bireylerinden biri de ağabeyi Nurettin'dir. Tuğcu'nun babasından dolayı ilk öğretmenim dediği “korku” ise, ikincisi de ağabeyi Nurettin'dir. Ağabeyi, Tuğcu'nun yanlış yazdıklarını düzeltir ve konuşma ve yazma becerilerinin gelişimine yardımcı olur. Beşiktaş Rüştüyesi'nde okuyan ağabeyi ona kitap ve dergiler gönderir. Ağabeyinin ona gönderdiği *Gülliver'in Seyahatleri*, *Don Kişot*, *İki Sene Mektep Tatili*, *Küçük Lord*, *Çocuk Kalbi* gibi çeviri kitapları okuduğu ilk kitaplar olur. Eserlerini yazarken de Tuğcu bu kitapların etkisinde kalır. Babası gibi asker olan ağabeyi, köşke geldiği zamanlarda askerlik anılarını ona anlatır. Dolayısıyla Tuğcu'nun yazdığı romanlardaki asker karakterlerinde babasının etkisi olduğu gibi ağabeyinin de etkisi olabilir.

Yazarın edebî kişiliğinde etkisi olan bir diğer aile bireyi dayısıdır. Tuğcu, Fransızca harflerini dayısından öğrenir. Romanlarında da genel olarak yabancı dil olarak İngilizce değil Fransızcadan bahsedilir. Roman kahramanı yabancı dili Fransızcaya geliştirebilmek için yurt dışında eğitime ya da tatile gider. Fransızcasını kendi çabalarıyla geliştiren Tuğcu, dayısının yardımlarıyla gelecekte Fransızca tercümeler de yapabilecek düzeye gelir.

Kemalettin Tuğcu'nun dedesi Faik Bey'e olan sevgisi babasına olan sevgiden daha büyüktür. Babasından görmediği sevgiyi dedesinden gördüğünü ifade eder. Faik Bey, torunlarının okuması için elinden gelen desteği verir, onlara karşı hep sevgi dolu, sevecen ve fedakâr olmuştur. Romanlarında anlattığı dede karakterleri dedesine olan sevgisinden dolayı genellikle iyi, yardımsever, aileyi ayakta tutan, yol gösterici ve merhametli karakterlerdir. Dolayısıyla Faik Bey de, Kemalettin Tuğcu'nun edebî kişiliğini etkileyenler arasındadır denilebilir.

Faik Bey'in babası Ömer Ağa'ya Gülter adında bir Çerkez kızı getirilir. Ömer Ağa, büyütüp yetiştirdiği Gülter'i evlilik çağına geldiğinde evlendirir. Gülter, her hafta Faik Bey'i ve eşini ziyaret etmek için köşke gelir. Gülter'in her geldiğinde köşktekilere

anlattığı cinli, perili, padişahlı masalları büyük bir meraklı dinleyen Tuğcu, bu masalların etkisinde kalır. Böylece edebî kişiliğinin oluşmasında Gülter'in de payı olur. Özetle, Tuğcu'nun kalabalık bir ailede sevginin, güvenin, yardımlaşmanın, dayanışmanın önemini anlayarak büyümesi edebî kişiliğinin oluşmasında ailesinin önemli katkılarının olduğunu göstermektedir.

Çocukluk, gençlik ve evlilik yıllarının en güzel ve zor zamanlarını geçirdiği sırça köşkü, romanlarında mekân olarak işler. Büyüdüğü köşkü zaman zaman romanlarına yansıtır. Zenginlik simgesi olan köşklere romanlarında bütün ihtişamlarıyla anlatır. Romandaki olayların seyriyle bu köşkler daha sonra içinde yaşayanların maddi güçlerini yitirmesiyle terk edilir. Ya da tahrip olup yerine yeni binaların yapılacak olmasıyla yıktırılır. Bahçesinde çiçekler, içinde kırmızı balıkların olduğu havuzlu bir köşk ve bir arada yaşayan kalabalık aile bireyleri... gibi kesitler Tuğcu'nun *Kayıkcı Güzeli*, *Balıkçının Kızı*, *El Kapısı* gibi romanlarında görülen kendi hayatından yansımalarıdır.

C) Yaşadığı Dönem ve Sosyal Çevresi:

Kemalettin Tuğcu'nun edebî kişiliğini oluştururken etkili olan diğer etkenler de yazarın yaşadığı dönem ve sosyal çevresidir. Abdülhamit, Abdülmecit ve Vahdettin olmak üzere üç padişah dönemi, I. ve II. Meşrutiyet'in ilanı, 31 Mart Ayaklanması, Çanakkale Savaşı, Balkan Savaşı, İstanbul'un işgali ve kurtuluşu, İstanbul'da yaşanan üç büyük yangın, Kurtuluş Savaşı'nı ve Cumhuriyet'in ilanını gören Kemalettin Tuğcu şahit olduğu bu olaylardan etkilenip bunları eserlerine yansıtır. Yaşadığı bu olaylardan sonra savaşımlardan dolayı ailesini kaybetme, ölüm korkusu ve gelecek kaygısı gibi sebeplerden dolayı psikolojik yönden etkilenir. Psikolojisine yansıyan bu etkiyle hüznü ve duyarlı eserler yazar. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal, siyasi ve ekonomik durumu romanlarına yansıtır. Rum halkın çoğunlukta olduğu Çengelköy semtinde ırk ayrımı yapmadan yıllarca oturur. Türklerin ve Rumların bir arada yaşadığı bu semtte bir para havuzu oluştururlar. Bu havuzda toplanan para, ihtiyacı olan insanlar için kullanılır. Böyle bir sosyal çevrede doğup büyüyen Tuğcu, tanık olduğu bu durumları da eserlerine işler. Çevresinde gördüğü yardımlaşma, dayanışma, iyilik, diğerkâmlık vb. toplumsal değerleri romanlarında sıklıkla okurlara sezdirmeye çalışır.

Söylediğine göre yaşadıklarıyla cephenin gerisinde bir savaşa katılan Kemalettin Tuğcu, yaşadığı dönemde şahit olduğu çatışmaları şöyle anlatır: “Babaannem, yiyecek

bir şeyler alması için babamı her zaman alışveriş yaptıkları Rum bakkala yollar. Babam elindeki listeyi Yorgo Amca'ya uzatır. Yorgo, 'Hadi oradan pis Türk, sana mal satmayacağım' diye kovar babamı. Ağlayarak eve döner. Babaannem, 'İşte şimdi bittik biz' diye ağlamaya başlar. Bunca yıldır komşuluk ettikleri, birlikte gülüp eğlendikleri, köylüleri düşmanla işbirliği yapıp ihanet etmişlerdir... Korku ve kederle yataklarına çekilirler. Gece yarısı kapı yumruklanır. Ev halkı kapının önüne dizilir bu saatte gelenin kim olduğunu anlamak için. İşgal Kuvvetlerinin askerleri midir yoksa gelen? Gelen Yorgo Amca'dır. Ağlayarak elindeki fileyi uzatır: "Hanımefendi, beni bağışlayınız, dükkânın önündeki askerlerden çekindim, çocuğa bir fenalık yapmasınlar diye kovdum. Ortalıktan el ayak çekilsin diye bekledim getirmek için. Burada istediğiniz her şey var. Para istemiyorum. Lütfen alınız" (Tuğcu, 2004: 142).

Dedesi Faik Bey'in ölümünden sonra Kemalettin Tuğcu, maddi olarak zor günler geçirirler. Aile bütçesine katkı olması için köşklerinin alt katını Nevfer Mektebi'ne kiraya verirler. Kemalettin Tuğcu, birkaç gün Nevfer Mektebi'ne gider. Ancak bir süre sonra ayağında beliren yaralar nedeniyle mektebe devam edemez. Bir ağacın altına oturup okuldan gelen sesleri dinleyerek eğitime dair birçok şey öğrenir. Böylece Nevfer Mektebi de yazarın edebî kişiliğinin oluşmasında etkili olur. Eserlerinde çizdiği idealist öğretmen karakterler, köy ve kasaba okullarındaki öğrencilere eğitim vermenin yanında modern hayatı da öğrenmelerine de yardımcı olurlar. Okul dışında sosyal hayatta da köylülere karşı iyi bir rol model olarak modernleşmelerini sağlarlar. Hayvanları çok seven Kemalettin Tuğcu'nun köşkte birkaç kedisi, "Müslüman kuş" adında bir papağanı ve "Sonya" adında bir de köpeği vardır. Köpeğine oldukça bağlı olan Tuğcu, eserlerinde hayvan sevgisine ve hayvanlara zarar verilmemesi gerektiğine sıklıkla yer verir. "*Ah Bu Çocuklar, İçler Acısı, Kaçık, Maymunlar Adası, Pasifik'te Bir Türk Genci ve Sokak Çocuğu*" romanlarında hayvan sevgisi ön plana çıkar.

Eserlerinde savaşırlardan sıkılmış, yoksullaşmış, köyden şehre göç etmekle sorunları daha da artmış bir ulusun maddi ve manevi sorunlarına yer verir. Anadolu çocukları Kemalettin Tuğcu'nun eserleriyle hiç görmedikleri İstanbul kültürünü, köşk, konak ve yalı hayatlarını, semt adlarını öğrenirler. Yalı, köşk ve konaklar zenginliğin sembolü; gecekondu gibi küçük evlerse zor geçinen, fakir ama gururlu insanların sembolüdür.

Kendilerine maddi destekte bulunan dedesi Faik Bey'in vefatından sonra ailesiyle zor günler geçirir ve fakirlik içinde büyür. Bunun etkisiyle okurlarına eserlerinde sevginin, saygının, yardımlaşmanın, umut etmenin, sabırlı olmanın, dayanışmanın, iyilik yapmanın ve hoşgörünün önemini sezdirmeye çalışır. “Biz iyi olursak her şey mutlaka bir gün iyi olacak, kötüler cezasını çekecektir” anlayışı doğrultusunda eserlerini oluşturur.

Romanlarını yazarken Anadolu'da ve İstanbul'da karşımıza çıkabilecek balıkçı, bakkal, marangoz, demirci, kahvehaneci, bahçıvan, şoför gibi kişilere, işsiz ve fakir insanlara sıklıkla yer verir. Çünkü o sıradan insanların hayatını yansıtır eserlerine. Mekân olarak seçtiği yerler başta İstanbul ve çevresi olmak üzere genel olarak kendi hayallerinde kurduğu köy, kasaba ve mahalle gibi yerlerdir. Bunun yanında mekânı hem köy hem de şehir olan romanlar da yazmıştır.

Sıkıntılardan kurtulmak ve oyalanmak için yazan Tuğcu, hiçbir zaman edebiyat kaygısı yaşamaz. Sahip olduğu geniş hayal gücüyle gördüğü en ufak bir şey bile yazması için bir sebep olur ona. Yazmak, Tuğcu için hayattan bir kaçış ve sığındığı bir alışkanlık olur. Kendisi bu durumu şöyle anlatır: “Bir ilham perisinden söz ederler. Ben böyle bir ilham perisi tanımam... Ama ilham vardır. İlham, yani içine doğma veya insanı etkisi altına alacak bir konu, bir olay... Beni etkileyecek bir sözden, küçük bir görüntüden, bazen bana bir şey hatırlatan bir sestten hislenerek yazı yazmaya başlarım” (Şirin, 2018: 21).

Edebiyatçıların ve romancıların yazmaya başlamadan nasıl plan yaptıklarını bilen Tuğcu, bunları hiçbir zaman uygulamaz. Çünkü kendini bir edebiyatçı ya da yazar değil, ancak bir “yazı yazma hastası” veya “yazıcı” olarak görür. Hiç plan yapmadan, aklına gelen ilk kelimeyle romanına başlar hep. Daktilosunun başına oturur, temiz bir kâğıt takarak romanına başlar. Sonrasında ne yazacağını hiç düşünmeden kendini hayal gücünden gelen kelimelerin akışına bırakarak eserini oluşturur. Eserlerini nasıl yazdığını soranlara da: “Rastladığınız bir yakınınızla, bir akrabanızla konuşurken kararınız, hazırlığınız yoktur. Otomatik olarak konuşursunuz. O kadar hazırlıksız konuşabilirsiniz ki, bazen karşınızdakinin sözünü bile kesersiniz. Kulağınız soruyu duyar veya dinler, ağzınız sizin iradeniz ve idadeniz dışında cevap verir. Hatta bu arada bir başka sesi de dinleyebilir, bir başka yere de bakabilirsiniz. Bu konuşmanıza engel

olmaz. Dediğim gibi benim yazmam da otomatiktir” (Tuğcu, 2018: 72).

İlk romanlarını yazmaya başladıktan sonra kitap okumayı ve sinemayı bırakan yazar, “Hayallerimi dağıtır diye sinemaya gitmedim” (Şirin, 2018: 21) sözüyle bu durumu açıklar. Çünkü yazdıklarının diğer yazarlarınkine benzemesinden korkar ve hayallerinin önüne geçecek bir yazının etkisinde kalmak istemez. Yazarlığa adım atmasıyla kendi köşesine çekilip yaşadığı toplumu ve sorunlarını gerçekçi bir şekilde gözlemle. Küçük bir konudan büyük hikâyeler ortaya çıkararak eserlerini oluşturmaya devam eder. Tuğcu, bu süreçte iyi bir gözlemci olur. Ş. Şimşek’e (2018) göre Tuğcu, yazdıklarının estetik yönüyle ilgilenmez, içinden geldiği gibi yazar. Çevresinden ilham alarak özellikle çocuklar için eserler kaleme alıp onlara seslenmeyi tercih eder (2018: 184). Konularını günlük hayattan seçip eserlerinde toplumun değer yargılarını kendine özgü çizdiği karakterler üzerinden işlemeyi tercih eder. Yalın, anlaşılır, akıcı ve etkileyici bir üslupla eserlerini kaleme alır. Eserlerini yazarken sanat kaygısı taşımaz. Konuşma diline bağlı kalır ve karakterlerini bazen kendi çevrelerine göre konuşturur. Eserlerinin birçoğunda basit yazım hataları ve anlatım bozuklukları vardır. Bunun sebebi de eserlerini oluştururken geriye dönüp kontrol etmemesidir. Tek amacı içindekileri kâğıda dökerek rahatlamak ve yalnızlığını roman kahramanlarıyla gidermektir. Kemalettin Tuğcu insanların hayatını, sorunlarını, duygu ve düşüncelerini, içten, samimi, akıcı bir üslup ve Türkçenin tüm sadeliği ve açıklığı ile dile getirir. Eserlerini yazarken kullandığı rahat anlatımı ve duygusal yönüyle de çocuk edebiyatımızın en çok eser üreten seçkin yazarlarından biri olur.

1.5.3. Eleştirilerin Odağında Kemalettin Tuğcu

Kemalettin Tuğcu, yaşamı boyunca edebiyatçıların ve eleştirmenlerin hedefinde olmuştur. Tuğcu’ya yönelik yapılan bu eleştirilerin sebebini Ş. Şimşek (2018), üç maddede şöyle açıklamıştır:

1.Kitaplarının içeriğinden kaynaklı yapılan olumsuz eleştiriler: Yazarın seçtiği konular ve bu konuları işleyişinden kaynaklanır. İyi bir gözlem yaparak eserlerinde işlediği konularda gerçek hayattan kesitler sunar. Edebiyat amacı gütmeyen yazar, eserin duygusal yönüne ağırlık verir.

2.Kitaplarına verdiği isimlerden kaynaklı yapılan olumsuz eleştiriler: Mutsuzluğu ve kederi anlatır gibi algılanan “*Annelerin Çilesi, Düşkün Çocuk, Garip*

Emine, Kimsesiz Çocuk, İçler Acısı” gibi romanlar içeriklerine bakılmadan olumsuz fikirler uyandırmaktadır. Bu eserler mutlu sonla bitmelerine rağmen okurlar tarafından yine de ön yargıyla karşılanmaktadır.

3.Kitapların şekil özelliklerinden kaynaklı yapılan olumsuz eleştiriler:

Edebiyat yapma amacı olmadan içinden geldiği gibi yazan Tuğcu, yazdıklarını geri dönüp okumaz, düzeltme yapmaz. Bu yüzden Tuğcu’nun kitaplarındaki cümle, kelime yanlışları, imla hataları, resimlerin kötü çizilmiş olmaları ve baskı kalitelerinin kötü olması nedeniyle de olumsuz eleştirilerin odağı olmuştur (2018: 186).

Çok okunduğu yıllarda Kemalettin Tuğcu ile Kerime Nadir arasında bir kıyaslama yapan Ayfer Tunç’a göre, Kerime Nadir yazdığı gençlik romanlarıyla genç kızları ağlatırdı. Kemalettin Tuğcu ise çocuk romanlarıyla çocukları... Bu yüzden Kemalettin Tuğcu’yu hiç inandırıcı bulmaz ve okurların merhamet hislerini körüklediğini öne sürer (Şirin, 2018: 29-30).

Erdal Öz tarafından Kemalettin Tuğcu “yararlarından çok zararları olduğuna” inanılan yazarlar arasına dâhil edilir. Yazdıkları “dikkate değer” bulunmaz. İlhamsız olduğu ve “daha çok kazanmak için” ticari kaygılarla yazdığı ileri sürülür. Bir “sefalet yazıcısı” olarak edebiyat dışı gösterilir (Öz, 1975: 105). Bu yazısından 29 yıl sonra Nemika Tuğcu’nun *“Sırça Köşkün Masalcısı”* kitabını tanıtan yazısında, Kemalettin Tuğcu için şunları yazar: “Çok okundu, çok sömürüldü; bir o kadar da küçümsendi. Onu duygu sömürücü yapmakla suçlayanlar çıktı. Kitaplarının bunca ilgi görmesine kıskananlar oldu. Kitaplarının çocuklar üzerinde kötü etkiler yaptığını söyleyenler oldu...” (Öz, 2004: 8).

Romanlardaki “üvey anne” tiplerinden dolayı Mustafa Balel (2018) de Tuğcu’nun romanlarının üvey annelere karşı kendisinde bir korku oluşturduğunu belirterek Tuğcu’yu eleştirmiştir: “Kemalettin Tuğcu beni ağlatmadı” dedim ama korkutmadığını söylemedim. Yaptı bunu çünkü. Hem de fazlasıyla...” (2018: 242).

Kemalettin Tuğcu, kendisine yapılan olumsuz eleştirilere karşı mahcup ve kırılğan bir eda ile şöyle cevap vermiştir: *“Ben iyi bir adamım. Kimselere kötülük yapmayı öğütlememişim”* (Şirin, 2018: 204).

Tuğcu’ya yapılan olumsuz eleştirilere tepki gösterip eserlerinin birçok olumlu yönlerine değinen yazarlar, eleştirmenler de vardır. Çoğunluğu ideolojik olan bu

düşüncelere itiraz edenlerden biri de Selim İleri olmuştur: “Çocuklar için ayrı bir edebiyat olmadığını düşünenlerden değilim... Kemalettin Tuğcu’nun bütün romanlarını okumuştum, defalarca okumuştum. Çocuklar için yazmak, öyle sanıyorum ki, apayrı bir yetenek gerektiriyor. Böylesi bir yeteneğim olsaydı, hiç durmaz çocuk romanları kaleme alırdım. Özellikle de Kemalettin Tuğcu’nunkilere benzesin isterdim” (Aktaran: Şirin, 2018: 40).

Ülkü Tamer yapılan olumsuz eleştirilere karşı Kemalettin Tuğcu’nun duygu sömürüsü yaptığını düşünmediğini “sömürünün çirkin kıyılarına uzanan bir yazar olarak görmüyorum” sözleriyle vurgulamıştır (Şirin, 2018: 29-30).

Tacettin Şimşek de eleştirilere karşı görüşlerini şöyle belirtmiştir: “Eleştiriler, melodram niteliğindeki romanların çocuk okurun psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler yaptığı/yapacağı doğrultusundadır. Ancak Tuğcu’nun yoksul ve kimsesiz kahramanları okura acıma duygusunun varlığını hatırlatır ve okurun çevresine daha duyarlı olarak bakmasını sağlar. Kahramanların sergiledikleri azim ve irade ile sonunda hak ettikleri başarı ve mutluluğu yakalamaları, Tuğcu’nun hemen her eserinde ısrarla vurguladığı eğitici mesajdır” (Aktaran: Şirin, 2018: 39).

Tuğcu’nun acılı romanlarının okur üzerindeki etkisine değinen Gülten Dayıoğlu, “Kemalettin Tuğcu, bizlere acı aşısı yapmıştır... Kemalettin Tuğcu’nun duygu dünyası sanki “acımak” konusuna odaklanmış gibidir. Eserlerinde hep değişik perdelerden ses veren ney gibi, yüreğe değen bir ses yayılır işitebilenin kulaklarına” (Dayıoğlu, 2018: 231) şeklinde bir açıklama yapar.

Bir başka yazar Nurdan Gürbilek de Tuğcu’nun romanlarında iki noktaya değinir: “Bu değişmeyen hikâyeyi anlatırken iki şeyi yüceltir Tuğcu: Birincisi, acıya tahammül. İkincisi, çocukluk” (Aktaran: Şirin, 2018: 29).

Mustafa Ruhi Şirin, *Çocukluğun Kozası* adlı eserinde Kemalettin Tuğcu’yu “içindeki çocuk için yazan adam (Şirin, 1998: 95)” olarak tanımlar.

İnci Enginün, *Bir Sığınak Olarak Kitap ve Edebiyat* adlı eserinde kaleme aldığı romanlarıyla yalnızca çocuklara ve gençlere değil, her yaştan okura sesini ulaştırmayı başaran bir yazar olan Tuğcu’dan; “birkaç nesle okuma zevkini ve belki de zaman zaman umutsuzluktan kurtulma gücünü telkin etmiş bir yazarımız” (Enginün, 2001: 214) olarak bahseder.

Oğuzkan’a göre, “Çocuk edebiyatı bakımından her zaman Kemalettin Tuğcu, çocuk romanları ile okuru kendine çekmeyi başarmıştır. Belki de dünyada benzeri olmayan bir yazarlık serüveni ile çocuk dünyamızda yerini almıştır” (Aktaran: Şirin, 1994: 87).

Kara Kitap romanını yazarken Kemalettin Tuğcu’dan esinlendiğini söyleyen Orhan Pamuk’un Tuğcu ile ilgili düşünceleri şöyledir: “Melodramatik duyarlılığında hayat kavgası veren çocuklara gösterdiği dikkatlerde Dickens’tan bir şeyler vardır/ bugün onu bana daha ilginç kılan yanı ise şehir hayatına, İstanbul hayatına gösterdiği sevgidir. Köprü altı çocukları, yer altı tünelleri, dilenci çeteleri, seyyar satıcılar, okul hayatı, şehrin karanlık köşeleri gibi şeyler. *Kara Kitap*’ı yazarken ondan da bir şeyler öğrenmiş olduğumu şimdi sevgiyle düşünüyorum” (Aktaran: Şirin, 2018: 316).

Tuğcu’nun kitaplarından etkilendiğini belirten şair Betül Tarıman da, kitapların eğitici yönlerinin olduğunu şöyle belirtir: “...bizler onun yazdıkları ile hayata ilişkin deneyimler edinmiş, kimi kez vaktinden önce yaş almış, iç dünyamızla onun yazdıkları ile tanışmıştık. Çünkü o suçluların cezasız kalmadığı, iyilerin ödüllendirildiği, hırsızlığın doğru olmadığını satır aralarında vurgulayan eserler yazıyordu. Bizler de onun eserlerini kâh hüznülenerek kâh heyecanlanarak okuyor, okumadığımız bir kitabını edinmek için âdeta sabırsızlanıyorduk” (Tarıman, 2018: 249).

Turgay Kurultay, bir dönem yazarı değeri olan Kemalettin Tuğcu’yu önceleri çocuk edebiyatının bir köşe taşı olarak kabul etmiş, “Didaktik ve klişe değerlerin aktarılmasının ön planda olduğu dönemde fazlasıyla duygusal ve idealize olsa da çocuğun iç dünyasına seslenebilen, özgürlük alanı açan bir yazar olarak görüyorum.” yorumunu yapmıştır. Ancak bir noktadan sonra Kurultay’ın Tuğcu ile ilgili bir ihtirazı olur: “Ama bu değerlendirme, çevrilsin, başka ülke çocukları da bu deneyimi yaşasın demeyi gerektirmez. Çevirisi bir yana, bugün Türkçede de (hâlâ basılmakla birlikte) alternatiflik etkisinin çoktan geride kaldığını düşünüyorum” (Kurultay, 2014: 372) şeklinde bir görüş belirtmiştir.

Tuğcu’nun romanlarında mekân olarak genellikle İstanbul’u seçmesine değinen Fatma Bıyık Barbarosoğlu’nun yaptığı tespitlere göre, “Anadolu’da yaşayan pek çok çocuk İstanbul kültürünü onun satırlarından öğrenirdi. Semt isimlerini ezberler, iki lafın sonunu öğrendiği bu semt isimlerine getirirdi, İstanbul’u bildiklerini ispat etmek için.

İstanbul'un yalıları, fakir düşmüş eski zenginlerin evi olarak girerdi satırlara..." (Aktaran: Şirin, 2018: 206).

Yazdığı eserlerde Tuğcu'nun değerler eğitime katkıda bulunduğunu söyleyen Kemal Sayar: "Bana öyle geliyor ki Tuğcu'nun kitaplarının dünyası bize iyinin ve kötünün ne olduğuna dair net bir harita sunuyordu... Kemalettin Tuğcu kitaplarıyla bir nesle okumayı sevdirdi. Bizi büyü su bozulmamış, kirlenmemiş bir dünyada ağırladı... Sadakat, vefa, merhamet, azim, sebatkârlık, adalet gibi değerler bir çocuğun ruh dünyasına kimileyin içinde kaybolduğu kitaplarla birer tohum olarak atılır. Bir bakarsınız hepsi boy boy ağaç olmuş..." (Sayar, 2018: 245-246) demiştir.

Kitaplarının eğitici ve öğretici yönlerine Mehmet Güler de değinmiştir: "Acımayı, korumayı, sevmeyi, empati kurmayı biz ondan öğrendik" (Güler, 2018: 260).

Mehmet Aycı, çocukluğunda Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki rol modellerle özdeşim kurduğunu söyleyerek kitaplardan etkilendiğini dile getirmiştir: "Kemalettin Tuğcu'nun diğer yazarlardan baskın olan yanı şu: Hani onun kitaplarını okurken, çocukluğumuzda farkında olmadan kitaptaki kahraman yerine koyarız ya kendimizi, biraz da yazar yerine koyarız. Hemen her kitabında bendeki yansıması sanki ben yazarla birlikte yazdım, birlikte yaşadım bu olup biteni etkisi bırakmasıdır üzerimde" (Aydın, 2018: 266).

Kâmil Yeşil, Kemalettin Tuğcu'nun eserleri için günümüzde bile hâlâ bir tartışma konusu olan "kanon" kavramını kullanmanın doğru olduğunu belirtir. Bu noktada "kanon" kavramıyla ilgili kısaca bir bilgi vermek gerekir:

"Kanon" kavramı Grekçede "örnek, ölçüt, model, kural, tablo" gibi anlamları ifade etmektedir (Yeşil, 2018: 275). Kaya'ya göre bir eserin kanonda yeri olması için taşınması gereken bazı özellikler vardır: "Okuyucuya sunulacak çocuk edebiyatında kavram veya temanın sunulduğu ve yorumlanması, bilginin doğruluğu, duruluğu, açıklığı, düzeni ve örgüsü, konunun veya hikâyenin gelişimi, yer ve karakterlerin tasviri ve anlatımı ve yazarın tarzı yüksek edebiyat değeri olan kitap seçiminde rol oynar. Ödül alan kitaplar da kanon listesinde yerini alabilir" (Kaya, 2014: 386). Eğitimcilerin en çok kullandığı liste olan "kanon" gibi, eğitimciler de kendi kanon listelerini oluşturabilirler. Bu listelerini oluştururken de genel kanon listelerinden faydalanabilirler. Kendi alan bilgileri ve becerilerini ortaya koyarak özgün eğitimde öğrencilere sunulabilir. Ayrıca

listelerde seçilecek olan metinlerin sanatsal yönlerinin eğitsel yönlerinden daha baskın olması gereklidir (Kaya, 2014: 387). Bu bağlamda Yeşil, kendi oluşturduğu “kanon” listesine Tuğcu’yu da eklemeyi tercih etmiştir. Bu tercihinin sebebini de şu üç maddede açıklamaktadır:

1. “Bir kısım edebiyatçılar tarafından örnek alınmıştır.
2. Türk edebiyatında okuma heyecanı kazandıran, okuma eylemini seçişte ve okuma yazma serüvenine geçişte teşvik eden önemli yazarlardandır. Birkaç dönem boyunca hemen hemen her yazarın okuma listesinde yer aldığı için Tuğcu’nun eserlerini de kanon saymak zorundadır.
3. Çocuğun dünyasını belirleyen temaları seçişteki ustalığı ile kanondur.
4. Sanatı değil de popülerliği önceleyen bir yazar olarak dili kullanışı, kurguyu oluşturması, duyguları ajite edişi sorularına cevap vermesinden dolayı kanondur” (Yeşil, 2018: 275).

Tuğcu’nun çocuk karakterlerinin hayat mücadeleleri sonucunda mutlu bir sona ulaşmalarını Mustafa Kemal Atatürk’ün başarısıyla karşılaştıran Zeki Coşkun: “Kemalettin Tuğcu, yalnız, yoksul, ama ‘fitraten’ asil çocukların hiç yılmadan adım adım yürüyüşünü yazdı. Küçük Mustafa’nın Mustafa Kemal oluşunun öyküsüydü bu” (Coşkun, 2018: 405) benzetmesiyle Tuğcu’nun başarılı bir yazar olduğunu vurgulamak istemiştir.

1.5.4. Eserleri

Kendi el yazısıyla tuttuğu defter kayıtlarına göre Tuğcu yayımlanmamış ve yayınevlerine teslim ettikten sonra kaybolmuş dosyaları haricinde 476 eser kaleme almıştır. Bu eserlerin 439’u çocuk kitabı, 4’ü çeviri, 4’ü filme alınan roman, “büyük romanlar” başlığı altında da 29’u yetişkin kitabıdır. 29 yetişkin kitabının da 3’ü tefrikadır (Şirin, 2018: 9). On üç yaşından beri annesinin ona aldığı defterlere şiir ve hikâye yazmaya başlayan Kemalettin Tuğcu’nun üç yüzden fazla romanı yayımlanmıştır. Yazdığı romanlar ortalama 80-100 sayfa arasındadır. Yazdığı birçok eserini de içinde bulunduğu psikolojik durumdan dolayı yakmıştır. Yazdıkları kitaplar arasında en sevdiği çocuk kitapları *Yetim Malı* (1959), *Pasifik’te Bir Türk Genci* (1969), *Balıkçının Kızı* (1977) ’dır (Şirin, 2018: 37).

Kemalettin Tuğcu’nun yazdığı eserler beş grupta incelenebilir:

1. **Çocuk kitapları:** şehir, kasaba ve köy romanları, engelli çocuklar, üvey anne-baba romanları;
2. **İlk gençlik kitapları:** macera, bilim kurgu ve genç kız kitapları;
3. **Yetişkin kitapları:** aile, aşk ve macera türü popüler dönem romanları;
4. **Tarihi romanlar**
5. **Çeviri ve uyarlamalar**

Mustafa Ruhi Şirin'in "*Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar*" adlı çalışmada tüm eserlerinin listesi yayımlanmıştır. Tuğcu'nun dört yüzden fazla eseri olduğundan bu eserlerin tümü çalışmada belirtilmemiştir. Örnek olarak bu eserlerin bir kısmı şöyledir:

Çocuk Romanları: *Adını Değiştiren Çocuk, Aferin Yaşar, Ah Bu Çocuklar, Ahretlik, Altın Bilezik, Altın Rüyası, Altın Saçlı Kız, Amcamın Kızları, Ana Kucağı, Ana Oğul, Anasının Kuzusu, Annemin Hikâyesi, Arkadaşım Tomris, Aradaki Demirkapı, Ayrılık Yılı, Baba Evi, Babam Bu Evde Yaşıyor, Babam ve Ben, Babamın Çilesi, Babasının Oğlu, Babasız, Babasızlar, Bağbozumu, Balıkçı Güzeli, Balıkçının Kızı, Başlık Yüzünden, Bekir'in Arabası, Beklenen Çocuk, Beklenen Yolcu, Benim Annem, Benim Babam, Bir Çocuğun Öyküsü, Bir Dağ Masalı, Bir Evlatlığın Defteri, Bir Köy Uyanıyor, Bir Ocak Söndü, Biz ve Büyükler, Bizim Kuşak, Bizim Mahallenin Çocukları, Boş Beşik, Boyacının Köpeği, Bu Çocuk Kimin, Büyüklerin Günahı, Cadalo, Cambazın Kızı, Can Dostu, Canavar Doktor, Canlı Çiçek, Canyoldaşı, Canyoldaşları, Ceylan Kuzu, Ceylanlı Bahçe, Çalınmış Çocuklar, Çekirdekten Yetişme, Çıkmaz Sokak, Çın Guguk, Çiçekçi Amca, Çiftlikteki Sürgünler, Çilli Kız, Çitlenbik, Çocuklar Adası, Çocuk Hırsız, Çocuk Sesleri, Çocuksuzlar, Dağ Havası, Dağdaki Yabancı, Dağların Delisi, Deli Kaz, Deniz Çocuğu, Deniz Kızı, Denizlerin Esiri, Dert Ortağı, Devlet Kuşu, Dilenci Baba, Dilenciler Kralı, Doğduğum Ev, Doktor Anne, Dönek, Düşkün Çocuk, Ekmek Parası, El Kapısı, Emekliler, Erkek Kız, Erol'un Arkadaşı, Esir Doğanlar, Eski Bir Masal, Eski Koltuk, Eski Toprak, Ev Kızı, Evdeki Yabancılar, Evimi Arıyorum, Evlatlık, Feride Öğretmen, Fırtına Gecesi, Garip, Garip Emine, Garip Kuşun Yuvası, Gece Bekçisi, Gece Kuşları, Göçmen Kuşlar, Göçmen Kızı, Görmeyen Yavru, Gurbet Avcıları, Gülçin Abla, Güngörmüşler, Güzin Hala, Hacıbaba, Haminne, Hangisi, Harman Sonu, Hırdavatçı Dede, Hırsızın Oğlu, Huysuz Çocuk, İçler Acısı, İhtiyar At,*

İhtiyar Balıkçı, İhtiyar Dilenci, İhtiyarlar, İncili Terlik, İstanbul Havası, İstanbul Sokakları, Kaçık, Kırkev Kedisi, Kızımı Arıyorum, Komşularımız, Köy Doktoru, Küçük Besleme, Küçük Kambur, Küçük Öğretmen, Küçük Sanatçı, Leyleğin Attığı Yavru, Maymunlar Adası, Mercan Dadı, Mercan Kolye, Mirasyediler, Nalinci Dede, Oyuncakçı Dede, Ömer'in Dünyası, Perili Kız, Satıcı Kız, Serseri, Süt Hakkı Toprak Ana, Viran Bağ, Yalnız Yaşayanlar, Yetim Kardeşler, Zavallı Büyükbaba...

Tercümeler: *Çırak Uçman, İzçiler Kralı, Araba İle Dünya Gezisi, İzci Korkut*

Film Romanları: *O Yolun Yolcusu, Ayşecik, Bir Köy Uyanıyor, Kolsuz Bebek*

Büyük Romanlar: *Avare Kız, Benli Ahmet, Anasının Kızı, Bizans Yıkılıyor, Cilt Güzelliği, Demiradam, Dişi Kuş, Gönül Sevince, Güzel Yusuf, Herkesten Uzak, Hissiz Adam, Karayılan, Korudaki Adam, Kucaktan Kucağa, Maymun Adam, Son Güllüğü, Saadet Borcu, Seviliyormusunuz, Sevmek Korkusu, Siyah Atlı Şövalye, Sultanın Gözdesi, Taşyürek, Üç Aylıklar (Demiray'da kaldı)...*

Yazarın Çalışmada İncelenen Eserleri

Bulgular bölümünde belirtilen eser isimlerinin baş harfleri aşağıdaki şekilde verilmiştir:

1. *Adını Değiştiren Çocuk (ADÇ)*
2. *Ah Bu Çocuklar (ABÇ)*
3. *Ahretlik (A)*
4. *Altın Bilezik (AB)*
5. *Altın Rüyası (AR)*
6. *Anasının Kuzusu (AK)*
7. *Aradaki Demir Kapı (ADK)*
8. *Arkadaşım Teoman (AT)*
9. *Babasının Oğlu (BO)*
10. *Balıkçı Güzeli (BG)*
11. *Benim Babam (BB)*
12. *Bizim Mahallenin Çocukları (BMÇ)*
13. *Bu Toprağın Çocukları (BTÇ)*
14. *Çalınmış Çocuklar (ÇÇ)*

15. *Çiftlikteki Sürgünler (ÇS)*
16. *Çocuk Pazarı (ÇP)*
17. *Çocuklar Adası (ÇA)*
18. *Çocuksuzlar (Ç)*
19. *Düşkün Çocuk (DÇ)*
20. *Ekmek Parası (EP)*
21. *Eskici Baba (EB)*
22. *Garip (G)*
23. *Görmeyen Yavru (GY)*
24. *Hırsızın Oğlu (HO)*
25. *Huysuz Çocuk (HÇ)*
26. *İçler Acısı (İA)*
27. *İncili Terlik (İT)*
28. *Kaçık (K^1)*
29. *Kardeşim Tomris (KT)*
30. *Kimsesiz Adam (KA^1)*
31. *Kimsesiz Çocuklar ($KÇ^1$)*
32. *Komşularımız (K^2)*
33. *Korkunç Yıllar (KY)*
34. *Köye Gelen Yabancı (KGY)*
35. *Köyünü Unutan Adam (KUA)*
36. *Küçük Adamlar (KA^2)*
37. *Küçük Çıracı ($KÇ^2$)*
38. *Küçük Gazeteci (KG)*
39. *Küçük Kaptan (KK)*
40. *Maymunlar Adası (MA)*
41. *Öksüz Oğlan (ÖO)*
42. *Öksüz Murat (ÖM)*
43. *Pasifikte Bir Türk Genci (PBTG)*
44. *Serseri Çocuklar ($SÇ^1$)*
45. *Sokak Çocuğu ($SÇ^2$)*
46. *Talihsiz Çocuk (TÇ)*

47. *Unutulan Çocuk (UÇ)*
48. *Üç Arkadaş (ÜA)*
49. *Üvey Baba (ÜB)*
50. *Yavrucuk (Y)*
51. *Yer Altında Bir Şehir (YABŞ)*
52. *Yetim Malı (YM)*
53. *Yolunu Şaşırın Adam (YŞA)*
54. *Yuvadan Uzak (YU)*
55. *Zavallı Büyükbaba (ZB)*

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri, veri toplama aracının uygulanması, toplanan verilerin değerlendirilmesi ve çalışmanın inandırıcılığı ve aktarılabilirliğiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarında erdemler ve rol model karakterlerin incelenmesi amaçlanan bu çalışmada karma araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. 20. yüzyılda nitel yöntemler araştırmalarda kullanılmaya uygun görülmüş, nicel araştırma yöntemleri ise pek tercih edilmemiştir. 1960'lı yılların başında ise bu iki yöntem birlikte veya karışık kullanılmaya başlanmıştır. Bu yolla karma araştırma paradigması denilen yeni bir yöntem ortaya çıkmıştır. Karma araştırma paradigmasının yıllarca kullanılması, bu çalışmaların önemini artırarak gelişmesine katkı sağlamıştır (Aktaran: Özden ve Durdu, 2016: 73). Greene, Caracelli ve Graham'a (1989) göre "karma yöntem", rakamları toplamak için biçimce hazırlanan en az bir nicel yöntem ile kelimeleri toplamak için hazırlanan en az bir nitel yöntemin dengeli bir şekilde harmanlanıp kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu iki yöntemin de hiçbirinin özünde belirli bir araştırma yöntemine bağlı kalmaması gerektiği şeklinde bir tanım ve açıklama yapılmıştır (1989: 256). Bu kavram diğer araştırmacılar tarafından da (Tashakkori ve Teddlie, 1998; Creswell, 2003; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004), "araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi" (Aktaran: Baki ve Gökçek, 2012: 2) şeklinde tanımlanmaktadır.

Johnson ve diğerlerine (2007) göre karma yöntemi kullanan araştırmacı, nicel ve nitel yöntemlerin ikisini de birbiriyle harmanlamaktadır. Bu sayede araştırmacı, iki yöntemi de araştırmasında en iyi bir şekilde kullanma gayreti göstermektedir. Böylece karma yöntemi tercih ederek bu iki yöntemin en güçlü yönlerini bir araya getirip çalışmasını daha da güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yöntemin nitel ve nicel araştırma yöntemlerine dayalı olarak kullanılması en çok bilgi veren, bütünsel, dengeli

ve işe yarar sonuçlar elde etmeyi sağlamaktadır (Aktaran: Özden ve Durdu, 2016: 73).

Çalışmada karma araştırma yöntemi kullanılmış olup araştırma nitel ve nicel olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Nitel kısımda Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanları, Türkçe Öğretim Programı'ndaki (2019) "Erdemler" teması ile rol model karakterler bağlamında incelenmiştir. Nicel kısmında ise tespit edilen erdemler ve rol model karakterlerin sayısal değerleri tablolarda gösterilmiştir.

Araştırma boyunca Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarında yer alan erdemler ve rol model karakterler doküman incelemesi yöntemiyle tespit edilmiş ve yorumlanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgiler içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gerekli olan önemli bilgi kaynaklarındandır. Nitel araştırma yönteminde, doküman incelemesi yapmak tek başına bir veri toplama yöntemi olduğu gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de kullanılabilir. Hangi dokümanların daha önem taşıdığı ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırmanın problem durumuyla ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217).

Birincil derece dokümanlardan elde edilen verilerin analizinde Yıldırım ve H. Şimşek'e (2006) ait analiz yöntemi kullanılmıştır:

- 1- Analize konu olan veriden örneklem seçme
- 2- Kategorilerin geliştirilmesi
- 3- Analiz biriminin saptanması
- 4- Sayısallaştırma

Birinci aşama olan analize konu olan veriden örneklem seçmede Kemalettin Tuğcu'nun romanları belirlenmiştir. Tespit edilen 476 roman arasından İtimat Kitabevi'nin 1968 – 1982 yılları arasında yayımladığı 55 çocuk romanı basit seçkisiz yöntemle araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışma bu yönüyle bir evren örneklem modelidir.

İkinci aşama olan kategorilerin geliştirilmesinde romanlardaki rol model karakterlerin "Erdemler" teması ile olan ilişkileri belirleme bakımından analize temel olacak kategoriler belirlenmiştir. Bu kategoriler: Adalet, Azim, Cömertlik ve Paylaşma, Diğerkâmlık, Dostluk, Dürüstlük, Güven, Kanaatkârlık, Merhamet, Saygı, Sevgi, Sorumluluk Bilincinde Olmak, Vefa, Yardımlaşma ve Yol Gösterici Olmak'tır.

Belirtilen kategoriler incelenen romanlarda ağır basan erdemlere göre belirlenmiştir.

Üçüncü aşamada analiz birimi olarak romanlardaki rol model karakterler belirlenmiş ve bu rol model karakterlerin erdemli davranışları tespit edilmiştir. Erdemli davranışları gösteren alıntılar romanlardan aslı gibi alınmıştır. Erdemli davranışların tespitinde, ana karakterlerle birlikte olay akışında önemli olan yan karakterler de ele alınmıştır. Tespit edilen erdemli davranışlar değerlendirildikten sonra “Erdemler” temasına göre rol model karakterlerin sayısal değerleri tablolarda gösterilmiştir.

Son olarak sayısallaştırma aşamasında romanlardaki rol model karakterler, çocuk ve yetişkin rol model karakterler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Çocuk rol modellerin cinsiyet, öksüz/yetim olma, iş/okul, yaşam alanı ve erdemli davranışlarıyla ilgili bilgileri tablolarda gösterilmiştir. Yetişkin rol modellerin ise cinsiyet, uğraş alanı, yaşam alanı ve erdemli davranışlarıyla ilgili bilgiler tablolarda gösterilmiştir.

2.2. ÇALIŞMANIN İNANDIRICILIĞI VE AKTARILABİLİRLİĞİ

Çalışmanın inandırıcı olması için tespit edilen bulgular ve oluşturulan kategoriler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alındıktan sonra çalışma tekrar incelenip gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Sonrasında inandırıcı olmasına önem verilen çalışmanın tutarlı olması için çaba gösterilmiştir. Bunun için metinler, iletiler ve tablolar karşılaştırılmış ve gerekli incelemeler yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümün ilk aşamasında Kemalettin Tuğcu'nun 55 çocuk romanındaki rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar Türkçe Öğretim Programı'ndaki (2019) "Erdemler" teması bağlamında tespit edilmiştir. İkinci aşamasında ise belirlenen erdemlerde yer alan bütün rol model karakterlerin tespit edilen özellikleri tablolarda gösterilmiş, bu özelliklerle ilgili açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

3.1. ERDEMLER VE ROL MODEL KARAKTERLER

Çalışmanın bulgular ve yorumlar bölümünde Türkçe Öğretim Programı'ndaki (2019) "Erdemler" temasında yer alan davranışlar temel alınarak aşağıdaki kategoriler oluşturulmuştur. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen romanlarında tespit edilen rol model karakterler, "Erdemler" teması bağlamında bu kategorilere göre sınıflandırılmıştır.

3.1.1. Adalet Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Adaletli olmak, kişinin başkalarının hakkına ve hukukuna uygun davranması, hak dağıtımı ve paylaşımında insaflı bir yolun izlenmesi durumudur (Hökelekli, 2013). İnsanlar her durumda adaletli olmayı ön planda tuttuklarında toplum içinde kötü davranışlar ortadan kalkmaya başlayacak ve karşılıklı güven duygusuyla sağlıklı ve nitelikli bir toplum oluşturulabilecektir (Aktaran: A. Z. Güven, 2014: 98). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında adalet kavramıyla ilgili olarak toplumda cinsiyet ayrımından çok, insan olarak kimsenin kimseden üstünlüğünün olmadığı, herkesin toplumda eşit bir yerde olduğu iletileri verilmiştir. İncelenen romanlarında adaletli olmak erdemine sahip rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Ahretlik romanında başkahraman Sevim, okulda kendisine kötü davranan arkadaşlarından birini okul müdürüne şikâyet eder. Okul müdürü öğrencinin velisini okula çağırır ve kendisine öğrenciler arasında ayırım gözetmeksizin muamele yaptıklarını belirtir:

Bu okulda hanım, hizmetçi yoktur. Bizim nazarımızda bütün çocuklar birdir.

Anası ve babası ölmüş olan zavallı bir kız sizin şımarık çocuğunuzun eğlencesi değildir. Ben idarenin bana verdiği yetkiyi kullanarak yapacağımı yaptım. Tekerrür ederse kızınızı okuldan muvakkat uzaklaştırma cezası vereceğim ve bir daha yaparsa atacağım. (A, s. 32)

Altın Bilezik adlı eserde Ahmet aldığı parayı hak etmek için elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışır:

Aldığım parayı hak etmem lazım! diyordu. (AB, s. 58)

Altın Rüyası adlı romanın kahramanları Ayhan ve Yüksel bir hikâyeden yola çıkarak bir definenin peşine düşerler. Yüksel defineyi bulduğu takdirde hakkı olan herkese hakkını vereceğini söyler. Ayhan'ın da yardımıyla defineyi bulurlar. Daha sonra Ayhan bu iş için bir avukatla görüşür. Buldukları altınların vasiyet edilmiş bir aile serveti olduğunu öğrenir ve Yüksel'e verdiği sözü hatırlatır. Bunun üzerine Yüksel, altınları bulmasında ona en çok yardımda bulunan Ayhan'ın da bu altınlarda hakkı olduğunu söyler. Ona hakkını alması için ısrarda bulunur:

Bu büyük servet tamamilе alıp almayacağına gelince; bu hususta hiç endişe etme. Ben kanunları tetkik ettim. Bir avukatla da görüştüm. Böylece ele geçen bir paranın define kabul edilemeyeceğini öğrendim. Bu, bir aile servetidir. Bir mirastır. Hem de vasiyet edilmiştir. Eğer bu servetin başka varisleri varsa, onlara hisselerini verip vermemek senin elinde. Esasen daha evvel bana, bu toprağı satın aldığını, kimsenin bir hakkı olmadığını, fakat sen parayı bulursan, mirasa iştirak hakkı olanların haklarını vereceğini söylemiştin.

Delikanlı sustu. Kara gözleri tekrar dolmuştu. Kız (Yüksel), ona gizlice bakarak sordu:

-Bu koca serveti ortaya çıkartan sensin Ayhan. Sen hiç birşey almazsan, ben nankör olurum. Hayatımda daima bir ıstırap taşıyım. Rica ederim sen de hisseni al! (AR, s. 94)

Anasının Kuzusu adlı romanının kahramanı Adnan, kendisine yardım olarak verilen parayı kabul etmez. Çünkü onurlu bir çocuk olduğu için hak ederek, emeğinin karşılığı olarak kazanmak ister:

Efendim, dedim. Ben hak etmediğim bir parayı istemem. Mümkünse bana bir iş bulunuz. (AK, s. 114)

Adnan'ın annesi evlenebilecek durumda olmasına rağmen çocuklarının hakkını yememek ve yedirmemek için evlenme düşüncesini aklına bile getirmez, gelen teklifleri reddeder:

- Bana bu lafı etme artık Seher Teyze, ben evlenmiyeceğim. Çocuklarımı, yetimlerimi elin adamlarına ezdirmem, onların mallarını da yedirmem.
(AK, s. 18)

Arkadaşım Teoman adlı eserin başkahramanı Erol'un annesi evlerini zorla yıkmaya çalışan, onları fakir oldukları için hor gören tüccara kibarca kanun karşısında herkesin eşit olduğunu söyler:

Beyefendi, başkalarının evini yıkmağa kimsenin hakkı yoktur. Bunu siz de çok iyi bilirsiniz nokta burası da bir aile yuvasıdır.

...

- Beyefendi, herkes zengin olmaz. Ama kanun karşısında zengin de fakir de birdir. (AT, s. 6)

Bizim Mahallenin Çocukları romanının iyi kalpli, sevecen, yardımsever, fedakâr ve hoşgörülü dedesi Selim Dede, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmaz. “Bütün insanlar benim için birdir” sözüyle bu görüşünü destekler. (BMÇ, s. 12)

Bu Toprağın Çocukları romanında Tuğcu, insan olarak kimsenin kimseye bir üstünlüğünün olmadığını Yaşar'ın komutanıyla olan diyalogunda doğrudan aktarır:

Hepimiz bu toprağın çocuklarıyız. İnsan olarak birbirimize üstünlüğümüz yok. Hep rütbesiz, kendini irade etmekten aciz bir bebek olarak dünyaya geliyoruz. Acemilik devresi bitip de dağıtım yapıldığı gibi, insanlarla sonradan kaderlerine, alın yazılarına göre bir baltaya sap oluyorlar. Siz General olarak doğmadınız. Yaşar da bir er olarak doğmadı. (BTÇ, s. 83)

Düşkün Çocuk adlı eserin küçük kahramanı Yılmaz, İstanbul'da kahvehane, balıkçı, yazıhane gibi çeşitli işlerde çalışır. Haksız yere dövülüp hep işten kovulur. Bir gün Koço adında bir elektrikçinin yanında işe girer. Elektrik işlerini yapmayı öğrenir. Tek başına evlere tamir için gidip işleri ustaca tamamlar. Yaptığı işler arttıkça kazandığı

para da artar. Ustası Koço da Yılmaz'ın hakkı olan parayı ona verir:

Yörük at yemini kendi arttırır, dedi. Sana bir lira gündelik yetmez bre Yılmaz. İki buçuk senin hakkındır. Senin yerinde başkası olsa, ortaya bir beş kağıt atar, işte bunu verdiler deyip işin içinden çıkardı. Sen namuslu bir çocuksun! (DÇ, s. 53)

Hırsızın Oğlu adlı ev sahibi Remziye Hanım'a, Ayhan ve ailesini yağmurlu bir akşamda evlerine alan komşuları Arif Bey hesap sorar:

Ne bakıyorsun öyle. Sen kiracını ne hakla gece yarısı sokakta, hasta çocukla yağmur altında bırakıyorsun? Ya hasta çocuğa bir hâl olursa yakarı nasıl kurtaracaksın? (HO, s. 23)

Huysuz Çocuk adlı romanın zengin ama huysuz, aksi kahramanı Orhan, bütün ailesini kaybeder. Yanında evin kâhyası Sait Efendi ve üç hizmetçiden başka kimse kalmaz. Ailesinin bütün mal varlığı ona kalır. Ama Orhan para kazanmak için çırpınan binlerce insanı düşünür. Diğer insanlar zorlukla çalışıp para kazanırlarken kendisinin hiçbir emek harcamadan onca paraya sahip olması ona haksızlık olarak gelir:

Bütün bu kadar para, bu kadar mal bir kişinin olamaz Sait Efendi, demişti. Bu haksızlıktır. (HÇ, s. 30)

İncili Terlik romanının iyi kalpli kahramanı Gülmisal Kalfa, Celile Hanım'a eşiyile ilgili bazı şeyler anlatır. Damat beyin, Celile Hanım'ın çocuklarının hakkını yememesi için uyarır. Gülmisal Kalfa haktan yana biri olduğu için romanın rol model bir karakteridir:

Küçük hanımefendiciğim, ben sizin, çocuklarınızın ve bu ailenin bekçisiyim. Damat beye de elimden geldiği kadar saygı gösteriyorum. Ama o, efendinin çok iyi anladığı gibi, sizin konacağınız mirasa göz dikmiştir. İşte işi gücü bıraktı. Bundan sonra para yiyecektir. Siz, kendi hakkınızı Orhan beye verebilirsiniz. Fakat ortada çocuklarınız var, onların haklarını çiğnetmeyiniz. (İT, s. 16)

Kaçık adlı romanda Kenan Bey'in üstüne atılan iftirayı temizlemek için Avukat Adil Bey ona vekâlet eder. İş gereği elini kolunu sallayarak bu topraklar üzerinde dolaşan, zavallı bir insanı öldürmeye kalkan gerçek katili bulup adalete teslim edeceğini

söyler. Bu yönüyle Avukat Adil Bey, romanın rol model bir karakteridir:

Ben kardeşiniz Kenan Bey'in vekiliyim. Onun bu eski davasını yeniden tazeleyeceğim. Hakiki kaatili bulup ortaya çıkartacağım. (K¹, s. 51)

Kimsesiz Adam romanının kahramanı “Erol, atölyede canla başla çalışıyordu. Gündeliğinin artması onu gayrete getirmişti. Aldığı parayı fazlasiyle hak ediyordu. (KA¹, s. 22)

Kimsesiz Çocuklar romanının küçük kahramanı Oğuz; çalışmadan, emek vermeden ele geçen paranın onların hakkı olmayacağını düşünmektedir:

İyi ama, bulduğumuz para bizim olmaz ki. (KÇ, s. 14)

Oğuz az daha ağlayacaktı. Gözleri dolu dolu oldu.

- Ben para istemiyorum, ekmek de istemiyorum, dedi. Ben iş istiyorum. Hakedersen verirsiniz. (KÇ, s. 41)

Komşularımız romanında Cahit'in babası Ekrem Bey, hakkı gözetten bir adamdır. Bu yönüyle her yaştan okuyuculara iyi bir rol modeldir:

Hepimiz karşımızdakilerin haklarını kendi haklarımız kadar gözetebilirsek birlikte yaşadıklarımızı daha rahat ettiririz. (K², s. 22)

Korkunç Yıllar romanının başkahramanı Dilaver, köyde kavga ettiği Hacı Ömer'i öldürdüğünü sandığı için oğlu Uğur'u da alıp dağa kaçarlar. Dağlarda gezinirken karşılaştıkları bir Yörük köyde yakalanan katilden söz açar. Adaletle inanan biri olan Yörük, hakka ve hukuka olan inancıyla bir rol modeldir:

Yörük:

- Dünyada hiçbir suzu cezasız kalmaz. Bir gün adalet yerini bulur. (KY, s. 51)

Hacı Ömer'i öldürdüğünü sanan Dilaver (aslında öldürmemiş, Hacı Ömer'in bir oyunudur bu), kendisi yerine katil olarak başka birinin yakalandığını duyar. Masum birinin ceza alacak olmasının haksızlık olduğunu düşünerek teslim olmayı düşünür. Haksızlığı kabullenmeyen biri olmasıyla Dilaver bir rol model karakterdir:

- Şimdi bana düşen bir vazife var, dedi. Gitmek, o zavallıyı kâhyayı kurtarmak ve onun yerine hapisaneye girmek. (KY, s. 61)

Küçük Adamlar romanının her zaman hakkı gözeten karakteri Selim, çalıştığı kadarının hakkını almak ister:

Ben hakkımdan fazlasını almam efendim, dedi. Ne azını isterim ne de çoğunu, Kusura bakmayınız? (KA², s. 87)

Küçük Çırac romanının haktan yana karakteri Rüstem Usta suçsuz bir çocuğun hakkını savunur:

Bana bak Recep, dedi. Ben bir damla çocuğun hakkını sana yedirmem. Benim haksızlığa hiç yüziüm yoktur. (KÇ, s. 8)

Küçük Gazeteci romanının kahramanı Ali'nin babası Davut Bey'in patronu öldürülür. Gazetede kinayet haberini okuyan Davut Bey, haberde katil zanlısı olarak kendi ismini görür. Cinayeti kendisi işlemediği için çok rahat olan Davut Bey, romanın kanunlara güvenen bir rol model karakteridir:

Oğlum bu memlekette kanun var adalet var. Hiç bir insan kaçmakla yakasını kurtaramaz. Ortada böyle bir cinayet olduğu zaman bir çok insandan şüphe edilir. Bunlar sorguya çekilir. Bir cinayetin aydınlatılması için suçlunun yakalanması için birkaç kişinin sıkıntıya girmesi olağan şeylerdir. Yapmadığın bir cinayeti duyarak benden şüphe ediyorlar diye kaçırsam üzerimize haksız yere şüpheleri çekmiş olurum. (KG, s. 10)

Ali, polislerle işbirliği yaparak babasını hapisten kurtarmayı başarır. Bunun üzerine gelecekte hak ve hukukun yerini bulması için dedektif olmayı kafasına koyar. Adaletle verdiği önemle Ali, romanın rol model karakteridir:

Bir gün muhakkak haydutları, katilleri bulup adaletin pençesine teslim eden bir dedektif olacaktı. (KG, s. 112)

Küçük Kaptan romanının rol model karakteri Ahmet bir iftiraya uğrar. Hırsızlık yaptığı söylenen Ahmet'e Doktor Bey inanmaz. Ama arkadaşı Perihan, Ahmet'in böyle bir şey yapmayacağından emindir. Babasına Ahmet'e haksızlık yaptığını söyleyerek Ahmet'in hakkını savunur:

Siz size iyilik yapan zavallı, kendi halinde bir gence yapılan haksız düşmanlığa uyuyorsunuz. Fakat ben uymuyacağım. (KK, s. 43)

Öksüz Murat romanının merhametli kahramanı Murat komşularına yapılan zulme karşı çıktığı için kendini bu yönden haklı bulmaktadır. Haktan yana olmasıyla Murat, çocuk rol model bir karakterdir:

Kendi kendisine düşündü? Kendisini daima haklı buluyordu. Zavallı bir aileyi korumak iyi bir işti. (ÖM, s. 53)

Öksüz Murat, asker ocağında General'in kendisini takdir etmesine çok mutlu olur. Onun gözünde bütün komutanlar geldikleri rütbeyi hak ediyorlardır. (ÖM, s. 87)

Serseri Çocuklar romanının başkahramanı Yılmaz'ın üvey annesi Handan Hanım, ölmeden önce Yılmaz'ın hakkı olan babasından kalan tüm parayı bir bankaya yatırır. Handan Hanım'ın bu davranışı Yılmaz'ın hakkını kimseye yedirmeyerek hakka verdiği önemi gösterir. Bu yönüyle Handan Hanım romanın adaletli rol model karakterlerinden biridir:

Avukat anlatıyordu:

- Handan hanım akıllı bir kadınmış. Külliyetli bir para alınca günlerce eve gelmeyen kocasının yokluğundan istifade ederek mevcut nakit paranın mühim bir kısmını <<on sekiz yaşına geldiğiniz zaman size verilmek üzere>> bankaya yatırmış ve babanızdan kalan bütün miras için sizin hissenizi tapuda mahfuz bıraktıracak ayrı senetler çıkarttırmış. (SÇ¹, s. 94)

Sokak Çocuğu romanının başkahramanı Yaşar, insanlar arasında ırk ayrımı yapmayan bütün insanlara örnek erdemli bir rol modelidir:

Araplık fena şey mi? dedi. Dünyada dört renk insan var. Ben okudum da bilirim. Beyazlar Araplar, sarılar, kırmızı derililer. Onlar da insan... (SÇ², s. 34)

Arap olmak ayıp mı? Seni de Allah yaratmadı mı. Dünyada beyazlar da var, araplar da, sarı derili, kırmızı derililer de var. Hepsi insan. (SÇ², s. 50)

Bana bak Selim, Arap olmak bir suç, bir küçüklük değildir. Hayvanlar gibi insanlar da renk renk çeşit çeşit olur... (SÇ², s. 67)

Unutulan Çocuk romanının ana karakteri Ercan; insan haklarını bilen, emeğinin hakkı olanı almak isteyen, insanları fakir-zengin olarak ayırt etmeyen, bütün insanları

eşit gören bir rol model karakterdir:

Ben öyle zengin yerlere, davetlere yemeklere filan gidemem. Aramızda bir yaşayış farkı var. Ama burası mektep. Burada herkes müsavidir. Burada ne övünme var, ne gösteriş. (UÇ, s. 39)

Ben insan haklarına sahip olarak elimden geldiği kadar çalışmak ve hizmetimin karşılığını almak isterim. (UÇ, s. 64)

Ercan'ın okul müdürü okula gelen bir veliye bütün öğrencilerin aynı amaç için okulda bulunduklarını ve öğrenciler arasında üstünlük farkının olmadığını anlatır:

Buraya gelen çocuklar okumak için gelirler. Aralarında en küçük üstünlük farkı yoktur. Burada imtiyazlı talebe ancak çalışan ve iftihar listesinde yer alandır. Tıpkı Ercan gibi. Eğer siz okulu başka türlü istiyorsanız kızınızı beğendiğiniz okula verebilirsiniz. Bir daha buraya kadar zahmet edip en kıymetli öğrencilerimin kalplerini ve çalışma güçlerini kırmayınız. (UÇ, s. 43)

Okulda zengin fakir aranmaz. (UÇ, s. 48)

Yetim Mali romanının haksızlığa dayanamayan kahramanı Lamia Hanım, insan haklarına önem veren, kanunlara güvenen bir insan olmasıyla romanın rol model karakterlerinden biridir:

Hak, hak yoluyla alınır, dedi. (YM, s. 20)

Romanın yardımsever rol modeli Talha Bey, insan haklarına önem verir; kimsenin hakkının kimsede kalmasını istemeyen biridir:

Kimsenin miras hakkı kimseye geçmesin. İsteddiğiniz gibi harcayın ve sizden sonra yaşayacak olan çocuklarınızı da düşününüz. Bu parada onların da kısmeti ve hakkı vardır. Onlar yetimlerdir. Yetim malını yiyen iflah olmaz. Babanız Ahmet Talha. (YM, s. 92)

Yuvadan Uzak kitabı, ailesinden uzakta çalışmak zorunda kalan Toraman'ın güçlüklerle dolu hayatının azimli öyküsünü anlatmaktadır. Toraman ile uzun süredir yalnız yaşayan Selim dedenin hayatı bir yerde kesişmiştir ve bu iki sevgi dolu insan birbirlerine güç vererek hayata tutunmaya çalışırlar. Toraman, canla başla çalışarak

hayatını devam ettirirken emek harcamadan kendisine verilen hiçbir parayı da kabul etmez:

Ben daha para hak edecek kadar iş yapmadım, dedi. (YU, s. 19)

Bana bedava para almak güç geliyor. Biz işçiyiz, alnımızın teriyle para kazanıyoruz. (YU, s. 31)

Romanlarda adaletli olmak erdemi doğrultusunda 13 çocuk, 19 yetişkin olmak üzere 25 rol model karakter tespit edilmiştir. Çocukların 14'ü ana karakter, 4'ü yan karakterdir. Yetişkinlerin ise 4'ü ana karakter, 10'u yan karakterdir. Ana karakter açık ve durağan, yan karakterler de kapalı ve durağan karakter özelliklerine sahiptirler. Günlük yaşamlarına adalet kavramına dikkat eden rol model karakterler, okurlara bu konuda çeşitli mesajlar vermektedir. Rol model karakterler, insanlar arasında zengin-fakir, ırk ve cinsiyet ayrımı yapmayan farklılıklara da saygı gösteren kişilerdir. Çalışmadan, karşılığında bir iş yapmadan verilen paranın hakları olmadıklarını düşünmektedirler. Kendi haklarını gözettikleri kadar başkalarının haklarını da savunup haksızlığa karşı çıkmaktadırlar. Zor durumlarda hukuk yoluna başvurmaktadırlar. Okurlara hak ve hukuk konularında mesajlar ileten karakterlerin tüm özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu karakterler okurlar için ideal olan rol model karakterlerdir.

3.1.2. Azim Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Azim erdemi; önüne çıkan engelleri aşmada gayret etmek, başlanan bir şeyi bitirmek, kararlı olmak, engellere rağmen yılmamak, başarmak için elinden geleni yapmak olarak tanımlanmaktadır (Peterson ve Seligman, 2004: 202). Tuğcu'nun incelenen romanlarında rol model karakterlerin özelliklerinden biridir. Azimli rol model karakterler, beklentisi yüksek ve zor işleri karşısına çıkan engellere rağmen pes etmeden tamamlamaya çalışırlar. Bu doğrultuda rol model karakterlerin ne durumlarda azimli olduklarını gösteren bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Altın Bilezik romanının başkahramanı Ahmet, Ali Usta'nın yanında çıraklık yapmaktadır. Ali Usta, Ahmet'i tanıdıkça onun ne kadar azimli ve çalışkan bir çocuk olduğunu görür. Onunla ilgili umutları olur. İyi bir geleceği olması için ona daha fazla şey öğretmek ister. Ahmet'in yaptığı işte gayret görmesi onun ne kadar azimli bir

karakter olduğunu gösterir. Bu yüzden Ahmet romanın rol model karakteridir:

Bu zeki ve gayretli çocuğun ileride çok işler başaracağını ve çok iyi yetişeceğini kestiren Ali Usta, ona her şeyi öğretmek istiyor, yapamayacağı işleri bile vererek gayretini arttırıyordu.

Fakat Ahmet, onun umduğundan ve görüldüğünden daha becerikli çıkıyor ve bir görüşte her işi kavıyor, gözünü dört açıyordu. (AB, s. 28)

Anasının Kuzusu romanının başkahramanı Adnan; okuldaki gayreti, azmi ve başarısıyla her yıl iftihar tablosunun en başında yer alır. Bu yönüyle Adnan; okul okuyan çocuklar ve gençler için onları bu konuda heveslendirecek, gayrete getirecek örnek bir karakterdir:

<<Adnan aç bir çocuktur, Adnan çok fakir bir çocuktur, Adnan okula devam edemeyecek bir çocuktur, fakat bunlara rağmen o çok güç bir iş yapar, dişlerini sıkar gibi çalışıyor. Okula geldi geleli onu şeref listesinin başından hiç bir öğrencimizi indirmede. Onun notlarını, güzel giyinmiş, karnı tok ve cepleri paralı çocuklar alamıyorlar. Onun sağlam karakteri ve okumak için gösterdiği inat eşsizdir.>> (AK, s. 58)

Fakat zavallı Adnan, zavallı ben okulun birincisi olarak bir yıl bile iftihar levhasının başından adımlı sildirtmeden diplomamı aldım. (AK, s. 77)

Arkadaşım Teoman romanında Teoman'ın annesi Erol'un ne kadar azimli bir çocuk olduğunu aktarırken Erol'un çocuklar ve gençler için bu yönüyle rol model bir karakter olduğu görülmektedir:

Keşke benim oğlum da senin kadar dürüst ve akli başında bir çocuk olsaydı. Bak senin baban da bir işçi idi. Sen, canla başla çalışıyor, hem para kazanıyor, hem de okuyorsun. (AT, s. 43)

Kardeşim Tomris adlı eserin çalışkan karakteri Tomris, azimli ve hedefleri olan biridir. Bu özelliği Tomris'in şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

İnsanın bir gayesi olması ve hep bu uğurda çalışması ne kadar iyi. Sade Fatoş değil, ben de, benim çalışmalarımın sonra Kayalar köyünün eski halkı da, boşaltılmış, yüzüstü bırakılmış bir köyü yeniden kurmak için hep birlikte çalışmıştık. (KT, s. 92)

İncelenen romanlarda 4 rol model karakter tespit edilmiştir. Bu karakterler, hedefleri için canla başla çalışan karakterlerdir. Tüm karakterler çocuktur ve ana karakterlerdir. Bu ana karakterler, roman boyunca büyük değişimler yaşamadıkları için açık ve durağan karakterlerdir. Okurlara hedefledikleri yolda önlerine her ne engel çıkarsa çıksın yılmadan azimle çalışmalarını gerektiğini vurgulamaktadırlar.

3.1.3. Cömertlik ve Paylaşma Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Cömert kelimesi, “para ve malını esirgemedi veren, eli açık, selek, semih, ahi, bonkör” (TDK, 2011) anlamına gelmektedir. Karşılık beklemeden bir şeyler vermek, iyilik yapmaktır. Cömert kişi, sahip olduğu şeyleri diğerlerinden esirgemedi paylaşır. Paylaşmak da insanları birbirlerine yaklaştıran, sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerlerde buluşturan ve aralarındaki bağları güçlendiren bir değerdir. Paylaşma duygusu olan birey de cömerttir. Kemalettin Tuğcu’nun romanlarında tespit edilen rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Ah Bu Çocuklar adlı romanın başkahramanı Mustafa, Nuruosmaniye Camii’nin avlusunda tanıştığı Dilenci Rıdvan’a cömert davranıp bir bardak ayran ısmarlar. Zor durumda olan birine cömert davranmasıyla Mustafa, rol model bir davranış sergilemiştir:

Dilenci ağılyı ağılyı:

-Benim derdimin dermanı yoktur çocuk! dedi. Ben ölüp gidinceye kadar ağılyacağım. İçim yanıyor, içim!

-Çağırayım şu ayrancıyı. Bir bardak iç.

-Denizi içsem benim içimin ateşi sönmez çocuk.

-Sönmez ama biraz ferahlarsın. (ABÇ, s. 14-15)

Baba, bu çocuk, bu Mustafa bana bir bardak ayran ısmarladı. Düşün bir kere. Bu kadar bir çocuk, sırtında yük taşıyor, kendisinden başka iki öksüz ve yetim besliyor. Sonra da içinden gelerek bir dilenciye bir barak ayran ikram ediyor. Baba, bu çocuk muhakkak bir büyük adamın evlâdıdır. (ABÇ, s. 28-29)

Mustafa bir gün yolda rastladığı bir dilencinin haline acır ve cebinden bir miktar

para çıkarıp ona verir. Başka bir gün de bir başka dilenciye sırtındaki paltosunu çıkarıp vererek cömert bir davranış sergilemiştir:

Mustafa, yolun köşesinde ihtiyar, sakat dilenciye rasladı. Adamcağız soğuktan titriyor, bir ayağını sürüyerek gidiyordu. Mustafa ceplerini yokladı. Bir yirmibeşlik çıkardı. Dilencinin yanına sokuldu:

-Baba! dedi. Al şunu. Bir çay içer ısınırsın. (ABÇ, s. 58)

Mustafa giyimli kuşamlı olan iki erkekten yüzünü çevirdi. Birden paltoyu sırtından sıyırıp çıkarttı:

- Al şunu! dedi. Sıcak giy. Şu yüz kuruşu da al. Sıkıca karnını doyur.

Çocuk şaşaladı Mustafa onu payladı. Paltoyu giydirdi. Sonra boyun atkısını da boynundan söküp çocuğun boynuna sardı:

- Haydi bakalım ded, caddeyi tut.

...

Mustafa eve gelince Fatma haykırdı:

- Palton nerede Mustafa?

Mustafa kısaca:

- Dilenciye verdim! dedi. (ABÇ, s. 71)

Dilenci Rıdvan, Mustafa'yla tanıştıktan birkaç gün sonra elinde paketlerle Mustafa'nın yanına gider. Ona ve kardeşlerine hediye aldığını söyler. Bu yönüyle Rıdvan romanın cömert bir rol modelidir:

-Al bunu oğlum. İçinde yünlü çocuk elbisesi var. Benim, Aliciğine hediye olsun. Şu beş lirayı da al. Şeker, çikolata filân alırsın. (ABÇ, s. 16)

-Mustafacığım, bu akşam yaptığın iyilik bana çok dokundu. Bu paltoyu benim hatırım için kabul et. Yarın yazıhaneye gel. Seni bekliyoruz. Rıdvan. (ABÇ, s. 71)

Anasının Kuzusu adlı romanda Adnan'ın yakın arkadaşı olan Nurdan, yemeğini her gün Adnan'la paylaşmak ister. Okula yemek getiremeyen bir arkadaşıyla yemeğini paylaşmak isteyen Nurdan, paylaşımcı bir insan modeli sergilemiştir:

Bir gün dersimizi bitirmiş, sıcak sınıfta konuşuyorduk. Nurdan sıkılarak bana:

-Adnan, dedi. Sana bir şey söyleyeceğimama, hiç darılmıyacaksın.

-Darılmam Nurdan.

-Ben her gün daha çok yemek getireceğim, beraber yiyeceğiz. (AK, s. 42)

Bunu da almazsan darılırım Adnan, dedi. Bu da insanın karnını doyurmaz ya. Ben onu alırken yarısını sana vereceğimi düşündüm. Hatta yiyemeyeceğini de biliyorum. Kardeşine götüreceksin. (AK, s. 43)

Adnan'ın annesi evlerinin üst katını yaşlı bir adama kiraya verirler. Adnan'ın annesi yaşlı adamın ihtiyaçlarını para karşılığında gidermeye başlar. Yaşlı adam, ev sahiplerinin kendisi için yapılan yemeklerin kokularını aldıklarını ve canlarının çektiğini anlar. Bu yüzden artık yapılan yemeklerden kendilerine de almalarını söyler. Yaşlı adamın bu cömert ve paylaşımcı davranışı, rol model bir karakter olduğunu göstermektedir:

Bundan sonra bana hazırladığın kahvaltıdan bir eşini de bu çocuğa vereceksin. Önce ona, sonra bana, anlıyor musun? Sonra bir daha pirzolayı bahçede kızarttığını görmiyeyim. Bir kemik de sen yesen benim neremden eksilir? (AK, s. 64)

Arkadaşım Teoman adlı eserde Erol'un okulda iyi anlaştığı zengin arkadaşı Şermin'in okula getirdiği yemeklerini arkadaşlarıyla paylaştığını öğretmeni görür. Bunun üzerine Şermin'in annesine bir not gönderir. Kadın, öğretmenin tavsiyesine uymaz, cömert davranıp kızıyla diğer arkadaşlarına da yetecek kadar yiyecek gönderir. Kadının bu rol model davranışı, paylaşımcı ve merhametli bir insan örneğidir:

Kızınız arkadaşlarına vereceğim diye yemeklerini yemiyor, kendisi aç kalıyor, mümkünse gündüzleri eve aldirtınız, diyordu.

Fakat annesi öyle yapmadı. Şermin için ayrı, arkadaşların vermesi için de ayrı yiyecek yollamağa başladı. (AT, s. 18)

Erol'un arkadaşı Şermin, yemeğini daha çok arkadaşıyla paylaşabilmek için az yemek yemektedir:

Ben ne kadar az yersem o kadar daha çok arkadaşşıma pay ediyorum. (AT, s. 18)

Babasının Oğlu romanının cömert ve yardımsever kahramanı Ongun askere gittikten sonra yanında çalıştığı Bay Nihat her fırsatta Ongun’a iyilik yapmak isteyen bir adamdır. Ongun’a her ay aylığını eksiksiz gönderir. Ongun da bu aylığını fakir arkadaşlarıyla paylaşır. Ongun’un parasını ihtiyacı olan arkadaşlarıyla paylaşması örnek bir davranıştır:

Bay Nihat ona aylığını hiç eksiksiz yolluyor, Ongun da bu parayı saklıyor, çok fakir arkadaşlarına da yardım ediyordu. (BO, s. 125)

Çocuklar tarafından çok sevilen sayılan biri olan Selim Dede, *-Bizim Mahallenin Çocukları* romanının başkahramanı- yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım eden, elinden geleni esirgemeyen biridir. Dede, en çok bu özelliğiyle rol model bir insandır:

Selim Dedenin gayretine dokunmuştu. Tayta dolabından bir yarım ekmekle yarım kase yoğurt çıkarttı. Bunları Zehraya zorla yedirdi. Elinde kalmış olan bir buçuk lirayı da zorla ona verdi. (BMÇ, s. 16)

Çocuksuzlar adlı eserin kahramanı Tarık, annesiyle babası İngiltere'ye gittikten sonra büyük amcası Muammer Bey'in köşkünde kalır. Tarık'a Muammer Bey çok iyi bakar, istediği gibi yiyip içmesini söyler. Muammer Bey cömertliği, hoşgörülülüğü ve merhametliliğiyle rol model bir insandır:

- <<Tarık niye çekiniyorsun>> dedi. <<Baban benim kardeşimin oğludur. Birkaç defa buraya geldi ama biz yüz vermedik. Sen istediğin gibi, canın ne isterse ye.>> (Ç, s. 31)

Ekmek Parası romanının yardımsever ve cömert kahramanı Haşim, Erol ve ailesinin yalnız kaldıkları bir zamanda onlara yardımcı olarak evlerinde misafir eder. Erol, Haşim'i tanıdıkça onun ne kadar iyi yürekli ve cömert biri olduğunu görür. Erol ve ailesine yardımcı olmasıyla Haşim romanın cömert rol model karakterlerinden biridir:

Ne candan bir çocuktuk bu Haşim. Başka zamanda Erol onun yanına sokulduğunu bile istemez, yüzüne bakmazdı. Fakat konuştuğça temiz yürekli, eli açık bir insan olduğu anlaşılıyordu. (EP, s. 11)

Huysuz Çocuk romanının başkahramanı Orhan parkta helva almaya parası

yetmeyen bir çocuğa cömert bir davranış göstererek parasının geri kalanını tamamlar ve çocuğun helva alabilmesini sağlar:

Beyaz pantolonlu çocuk yaklaştı, helvacıya:

- *Şu çocuğa iki tane helva ver, dedi.*

Helvacı çirkin bir adamdı:

- *Ya parası? dedi.*

- *Sen onun elindeki parayı al. Üst tarafını ben tamamlarım. (HÇ, s. 21)*

İncili Terlik romanının ailesiyle ilgilenmeyen kahramanı Orhan Bey, çocukları Ekrem ve Gülçin'i dövüp sokağa atar. Fatma Hanım ve eşi onları misafir ederler. Evlerinde kalan son yiyecekleri yemeleri için onların önüne koyarlar. Fatma Hanım ve eşi, çocuklara son yiyeceklerini yedirerek hem cömertlik hem de fedakârlık örneği gösterirler:

Allah sizi inandırınsın, evimizde yiyecek başka bir şey yok. Usta, haftalardan beri iş görmedi. O gündeliğe gidecek de, biz de yiyeceğiz. Ama sakın alınmayın! Ne mutlu bize ki, böyle bir bayram günü kapımızı çalan iki kardeşi misafir ettik. (İT, s. 48)

Serseri Çocuklar romanının cömert kahramanı Yılmaz, paylaşımcı olmasıyla bir rol modelidir:

Üçüncü karşılaşmalarında Yılmaz'ın elinde yarım bir simit vardı. Orhan bu simidin hatırı için ona sokulmuş. Yılmaz da söyletmeden elindekini ona uzatmış ve o zaman aralarında bir arkadaşlık başlamıştı. (SÇ¹, s. 5)

Yiyecek bulamadığı zaman misafir geliyor. Yılmaz da ondan bir parça yiyeceği esirgemiordu. (SÇ¹, s. 53)

Sokak Çocuğu adlı eser, hayatın üzücü yönleriyle binlerce sokak çocuğu arasından seçilen bir çocuğun hayat serüvenini anlatmaktadır. Romanın Mustafa Efendi karakteri merhametli bir insan olmasıyla birlikte paylaşımcı ve cömert bir rol modelidir:

Bana bak oğlum dedi. Hani İhsan yalan da söylemedi. Biz nelerini gördük. Ama şu havada böyle gece yarısı ne olsa insanın içi acıyor. Otur şuraya da karnını doyur. Al şu ekmeği bakayım. İhsan şuradan biraz köz çek de

tenekeye koy. Kibar misafirimiz var. (SÇ², s. 9-10)

Yaşar, yaşadığı zorlu yıllardan sonra iyi bir geleceği olur ve evlenir. Eşinin ailesine de elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışır:

Bundan sonra Yaşar giyecek eşya yapılması için para verdi. Bütün cömertliğini ve iyiliğini göstererek bütün ailenin rahatına ve iyi yaşamasına çalıştı. Onlar da bu cömert damadı pek sevmişlerdi. (SÇ², s. 87)

Unutulan Çocuk romanının başkahramanı Ercan, arkadaşının evinde önüne konan pastayı sokaktaki küçük çocuklarla paylaşır:

Ercan pastayı lezzetli buldu. Kimbilir ne pahalı bir şeydi ama onlara bu yabancı bir yiyecekti. Birer parça yediler ve sokağın küçük çocuklarına pay ettiler. (UÇ, s. 59)

Üç Arkadaş romanının cömert kahramanı Ömer, merhametli, yardımsever ve paylaşımcı bir rol modeldir:

Gelirken iki simit almıştım. Birisini ona uzattım. (ÜA, s. 67)

- Ceketimi ona verdim.

...

Ekmekle pastırmanın yarısını ona verdim. Hiç ses çıkartmadan yedi. (ÜA, s. 69)

Cömertlik ve paylaşma erdeminde 18 cömert ve paylaşımcı rol model karakter tespit edilmiştir. Bunlar 10 çocuk 8 yetişkin karakterden oluşmaktadır. Çocuk karakterlerin 7'si ana karakter, 3'ü yan karakterdir. Yetişkin karakterlerin ise 1'i ana, 7'si yan karakterdir. Ana karakterlerin hepsi, açık ve durağan; yan karakterlerin hepsi de kapalı ve durağandır. Bir iyilik değeri olarak cömert olan karakterler, aynı zamanda yardımsever rol model karakterlerdendir. Elindekileri ihtiyaç sahipleriyle paylaşan karakterler paylaşımcı ve cömert olup okurlara bunun önemini sezdirmeye çalışmışlardır.

3.1.4. Diğerkâmlık Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*'ünde diğerkâm ve diğerkâmlık kavramları “özgeci ve özgecilik”, özgeci “*kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan (kimse), diğerkâm.*”, özgecilik ise “*özgeci olma durumu, diğerkâmlık*” şeklinde verilmiştir (TDK, 2011). İyi insanlar maddi, manevi çıkar gözetmeksizin kendilerinden çok başkalarının iyiliği için elinden geleni yapmaya çalışır, bencillik yapmazlar. Diğerkâmlık kavramıyla sıklıkla yakın anlamda kullanılan bir diğer kavram da fedakârlıktır. Diğerkâmlık, genellikle insanın bir başkasını kendinden daha çok düşünmek iken; fedakârlık, çevrenin baskısı gibi nedenlerle insanın kendisini feda etmesi, özverili davranmasıdır. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde diğerkâmlık ve fedakârlık değerleriyle ilgili örnek olan rol modellerin tespit edilen bulgu ve yorumları aşağıda verilmiştir:

Adını Değiştiren Çocuk romanının başkahramanı Mehmet Ali, çocukluk ve gençlik çağındaki bireyler için örnek alınabilecek bir karakterdir. Okumaya devam etmek için köy doktoru Ragıp Bey'in daveti üzerine şehre gönderilir. Şehirde Doktor Ragıp'ı bulamayınca sütkardeşi Dilaver'in babası Hüsamettin Bey'in köşkünde kalmaya başlar. Hüsamettin Bey, okumaya hevesli gördüğü Mehmet Ali'ye maddi yardım teklifinde bulunur. Ama Mehmet Ali, onurlu bir çocuk olduğu için diğerlerine rahatsızlık vermemek için bu teklifi kibarca reddeder:

Ben kimseyi rahatsız etmek, yük olmak istemem. (ADÇ, s. 38)

Ah Bu Çocuklar adlı romanda Mustafa bayramda mahalle kadınlarının kendisine ikram ettiği yiyecekleri mendilinin içine koyup kardeşlerine saklar. Mustafa'nın kardeşlerini düşünmesi onun bencil olmadığını ve rol model bir insan olduğunu göstermektedir:

Süt verdiği evlerden ayrılırken içerden hep sesleniyorlardı:

- Azıcık dur oğlum!

Sonra hemen renkli bir mendil, yahut da para veriyor, tabakla şeker tutuyorlardı. Mustafa bir defasında latilokum yememiş, mendilinin içine koymuştu. Bunu gören evin bayanı sordu:

- Çocuğum, neden yemedin?

Mustafa sıkıla sıkıla:

- Bir kız kardeşim var efendim, dedi. Ona götüreceğim. (ABÇ, s. 23)

Mustafa ve kardeşi Fatma, aslında onları zorla dilendiren Abdullah'ın elinden kaçmışlardır. Abdullah kötü kalpli, sokakta bulduğu çocukları dilendiren cani ve vicdansız bir adamdır. Küçük Ali'yi bir gece sokakta bulur. İnsanların ona daha çok acıyıp daha fazla para vermeleri için elini kesmek ister. Bileğine bir ip bağlar. Bir ay boyunca bileği şişen küçük Ali'ye Mustafa ve Fatma'nın yürekleri daha fazla dayanmaz. Bebeğin elindeki ipi kesip bebeği de alarak evden kaçarlar. Fatma ve Ali'ye bakabilmek için elinden geleni yapan Mustafa, kendisinden çok onları düşünür. Dilenciliği bırakıp çalışarak onlara bakmaya başlar. Bu yönüyle Mustafa, fedakâr ve diğerkâm bir insan olma örneği sergilemektedir:

Bundan sonra korkma Alicik. Ben yemem, sana yediririm, giymem, sana giydiririm. (ABÇ, s. 25)

Fatma küçük bir kızdı. O yaştaki zengin çocukların çoğu kendi kendilerine giyinmesini bile beceremezlerdi. Halbuki Fatmacık hem bütün işlere bakıyor, hem de daha yaşına gelmemiş bir çocuğu besleyip büyütüyordu. (ABÇ, s. 24)

“Bir gün dispanserin önünden geçerken aklına geldi. Hemen mahzene giderek Fatma'ya anlattı:

-Herkes çocuğunu almış dispansere gidiyor. Ortada çiçek hastalığı varmış. Biz de Aliciği götürelim.” der (ABÇ, s. 33).

Küçük Aliciğin kısmetine piyango bileti alan Mustafa'ya büyük ikramiye çıkar. Parayı gişeden almaya gider. Lakin küçük olduğu için parayı ona vermezler. Polis çağırıp onunla birlikte bankaya gönderirler. Bankadaki memur parayı kendisine teslim ettiği takdirde kaybedeceğini düşünür. Buna karşılık Mustafa, küçük yaşta olmasına rağmen kendisinden başkalarına da baktığını söyleyerek yaşından büyük olgunlukta bir çocuk olduğunu gösterir:

Siz benim boyuma bakıp da çocuk sanmayın. Ben çalışıyor, kendimden başka iki can daha besliyorum. Ben paranın ne olduğunu bilirim. (ABÇ, s. 51)

Ahretlik romanında Sevim kimsesiz kaldıktan sonra Mehpare Hanım'ın yanında çalışmaya başlar. Sevim, Mehpare Hanım'ın yaptığı tüm eziyetlere sesini çıkarmaz ve görevini yapmaya devam eder. Bütün çocukları kendisini terk ettikten sonra bile Sevim hala onun yanındadır. Mehpare Hanım çocuklarının vefasızlığından sonra Sevim'in kıymetini anlar ve ona yaptıklarına pişman olur. Bütün malını mülkünü Sevim'e bırakır. Bu hareketiyle Mehpare Hanım bir fedakârlık örneği göstermiştir:

Evet, ben bu yavrucuğa çok eziyet ettim. Topuklarına kadar uzun saçlarını ustura ile kazıttım. Adını Fatma koydum. Dövdüm, canından bezdirdim. Ama bugün benim öz evladımdan ileridir. Bütün eziyetlerime karşı o bana acıyor, beni terk etmiyor. Etrafımda artık kızım, oğlum yok. Belki de benim kötülüğüm yüzümden herkes beni terketti. Fakat bu yetimin altın gibi bir kalbi var. Hastalığıma, kimsesizliğime acıyor, beni terketmiyor. Nem var, nem yok sağlığında onun üstüne yaptım. Ben ölürsem her şeyim ona kalacak. Kızımdır, can yoldaşımdır. (A, s. 42)

Mehpare Hanım yalnız kalmaktan korktuğu halde kızı Akşam Kız Sanat Okuluna yazdırdı. O okula gidip dönünceye kadar pencerenin önünde oturuyor, bekliyordu. (A, s. 36)

Altın Bilezik adlı romanda Ahmet ile Bay Doğan arasında geçen bir diyalogda Bay Doğan, Türklerin diğer ulusların ürettiklerinden yararlandığı gibi kendi ürettiği makineden de bütün dünyanın faydalanabilmesini istediğini belirtir. Bu düşüncesiyle Bay Doğan diğerkâmlık örneği gösterir ve rol model bir karakter özelliği taşır:

Ben Türküm Ahmet! dedi. Bunu iç unutmam. Fakat bütün bir insanlığın faydalanabileceği bir şey yanlış düşünceler yüzünden körleşmeye bırakamam. Başka memleketlerden yapılan ilaçlar, makinelerden biz istifade etmiyor muyuz? Hem bu makineyi burada yapacak fabrika yok! Fabrikaların açılmasını beklemeye de benim ömrüm yetiştirmez. Buluş hakkını kimseye veremem. Fakat makineden bütün dünya istifade etmelidir. (AB, s. 54)

Anasının Kuzusu romanın başkahramanı Adnan'a öğretmeni büyüdüğünde ne olmak istediğini sorar. Adnan'ın öğretmenine cevabı annesi ve küçük kardeşine daha iyi bakabilmek için adam olmak olur. Yaşının üstünde bir olgunlukta olan Adnan, küçük

yaşta ailesini kendisinden çok düşünerek fedakâr ve diğerkâm bir insan olma davranışı göstermiştir:

Matematik öğretmeni bana:

- *Yavrum, dedi. Seni yeni tanıdım. Fakir bir çocuk olduğun halde benim yüzümü ağarttın. Sana çok teşekkür ederim. Söyle bana yavrum, sen ne olmak istiyorsun?*

Öğretmenlerden sıkılarak:

- *Adam olmak, dedim. Hem ne kadar çabuk olursa o kadar çabuk olmak, para kazanmak istiyorum. Anneme, kardeşime bakacağım. (AK, s. 28)*

Adnan'ın ailesine olan düşkünlüğü ve diğerkâmlığı annesiyle arasında geçen bir diyalogda şöyle aktarılmıştır:

- *Anne ya ben yatılı yazılsaydım, sen ne yapardın?*

Hiç düşünmeden:

- *O zaman alıştırdım, dedi. Hem senin aç kalmadığını, güzel güzel giyindiğini, iyi bakıldığını düşünerek sevinirdim.*

- *Öyle ama anne, iyi şeyler yemek benim içime siner miydi? Sizi düşündükçe. (AK, s. 32)*

Adnan, annesine ve kardeşine bakabilmek için kendini çalışmak zorunda hissetmektedir. Üç yıl boyunca komşularının verdiği eski kıyafetleri giyer ama yine de kendisine yeni bir şeyler almak uğruna ailesini aç bırakmaya gönlü razı olmaz. Fedakâr bir insan örneği olan Adnan, romanın rol modellerinden biridir:

Fakat yaşamak ve çalışmak zorundaydım. Annem ve kardeşim benden yiyecek bekliyorlardı. Gerçi iyi kötü bir iş bulmuştum. Fakat kazandığım ancak karnımızı doyurmağa yetiyordu. Zavallı annem ve bir şeye aklı ermiyen kardeşimi aç bırakarak kendime bakamazdım. İşte bu yüzden kiracımızın bana yaptığı elbise ile tam üç yıl dolaştım. (AK, s. 104)

O günlerde Üniversitenin üçüncü yılına başlamıştım. Önümüz kıştı. Ayakkabılarım su alıyordu. Arkamda hala o elbise vardı. Fakat bundan önce evi düşünmek lazım da. Ne yakacak, ne yiyip içecektik? (AK, s. 108)

Arkadaşım Teoman romanının kahramanı Erol, askere gideceği zaman annesi Erol'a biriktirdiği tüm paraları verir. Ama Erol tüm parasını kendisine verirse onun parasızlıktan geçinemeyeceğini düşünür. Erol, bu sözleriyle çocukların anneleri için fedakârlık yapmaları gerektiğini ifade ederek annelerin değerini vurgulamak ister. Bu yönüyle Erol, rol model bir davranış sergilemiştir:

Ya sen ne yiyip içeceksin anne? dedim. Sen beni düşündün de ben seni düşünmedim mi? Hiç korkma seni kimseye muhtaç etmem. (AT, s. 79)

Babasının Oğlu romanının rol model karakteri Ongun, çalışkan, dürüst, misafirperver ve cömert bir çocuktur. Evine gelenleri çok iyi bir şekilde ağırlar, hiçbir şeyi onlardan esirgemez. Başkalarını kendinden çok düşünen biri olarak Ongun iyi bir karakterdir:

İş Onguna kalmıştı. Hem alıp getiriyor, hem parasını veriyor, hem pişiriyor, hem de çocuklara yediriyordu. (BO, s. 69)

Kahraman bir gencin Rum kıyılarında yaşadığı aşkı ve Türkler ile Rumlar arasındaki savaşları konu edinen *Balıkçı Güzeli* romanında “Balıkçı Güzeli” diye anılan Selim, bir esiri esaretinden kurtarmak ister. Bunun için de para bulmaya çalışır. İnsan özgürlüğüne bu denli önem veren Selim rol model bir insandır:

Selim biraz düşündükten sonra:

- Kaptan baba, dedi. Ben elime geçen parayı yoldaşlarımın sıkıntısını savmaya harcadım. Bunun için hiç tasalanmıyorum, ama bana şimdi para lazım!. (BG, s. 68)

Benim Babam romanının zeki ve hisli kahramanı Orhan, öz babasının kendisini istememesi üzerine teyzesinin yanında kalmaya başlar. Bir yandan okurken bir yandan da büyükbabasına, teyzesine ve onun çocuğuna bakabilmek için çalışmaktadır. Bu yönüyle Orhan, bir fedakârlık örneği gösterir:

Sefalet çekiyorsam, gazete satıyor, elektrikçiye yamaklık yapıyorsam büyükbabama bakıyor, teyzeme onun çocuğuna bakıyor hem de okuyorum. (BB, s. 76)

Çocuk Pazarı romanının küçük iyi kalpli kahramanı Ayşe'yi mahalle sakinleri sevmemektedirler. Bir gün komşu çocuklarından birinin üstüne üstüne koç yürüyünce

Ayşe hiç düşünmeden koçun önüne atlayıp çocuğu kurtarır. Kendi canını tehlikeye atıp çocuğu kurtarmasıyla fedakâr bir insan örneği göstermesine rağmen Ayşe'nin bu davranışı tehlikeli ve sakıncalı olduğu için örnek alınacak bir davranış değildir:

Gücüme gitti. Ben çocuğu kurtarmak için kendimi koçun önüne attım. Bütün komşular seyrim baktı. (ÇP, s. 41)

Romanın küçük kahramanı Ayşe, hasta babasına ve annesine bakabilmek için bir iş bulup para kazanmaya çalışır. Dükkânların önlerini temizler, kasapların attığı kemik parçalarını toplayıp annesine götürür. Bu şekilde hayatını sürdüren Ayşe ailesi için fedakârlık yapan bir rol model karakterdir:

Küfelere, tenekelere hep uzaktan geçiyordu. İçinin isteği, iş yapmak, para kazanıp kardeşlerine bakmaktı. (ÇP, s. 65)

Mahalle alt üst olmuştu. Son zamanlarda bütün komşular Ayşenin kar temizliyerek, dükkân süpürerek kemik ve zerzevat parçaları alıp anasına ve yatalak babasına baktığını öğrenmişlerdi. Sonra Emine Abla da Ayşenin Armağanı koçun boynuzlarından kurtarmak için nasıl kendini öne attığını anlatmıştı. (ÇP, s. 79)

Ayşecik ne kadar da zayıftı. Anama, babama bakacağım, kardeşlerimi el kapılarından kurtaracağım diye nasıl da didiniyordu. (ÇP, s. 90)

Ayşe onların gönüllerini almasını biliyordu. Onlar da bu gayretli, cılız kızın canını dişine takarak ailesini sefaletten kurtardığını anlıyor, ona hayretle bakıyorlardı. (ÇP, s. 116)

Bundan sonra sana Kahraman Ayşe diyecekler. Bütün bir aileyi sefaletten, ölümden kurtaran, anasına, babasına, kardeşlerine bakan küçük fakat Kahraman Ayşe. (ÇP, s. 123)

Çocuksuzlar romanında Tarık'ın annesi ve babası, annesinin hastalığından dolayı İngiltere'ye tedavi için gider. Tedavi masrafları için evlerini satan babası oğlu Tarık'ı avukatına emanet eder. Avukat Arif Bey, Tarık'ı babasının amcası Muammer Bey ve eşinin oturduğu köşke götürür. Muammer Bey'in eşinin kulakları konuşmaları pek duyamadığı için Tarık daha yüksek sesle konuşup yukarıda oturanları rahatsız etmek istemez. Başkalarına rahatsızlık vermek istememesi Tarık'ın diğerkâm bir genç

olduğunu gösterir:

Daha fazla bağırp yukarıdakileri rahatsız etmek istemiyordum. (Ç, s. 10)

Muammer Bey'in köşkünde bir gün büyük bir yangın çıkar. Bu yangında Tarık canını tehlikeye atarak Muammer Bey'i ve evdekilerin hepsini kurtarır. Onca insanı yangından kurtararak kahramanlık yapan Tarık, rol model bir birey olmayı başarmıştır:

Muammer Bey bitkin bir durumdaydı:

- <<Hanım,>> dedi. <<Bu çocuk olmasaydı o zaman diri diri yanacaktık.>>
(Ç, s. 25)

Mihriban Hanım yavaş yavaş kızardı, sonra sesini yumuşatarak:

- ... Az daha ikimiz de yanıp kebab olacaktık. Sen bizim canımızı kurtardın.
Sen saygılı bir çocuksun. (Ç, s. 29)

Düşkün Çocuk adlı eserde üvey babası tarafından İstanbul'a gönderildikten sonra bir kahvede çalışmaya başlayan Yılmaz'ı ustası haksız yere döver ve işten kovar. Yolda karşılaştığı Binbaşı'nın oğlu Emek'in onu alıp evine götürmesiyle onların evinde kalır. Ama bir süre sonra onlara yük olduğunu düşünerek ev halkını daha fazla rahatsız etmek istemez. (DÇ, s. 19)

Ekmek Parası romanı yaşadığı onca sıkıntılara rağmen yıkılmadan ayakta durabilen, temiz yürekli, eli açık, candan bir çocuk olan Erol'un yaşam mücadelesini anlatır. Bir haksızlık sonucunda babası hapse düşünce annesi ve kardeşiyle dayısının yanında kalmaya başlarlar. Dayısının zoruyla okulu bırakıp bir işe girer. Sobacıların yanında çalıştığı bir gün öğle yemeğinde kendisine ekmek arası kebab verildiğinde annesi ve kardeşi aklına gelir. Onlar olmadan o ekmeği yemek istemez, buna hakkı olmadığını düşünür:

*Erol sanki ömründe kebab yememişti. Fakat bunu yemeğe hakkı var mıydı?
Önce annesiyle kardeşi, sonra babası gözlerinin önüne geldi. Şimdi böyle sıcak kebabları onlara götürüp verebilse. (EP, s. 15)*

Bugünkü işini yarına bırakma, derler. Evden para bekliyorlar. Bir saate kadar bitiririm. (EP, s. 49)

Erol insan sağlığına önem verdiği için, hasta bir adamı doktora göstermek ister.

İnsan sağığına önem veren bir çocuk olmasıyla Erol, romanın diğerkâm rol model karakteridir:

Erol dayanamadı:

- Hasan amca, dedi. Elimize para geçsin de seni iyi bir doktora gösterelim.
Belki elektrikli falan bir çaresine bakarlar. (EP, s. 52)

Erol, babasının katilini bulmaya çalışırken kendisine yardım eden Bayan Esin'in kaçırıldığını öğrendiğinde yerinde duramaz ve bir kahramanlık göstererek onu kurtarmak ister:

Erol durumsadı Sonra kaşlarını çattı:

- Böyle günde ben duramam. O acılı kızcağızı herifler kaçırırsın, ben burada kundura tamir edeyim. (EP, s. 111)

Hırsızın Oğlu romanının iyi kalpli ve çalışkan çocuğı Ayhan, Komiser Ali Bey'in yardımıyla okula geri döner. Ama bir yandan çalışıp ailesine bakmak zorundadır. Okula başladığı için onları aç bırakmak istemez. Bu yönüyle Ayhan bencil olmadığını göstererek rol model bir insan davranışı sergiler:

Çalışmam, şimdiden anneme, kardeşime bakmam lazım. Okuyacağım diye aç mı gezeceğiz. (HO, s. 85)

İncili Terlik romanının ailesiyle ilgilenmeyen kahramanı Orhan Bey, çocukları Ekrem ve Gülçin'i dövüp sokağı atar. Fatma Hanım ve eşi onları misafir ederler. Evlerinde kalan son yiyecekleri yemeleri için onların önüne koyarlar. Fatma Hanım ve eşi, çocuklara son yiyeceklerini yedirerek fedakârlık örneğı gösterirler:

Allah sizi inandırсын, evimizde yiyecek başka bir şey yok. Usta, haftalardan beri iş görmedi. O gündeliğı gidecek de, biz de yiyeceğiz. Ama sakın alınmayın! Ne mutlu bize ki, böyle bir bayram günü kapımızı çalan iki kardeşi misafir ettik. (İT, s. 48)

Kimsesiz Çocuklar romanının çalışkan ve fedakâr çocuğı Çakır, arkadaşları için elinden geleni yapan bir karakterdir:

Çakır her gün işe gidiyor bir iki lira kazanıyor, dönüşte küfesine peynir, ekmek, zeytin gibi yiyecekler koyup iki arkadaşını besliyordu. (KÇ, s. 10)

Mehmet yine acıktığını söyleyince Çakır cebinden çıkardığı ekmeği ona verdi:

- Bunu ye, başka yok dedi.

Çocukcağz durakladı, sonra:

- Siz aç mı kalacaksınız? dedi.

- Zarar yok, biz büyüğüz. Sen çocuksun. (KÇ, s. 22)

İşte o küçük çocuuk. Onun da kimsesi yok. Benim yanımda yatıyor. Gece ben ona su veriyorum. Üstünü örtüyorum. (KÇ, s. 39)

Küçük Adamlar romanının merhametli kahramanı Selim'e hapse giren eniştesi Selim'in ne kadar fedakâr bir çocuk olduğunu söyler:

Selim sen anasız, babasız büyüdüün. Teyzen cahil bir kadın. Sana kimse öğüt vermedi. Ben sana çok kötü bir örnek oldum. Fakat senin mayan temizmiş. Serseri olacağına iş sahibi oldun. Hem teyzene bakıyorsun hem de bana harçlık ve yiyecek getiriyorsun. (KA², s. 70)

Küçük Gazeteci romanının fedakâr çocuğu Ali, babasının suçsuz yere hapse girmesinden sonra ailenin tüm yükünü sırtına alır:

Zavallı babam katil diye hapse atılsın, konu komşu bizden el çeksin, mektebimden olayım, insanların yüzüne bakacak yüzümüz kalmasın, akşama kadar üç beş gazete satarak zavallı anamı, bir şeyden haberi olmayan <babam gelmedi> diye ağlayan kardeşimi beslemeğe çalışayım, sonra da rahat edeyim öyle mi? (KG, s. 28)

Küçük Kaptan romanının fedakâr kahramanı Ahmet, denizde boğulmakta olan bir kız çocuğunu kurtarır:

<... bir balıkçının oğlu kendisini denize atarak ölüm halinde bulunan kızı suların altında yakalamış ve sandallar gelinceye kadar korkunç dalgalar arasında muhafaza etmiştir. Cesur çocuk sessizce çekilip gitmiş... > (KK, s. 8-9)

Ahmet kim bilir ne fedakarlıklarla o kutuyu almış, özenmiş, hem de tertemiz bir yürekle hediye etmişti. (KK, s. 26)

Geç vakit çıkan gazeteler son havadisleri veriyordu:

<< Dünkü sayımızda bahsettiğimiz Ahmet Kaptan, kaptansız kalan gemiyi, gemi makinistleri ve bazı yolcuların engel olmasına rağmen, durumları ağır olan iki kaptanı kurtarabilmek için büyük bir tehlikeyi göze almış, fakat gemiyi hiçbir kazaya uğratmadan limana sokmağı başarmıştır...>> (KK, s. 59)

Serseri Çocuklar romanının Yılmaz'ı, kömürlüğünü temizlediği bir kadının ikram ettiği yemeğin hepsini yemez, arkadaşını da düşünüp fazla olan yemeği ona götürmek istediğini kadına söyler:

Teşekkür ederim efendim, dedi. Yiyecek iştahım kalmadı. Ama eğer müsaade ederseniz gözden çıkardığınız dolmaları bir kağıda sarayım, arkadaşşıma götüreyim. (SÇ¹, s. 20)

Üç Arkadaş romanın rol modelleri Kenan, Ömer ve Özcan yanlarında kaldıkları ihtiyar adama destek olup sıkıntılarını giderirler. Sahip oldukları imkânları paylaşmaları cömertliklerini ve çocukça bir dayanışmanın ideal örneklerini gösterir:

Kendiniz kazanıyor, kendiniz geçiniyor, bizi de rahata kavuşturuyorsunuz. Ömer sen geldin geleli benim elimi işe sürdüğüm, aç kaldığım oldu mu? Siz beni rahata kavuşturdunuz. Sizin gibi arslan çocuklarım olunca benim için sıkıntı kalır mı? (ÜA, s. 74)

Üvey Baba romanının küçük, saf, iyi niyetli başkahramanı Lamia kendinden başkalarını da düşünen fedakâr ve diğerkâm bir rol modelidir:

Gündüz verdikleri yemekten her gün biraz arttırıyor, bir kağıda sarıyor, onu Can'a yediriordum. (ÜB, s. 9)

Sıkıntılı zamanlarımızda sofrada önümdeki ekmeği, yemeği alırdı. Ben aç kalsam da kardeşim doysun diye ses çıkartmazdım. (ÜB, s. 12)

Yavrucuk romanında Emel başkahraman olarak çocuklar için rol model niteliğindedir. İnsan sağlığına önem veren Emel, başkalarının da hasta olmasını istemez:

Çocuk o sızınca bir köşede duran eski paltosunu almış, getirip arkasına koymuştu.

Yakın bir mescitte akşam ezanı okunuyordu.

- Benim üstüme bu paltoyu sen mi örttün?

- Ben örttüm amca.

- Niçin örttün?

- Uyudun sen. Uyurken üşür adam. Hasta olursun. (Y, s. 126)

Yetim Malı adlı eserin merhametli ve iyi huylu kahramanı Lamia Hanım, bencil olmayıp kendinden başka insanları da düşünen iyi niyetli bir rol modeldir:

Ağabey sen az mı balık getiriyorsun? Hem artık ayrı gayrı kaldı mı? Ya toptan aç, ya da toptan yok. (YM, s. 58)

Esat Bey, merhamet sahibi ve diğerkâmlığıyla rol model bir insandır:

Bir insanın keyfi için bu kadar kişi aç kalmamalı, diyor. (YM, s. 62)

İncelenen romanlarda 29 diğerkâm ve fedakâr rol model tespit edilmiştir. 24 çocuk, 5'i yetişkin olan bu rol modellerin ana karakter olan çocukları açık ve durağan karakterlerdir. Yetişkin karakterlerden Mehpâre Hanım dışındakiler kapalı ve durağandır. Mehpâre Hanım ise daha önce de bahsedildiği gibi kapalı ve devingen bir rol model özelliği taşımaktadır. Rol model karakterler, bencil olmayıp kendilerinden başka, kimi zaman kendilerinden de çok düşündükleri kişilere karşı diğerkâm ve fedakâr olurlar. Okurlara bununla ilgili olarak bencil olmamanın ve diğer insanları da düşünmenin gerekli olduğu vurgu yapılmıştır.

3.1.5. Dostluk Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük'ünde* (2011), “dost” kavramını “sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı” olarak tanımlamaktadır. İnsan sosyal bir varlık olduğundan çevresindekilerle iletişim kurmaya ihtiyaç duyar. İletişim kurarak kendine yakın hissettiği kişilerle ilişkilerini geliştirir ve arkadaşlık kurar (A. Z. Güven ve Ulusoy, 2020: 335). Her canlının yaşamını sürdürebilmesi için sevgiye ve insanlarla ilişki kurmasına ihtiyacı vardır. Dostluk da bunlardan biridir. Dostlar, insanın hayatına anlam ve renk katan, mutluluğunu, sevinci, üzüntüsünü, kederini paylaşabileceği, her zaman yanında olabileceği, güven duyduğu kişilerdir. Bu yüzden insanın hayatındaki en önemli kazanımlardan biri dostlarıdır. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde dostluğa önem vermesiyle örnek olan rol model karakterlerin tespit edilen bulgu ve yorumları aşağıdaki verilmiştir.

Anasının Kuzusu adlı eserin ana karakteri Adnan, ailesini geçindirebilmek için hem okumakta, hem de para karşılığı arkadaşları için ders notu hazırlamaktadır. Adnan'ın en yakın arkadaşı Nurdan'dır. Adnan, Nurdan için de ders notları yazar. Fakat en iyi ve en yakın arkadaşı olduğu için ona hazırladığı notların parasını almak istemez:

Paraya çok ihtiyacımız var. Bütün kış benim arkadaşlarım için yazdığım notların parasıyla geçindik, diyebilirim. Fakat sınıfta beraber oturduğumuz, iyi bir arkadaş olduğumuz Nurdan için ben para alırsam bu arkadaşlık ortadan kalkar. Ben ondan utanırım, içim rahat etmez. (AK, s. 59)

Adnan'ın yakın arkadaşı Nurdan'ın babası, Adnan'a Nurdan'la aralarında duygusal bir ilişkinin olup olmadığını sorar. Adnan ise aralarındaki ilişkinin bir arkadaşlık olduğunu belirtir. Nurdan'ın arkadaşlığına verdiği değerden dolayı da bu ilişkinin daha ileri gidemeyeceğini söyler:

Beyefendi, ben kendi fakirliğimi düşünmesem bile bu tertemiz arkadaşlığı bozmamak, onun güvenini ve sizin emniyetinizi kötüye kullanmamak için ona arkadaşlık dışında bir şey söylemem. (AK, s.122)

Nurdan, Adnan'ın fakirliğini bildiği için onu üzmemek adına sade ve gösterişsiz giyinmeye başlar. Okuldayken de yemek saatlerinde arkadaşlarını utandırmamak için onu göremeyecekleri bir yerde yemeklerini yer. Nurdan'ın arkadaşlarını düşünerek böyle davranması onun arkadaşlığa verdiği önemi gösterir. Bu yönüyle Nurdan romanın rol model bir karakteridir.

Nurdan'a gelince; benim sebepsiz dargınlığım onu çok üzüyordu. Zavallı kız, sade benim hatırım için süssüz ve gösterişsiz gezmeğe başlamıştı. Yemeklerini de evden getiriyor, ayaküstü veya bir köşede yiyordu. (AK, s. 106)

Hakkın var anne, dedim. Nurdan çok, çok iyi bir kızdır. Zengin olduğu için kendisine arkadaş olamayacağını söylediğim günlerden beri fakir bir kız gibi geziyor. Yemeklerini de lokantada yemiyor, evden getiriyor. Fakat ben yine onunla karşılaşmak istemiyorum, çok, çok fena oldum ben. (AK, s. 106-107)

Altın Rüyası adlı romanın başkahramanı Yüksel, Hisar'la Kanlıca arasında ve dağın arkasındaki harabede binlerce altının saklı olduğunu öğrenir. Orada araştırma

yapmak için kendisine para verecek zengin birilerini aramaya başlar. Aradığı paralar ortaya çıkınca da kendisine on katını vereceğini vaat eder. Lakin kendisine para vermeye kalkanlar Yüksel’le evlenme şartı koyunca, Yüksel bunların hepsini reddeder. Onun bu durumuna çok üzülen arkadaşı Ayhan, kendisine yardımda bulunmayı teklif eder. Ayhan, Yüksel’le olan arkadaşlığına değer verdiği için ona destek olmak istemiştir. Aralarındaki bu dostluk onları tanıyan herkesin dikkatini çeker. Dostluğa verdiği önemle Ayhan romanın rol model bir karakteridir:

Bir ay içinde bu iki gencin sıkı fıkı dost oluşu, bütün Anadoluhisarı halkının gözüne çarpmıştı. (AR, s. 5)

Benim beş bin lira param var, Yüksel. Senin bir damla gözyaşı dökmene razı değilim. Al hepsi senin olsun!... (AR, s. 11)

Doğan, *Aradaki Demir Kapı* adlı romanın on üç yaşlarındaki dört çocuk ana kahramanından biridir. Babası Doğan’ı okutmak istemez. Sınıfını geçmesi için de arkadaşları Sevim, Oğuz ve Kaya, Doğan’ın babasıyla görüşürler. Babasının Doğan’dan umudu olmamasına rağmen el birliğiyle onu razı ederler. Arkadaşlarının bu çabası Doğan’a olan sevgilerini ve ona verdikleri değeri gösterir. Bu üç arkadaş bu yüzden romanın rol model karakterleridir:

Şu, bekçinin oğlu Doğan onları imtihan sırasında hayli terletmişti. Babasının pek umudu yoktu, onu bir kunduracının yanına çırak vermeğe kalkışmıştı, ama çocuklar, bu güçlü kuvvetli, ensesi kalın, temiz yürekli ve saf arkadaşlarını bırakmamış:

-Yediye geçmezse istediğini yap, demişlerdi... (ADK, s.5)

Bekir efendi anlayışlı bir adamdı. Oğlunun ona boğazından başka yükü yoktu. Bütün okul masraflarını öteki çocuklar üzerine alıyorlardı. Dolma kaleminden çantasına kadar her şey vardı.

...

Bir elbisesini alırsa, öteki ayakkabısını, üçüncüsü de paltosunu alıyordu. (ADK, s.5)

Akşam üstleri evine koşan, bir dilim kenar ekmeğin içine yerleştirilmiş peynir veya reçelden ibaret kahvaltılarını alıp gelirdi... Tabi Doğan'ın unutulduğu yoktu. Bazen üçü birden Doğan için birşey getirir ve onu hatır

için yemeğe mecbur ederlerdi. (ADK, s.6)

Arkadaşım Teoman adlı romanın ana karakteri Erol'a, okulda sürekli kendisine kötülük yapan Teoman adında bir arkadaşı vardır. Fakat Erol, Teoman'ın hiçbir kötü davranışına tepki vermez. Öğretmeni, Erol'un hiçbir zaman tepki vermemesini onun iyi kalpli ve ahlaklı bir çocuk olmasına bağlar. Öğretmenin dediği gibi Erol cana yakın ve arkadaşlarını seven, hepsine değer veren bir çocuktur. Teoman'sa yıllar sonra bunun farkına varır ve Erol'la birlikte çalışmak istediğini belirtir:

Erol öğrencilerimin arasında en temiz yürekli ve en iyi ahlaklı olanıdır, dedi. Hemen her gün kendisine sataşan Teoman bu kötü hareketlerine karşılık görmediği için ne yapacağını bilmiyorsa sizin de bu haris çocuğa uymamanız lazım gelir. (AT, s. 15)

Adnan'ın okuldan arkadaşı Şermin, arkadaşlarını çok sevmektedir. Okul bittikten sonra bile arkadaşlarının kalplerinde güzel anılar bırakmak ister. Arkadaşlarına değer vermesiyle Şermin romanın rol model bir karakteridir:

Birkaç hafta sonra hepimiz ayrılacağız. Ben isterim ki arkadaşlarımızın kalbine tertemiz bir arkadaşlık hatıraları bırakalım. (AT, s. 64)

Huysuz Çocuk romanının yardımsever kahramanı Orhan herkese yardım etmeyi seven bir çocuktur. Ondaki istenilen yardımları geri çevirmez. Bir gün okul arkadaşı Selma tarafından kandırılır ve kalbi kırılır. Orhan'ın amacı sadece Selma'nın ricasını yerine getirmektir. Lakin Selma'nın yardım istemesinin amacı ise Mete'yi kızdırmaktır. Orhan'ın zor durumda olan bir arkadaşının yardım isteğini geri çevirmemesi rol model bir davranıştır:

Benim öyle şeylere aklım ermez Mete, dedi. Benden yardım isteyen bir kız arkadaşımın ricasını yerine getirirken bunun bir numara olacağını da bilemem. (HÇ, s. 37)

Kimsesiz Çocuklar romanının çalışkan ve fedakâr çocuğu Çakır, arkadaşları için elinden geleni yapan bir karakterdir:

Çakır her gün işe gidiyor bir iki lira kazanıyor, dönüşte küfesine peynir, ekmek, zeytin gibi yiyecekler koyup iki arkadaşını besliyordu. (KÇ, s. 10)

Mehmet yine acıktığını söyleyince Çakır cebinden çıkardığı ekmeği ona

verdi:

- *Bunu ye, başka yok dedi.*

Çocukcağız durakladı, sonra:

- *Siz aç mı kalacaksınız? dedi.*

- *Zarar yok, biz büyüğüz. Sen çocuksun. (KÇ, s. 22)*

Serseri Çocuklar romanının Yılmaz'ı arkadaşlarına çok değer veren bir çocuktur. Önceleri serseri ve çevresine zarar veren bir çocukken, değiştiğini ve artık eskisi gibi bir çocuk olmadığını söyler (Yılmaz'ın bu değişimi roman süresince değil, romandan önce gerçekleştiği için Yılmaz, durağan bir karakterdir):

Ben eski Yılmaz değilim, demedim mi sana. Ama benden kimseye fenalık gelmez. Ben çalışırım, kazanırım. Arkadaşlarım da canım ciğerimdir. (SÇ¹, s. 50)

Dostluğun önemini okurlara sezdirmeye çalışan yukarıdaki romanlarda 2 yetişkin, 10 çocuk rol model karakter tespit edilmiştir. Rol model karakterlerin 10'u açık ve durağan karakter, 2'si kapalı ve durağandır. Bu karakterler sevdikleri arkadaşlarına değer vermektedirler. Yardıma ihtiyaçları olduğunda arkadaşları için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Onlara karşı her zaman kibar ve hoşgörülüdürler. Bu doğrultuda romanlarda dostluğa değer veren bir tutum çocuk okurlara sezdirilmeye çalışılmıştır.

3.1.6. Dürüstlük Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Dürüstlük, erdemli davranışlardan biridir. İnsanlar hayatları boyunca karşılarına çıkacak insanların dürüst olmalarını istemektedirler. Çünkü dürüst insanlar gerçekleri ve doğruları savunmakta, başkalarını aldatıcı söz ve davranışlarda bulunmamaktadırlar. Doğruluğunun yanı sıra yalan yanlış aktarımlar yapmadan samimi bir şekilde kendini takdim eder, duygu ve düşüncelerinin de sorumluluğunu almaktadır (Carr, 2015: 87; Peterson ve Seligman, 2004: 205). İnsanların dürüst olmalarıyla toplumda güven duygusu daha rahat oluşmakta ve böylece toplumsal huzur ve mutluluk da sağlanabilmektedir. Kemalettin Tuğcu'ya göre insan dürüst olmalı, yalan söylememelidir. Dürüstlük, Tuğcu'nun romanlarında sıklıkla işlenen erdemlerden biridir. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde dürüstlük erdemiyle ilgili rol model

karakterlerin tespit edilen bulgu ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Adını Değiştiren Çocuk romanında Hüsamettin Bey'in eşi Lamia Hanım hassas ve hakikatli bir çocuğa karşı dürüst davranmaktan kendini alamadığını söyler. (ADÇ, s. 35)

Ah Bu Çocuklar romanının başkahramanı Mustafa, iki kardeşiyle kendilerini zorla dilendiren adamın elinden kaçtıktan sonra kardeşlerine bakmak için çalışmaya başlar. Günlerden bir gün bir cami avlusunda Dilenci Rıdvan adından biriyle tanışır. Mustafa, Rıdvan adındaki bu adama çeşitli yardımlarda bulunur. Dilenci sandığı bu adam aslında kayıp çocuğunu bulmak için dilenci kılığına giren varlıklı biridir. Aradan bir zaman geçtikten sonra yolda karşılaştığı Mustafa'yı yanındaki adama tanıtırken Mustafa'nın ne kadar dürüst bir çocuk olduğundan bahseder:

-Baba, baba şuna bak. İnsan umar mı bu yaştaki çocuktan bu sözleri, umar mı? Sen bilmezsin bunun ne insan çocuk olduğunu. (ABÇ, s. 28)

Aradaki Demir Kapı romanının başkahramanlarından Oğuz ve arkadaşları, arsada oyun oynarken buldukları bir mahzene girerler. Mahzende bir gemi bulacaklarını sanarak buldukları takdirde dürüst bir şekilde hareket edeceklerini konuşurlar. Bu yönüyle Oğuz ve 3 arkadaşı romanın rol model karakterleridir:

Oğuz:

- Çocuklar, dedi. Biz kimseye fenalık etmiyoruz. Burada bir gemi bulursak elbette namuslu adamlar gibi hareket edeceğiz. (ADK, s. 32)

Anasının Kuzusu romanının başkahramanı Adnan ve annesi, maddi durumları kötü olmalarına rağmen yine kimselere muhtaç olmadan, kimsenin malına mülküne göz koymadan dürüst bir şekilde yaşadıklarını ifade eder. Bu yönüyle Adnan ve annesi dürüst rol model karakterlerdir:

- Adnan, dedi. ne düşünüyorsunuz? Zengin olan o insanlar bu yazıhaneye bizi bıraktılar. Onların yüzünden evimizi iki yıl kiraya veremedik. Bu adeta bizim hakkımız. Kardeşin, sen ve ben açlıktan ölüyoruz.

-Ölüyoruz anne, dedim. Fakat kimsenin parasını çalmadan. (AK, s. 113)

Babasının Oğlu romanında Tuğcu, başkahraman Ongun'un dürüstlüğünü

doğrudan aktarır:

Ben doğru düşünen ve doğru söyleyen bir insanım. Allah herkesin kalbine göre verir. (BO, s. 131)

Kimsesiz Çocuklar romanının karakterlerinden Çakır, gözü pek, çalışkan, dürüst ve güvenilir bir gençtir. Değerli bir yüzüğü bulup sahibine teslim ettiği için Komiser, Çakır'ı öve öve bitiremez. Bu yönüyle Çakır romanın dürüst ve güvenilir rol model karakterlerinden biridir:

Komiser:

- Sen adam evladısın Çakır, dedi. Aferin sana. Dün yaptığın çok hoşuma gitti. Sapına kadar namuslu bir çocuksun. Senin gibi dürüst ve yüreği temiz çocuklara her zaman ihtiyacımız var. (KÇ¹, s. 72)

Küçük Gazeteci romanının çalışkan ve fedakâr kahramanı Ali babası suçsuz yere hapse girdikten sonra ailesini geçindirebilmek için çalışmaya başlar. Gazete satarak ailesine bakar. Ali, yaptığı işi dürüstlükle yaptığını belirtmek için namus kavramıyla bağdaştırır:

Ben namusumla gazete satar, para kazanır, evime bakarım. (KG, s. 69)

Küçük Kaptan romanının rol model karakteri Ahmet, denizde düşen Perihan adında bir kızın boğulmaktan kurtarır. Perihan'ın babası doktordur. Doktor Bey, Ahmet'i tanıdıkça onun ne kadar iyi yürekli bir çocuk, hayırlı bir evlat olduğunu görür. Ahmet hakkındaki bu düşüncelerini Ahmet'in annesiyle paylaşır:

Doktor:

-Herkes oğlunuz kadar hayırlı bir evlat olamaz, dedi. Ahlakça çok dürüst olduğu kadar da çalışkan ve iyi yürekli. (KK, s. 86)

Öksüz Murat romanının başkahramanı Murat, yalan söylemeye alışmamış güvenilir bir rol modelidir. (ÖM, s. 47)

Öksüz Oğlan romanının başkahramanı Selim, yalan söylemeyen her zaman dürüst ve emin bir çocuk olmasıyla romanın rol model karakteridir. (ÖO, s. 66)

Serseri Çocuklar adlı eserde başkahraman Yılmaz, sokakta kalan bir ana kıza yardımcı olur. Onların sokakta kalmalarına gönlü razı olmaz. Kaldığı küçük tek odalı

evine onları alır. Kendisi başının çaresine bakar. Kadın, kendilerini sokakta bırakmayan bu gence minnet duyar. Ona ne kadar çok güvenebileceğini anlar. Bu yönüyle Yılmaz dürüst, güvenilir, mert bir genç olmasıyla romanın rol model karakteridir:

Yılmaz Bey, yavrum. Aldırma sen. Sen doğru bir çocuksun. Şuracıkta ölsem bile biricik kızımı sana bırakıp giderim. Onlara değil. (SÇ¹, s. 90)

Üç Arkadaş romanının kahramanı Kenan, dürüst olduktan sonra her insanın iş bulabileceğini düşünen bir karakterdir:

İnsan yüzünün akı ile çalıştıktan sonra her yerde iş bulur. İş buluncaya kadar bizde kalırsın. (ÜA, s. 6-7)

Romanının başkahramanlarından Ömer yalan söylemeyen, her zaman doğru konuşan, dürüst bir çocuktur. Bu yönüyle romanın rol model karakteridir:

Ömer başını eğdi. Titrek bir sesle:

- Ben ustadan şikayet etmedim efendim, dedi. Sordunuz, ben de doğrusunu söyledim. (ÜA, s. 8)

Üvey Baba romanının başkahramanı Lamia; doğduğundan beri hep acı çekmiş ve üvey babasından zulüm görerek yaşamıştır. Gerçek babasından kendisine kalan mirasa karşı bile üvey babasının zulmünden uzun bir süre daha kurtulamaz. Parası, malı mülkü olmasına rağmen ona hâlâ bir besleme gibi davranılır. Edilen tüm zulümlere katlanır. Çünkü Lamia onurlu ve gururlu bir kızdır. Hiç pes etmez ve çok iyi kalpli insanlara her zaman iyi niyetle yaklaşır:

Lamia son derece dürüst, çalışkan ve zeki bir kızdır, dedi. Fazla olarak öksüz ve yetim olan kardeşini okutuyor. Ben onun her haline kefilim. (ÜB, s. 37)

...ben başkalarının saadeti varlığı ve kısmeti ile oynamak istemem. Benim karakterim bunu müsait değildir. (ÜB, s. 42)

Dünyada ne sebeple olursa olsun birisine fenallığımı dokunmasını istemiyordum. (ÜB, s. 54)

Hanımefendi hiç bir hâkim kendi davasına bakamaz. Ben kendimi Ekrem Beyefendinin kızı olarak ortaya süremem. Benim karakterim bana müsait

değildir. Sonra bana servete göz dikti, tesadüflerden faydalandı, derler.
(ÜB, s. 84)

Yolunu Şaşıran Adam romanında Arman, her şeye rağmen dürüstlüğünden ve karakterinden hiç taviz vermeyen rol model bir gençtir:

Baba benim izzeti nefsim, benliğim var. Neye beni böyle bir küçüklüğe icbar ediyorsun. Korkun ne? Elalemin gözü önünde yapılan bir hırsızlığı gördüm ve mani olduğum için mi? Paran çoksa ver. Fakat ben bir cemiyet hayduduna tarziye veremem. (YŞA, s. 39)

İncelenen romanlarda bulgulardan hareketle toplam 18 rol model tespit edilmiştir. Bunların 13'i çocuk, 5'i yetişkin rol modelidir. Çocuk rol modellerin 12'si ana karakter, 1'i yan karakterdir. Yetişkin rol modellerin ise 3'ü ana karakter, 2'si yan karakterdir. Ana karakterler açık ve durağan karakterlerdir. Yan karakterler de kapalı ve durağan karakter özelliklerine sahiptirler. Rol modeller yalan söylemeyen, her zaman doğrudan yana olan, açık ve tutarlı karakter özellikleriyle dürüst kişilerdir. Rol modellerin dürüstlüğü, yukarıdaki bulgularda görüldüğü gibi, karakterler arasındaki diyaloglarda belirtilmiştir. Dürüst karakterli rol modeller bu yönleriyle okurlara yalan söylemenin, başkalarına zarar vermenin, hırsızlık yapmanın yanlış bir davranış olduğunu; her zaman doğrudan yana olmanın gerektiği mesajını vermektedirler.

3.1.7. Güven Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Güvenmek, hem fiilen hem de sözlü olarak verilen teminatlarla ve hem söz verip sözleri tutmakla (güvenilir olmakla) hem de başkalarını söz verip, verdikleri sözleri tutmaya özendirmekle (güvenmekle) oluşan bir duygudur (Aktaran: Pelenk, 2010). İnsanların kendilerine ya da başkalarına güven duyması da güvenilir biri olmanın temel etkenlerinden biridir. Özetle güven duygusunun kazanılması kişinin davranışlarına ve sözlerine bağlıdır. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen romanlarında tespit edilen güvenilir rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Altın Bilezik adlı eserde Demirciler çarşısına gelen birtakım adamlar burada ustalarla çalışmak isteyip karşılığında kontrat yapmak isterler. Buna karşı Ahmet, “*Biz Demirciler çarşısında birbirimize kontratla bağlanmayız! dedi. Bizim sözümüz sözdür*” diyerek güvenilir olduklarını belirtir. (AB, s. 70)

Anasının Kuzusu adlı romanın kahramanı Adnan, doğru ve güvenilir bir çocuktur. Ailesini çalışarak geçindirmeye çalışır. Hiç kimseye zarar vermeden, kimseden bir şey çalmadan hayat mücadelesi içerisinde. Annesi ile birlikte ne kadar zor durumda kalsalar da dürüstlüklerinden güvenilirliklerinden ödün vermezler. Adnan ve annesi bu yönleriyle romanın rol model karakterleridir:

Oğlum, dedi. Kimseden bir şey çalmıyorsun, kimseye bir zarar vermiyorsun, niçin utanıyorsun? Bir çok büyük insanların çocukluğu, gençliği sefalet içinde geçmiştir. Bir fenalık yapmadıktan sonra, emeğine karşılık getirdiğin ekmek benim için çok büyüktür. Ne yapalım, sen okulunu bitirip işe girinceye kadar böyle olacak. (AK, s. 51)

Kiracı, Adnanın annesi için:

Çünkü annen onlar gibi hırsız değil. Çünkü annen çok iyi ve yüreği temiz bir kadın. (AK, s. 82)

Babasının Oğlu adlı romanın kahramanı dürüst ve iyi yetiştirilmiş bir çocuk olan Ongun, dışarıda bulduğu küçük bir kız çocuğunun ailesini bulabilmek için onu karakola götürür:

Ongun o gece çok sıkıldı. Ertesi sabah erkenden kalkarak karakola gitti:

- Efendim, dedi. Dün akşam üstü Sevim adında bir kız çocuğu buldum, üç, dört yaşında kadar var. Bekledim, bekledim arıyan, soran olmadı. İyi giydirilmiş, başında kırmızı kurdelesı var. Ben yol üstündeki büyük bahçeli köşkte bekçiyim. (BO, s. 26)

Bu Toprağın Çocukları romanının herkes tarafından çok sevilen çalışkan ve yardımsever kahramanı Yaşar, her bakımdan kendisine güvenilecek bir çocuktur:

Bu yaşlı öğretmen öğrencisinin değerini çok iyi biliyordu. Onun başarısından emindi. Ona her bakımdan güveni vardı. (BTÇ, s. 64)

Çalınmış Çocuklar romanında annesi ve babası olmayan, önceleri bir çiftlikte yavaş yavaş olarak kalan Selim ve Ayşegül adındaki iki çocuğun yaşadıkları zorlu hayata rağmen yılmamaları ve sonunda mutluluğa kavuşmaları anlatılmaktadır. Selim de Ayşegül de dürüst, iyi kalpli, kimseyi kırmayan, saygısızlık yapmayan akıllı çocuklardır:

Bay Rıdvan Selimin yalan söylemeyeceğini biliyordu. (ÇÇ, s. 10)

Düşkün Çocuk romanında İstanbul'da bir başına hem çalışıp hem de yaşamaya çalışan Yılmaz, dürüst ve güvenilir bir çocuktur. Kimsenin parasına göz dikmez, alınının teriyle çalışıp kazanmak ister:

Ben kimsenin parasını aşırım! Çalıştım, kazandım! Ustam veresiye vere vere batırdı. Ayrılırken bana yirmi lira verdi. (DÇ, s. 24)

Yılmaz cebindeki elli lirayı nüfus kağıdının içine koydu:

-Teyze, dedi. Bu emanet para... Emanete hıyanet olmaz. Ben açlıktan ölsem harcamam! (DÇ, s. 31)

Benim param değil... Emanet para! (DÇ, s. 33)

Yılmaz, kimsenin saatini ve parasını çalmaz. Ben ondan son derece eminim. (DÇ, s. 47)

Ben hırsız değilim bayan, dedi. (DÇ, s. 55)

Ekmek Parası romanında Erol'un babası haksız yere hapse girer. Babasıyla aralarında geçen konuşmada talihsiz olduklarından bahseder:

Baba biz suçlu insanlar değiliz. Biz kimseye bir şey yapmadık. Bizimki şerefsizlik değil, talihsizlik. (EP, s. 97)

Öksüz Murat romanının başkahramanı Murat, yalan söylemeye alışmamış güvenilir bir rol modelidir. (ÖM, s. 47)

Öksüz Oğlan romanının başkahramanı Selim, yalan söylemeyen her zaman dürüst ve emin bir çocuk olmasıyla romanın rol model karakteridir. (ÖÖ, s. 66)

Pasifikte Bir Türk Genci romanının güvenilir başkahramanı Can, kendisine emanet edilen sefaret kâtibinin kızına iyi bakılması için talimatlar verir:

...sefaret kâtibinin kızı tedavi için İngiltere'ye gitmişti. Bana emanet ettiler. Çok zayıf ve halsizdir. Dürüst muamele ediniz ve onu hırpalamayınız. Nihayet bir emanet... (PBTG, s. 4)

Serseri Çocuklar romanının kahramanı Yılmaz dürüst bir genç olduğu için yardımda bulunduğu yaşlı kadın, öldükten sonra kızını kendisine emanet edebilecek

kadar ona güveniyordur:

Yılmaz Bey, yavrum. Aldırma sen. Sen doğru bir çocuksun. Şuracıkta ölsem bile biricik kızımı sana bırakıp giderim. Onlara değil. (SÇ¹, s. 90)

Sokak Çocuğu romanının ismiyle özdeşleşen kahramanı Yaşar, her ne kadar bir sokak çocuğu olsa da güvenilir bir insandır. Kimsesizlik ve yoksulluğa rağmen yine de ahlakından ödün vermez. Bu yönüyle romanın rol model karakterlerinden biridir:

Mustafa efendi cüzdanından bir beş liralık çıkarttı ve uzattı:

- Yaşar, dedi. Şunu da al oğlum. Sen bu parayı hak ettin. Doğrusu önce benim de gözüüm tutmadı. Ama ortada açıkta para bıraktık, yiyecek bıraktık, sen tezgahın altına düşen paraları bile süpürürken çıkartıp teslim ettin. (SÇ², s. 11)

Yer Altında Bir Şehir romanının başkahramanı Osman Baba, güvenilir bir ihtiyar kimsedir. İnsanların güvenini çabuk kazanan, sözüne değer verilen bu adam çok zeki ve hoşgörülü bir insan olarak da rol model bir karakterdir:

İyi ama biz düşman değiliz. (YABŞ, s. 38)

İncelenen romanlarda tespit edilen bulgulara göre 15 rol model karakter tespit edilmiştir. Rol model karakterlerin 11'i çocuk, 4'ü yetişkindir. Çocuk ve yetişkin rol model karakterlerin hepsi ana karakterlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda açık ve durağan karakterlerdir. Bunlar, toplumda güvenilir olmalarıyla tanınan karakterlerdir. Yalan söylememek, kimsenin malına mülküne göz dikmemek, emanete hıyanet etmemek, verdikleri sözde durmak gibi özellikleriyle insanlara güven vermektedirler. Okurlara bu değerleri sezdirmeye çalışan yazar, bunu rol model karakterler aracılığıyla başarılı bir şekilde yapmıştır.

3.1.8. Kanaatkârlık Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Kanaatkâr; azla yetinen, elindeki ile yetinen, kanık, kanaatli, yetingen” (TDK, 2011) demektir. Elindekilerin kıymetini bilip onunla yetinmesini bilmekle, başkasının olana gözünü dikmemek, kıskanmamak, açgözlü olmamak da kanaatkârlıktır. İnsanlar elindekinin kıymetini bilmedikleri takdirde daha fazlasını elde edemezler. Atalarımızın da deneyimleri sonucunda söyledikleri gibi “Aza kanaat etmeyen, çoğu bulamaz”. Rol

model karakterler aynı zamanda manevi şeylere paradan daha çok değer veren, elindekilerin kıymetini bilen onlarla yetinen kişilerdir. Erdoğan (2018: 227), Tuğcu'ya ait okuduğu tüm romanlarda kahramanların para ile olan tutarlı ilişkisini tespit etmiştir. Romanlardaki kötü kahramanların derdi paradır, iyilerin ise para konusunda “haklı olmayana göz dikmemek” gibi hiç değişmeyen önemli ilkeleri vardır. Kemalettin Tuğcu, bu atasözünden yola çıkarak kanaatkârlık erdemine eserlerinde yer vermiştir. Kanaatkâr rol modellere ait bulgu ve yorumlar şöyledir:

Ah Bu Çocuklar adlı romanda Mustafa Nuruosmaniye Camii avlusunda karşılaştığı Dilenci Rıdvan'a kendisini tanıtır. Dilenciligi sevmediğini, insanın eli kolu tuttuktan sonra iki paket bile taşısa karnının doyabileceğini söyleyerek elindekilerle yetinmesini bilen bir çocuk olduğunu gösterir. Zamanla Mustafa, çalışıp çabalayarak para kazanılması gerektiğinin bilincine varmıştır. Kendisinden başka baktığı iki diğer öksüzden de bahseden Mustafa, onlar için de çalışması gerektiğini söyleyerek fedakâr yönünü de okuyuculara hissettirmektedir. (ABÇ, s. 13-14)

Anasının Kuzusu adlı eserde Adnan'ın annesi sağlığın her şeyden daha önemli olduğunu belirterek rol model olma niteliği kazanmıştır:

Adnancığım, bugün senin kazancınla yaşadığımız unutmam. Dünyada en büyük varlık sağlıktır. Halimize şükretmemiz lazım. Sen tahsilini bitirince birdenbire çok büyük bir rahata erişeceğiz. (AK, s. 106)

Avukat Bey, Adnan'ın verdiği hayat mücadelesinin paradan çok daha kıymetli olduğunu söyler. Bu sözden yol çıkarak Adnan'ın maneviyata maddiyattan daha çok önem veren bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır:

Zeka, dürüstlük, çalışkanlık, yakınlarına candan bağlanmak, küçük yaştan beri hayatla boğuşmak okumak için gerekirse paket taşımak, defter tutmak, bunlar müthiş şeyler. Para ile alınamıyacak, bir insan hayatını renklendirecek şeylerdir. (AK, s. 118)

Arkadaşım Teoman romanının başkahramanı Erol'un babası İdris elindekilerle yetinmesini bilen biri olmasıyla romanın rol model karakteri olma özelliği taşımaktadır:

Ama yine Allah'a bin şükür başımızı sokacak bir evimiz var. (AT, s. 11)

Babası öldükten sonra hayatta bir başına kalan Ongun, *Babasının Oğlu* adlı

romanda anlatıldığı üzere verdiği hayat mücadelesinde her zaman babasını örnek alır. Ongun'un babası Ahmet, çalışkan, yardımsever ve paraya çok önem vermeyen, yaptığı tüm işleri alnının teriyle yapan bir adamdır. Ongun'un babası Ahmet kanaatkârlığı ve maneviyata verdiği önem yönüyle okuyuculara rol model bir karakterdir:

Yapılacak ev mi var, işlemiyen demir mi var, akan dam, takılacak dam, örülecek duvar, bozuk musluk, sarsak kapı mı var, hemen işe girerim, çabucak başarır, hem de öyle kendisini naza çekip pazarlığa girmezdi:

- Ongun, derdi, karnımız doyuyor ya, üst tarafını arama. (BO, s. 6)

Balıkçı Güzeli romanının başkahramanı Selim'in kahraman babası Çolak Hasan, vatansever ve cesur biri olmasının yanında manevi duygulara paradan daha çok önem veren bir rol model karakterdir:

Oğlumun paraya ihtiyacı yok. Ona babası gibi şan ve şeref lâzım. Ona bıraktığım temiz şeref yetişir... Allah devlete, millete zeval vermesin. (BG, s. 68)

Bu Toprağın Çocukları romanının rol model olarak alınması gereken karakteri Yaşar, kimsenin malında mülkünde gözü olmayan elindekilerle yetinmesini bilen bir çocuktur:

Bana bak Musa, dedi. Sen benim köylümsün. Ben acımdan ölsem senin elindeki işe göz komam. (BTÇ, s. 15)

Çiftlikteki Sürgünler romanında okumanın yalnızca para için değil, öğrenmek için olması gerektiğini savunan Cezmi Bey bu düşüncesiyle rol model bir karakter olmaktadır:

İyi düşünmüyorsun oğlum. Okumak sadece para kazanmak için değildir. İnsan herşeyi bilmelidir. (ÇÇ, s. 36)

Küçük bir kız çocuğunun, ailesi fakir ve çalışamayacak durumda oldukları için yaşadığı serüvenleri anlatan *Çocuk Pazarı* romanında; küçük ve fedakâr kahraman Ayşe, başkalarının malında mülkünde gözü olmayan bir çocuktur. Bütün mahallenin ona kötü davranmasına sabreder, çalışıp çabalayarak ailesine yemek götürmeye çalışır. (ÇP, s. 98)

Çocuksuzlar adlı romanında Muammer Bey, dünyadaki malların insanlar öldükten sonra da dünyada kalacağını söylemektedir. Bununla birlikte önemli olanın insanın arkasında bırakılan malın mülkün değil, yaptıkları iyiliklerin bırakması olduğunu aktarır. (Ç, s. 64)

Huysuz Çocuk romanında zengin bir ailenin şımarık çocuğu olarak büyütülen Orhan parayla yapılacak şeyleri değil, insanlardan iyilik ve samimiyeti görmek istemektedir. Bu yönüyle insanlığa verdiği önemin maddiyattan daha çok olduğunu göstererek rol model bir karakter olduğunu gösterir. (HÇ, s. 45)

İçler Acısı romanının fakir ama akıllı, yardımsever ve merhametli kahramanı küçük Ahmet'e Armağan'ın annesi; Armağan'la arkadaş olması karşılığında ona yeni, güzel elbiseler ve ayakkabılar alacağını söyler. Ama Ahmet bunu kabul etmez. Çünkü o, babasının gücünün yettiği kadarıyla yetinmesini bilen bir çocuktur. İnsanın elindekilerle yetinmesi gerektiğini çok güzel bir şekilde aktaran Ahmet, onun yaşındaki çocuklara güzel bir rol model olmaktadır:

Ben bir şey istemem, dedi. Benim evsaplarım o kadar iyi, ayakkabılarım da pahalı değil ama yine giyiyorum. Babamın gücü bu kadarına yetiyor. (İA, s. 31)

Kaçık romanının başkahramanı Orhan'ın annesi Meliha Hanım tok gözlü ve elindekilerle yetinmesini bilen biridir. Bunu Mustafa Çavuş'un ağabeyi Adnan Bey kendisine söyler. Bu yönüyle Meliha Hanım, romanın kanaatkâr rol modelidir:

Siz merhametli insansınız. Sizleri Senelerden beri tanıyorum. Kendi halinizde tok gözlüsünüz. Ana oğul bu zavallı adama elinizden geldiği kadar iyi bakınız. (K1, s. 8)

Küçük Gazeteci romanının başkahramanı Ali aç gözlü olmayan, elindekilerle yetinmesini bilen bir çocuktur:

Benim kimsenin ekmeğinde gözüm yok, dedi. (KG, s. 42)

Öksüz Oğlan romanının kahramanı Selim, fakirliğine kimsesizliğine rağmen kimsenin malında mülkünde gözü olmayan, gözü yok, kanaatkâr bir çocuktur:

Beni insanlar döverler ana, sırtıma kakma vururlar, ne etsem hoş görmezler. Hırsız tutarlar beni. Elin parası benim neyime, ben topu

nedeyim? (ÖÖ, s. 74)

Serseri Çocuklar romanının başkahramanı Yılmaz; maddiyata çok önem vermeyen, emek harcamadan verilen hiçbir parayı hak etmediğini düşünen bir rol modelidir:

Pazarcı:

- *Namus kılık kıyafetle olmaz beyefendi, dedi. Yılmaz çok doğru çocuktur. Ben ona nem var, nem yok, teslim ederim.*

Adam çıkarıp bir lira vermeye kalkınca Yılmaz:

- *Efendim, demişti. Namus para ile satılmaz. Eğer bir işiniz varsa göreyim. O zaman parayı hak ederim. (SÇ¹, s. 19)*

Talihsiz Çocuk romanının kanaatkâr rol modeli Ali, babası öldükten sonra bir başka adamla evlenen annesinin yanına gider. Kaldığı evde ona kötü davranmalarına dayanamayan Ali, o evi terk etmek ister. Çünkü Ali, onurlu ve yetingen bir çocuktur:

Ben nezaketen ses çıkarmıyorum amma ben açım, uykusuzum. Bana sizin apartmanınızın lüzumu yok. Ben kazandığım kadar yer, gücümün yettiği kadar giyerim. Hiç olmazsa lokmama göz diken, uykuma karışan olmaz. (TÇ, s. 31)

Üç Arkadaş romanının herkes tarafından itibar edilen karakteri Hamdi Baba, elindekilerle yetinmeyi bilen biridir. Her zaman her durumda haline şükretmesi inançlı biri olduğunu da gösterir:

Aç açık değilim Tanrıya bin şükür. (ÜA, s. 24)

İncelenen romanlarda 18 kanaatkâr rol model karakter saptanmıştır. 11 çocuk rol model ana karakter, 7 yetişkin rol model de yan karakter olarak romanlarda bulunmaktadır. Çocuk rol modeller açık (geliştirilmiş), yetişkin yan karakterler ise kapalı (geliştirilmemiş) karakterlerdir. Tüm rol model karakterler roman boyunca değişiklik yaşamadıklarından dolayı durağan karakterlerdir. Kanaatkâr yönleriyle rol model karakterler, insanın elindekilerle yetinip kıymetini anlaması gerektiği mesajını vermektedirler. Bu karakterler aynı zamanda her zaman her hallerine şükretmeyi bilen kişilerdir.

3.1.9. Merhamet Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Merhamet kelimesi *Türkçe Sözlük*'te “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Başkalarının acılarına üzölmek ve onun derdiyle acı çekmek olan merhamet, herkese ve her şeye anlayışla yaklaşan bir düşöncenin sonucudur. Merhamet duygusu, canlıların dünyada güven içerisinde varlığını sürdürmesine destek olur. Herkese ve her şeye karşı acıma duygusu ve sevgiyle yaklaşma merhamet duygusunun temelini oluşturmaktadır (Özmen, 2016: 123). Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde tespit edilen rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Ahretlik romanında yanına aldığı Sevim'e türlü eziyetler eden Mehpare Hanım geceden sabaha kızı uyutmadan ayaklarını ovdurur. Bu durumun farkına varan evin hizmetçisi Zilha Hanım, Mehpare Hanım'a telkinde bulunur. Zilha Hanım'ın ifadeleri, masum bir çocuğun durumuna özölen merhametli bir insan için örnek bir davranıştır:

-Hanımefendiciğim, diyordu. Akşam kızı ayağınızı ovarken bıraktım, sabah geldim hâlâ ovuyor.

...

- A hanımefenciğim bu bir damla çocuk. gündüz akşama kadar ayak üstü. Gece de Allah'ın verdiği uykuyu uyuyamazsa hayır mı kalır?

...

- Benim bir şey demek istediğim yok. Doğrusu bu. Kızın zaten kuş kadar canı var. Onun yaptığı işe büyük adam dayanamaz. Bırakın da uyusun.

...

- Sizi ne düşüneceğim, paranız var, pulunuz var. İsterseniz on tane hizmetçi tutarsınız. Ama bunun bir canı var. (A, s. 23)

Anasının Kuzusu romanının başkahramanı Adnan ve ailesi yaşadıkları kötü günleri geride bırakırlar. Maddi zorluklarla geçen eski günleri hiç unutmayacak olan Adnan, yıllar sonra fakir öğrenci gördüğünde ona karşı içinin sızladığını, merhamet beslediğini belirtir. Bu yönüyle Adnan romanın merhametli rol model karakteridir:

Şimdi ne zaman fakir bir öğrenci görsem içim sızlar ve ANASININ KUZUSU gelir. (AK, s. 124)

Arkadaşım Teoman adlı romanda Erol'un öğretmeninin öğrencilere karşı tavırları öğretmenler için rol model bir davranıştır:

Öğretmen bir şey demedi, ama bana bakarken hafifçe gülümsüyor ve gözlerinin içinde beni okşar gibi bir bakış bulunuyordu. (AT, s. 13)

Babasının Oğlu eserinde, Ongun köşkte bekçilik yaptığı sıralarda dışarıda küçük bir kız çocuğu bulur. Onu karakola götürdükten sonra ailesinden haber çıkmasını bekler. Bu sırada onun yanında kalan Sevim adındaki küçük kıza merhametli davranarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bu davranışıyla Ongun örnek bir davranış sergilemiştir:

Çocukcağz bu yeni hayata yavaş yavaş alışıyordu. Fakat Ongunun elini, ayağını bağlamış sayılırdı. Düşecek, hasta olacak diye ödü kopuyordu. (BO, s. 27)

Balıkçı Güzeli romanında dönemin Osmanlı Sultanı olarak bilinen Süleyman Paşa, düşman askerlerine karşı merhametli davranarak rol model bir davranış sergilemiştir. İhtiyar bir Rum, bu durumu şöyle aktarır:

Ben Osmanlı eline geçen yerlerdeki Rumların nasıl rahat ettiğini bilirim Paşam. Bunların çoğu sevinecekler. Çünkü siz herkesi kendi haline bırakırsınız. İmparatorumuz gibi vergi alıp soymazsınız insanı!... (BG, s. 48)

Bu Toprağın Çocukları romanında Yaşar, bütün insanlığa –özellikle cahil ve fakir insanlara- karşı hoşgörölü ve merhametli olunması gerektiğini düşünen rol model bir karakterdir:

... ama insan elinden gelen her şeyi yapmağa kalkarsa milletin hali ne olur. Ama askerliğin bu en büyük aşamasına kadar gelmiş olan siz, küçük çocuklu ve yuvasında tek başına çalışan bir kadına böyle acımasız bir davranışta bulunamazsınız. Büyükler, cahil ve küçük insanlara acımalı ve hoşgörölü olmalıdır. (BTÇ, s. 82)

Hırsızın Oğlu adlı eserde Ayhan'ın babası kumar oynadığı için hapse atılır. Ayhan, annesi ve kardeşi Sevil dayısı Nail Bey'in evine giderler. Dayısının Ayhan'a kötü davranmasıyla yağmurlu bir havada oradan ayrılırlar. Kiradaki evlerine giderler.

Lakin ev sahibi Remziye Hanım onları içeri almaz. Gürültüden uyanan komşuları Emekli Yarbay Arif Bey ve karısı Adviye Hanım onların sağanak yağmurda dışarıda kalmalarına çok üzüлüp onları evlerinde misafir ederler. Arif Bey ve Adviye Hanım komşularına karşı merhametli olmalarıyla rol model bir davranış sergilemişlerdir:

İnsanın elinden bir şey gelmez ama içi de durmuyor, bu bıçare kadın, bu oğlan ne olacak? (HO, s. 19)

Arif Bey de geldi. Ne de olsa merhametli adam. Beni bırakmadılar. (HO, s. 62)

Huysuz Çocuk adlı eserde Orhan, okuldan bir arkadaşına yardım etmek ister. Arkadaşının bunu kabul etmeyeceğini düşünerek okul müdüründen buna bir çözüm bulmasını ister. Okul müdürü, Orhan'a konuşmak için velisinin gelmesini söyler. Sait Efendi'den başka kimsesi olmadığı için Sait Efendi okula Orhan'ın velisi olarak gelir. Okul müdürüyle görüşen Sait Efendi ona Orhan'ın ne kadar iyiliksever, insaniyetli ve merhametli biri olduğundan söz eder. Orhan bu davranışlarıyla rol model özellikleri taşımaktadır:

Sait Efendi sıkı tembihleri dinledikten sonra okula gelmişti. Fakat adamcağızın gözleri dolmuş ve Müdüre:

Ah Beyefendi, demişti. Bilemezsiniz, bu aile çok iyiliksever insaniyetli ve merhametli insanlardır. Benim Küçükbeyim kendisini belli etmeden herkese iyilik eder. (HÇ, s. 43)

Küçük Adamlar romanının merhametli kahramanı Selim, eniştesi hapse girince nasıl bir insan olursa olsun onun bu durumuna çok üzülür. Mahalleden Kadri Bey ise Nail Bey'in hapse girmeye layık olduğunu söyler. Bunun üzerine Selim, insanlık gereği her insana merhametli olunması gerektiğini dile getirir. (KA², s. 44)

Küçük Kaptan romanının kahraman çocuğu Ahmet'in denizde boğulmaktan kurtardığı kız Perihan, merhametli bir rol modelidir:

Anne, onlar da insan değil mi? Canlarını tehlikeye koyarak ekmek parası peşinde koşan bu adamları düşünmek, onlara acımak ayıp mı? (KK, s. 29)

Öksüz Murat romanının başkahramanı Murat kimsesiz, anasız, babasız kaldıktan sonra Salim Reis adında bir adam ona sahip çıkar. Bu merhametliliğinden dolayı Salim

Reis romanının rol model karakteridir:

Salim Reis köşeyi döndükten sonra dudaklarını çocuğun kırmızı yanağına dokundurdu. İçini çekti:

- Allah kimseyi anasız bırakmasın, dedi. Benim çocuğum olmadı. Buna kendi oğlum gibi bakarım. Babası karısının ölmesini herhalde dört gözle bekliyormuş. Ben almasam çocuğu bir hain insana verecek. Hiç olmazsa ben merhamet sahibiyim. (ÖM, s. 6)

Serseri Çocuklar romanının başkahramanı Yılmaz'ın üvey annesi Handan Hanım, bilinen kötü üvey annelerin aksine bu romanda iyi bir üvey annedir. İyi yürekli ve merhametli bir kadın olan Handan Hanım, Yılmaz'ın hem annesinin hem de babasının mezarını yaptırır. Bu merhametliliğiyle Handan Hanım romanın rol model karakterlerinden biridir:

Demek Handan, annesi ve babasının mezarını yaptırmıştı. Bu iyi yürekli kadını içi sızlayarak hatırladı. Her üvey anne onun gibi fedakâr ve temiz yürekli olamazdı... (SÇ¹, s. 39)

Sokak Çocuğu romanında Yaşar, arkadaşı Halil'in önerisiyle gittiği fırının sahibi Mustafa Efendi, Yaşar'ın karnını doyurur. Ona yanında iş verir. Bu yönüyle Mustafa Efendi merhametli bir rol modelidir:

İhsan, dedi. Şuna bir ekmek ver. Allahını seversen. İnsanın içi dayanmıyor. (SÇ², s. 9)

Yetim Malı adlı eserin kahramanı Nail Bey, bencil olmayıp çocuklara karşı merhametli bir adamdır:

Çoluk çocuğun burnunun direği kırılıyor. Ben iflah olmayacak adam pirzola yiyeyim, yeni yetişecek çocuklar mahzun mahzun baksınlar. Yarar mı bana bu? (YM, s. 77)

Eserin fedakâr kahramanı Talha Bey yardımlaşmayı seven, fakirler için elinden geleni yapan rol model bir karakterdir:

Yavaş yavaş hanları, hamamları satıyor, memleketten kazanılan parayı fakir fukaraya yardım için veriyor, hayır işlerinde bulunuyordu. (YM, s. 28)

Zavallı Büyükbaba romanının küçük merhametli kahramanı Necdet, dışarıda gördüğü yaşlı ve bakımsız bir adama acıyıp ona yardımcı olmak ister:

Necdet bu üstü paramparça bir bacağı çıplak, başında şapkası olmadığı için kirli, ve ıslak bir mendil bağlamış olan adama acıdı. Yüreği sızlamıştı.

...

- Baba hiç bekleme. Bu havada hiç kimse elini cebine sokup da insana para vermez. Al şu yirmi beş kuruşu da bir çörek al. İçin ısınır! dedi. (ZB, s. 22)

Merhametli olmak temasında 17 rol model tespit edilmiştir. Bu rol modellerin 7'si çocuk, 10'u yetişkindir. Yetişkin rol modellerin hepsi yan karakter olup açık ve durağan özellikler taşımaktadırlar. Çocuk rol modellerin 6'sı ana karakter, 1'i ise yan karakterdir. Ana karakterler açık ve durağan; yan karakter de kapalı ve durağan bir karakterdir.

3.1.10. Saygı Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Saygı kavramı; büyüklere, yaşlılara, değeri yüksek olanlara, kutsal bilinen kimselere, şeylere karşı duyulan, sevgi ve çekinmeyle karışık bağlılık duygusu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Diğer bir ifadeyle saygı, erdemli bir kişilik geliştirme ve oluşturma sürecinin ontolojik yapı taşlarından biridir. Bu yüzden kişilik gelişiminde varlıksal bir öneme sahiptir. Bu bağlamda insanın yaratılışı gereği erdemli bir birey olarak yetişmesi ve sosyalleşmesi bakımından eğitsel etkinliklerin ve çalışmaların esas koşuludur. Nitekim insanın erdemli bir kişilik geliştirmesi için ontolojik ihtiyaçlarından biri olan saygı erdemini temel almayan bir süreçten bahsetmek mümkün değildir (Ergen, 2019: 480). Ontolojik ihtiyaçlarını karşılayabilen insanlar da birbirlerine saygılı davrandıkları sürece toplumda birlik ve beraberliğin sağlanmasına katkıda bulunacaklardır. Bu saygılı davranışları da insanların evrensel değerlere bağlı olduğunu göstermektedir. Romanlarda saygı erdemi başlığı altında büyüklere saygı, fikirlere saygı ve emeğe saygı konuları ele alınmıştır.

Büyüklere saygı erdemi geçmişten günümüze özellikle Türk toplumlarında yaşça büyük olan kimselere karşı gösterilen bir davranış olarak bilinmektedir. İnsan, kendisinden yaş olarak büyük olanlara yaşadıkları tecrübeleri de göz önünde bulundurarak saygı göstermektedir.

Toplumda iyi, faydalı ve farklı fikirleri olan kişiler, başkaları tarafından ya benimsenir ve saygın bir kişilik olarak tanınmakta ya da düşünceleri diğerlerine uymadığı için dışlanıp tepki almaktadırlar. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen çocuk romanlarında bu başlıkta tespit edilen rol modeller, fikirlerine önem verilen karakterler veya başkalarının fikirlerine önem veren karakterlerdir.

Emek kavramı, “bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.” ve “insanın bilinçli olarak belli bir amaca ulaşmak için giriştiği hem doğal ve toplumsal çerçevesini hem de kendisini değiştiren çalışma süreci” olarak tanımlanmaktadır (TDK, <http://www.tdk.gov.tr>). Toplumda emeğe saygı göstermek, benimsemek, kutlamak çok önemlidir. İnsanın, kişi veya toplum yararına emek vererek bir şeyler gerçekleştirmesi erdemli bir davranıştır. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen çocuk romanlarında rol model karakterler emek verip alın teri dökerek elde ettikleri şeylere değer vermekte ve saygı göstermektedirler.

Kemalettin Tuğcu'nun incelenen romanlarında büyüklere, fikirlere ve emeğe saygı erdemiyle ilgili tespit edilen rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Altın Bilezik romanında bir demirci dükkânında çalışan Ahmet, dükkâna gelen yaşlı bir ustaya saygı göstererek elini öpmek ister. Büyüklere olan saygısı ve efendiliğiyle Ahmet romanın rol model karakteridir:

Ahmet, onun elini öperken için de saygı ile karışık bir korku duymuş, yüreği çarpmıştı. (AB, s. 8)

Ahmet ve iş arkadaşı Hüseyin, yanında çırak olarak çalıştıkları Ali Usta'ya ve onun sözlerine karşı her zaman saygılı davranan çocuklar olmuşlardır:

Hüseyin:

- Ahmet, bana bak! Ali usta bir şey yapacağı zaman iyice düşünür. Herkes ona akıl danışır. Helbet bir bildiği var ki seni yolluyor. Bak günde onbeş lira alacaksınız. Hem bu iş kısa sürecek. (AB, s. 40)

Ahmet kendisine demircilik sanatını öğreten rahmetli ustasına büyük minnet duymaktadır. Öğrendiği bu sanat sayesinde kendisini ve ailesini sefaletten kurtarır. Çünkü bu işi “altın bir bilezik” kadar değerli görmektedir:

...Ahmet, sol eliyle sağ bileğinin üstüne vurarak:

-Parayı kazandıran <<sanat>> adlı altın bileziktir! demişti. Dünyada hiçbir şeye güvenilmez, fakat bu altın bilezik varken ben bir şeyden korkmam! Nur içinde yatsın! Bana bunu ustacığım takmıştı. (AB, s. 87)

Adnan, annesinin eski bir kaputu evirip çevirerek yaptığı paltoyu okulda giyer. Arkadaşlarının ve öğretmenlerinin bu paltodan dolayı ona acıyarak bakmalarına çok üzülür. Ama annesinin göz nuru, emeği olduğu için paltoyu sırtından çıkarmaz, annesinin emeğine saygı duyup giymeye devam eder:

...ben biçimsiz de olsa, annemin o kadar göz nuru döktüğü bu paltoyu beğeniyordum. Beğenmesem de arkamdan çıkartmazdım, hem üşüyor, hem de annemin gücüne gider diye korkuyordum. (AK, s. 40)

Adnan, bir fabrikada hesap bilançolarını düzenlemek için işe girer. Patronu başka geliri olmadığı için ona harçlık verir. Adnan da bu adamın gözüne girebilmek için işini canla başla yapmaya çalışır:

İlk haftayı yarı aç geçirdim. Fakat hafta sonunda küçük fabrikanın sahibi bana çıkartıp elli lira verdi ve:

- Madem ki Başka gelirin yok, dedi. Harçlıksız kalma. İşini düzeltince hesaplarız.

İhtiyar adamın gözüne girmek için canla, başlı çalışıyordum. Küçük fabrikaya gelince başımı defterin üstünden kaldıramıyor, rakamları, yazıları inci gibi yazıyor, herşeyin doğrusunu arıyor, bir şeyden şüphe edersem kitap karıştırıyor ve kendisine soruyordum. O kadar çok ve iyi çalışıyordum ki... (AK, s. 103-104)

Adını başkahramanın lakabından alan *Balıkçı Güzeli* romanında Selim, büyüklerine karşı saygılı, herkesin yardımına koşan, sorunlara çözümler bulan, yiğit bir gençtir. Bu yönüyle Selim romanın rol model karakteridir:

Selim büyüklerine nasıl saygı göstereceğini çok iyi biliyordu. Ona işi düşenlerin hemen hepsi memnundu. Paşa ona epeyce yetki vermişti. Bazı işleri o kendi kafasından yapardı. (BG, s. 59)

Orhan adındaki bir çocuk, annesinin vefatından sonra baba bildiği adamın aslında üvey babası olduğunu öğrenir. Gerçek babasını arama serüvenini anlatan *Benim Babam* romanında, Orhan annesinden ona kalan hatıralara hele de ona ördüğü kazağa çok değer vermektedir:

Avukat karısına seslendi ve:

- *Samahat, dedi. Rica ederim Orhan Beyin annesine ait bazı hatıraları olan okul çantasını iyi bir yere saklayınız. Düşününüz ki bunlar bir anne hatırasıdır.* (BB, s. 14-15)

Çiftlikteki Sürgünler romanında Oğuz babası iflas ettikten sonra ailecek Rasim amcasının yanına giderler. Oğuz çiftlikte çalışmaya başlar. Burada Cemil adında bir çocukla tanışır. Cemil'in babası onu çok döver. Cemil ise babası olduğu için asla ona karşı gelmez. Oğuz da babasının yüzünden fakir oldukları için babasını hiç suçlamaz ve onun kıymetini daha iyi anlamaya başlar:

Fakat ne olursa olsun o bizim babamızdı. (ÇS, s. 55)

Bütün varlığımıza yeniden kavuşmak değil, sevgili babamızı bulmak bizi her şeyden fazla sevindirdi. (ÇS, s. 59)

Çocuk Pazarı romanında Ayşe adlı küçük kız, fakir ailesini geçindirebilmek için çeşitli işlerde çalışır. İşten kazandığı parayla da ailesine baktığı için yaptığı işe, çalışmaya önem vermekte, dikkatli çalışmaktadır. Bu yönüyle okurlara çalışkanlığın ve çalışmanın önemini sezdirir:

Ayşe büyük bir tezgahkar gibi:

- *Eeee, diyordu. Bu benim sanatım. Ben bundan ekmek yiyor, babama, anama, kardeşime bakıyorum.* (ÇP, s. 103)

Tuğcu, *Çocuklar Adası* romanında zamanlarını boşa harcayan, sorumluluklarının farkında olmayan çocukların başlarına gelen bir felaket ile birlikte güçlerini birleştirerek neler yapabildiklerinin hikâyesini anlatır. Bir adaya düşen çocuklar yanlarında bulunan Bekir Amca'nın sözünden çıkmayacaklarını söylerler:

Çocuklar bir ağızdan:

- *Senin sözünden hiç çıkmayız Bekir Amca, dediler.* (ÇA, s. 8)

Hırsızın Oğlu romanının başkahramanı Ayhan büyüklerine karşı çok saygılı bir çocuk olmasıyla romanın rol model bir karakteridir:

Ayhan komiserin elini tuttu, öptü. Adam çok müteessir oldu. Arkasından uzun uzun baktı. Ayhan odadan çıkarken başını çevirmiş bu iyi yürekli adamı bir kere daha bakmıştı. Önce çok korktuğu ve demir kadar sert bulunduğu bu adamın yumuşaklığını, iyiliğini ömrünün sonuna kadar unutmuyacaktı. (HO, s. 57)

Ayhan'ın babası iş yerinde yaptığı bir hatadan dolayı hapse girer. Ayhan ve ailesi perişan olurlar. Ayhan, ailesine bakabilmek için ağır işlerde çalışmaya başlar. Küçük olduğu için ona kolay kolay iş verilmez. Ama o namusuyla çalıştıktan sonra hiçbir iş ona fena gelmez:

Çok sarsıldık, diyordu. Zavallı babam böyle olunca bize kim bakacaktı. Ben çalışmak istedim. Bu yaşta çocuklara öyle kolay kolay iş de vermiyorlar. Balığa bile çıktım. Ne yaparsınız, ekmek parası bu. İnsan namusiyle çalıştıktan sonra işin fenası olur mu? (HO, s. 89)

Huysuz Çocuk romanında evin kâhyasından başka kimsesi kalmayan Orhan, bayramda hem büyüğü hem de kendisine saygı gösterdiği için Sait Efendi'nin elini öper:

Orhan ona doğru ilerledi.

- Lalabey, dedi. Bayramınız mübarek olsun.

Adam utanıyordu. Fakat Orhan onun elini öptü. (HÇ, s. 52)

İncili Terlik adlı romanda zeki, tertipli, ileri görüşlü bir kadın olan Gülmisal Kalfa'ya Celile Hanım her işini danışır, “*Bir kere de dadıma soralım!*” diyerek dadısının fikrini almak ister, onun fikirlerine değer verirdi. (İT, s. 12)

Kaçık romanının başkahramanı Mustafa Çavuş'un (Deli Çavuş), ağabeyine karşı saygısı vardır. (K¹, s. 88)

Kimsesiz Adam romanının çalışkan ve azimli karakteri Erol, çalıştığı işe verdiği önemi işini en iyi bir şekilde yaparak göstermektedir. Ustası da Erol'un bu gayretli çalışmasından çok memnundur. İşine duyduğu saygısından dolayı Erol, rol model bir

karakterdir:

Hem hakikatli, hem açıkgöz çocuk. Bayağı iş beceriyor. Kimsenin tenezzül etmediği ufak tefek dökümleri de üstüne alıyor. İşte vergi veriyoruz, elektrik yanyor, kömür alabiliyoruz. Madenimiz de var. Eh ben de elimden geleni çocuktan esirgemiyorum. Bakınız dükkân karanlıktır, biçimsizdir ama her taraf derli toplu. Ne ararsanız yerindedir. Erkenden gelir, anahtar onda. Dükkânı açar, etrafı süpürür, ben gelince çayımı söyler, hiç boş durmaz. (KA¹, s. 40)

Ben eve bakıyorum. Alnımın teriyle para kazanarak: anamı kardeşimi yaşatmak isterim. Başkasının yardımı ile onları beslemek işime gelmez. (KA¹, s. 62-63)

Ben kendi kazancımla giyinmek, kendi paramla anama, kardeşime bakmak istiyorum. Eğer ben size borçlu ve minnettar kalırsam böyle açık açık konuşamam. (KA¹, s. 66)

Komşularımız romanının yardımsever kahramanı Cahit, sınıf arkadaşı Nail'i kunduracının yanında çalıştığını görür. Selamlaşmak isterken Nail, elleri kirli olduğu için elini vermek istemez. Ama Cahit "Çalışan eller kirli olmaz." sözleriyle Nail'in alın teriyle çalışmasına saygı duyduğunu ifade eder:

Ayrılırken elimi uzattım, o bana elini vermedi:

- Ellerim çok kirli, dedi.

Zorla elini tuttum, sıktım:

- Çalışan eller kirli olmaz, dedim. (K², s. 43)

Küçük Adamlar romanının başkahramanı Selim'in eniştesi Nail Bey, mahallede girdiği bir kavgadan dolayı hapse atılır. Buna rağmen Selim, ne olursa olsun eniştesine her daim kendisinden büyük olduğu için saygı gösterir:

Suçlu olsan da olmasan da sen benim büyüğümsün, eniştemsın. (KA², s. 42)

Romanının tembel karakteri Rıza'ya ana karakter Selim iş ararken nasıl hareket etmesi gerektiğini anlatır. Çünkü Selim alın teriyle çalışıp para kazanılan her işe saygı duymakta ve her işi en iyi bir şekilde yapmaktadır:

İş senin ayağına gelmez, dedim. Sen gidip arayacaksın. Bir iki kapının ipini çekeceksin, sana yok diyecekler, ama sen yılmayacaksın. İş vardır, dükkanın birinde, sokağın bir köşesinde saklanır. Sen onu yakalayacaksın kibir etmeyeceksin. O işi dikkatle yapacaksın. Ama o bana göre iş değil diye kibir edersen böyle olur. (KA², s. 39)

Çalıştıktan sonra kimse aç kalmaz. (KA², s. 78)

Ben belki aç kalırım ama böyle adamlara minnet etmem. Ben namusumla küfecilik de ederim. Allah herkesin kalbine göre verir. (KA², s. 80)

Ben dört seneden beri bu işteyim. Ben ev geçindiriyorum. Sende iş yoksa yok dersin. Ama bir lokma ekmeğin peşinde koşan sırtında aile yükü olan bir gençle alay etmeğe hakkın yok. (KA², s. 93)

Küçük Gazeteci romanının çalışkan ve fedakâr kahramanı Ali babası suçsuz yere hapse girdikten sonra ailesini geçindirebilmek için çalışmaya başlar. Gazete satarak ailesine bakar. Kendisine yardım etmek için yaygılık olarak kullanılmak üzere gazete almak isteyen bir müşterisine gazete satmaz. Çünkü Ali işine çok saygı duymaktadır. Sattığı gazetelerin bu amaçla alınmasını istemediği için de gazeteleri satmak istemez:

YaygılıkkağıtlarıTahtakalede satıyorlar, dedi. Gazete okumak içindir. Ben eklemek yediğim gazeteyi yaygı için satamam. Size çok teşekkür ederim. İsterseniz alınız bir akşam gazetesini! (KG, s. 49)

Ben namusumla gazete satar, para kazanır, evime bakarım. (KG, s. 69)

Küçük Kaptan romanının kahramanı Ahmet, emek harcamadan alın teri dökmeden ele geçen paranın hakkı olmadığını düşünmektedir. (KK, s. 45)

Öksüz Oğlan romanının köy öğretmeni için Tuğcu, “O genç, zeki ve mesleğini seven bir öğretmendi” ifadesini kullanıp bir rol model karakter olarak okura aktarır. (ÖÖ, s. 54)

Romanın ana karakteri “Selim verilen her işi yapan, hiçbir işten gocunmayan çalışkan bir çocuktur. (ÖÖ, s. 60)

Serseri Çocuklar romanı, hayat şartlarının kötü bir muhite sürüklediği iyi yetişmiş ve işlerinde iyilik cevherini her muhitte kaybetmemiş çocukların yaşantılarını anlatır.

Romanın başkahramanlarından başkalarının yardımına koşmayı çok seven Yılmaz bulduğu her işi yapar, hiçbir işi küçümsemez, yaptığı her işe saygı duyan bir çocuktur:

Doğru çocuktur. Aza çoğa bakmazdı. Arsızlığı da yoktu. Ne iş olsa yapardı. Yük taşımak, odun istifa etmek, merdiven ve bahçe süpürmek, süprüntü atmak, pazarcıların toplanmasına yardım etmek onun işleri iyiydi. (SÇ¹, s. 18)

Sokak Çocuğu romanının Yaşar'ı akıllı, çalışkan ve başarılı bir çocuktur. Annesini ve babasını küçük yaşta kaybetmiş, sokaklarda yaşamaya mecbur kalmıştır. İyi kalpli olduğu için sürekli zorluklarla sınanır. Buna rağmen yılmaz. Harabelerde sokak çocuklarıyla birlikte kalır. Abdullah adında kötü bir adam tarafından zorla dilendirilmeye çalışılsa da Yaşar asla dilenmek istemez. Alın teriyle helal para kazanmak istediği için harabeden kovulur. Dilencilik yapan arkadaşı Selim'in de artık dilenmesini istemez. Ona alın teri dökerek bir işte çalışmanın dilenmekten daha iyi olduğunu anlatmaya çalışır:

Sakin bir daha dileneyim deme, dedi. O zaman darılırım sana. Elini açmak yalvarmak para istemek çok ayıp. İkimiz beraber çalışırız, para kazanırız. Daha sonra dükkân açarız. Yatak yorgan alırız. (SÇ², s. 36)

Talihsiz Çocuk romanının küçük kahramanı Ali, babası öldükten sonra alın teriyle para kazanıp yaşamını sürdürmeye devam eder:

Emeğiyle para kazanıyor, kimseye yük olmuyorum. Ayıp mı? (TÇ, s. 23)

Romanın başkişisi Ali'nin denizde boğulmaktan kurtardığı küçük kızın babası Saffet Bey, her işe ve mesleğe saygı duyan bir insandır:

Hiçbir meslek, hiçbir sanat ayıp değildir. Namuslu ve temiz bir insan her yerde makbuldür. (TÇ, s. 47)

Üç Arkadaş romanının yaşlı ve mülayim karakteri Hamdi Baba insanların sözüne değer verdiği görmüş, geçirmiş, deneyimli bir rol modelidir:

Efendi Baba, sizin bu işte ihtisasınız olduğunu söylediler. Sizin için canlı bir tarih, ayaklı kütüphanedir dediler. Hem herşeyin doğrusunu söylemişsiniz. Sizi boşuna rahatsız etti. (ÜA, s. 23)

Romanının başkahramanlarından Kenan, çalıştığı işe saygı duyan işlerini gayretli

ve iyi bir şekilde yapan bir çocuktur:

Ömer Sirkeci'de böyle işler becerirken Kenan da Perşembe Pazarında bir atölyede parmakla gösterilecek kadar işler yapıyordu. Çekirdekten yetişme çocuk asıl sanatına dönünce birden parlamıştı. (ÜA, s. 91)

Üvey Baba romanının hakikatli, iyi huylu, yardımsever, çalışkan ve fedakâr rol model karakteri Lamia genç bir kızdır. İyi bir kız olmasıyla üvey annesi tarafından takdir edilir. Küçük yaşta annesi tarafından terk edilen Lamia, öz babası olarak bildiği üvey babası Halil Bey tarafından sürekli işkencelere maruz kalır. Aile bütçesine katkıda bulunmak için gece gündüz kutu fabrikasında çalışmasına rağmen yine de babasına yaranamaz. Kendisine gerçek babasından miras kalması bile onu bu işkencelerden kurtarmaz. Küçük yaşta sırtına ağır yükler alması onu büyümeye zorlar ve olgunlaştırır. Böylece insanların fikirlerine saygı gösterir, herkesi olduğu gibi kabul eder:

Her insanın kalbi bir olmaz Beyefendi. Samiha Hanım beni tanımak istemiyor. Ben de onun düşüncesine saygı göstereceğim. (ÜB, s. 29)

Yer Altında Bir Şehir adlı eserin yaşlı kahramanı Osman Baba, hatırı sayılır, sözüne değer verilir bir rol modelidir:

Osman baba yeraltı şehrinin en hatırlı adamlarından birisi olmuştu. Elini öpmek, duasını almak için herkes yolunu bekliyordu. O söze başlayınca ortalıkta çıt çıkmıyordu. Son yaptığı savaşta gösterdiği cesaret ve işleri yoluna koyarak peşinde götürdüklerinin burnunu bile kanatmadan, birçok düşman askerine kırarak dönmesi herkesin gözünde onu bir kat daha yükseltmişti. (YABŞ, s. 73)

Yuvadan Uzak romanının iyi kalpli karakterleri Selim Baba ve Toraman, kazanılan paranın emek harcanarak hak edilmesini savunurlar:

İnsan kendi kazanmayınca kıymetini bilmez. Bak şimdi paranın ne olduğunu yeni yeni anlıyorsun. (YU, s. 20)

Toraman kızardı:

- Bana bedava para almak güç geliyor. Biz işçiyiz, alnımızın teriyle para kazanıyoruz. (YU, s. 31)

İncelenen romanlarda 30 çocuk, 3 yetişkin rol model tespit edilmiştir. Çocuk rol modellerin hepsi ve 1 yetişkin rol model ana karakter iken 2 yetişkin rol model ise yan karakter özelliklerini taşımaktadırlar. Ana karakterler açık ve durağan karakter, yan karakterler de kapalı ve durağan özelliktedirler. Toplumda saygı erdemine sahip rol model karakterler büyüklere, başkalarının fikirlerine ve emeğe karşı her zaman saygı göstermektedirler. Rol model karakterler, büyüklere saygılarını göstermek için ya ellerini öpmekte ya da bunu sözlü olarak belirtmektedirler. Romanlarda daha çok değer verilen, saygın kişilerin fikirlerine de saygı gösterilmiştir. Tuğcu, rol model karakterlerinin fikirlere saygı duymalarıyla okurlarına farklı fikirlere açık olmaları ve hürmet etmeleri gerektiğini sezdirmeye çalışır. Emeğe saygı erdemiyle de çalışarak, emek vererek para kazanmanın doğru olduğunu savunurlar. Rol model karakterlere göre insan ne iş yaparsa yapsın, o işe saygı göstermeli ve elinden gelenin en iyisini yapmalıdır. Çünkü alın teri dökmeden elde edilen paranın hakları olmadığını düşünmektedirler. Bunun yanında emek verilerek yapılan ürünlere de değer vermekte ve saygı göstermektedirler. Bu yönleriyle rol model karakterler, büyüklere, başkalarının fikirlerine ve emeğe saygılı olmayı okurlara benimsetmeye çalışmaktadırlar.

3.1.11. Sevgi Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Sevgi, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygudur. Evrensel bir değer olan sevgi, insana doğumdan itibaren ailede verilmeye çalışılan değerlerdendir. Sevgi, bağlayıcı bir duygu olduğundan insanları bir arada tutmaya yardımcı olmaktadır. (Aktaran: Kasa, 2015: 115). Uludağ (2008), sevgiyi insanların ruhsal gereksinimlerine karşılık veren sosyal bir duygu ve yaşantı olarak tanımlamaktadır. İnsanlar, bu ruhsal gereksinimlerini sevgiyi sergileme biçimiyle orantılı bir şekilde giderebilmektedirler. Sevgi değerine sahip bireylerin, duygularında ve yaşantılarında yalnız kendi çevreleri değil, tüm dünya hatta tüm evren vardır. İyi bir insan olmanın doğal yapısını, herkes için eşitliği ifade eden sevgi duygusu oluşturmakta ve bu duygu saygının da temelinde yatmaktadır (Aktaran: Kılınç, 2015: 28).

Kemalettin Tuğcu'nun incelenen çocuk romanlarında sevgi erdemiyle ilgili insan, çocuk, hayvan, vatan, okul ve doğa sevgisine ait bulgular tespit edilmiştir.

Toplumda insanlar birbirlerine sevgi duyduğu sürece birlik ve beraberlik duyguları pekişecek, insanlar arasında huzur ve güven duygusu gelişecek, toplumlar

daha mutlu, sağlıklı ve nitelikli yarınlara ilerleyebileceklerdir (A. Z. Güven, 2014: 90).

Çocuk sevgisi, Tuğcu'nun çocuk romanlarında sıklıkla işlenmiştir. Roman karakterlerinin çocuklara duyduğu sevgi, merhamet ve verdiği önem çok ayrıdır. Tuğcu'nun çocuk karakterleri ele alındığında toplum tarafından çoğu zaman dışlanan, horlanan, şiddet gören, eziyet gören çocukları korumaya çalışan karakterler de birlikte verilir. Bu karakterler genelde merhametli olmalarının yanında çocukları seven ve çocuğa değer veren karakterlerdir. Mustafa Kemal Atatürk'e göre de çocuk demek, "sevgi" demektir. Sevdiği kişilere yaşları kaç olursa olsun "çocuk" derdi. Çocuğu olmamasına rağmen içinde hep bir çocuk sevgisi barındırırdı. Bundan dolayı ülkemizin ve geleceğimizin teminatı olan çocuklara gereken değeri vermeli, bize öğretilen bu sevgiyi yeni nesillere aktarmak ve yaşatmak bizlerin vazifesi olmalıdır.

Hayvan sevgisi, onları korumak ve hayatta kalmalarına yardımcı olmak demektir. Özellikle çocuk yaşlardan insanlara hayvan sevgisi ve merhamet duygusunu aşılacak ve onlarla dost olunabilmesi çok önemlidir. "İnsanlığın varolduğu ilk zamandan bugüne insanlara faydası olan hayvanlar, kimi zaman bir insanın en büyük yardımcısı, kimi zamansa insanın en sadık dostudurlar. Bu nedenle insanoğlu, aynı hayatı paylaştığı bir diğer canlı türü olan hayvanlara da ilgi ve sevgi göstermelidir" (A. Z. Güven, 2014: 90). Kemalettin Tuğcu, hayvansever biri olarak hayvanlara karşı merhametli olunması gerektiğini romanlarında sıklıkla belirtmiştir.

Romanlarda okul ve kitap sevgisi ile gelecekte bir meslek sahibi olma hedefiyle okuma isteği de ele alınmıştır. İncelenen eserlerde sıklıkla işlenen konular arasında çocuk yaşta zorluklarla mücadele eden çocukların büyük okuma arzuları vardır. Çünkü okul, bireyin sosyalleşme sürecinde en önemli toplumsal kurumlardan biridir. Bireyin yeni kurumlarla toplumsallaşması gelişim dönemleri açısından önem taşımaktadır. Nitekim okul, bireye sadece bilgi aktarmakla kalmaz, toplum içinde sosyalleşmesine de katkı sağlayan en önemli toplumsal kurumlardan biridir. Okul, aynı zamanda çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde belirgin davranış kalıplarını sergileme biçimlerini de ortaya koymaktadır (Aktaran: Uludağ, 2008).

Toplumu bir çatı altında toplayan, bizleri biz yapan vatan sevgisi, üzerinde yaşadığımız, uğruna savaşlar yapılan, kültürümüzün, tarihimizin ortak ögesi olan toprak parçasıdır. Bir milleti millet yapan en önemli varlığı vatanıdır. Vatanını seven her insan,

ülkesine ve ülkesinin vatandaşlarına karşı sorumluluk taşınmalıdır. Her insan, vatanını korumalı, güzelleştirmeli ve vatanının gelişmesi için çalışmalıdır. Bu vatanseverlikle insanlarda sevgi, çalışkanlık ve cesaret duyguları da gelişmiş olur (A. Z. Güven ve Ulusoy, 2020: 337). İncelenen eserlerde Tuğcu'nun roman karakterleri vatanını ve ülkesini seven, tarihine önem veren kahraman karakterlerdir.

İnsan, dünyanın tüm imkânlarından yararlanabilmek ve bunu da yeni nesillere aktarmakla yükümlüdür. Yaşadığı doğayı, çevreyi koruyup temiz tutması ve onu yeni nesillere sağlam bir şekilde bırakması, yeni nesillerin daha sağlıklı bir çevrede yaşaması için çok önemlidir. Bundan dolayı insan yaşadığı dünyayı ve doğayı sevmeli, ona zarar vermeyip korumalıdır (A. Z. Güven, 2014: 90).

Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde sevgi erdemi bağlamında rol model karakterlerin tespit edilen bulgu ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Adını Değiştiren Çocuk romanında yaptığı tüm yaramazlıklara rağmen kendisini evlat edinen babası Ahmet ve annesi Fatma, Mehmet Ali'ye hiç kızmazlar. Her istediğini yerine getirirler. Bu yönleriyle anne ve babası merhametli olmalarıyla rol model karakterlerdir:

Babam beni hiç dövmezdi. Ben ne yapsam kimse ses çıkartmaz, her istediğimi yerine getirirler, bana başka yiyecekler verir, benim için hep iyi şeyler düşünürlerdi. (ADÇ, s. 4)

Mehmet Ali, içindeki okuma sevgisiyle kendisinden daha büyük olan çocuklardan daha kısa sürede okuma yazmayı öğrenmiştir. Onun bu okuma hevesiyle köy öğretmeninin dikkatini çekmiştir. Mehmet Ali okumakla neler öğrendiğinden bahsederek okurlara okumanın önemini sezdirir. Bu yönüyle Mehmet Ali romanın rol model bir karakteridir:

Yaşları benimkinden çok daha büyük olan çocuklar bir türlü okumazken ben bir yıl içinde yazı yazmağa ve yedi yaşımdayken gazete okumağa bile başlamıştım. Kalın kafalı, isteksiz, tembel çocukların arasında benim gibi okumağa düşkün bir çocuğun bulunması köy öğretmenini çok sevindiriyordu. (ADÇ, s. 5)

Okudukça dünyanın çok daha büyük olduğunu öğreniyor, deniz resimlerine,

tren resimlerine, kat kat binalara, yapılara düşününe düşününe bakıyordum.
(ADÇ, s. 6)

*Ben de elime aldığım bir kitapla ağaçlardan birisinin altına gidip oradaki
sıraya oturuyor, etrafıma bakınarak, kâh düşünerek okuyor, vakit
geçiriyordum.* (ADÇ, s. 17)

Mehmet Ali, küçük yaşlarda kısa sürede okuma yazmayı öğrenen, çeşitli yollarla kendini geliştirmeye çalışan bir çocuktur. Okumamış olan babası Ahmet, Mehmet Ali'nin okumasını arzulamakta ve sevgisini dolaylı bir şekilde göstermektedir:

*Babamın benden çekinir bir hali vardı. Benim hasta olacağımdan korkar,
sık sık anneme:*

-Aman diyeyim Fatma, Mehmet Aliye göz kulak ol der, evden öyle çıkardı.

*Bana bu kadar dikkat ederdi ama bir kere bile bana sarılıp öptüğünü,
içinden gelen bir sevgi ile sarıldığını, okşadığını bilmem. Bana elini
dokundururken çekinirdi. Okulda başarı gösterdiğim zaman kaç defa
kendisini tebrik etmişler o şaşkın şaşkın gülümsemiş, önüne bakmış, pek
sevinmiş görünmemişti.*

*Böyleydi ama küçük bir hastalığa yakalansam yanımdan ayrılmaz, eli ayağı
şaşırdı.* (ADÇ, s. 13-14)

Mehmet Ali, okul okumak için şehre gönderilir. Orada yanlarında kaldığı Hüsamettin Bey; Mehmet Ali'nin iyi kalpli, dürüst, temiz, çalışkan bir çocuk olduğunu görür. Mehmet Ali insanlara olan örnek davranışı, dürüstlüğü ve güvenilirliğiyle bir rol model karakterdir:

*Sen her şeyi çok ince düşünüyorsun yavrum. Hayret içinde kalıyorum. O
kadar akıllı ve insana yakın bir çocuksun ki.* (ADÇ, s.30)

Ah Bu Çocuklar adlı romanda mahallenin sütçüsü Ahmet Dayı, ineklerinden başka kimsesi olmadığı için ineklerini kendi çocuklarıymış gibi sevmektedir. Hayvanlara olan bu gerçek sevgisiyle Ahmet Dayı romanın rol model karakteridir:

*Ahmet dayının çocuğu yoktu. İneklerinin öz çocuklarıymış gibi sever, onlara
isimler takardı.* (ABÇ, s. 3)

Mustafa, ona yanında işveren Sütçü Ahmet Dayı'ya kendisi ve kardeşleri Fatma ve Ali'nin başlarından neler geçtiğini, o duruma nasıl düştüklerini anlatır:

Amca biz dilenciyiz. Benim adım Mustafa. O kızın adı da Fatma. Bizim anamız, babamız yok. Dileniyorduk. Abdullahın teneke evinde oturuyorduk. Sonra bu küçük Ali çıktı ortaya. Ben ona bakıyordum. Çok küçüktü. Yeni doğmuştu. Abdullah onu gece yarısı sokakta bulmuş. Sevinerek getirdi. Böyle küçük çocuklar dilencilikte çok para getirir. Abdullah onu çingene karılarına kira ile vermeğe başladı. Sonra düşündü, taşındı, eğer bu çocuğun bir tarafı kırılırsa gelip geçenler daha çok acır, daha çok para verirler, diye düşündü. Zavallı Aliciğin bir elini kesmeğe kalktı. (ABC, s. 8)

... En sonra, dediğim gibi onun elini kesmeğe kalktı. Nasıl yapacaktı, bilmiyorum. Ona bir başkası akıl öğretmiş. Aliciğin bileğine bir ip bağlattı. Bu ip zavallının elini çok sıkıdığı için şişti. Galiba artık iyi olmayacak kadar şişince ipi keserek, onu da Çingene karılarına verip hastaneye yollıyacaktı. Bir ay şişmişti. Durmadan ağlıyordu. Fatma gece yarısı beni uyandırdı. Abdullahın uykusu çok ağırdır. Biz zaten yavaş konuştuk. Fatma dedi ki: <<Mustafa kutuda jilet vardır. Onu al, şu ipi kes, Alicik ağlamaktan katılıyor!>> Ben de uyumuyordum zaten. Yavaş yavaş jileti aldım. Ay ışığı vardı, çocuğun bileğini boğan ipi kestim. Bileği hep yara olmuştu. Durmadan ağlıyordu. İp çıkınca biraz rahat etti. (ABC, s.9)

Sütçü Ahmet Dayı, Mustafa ve Fatma'nın küçük bir bebeğin hayatını kurtardıklarını öğrenir. Fatma'ya ve küçük bebeğe bakabilmesi için Mustafa'ya yanında iş verir. Sütçü Ahmet Dayı'nın çocuklara karşı olan bu merhameti ve yardımseverliği onun çocukları seven ve onlara değer veren biri olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle Sütçü Ahmet Dayı romanın rol model karakterlerinden biridir:

Ahmet dayı ona büyük bir kese kâğıdı verdi:

-Mustafa, şu kömürleri al, çocuk üşümesin. Hem sakın mangalı iyice yakmadan içeriye alma, zehirlenirsiniz! (ABC, s. 44)

Küçük Ali'nin gerçek babasının Dilenci Rıdvan olduğunu öğrenen Mustafa, bunu Fatma'ya anlatır. Fatma küçük Ali'yi ondan ayıracaklarını düşündüğü için bu duruma çok üzülür. Mustafa empati duygusuyla Ali'nin durumuna çok üzüldüğü için onu

ailesine vermeye karar verir. Bunun için de Fatma'yı ikna etmeye çalışır:

-Kardeşim! Fatmacığım! Onların çocuklarının sol küreğinin üstünde kavrulmuş kahve rengine bir leke varmış. Bu Alicikte de var. Sonra onun Kasımpaşa camisinde bulunduğunu, onu Aptullah'ın aldığını biliyoruz. Fatmacığım, kardeşim, beni dinle! Biz bu Aliciği çok seviyoruz. O da bize alışık. Fakat anasızlık çok güç. Dünyada neler olacak belli olmaz. Biz Aliciğin anasız, babasız kalmasına sebep olmıyalım. Hem onlar çok ağlıyorlar. Gözyaşları hiç durmuyor. Kalk kardeşim, Aliciği giydirelim, en süslü elbisesini, en cici patiklerini giydirelim. Saçlarını tarayalım. Götürelim onu anasına, babasına. Sonra biz iki kardeş...(ABC, s. 81-82)

Kusura bakmayın çocuklarım! dedi. Bu yavrucağı yaşatan, büyüten sizsiniz. Siz olmasaydınız biz onu bulamıyacaktık. (ABC, s. 83)

Ahretlik romanının önceleri küçük Sevim'e karşı olan kötü tavırlarıyla Mehpare Hanım'ı, hatalarından ders alıp hoşgörülü ve merhametli biri olur. Mehpare Hanım aynı zamanda hayvan sever bir kadındır. Bu yönüyle Mehpare Hanım romanın rol model karakteridir:

Mehpare hanım kedileri çok severmiş. (A, s. 11)

Mehpare Hanım'ın bütün çocukları kendisini terk eder. Yanında Sevim'den başka kimsesi kalmaz. Sevim'in bu sadakatiyle kıymetini anlar ve onu artık evlatlarının yerine koyup kendi evladı gibi sevmeye başlar:

Bana bak Sevim, dedi. Ben seni evlat gibi severim. Bak, kızım, oğlum hayırsız çıktı. Ne arıyor, ne soruyorlar. (A, s. 28)

Sevim kimsesiz kaldıktan sonra onu Mehpare Hanım'ın yanına yardımcı olarak verirler. Bu yüzden Sevim'e "Mehpare Hanım'ın ahretliği" derler. Mehpare Hanım, ilk zamanlarda Sevim'e kötü davranır, türlü işkenceler yapar, onu çok yorar. Zamanla çocuklarının onu terk etmesiyle yanında kalan bu vefalı kıza merhamet duyguları besler ve Sevim'in insan sevgisiyle dolu küçük bir kız olduğunun farkına varır. İnsanlara olan sevgisi ve tavırlarıyla Sevim Ahretlik romanının rol modelidir:

Bu bir imtihandı işte. Mehpare Hanım bu cılız kızdaki temiz yüreği, bütün insanlık duygusunu anlamıştı. (A, s. 35)

Gayret et kızım. Biliyorsun ki ben seni nüfusuma da yazdırdım. Manevi evladımsın. Kardeşlerini bulalım, onları da yanımıza alalım. (A, s. 43)

Mehpare Hanım öldükten sonra bütün malı mülkü Sevim'e kalır. Mahalle sakinleri ise Sevim'i çekemediklerinden dolayı türlü kötülükler yaparlar ona, evinin camlarını kırarlar. Camı kıran emekli bir subayın torunudur. Emekli subay torununu tutarak Sevim'in kapısına gelir ve özür diler. Sevim ise çocuk olduğu için olayı anlayışla karşılar:

Sevim çocuğu okşamış:

- Zararı yok, kaza olmuş, demişti. (A, s. 53)

Altın Bilezik romanının başkahramanı Ahmet, öğle yemeğini yedikten sonra masada kalan ekmek kırıntılarını toplayıp kuşların yemesi için dükkânın karşısındaki duvarın önüne koyar. Hayvanlara olan bu merhameti ve sevgisiyle Ahmet romanın rol model karakteridir:

Ahmet yemek artıklarını, ekmek kırıntılarını topladı. Dükkânın karşısındaki duvarın dibine çöktü. Başının üstünde kanat çırpıp güvercinler, o çekilir çekilmez yemek artıklarının üstüne üşüşüp yemeğe başladılar. (AB, s. 10)

Anasının Kuzusu adlı eserde başkahraman Adnan okul tatilinde evde kaldığı zamanlarda kardeşi Birsen'le ilgilenir, onu bahçede gezdirir, uyuttuktan sonra da annesine yardım eder:

Okullar tatil olup da evde kalınca çok sevindim. Çünkü kardeşimi kucağımda, bahçede gezdiriyor, yavaş yavaş meydanları küçülen ve eksilen ağaçlardan ona oynaması için, ayvalar, şeftaliler kopartıyor, onu boş havuzun kenar mermerleri üzerinde yürütmeğe çalışıyordum.

Birsen uyuduğu zaman kendisini işle avutmağa çalışan anneme yardım etmek en büyük bir eğlencem oluyordu. (AK, s. 13)

Adnan yaşadığı zorlu hayat mücadelesine rağmen çırpınarak okumaya çalışmaktadır. Okumaya olan bu sevgisi ve azmiyle romanın rol model bir karakteridir:

Çok güç yaşadığınız meydana. Sizin bir paşanın torunu olduğunuzu öğrendim. Sonradan düşmüş bir ailedensiniz. Fakat çok zeki ve çalışkan bir erkek çocuksun. Böyle giderse iyi bir kültür yapar ve memlekette yüksek

mevkiler alırsınız. Varlıklı evin çocuğunun okuması insana hayret vermez. Bu onun için kolaydır. Fakat iyi beslenmeyen, kitaplarını bile almağa gücü yetmeyen bir çocuğun bin bir güçlük içinde çırpınarak okuması büyük ve insanı müteessir eden bir şeydir. (AK, s. 57)

Aradaki Demir Kapı romanının kendilerini çete olarak nitelendiren dört kahramanı Sevim, Oğuz, Kaya ve Doğan çocuklara yardım eden, bir yandan da hayvanları koruyan hayvan sever çocuklardır:

-Eh, odukça. Hayvanları koruyoruz. Cam kıran sokak, ampullerini sapan taşı ile parçalayan çocuklara aman vermiyoruz. Sonra okulda başarı gösteremeyenleri çalıştırıyoruz. (ADK, s. 14)

Sevim ve Doğan arasında geçen bir diyalogda Sevim, Doğan'a Cumhuriyet'in kuruluş tarihini sorar. Doğan, bu soruya kendinden emin, bilmeme ihtimalinin olmadığını ifade eden bir şekilde doğru cevaplar. Vatanına, milletine, tarihine verdiği önemle Doğan ve Sevim vatansever bir çocuk olarak romanın rol model bir karakterleridir:

Sevim kaşlarını çattı:

- Doğan sen Cumhuriyet'in ne zaman kurulduğunu bilmiyor musun?

-Bilmez olur muyum, yirmi dokuz ekim bin dokuz yüz yirmi üçte. (ADK, s. 37)

Romanının dört kahramanı oyun oynadıkları bir arsada yerin altına açılan bir kapı bulurlar. Kapının ardındakileri merak edip araştırmaya başlarlar. Girdikleri kapıdan mahzen gibi bir yere ulaşan çocuklar çokça altın bulurlar. Daha sonra buldukları altınların akıbetini araştırıp öğrenirler. Eskiden arsanın üstünde bulunan evin sahibi Cinci Hoca, zamanın padişahını kandırıp devlet hazinesine ait altınları çalmıştır. Çocuklar altınların bu hikâyesini öğrenince altınları sahiplenmeyip polise teslim ederler:

İş anlaşıldı, dedi. Demek burada eskiden Cinci Hoca oturmuş. Altınların bir kısmını eritip çubuk yapmış, böyle saklamış. Şimdi milletin olan bu altınlar yine milletindir. (ADK, s. 42)

Arkadaşım Teoman romanının başkahramanı Erol'un babası İdris, çocukken imkânı olmadığından okuyamadığı için Erol'un okumasını çok istemektedir. İçinde

kalan bu arzuyla keyifli olduğu zamanlar bulduğu bir gazeteyi okur. Erol’a derslerini okutur, unuttuklarını anlatır. Erol okumayı öğrendiğinde de bu duruma çok sevinir. (AT, s. 11)

Babasının Oğlu adlı romanın başkahramanı Ongun, on dört yaşında olup hayatta tek kalmanın mücadelesini veren bir çocuktur. Ongun hayvanları sever, onlarla ilgilenip bakımlarını yapar. Bu yönüyle Ongun hayvan sever bir rol modelidir:

Ongun yemeğini yerken yine o köpek karşısına geldi. Ongun ona el kadar bile ekmek attı:

- *Ye bakalım, dedi.*” (BO, s. 16)

“Çocuk musun sen İhsan ağabey, dedi. İki bardak süt alacağım diye ben bu kuzucukları aç bırakır mıyım? (BO, s. 41)

Derken öteki tavuklar da yumurtlamaya başladı. Günde iki lira geliyordu. Tutumlu bir çocuk olan Ongun bu para ile hem kendi boğazına, hem çocuğa, hem de hayvanlara bakıyordu. Sağa, sola biraz borç da etmişti. (BO, s. 47)

Ongun, şehirde çalışıp para biriktirdikten sonra köyüne geri döner. İnsanlarla nasıl iletişim kurulmasını iyi bilir, misafirleri iyi ağırlar, fakirlere yardımcı olur, herkesi memnun etmeye çalışır. İnsanlara olan bu geniş yürekliliğiyle Ongun, *Babasının Oğlu* romanının rol model karakteridir:

Ongun köylülerle hoş geçinmeği de biliyordu. Her şeyden önce fakir çocuklardan birkaçının karnını doyuruyor, kimsesiz yaya gelen yolcuların karnını doyuruyor, kadınlara düğme, iğne iplik gibi hediyeler veriyordu. (BO, s. 86)

Bir Türk genci olan Balıkçı Güzeli Selim ile güzel bir Rum kızı olan Yuana’nın karşılıklı aşkını anlatan *Balıkçı Güzeli* romanında Yuana’nın babası bu aşka karşı ve bir Türk düşmanıdır. Kızını bir Türk’ü sevdiği için öldürmeyi bile düşünür. Yuana ise Selim’i çok sevmekte ve din, ırk ayrımının insanların birbirlerini sevmelerine bir engel olmadığını düşünür:

Ben Rumum, o da Türk... Ama bu insanın birbirini sevmesine engel olamaz.

(BG, s. 29)

Balıkçı Güzeli romanı konusu gereği Selim'in o dönemin şehzadesiyle birlikte savaflara katılmasını da konu edinir. Selim'in yaptığı kahramanlıklarına karşı romanın yiğit kahramanı Süleyman Paşa, Selim'i ödüllendirmek ister:

Sana ne verilse azdır oğlum, dedi. Sen çok iyi yetişmiş bir asker, Çolak Hasan gibi bir kahramanın oğlusun. Bu vatan senden çok hayır görecektir...

(BG, s. 57)

Selim'in babası Çolak Hasan, vatanı için savaşan bir kahramandır. Vatanını ve milletini seven biri olmasıyla babası rol model karakterdir:

Oğlumun paraya ihtiyacı yok. Ona babası gibi şan ve şeref lâzım. Ona bıraktığım temiz şeref yetişir... Allah devlete, millete zeval vermesin. (BG, s. 68)

Benim Babam romanının yardımsever kahramanı Orhan, bir gün rıhtımda otururken denizde küçük bir kızın boğulduğunu görür. Etraftakilerin de yardım etmemesi üzerine hiç düşünmeden kendini denize atar. İyi bir yüzücü olan Orhan denizde çırpınarak kızı kurtarmayı başarır. Çocuklara karşı olan bu hassasiyetiyle Orhan romanın bir rol model karakteridir:

Göz göre göre bir çocuğun boğulmasına seyirci kalamam, dedim. Zaten bu, bilerek yapılmış bir hareket değil. (BB, s. 32)

Orhan annesi öldükten sonra babası bildiği adamın üvey babası olduğunu öğrenir. Orhan, gerçek babasını araştırıp bulur. Babası tarafından hiç beklemediği bir şekilde hayal kırıklığına uğrar. Çünkü babası onu istemez. Buna rağmen Orhan yine de babasından vazgeçmez ona karşı umutlarını yitirmez. Hayatta kalmak ve okumak için azimle çalışmaya başlar:

Ben okumak istiyorum. aç da kalsam okuyacağım. Üç sene bu ansıl olsa geçer. (BB, s. 55)

Babam beni reddettiye ben onu reddetmedim. (BB, s. 66)

Benim babam beni ister diye düşünüyordum. Babam ben ikimiz dünyada herkesten çok birbirimize yakın diyordum. ister sakat, ister hasta isterse

canavar olsun. Değil mi ki benim babamdır, değil mi ki başka başka kimsemiz yoktur, elbet ister beni diye düşünüyordum. (BB, s. 71)

Bizim Mahallenin Çocukları romanının çocuk dostu Selim Dede çocuklara değer verdiği kadar hayvanlara da değer veren, merhamet eden bir rol modelidir. Özellikle mahallenin çocukları onu çok severler. O da çocuklara karşı her zaman iyi ve hoşgörülü davranan biri olmasıyla romanın rol model karakteridir::

Dede hiçbir zaman suçlu çocuğu karşısına alıp azarlamazdı. (BMÇ, s. 11)

Dükkanın dışında oturan köpeğin kime zararı var Halil efendi Ama senin düşündüğün başka. (BMÇ, s. 64)

Bayram günü bütün çocuklar Selim Dede'nin elini öpmeye giderler. Selim Dede elini öpen çocukların yüzünü okşar ve onlara hediye olarak süslü birer mendil verir:

Dede her gelen küçüğe cebinden çıkardığı bir mendili elini öptükten sonra veriyor, yüzüne okşuyordu. (BMÇ, s. 43)

Mahalleye yeni taşınan komşular, çocuklar tarafından çok sevilen Selim Dede'nin kim olduğunu merak ederler. Hakkında topladıkları bilgilerle Selim Dede, çocuklara olan sevgisi ve merhametiyle anlatılır:

Arsaya Dedenin parkı diyorlarmış. Orada oynayan çocuklar uslanırmış. Dedenin sözünden çıkmazlarmış. Bir aralık babası ölen Özdemiri annesi çalışsın diye yanına almış. Mama pişirmiş. Kadıncağzı ölünce daha süt çocuğu o adamın elinde kalmış. İşte büyütmüş, bu yaşa getirmiş. (BMÇ, s. 88)

Çocukların dostu olan Selim Dede, çocukların gönüllerini kazanabilmek için onlara nasıl davranılması gerektiğini bilen biridir:

Elinde sopayla çocukları kovalatırsanız böyle olur, dedi. Bu yeni yetişen küçük insanları tatlılıkla kazanmak lazım. Ben öyle yaparım hep. Siz de öyle yapın. Siz yapamazsınız ben yaparım. (BMÇ, s. 89)

Bizim Mahallenin Çocukları romanının başkahramanı Selim Dede mahallenin çocuklarını çok sevdiği için onları hiç kırmaz. Onlar istediği için evinin bahçesine bir direk dikip Türk bayrağı asar:

Dede çocukların bir isteği hemen yerine getirdi. Daha ev tamam olmadan üstünde başlığı olan uzun bir demir direk dikildi. Sağlam bir ip geçirildi. Altına yuvarlak bir beton döküldü. Çocuklar bayrağın hemen asılmasını istediler. (BMÇ, s. 109)

Bu Toprağın Çocukları romanının başkahramanı Yaşar, okulu ve okumayı seven zeki ve çalışkan bir çocuktur. Yazar anlatıcı, bunu şöyle aktarmıştır:

Yaşar kitapları, okumayı, öğrenmeyi seviyordu. (BTÇ, s. 22)

Yaşar çok zeki ve okumağa hevesli bir çocuktur. Zaten her işe, her şeye hevesi vardı. İlgilenmediği hemen hiçbir şey yok demektir. (BTÇ, s. 38)

Öğretmen İhsan Bey, Yaşar'ın okuyabilmesi için ona yardımcı olmakta, elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Okumaya verdiği önemle Öğretmen İhsan Bey romanın rol model karakteridir:

İhsan Bey ortaokul hocası değildi ama liseyi hem de öğretmen okulunu okumuş, bir ömür boyu öğretmenlik yapmıştı. Çok bilgi ve daima okuyan bir insandı. Yaşarı üç yıl beklettikten sonra ortayı bitirme imtihanına sokacaktı. Bunun için şehirden gelen müfettişlerle de konuşuyor, onlardan söz alıyordu. (BTÇ, s. 38)

Köy öğretmeni İhsan Bey, öğrencilerini ölen oğlunun yerine koymaktadır. Her öğrencisiyle ayrı ayrı ilgilenen, yaramazlık yaptıklarında bile onlara incitici bir söz bile söylemeyen, sorunlarını çözen, merhametli babacan bir adamdır. Çocuklara karşı olan tutumuyla öğretmen karakteri romanın rol model bir karakteridir:

İhsan Bey sınıfa geldiği zaman hepimizle ayrı uğraşır, bir ağrımız, sızımız olup olmadığını araştırır, gelmeyenleri merak eder, içimizden bir kaçını okuldaki sonra o gelmeyen arkadaşımızın evine yollardı.

İhsan Bey baba-öğretmendi. (BTÇ, s. 24)

Hele öğretmen İhsan Beyi hiç unutamiyorum. Her köylü çocuğunda kendi ölen oğlundan bir parçacık var sanan, her çocukla ayrı uğraşan, onların haklarını kullanmalarına yardımcı olan, ellerindeki bir çizige kendi elinde bir yara açılmış gibi çare arayan o adamcağız, hatırlamiyorum ki en fazla söz dinlemediğimiz zamanda bile bize bağırmış, kırıcı bir söz söylemiş

olsun. (BTÇ, s. 25)

Çalınmış Çocuklar adlı eserin iyi yürekli kahramanı Selim, hayvanları onlara zarar verenlere karşı koruyan bir rol model karakterdir:

Hey, zavallı hayvanı neye dövüyorsun?

Selim, başını çevirdi. Ekrem ellerini kalçalarına koymuş öfkeyle bakıyordu:

- Günah değil mi hayvana? (ÇÇ, s. 25)

Selim, kardeşi Ayşegül'ü hasta olmaması için terliyen soğuk su içmemesi konusunda uyarır. Sağlığa önem vermesiyle Selim romanın rol model bir karakter örneğidir:

Sakin içme, ağzını çalkala yeter, diyordu. Sonra hasta olursun. Dur şu terimiz korusun. (ÇÇ, s. 31)

Çocuk Pazarı adlı eserde açlıkla ve yoklukla baş etmeye çalışan Zehra, ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğu üç çocuğundan birini evlatlık verip kurtarmak ister. Bunun için de yoldan geçen insanlara kucağındaki çocuğunu almaları için yalvarmaya başlar:

Ben ağlamıyayım da kim ağlasın? İnsan evlatlarını gözünün önünden ayırır mı? Ama vermiyeyim de bu kış açlıktan, soğuktan ölsünler mi? Hem istiyorum hem de biri alacak diye içim titriyor. (ÇP, s. 5)

Romanın küçük kahramanı Ayşe, zayıf ve cılız bir kızdır. Açlık, sefalet ve çaresizlik, onu kötü eylemlere, yanlış davranışlara iter. Bu yüzden mahallede yaramaz, arsız, hırsız ve terbiyesiz olarak tanınır. Komşuları tarafından itilip kakılır. Yaptığı yanlış davranış ise annesinin sütü olsun da kardeşini emzirebilsin diye ayva çalmak olmuştur. Küçük yaşına rağmen kasap, zerzevatçı, kömürcü gibi pek çok iş yerlerinin önünü süpürerek kazandığı parayla ailesine bakmaya çalışır. Böylece zamanla dürüst ve çalışkan bir çocuğa dönüşür. Hayvanlara karşı da merhametli ve koruyucu olur:

Ayşe kediye koynuna aldı. Hayvanın hemen sesi kesilmişti... Biraz ısınınca da gırgır yapmağa başladı. (ÇP, s. 45)

Ayşe ailesini geçindirebilmek için birçok iş yerlerinin önlerini süpürüp ailesine bakar. Uzun zaman komşuları tarafından kötü, hırsız, sevimsiz, çelimsiz bir kız olarak

bilinip türlü horlanmalara maruz kalır. Öyle biri olmadığını göstermek için çalışır, çabalar. Yıllar sonra komşuları onun iyi biri olduğunu anlarlar. Ayşe artık hem okuyan hem de çalışıp ailesine bakan biridir. Bu azmi ve çalışkanlığıyla Ayşe romanın çocuk rol model karakteridir:

Artık o okuyor, yazıyordu. Artık o Keçi Ayşe, arsız Ayşe, hırsız Ayşe değildi. O evine bakan hem de derslerine çalışan bir kızdı. (ÇP, s. 109)

Osean adlı bir gemiyle deniz gezisine çıkan çocukları anlatır *Çocuklar Adası*. Gezideyken denizde bir fırtına çıkar ve gemi batar. Yakınlarındaki bir ada parçasına çıkıp yardımlaşma ve dayanışma içerisinde hayata tutunmaya çalışırlar. Zamanla Bekir Amca ve altı çocuk adada buldukları hayvanları sahiplenir, onlardan yararlanır ve bakımlarını yaparlar. Bu şekilde kimseciklerin olmadığı bir adada hayatlarını sürdürürler:

Çocuklar meraklarından gece uyuyamadılar. Sabahleyin pek erken kalktılar. Keçi ile Karakaçanı da evin yanında otlak yere bağladılar. Toraman da başıboş olarak bırakıldı. Tavuk ve horoza yem serptildi. Hepsine ayrı ayrı su kondu. (ÇA, s. 29)

Bekir Amca okulda öğrenilenlerin faydalı olduğu söyleyerek okula ve okumaya verdiği önemi gösterir. Bu yönüyle Bekir Amca romanın rol model karakteridir:

Okulda öğrenilen her şey faydalıdır. İnsan anlayarak, önem vererek bellemeli. (ÇA, s. 32)

Düşkün Çocuk adlı eserde babası öldükten sonra annesi evin kahyâsıyla evlenen Yılmaz'ı üvey babası İstanbul'a gönderir. İstanbul'da bir kahvede çalışmaya başlayan Yılmaz her gün kahveciden dayak yer. Yolda karşılaştığı Binbaşı'nın oğlu Emek onu alıp evine götürür. Anlatıcı bakış açısıyla geçen ifadeye göre, *Emeğin annesi bu yabancı çocuğa kendi yavrusu gibi bakıyordu. (DÇ, s. 9)*

Korkma, korkma Yılmaz. Bak, ben de senin annen sayılırım. (DÇ, s. 10)

Yılmaz akşama kadar uyuyup uyandıkça Nermin hanımı hep yanında gördü. Genç kadın yün örüyordu, ama, aklı hep çocuktaaydı. (DÇ, s. 11)

Eskici Baba romanında annesiyle babasının anlaşamamalarına çok üzülen Nurten, yağmurlu bir günde evden kaçır. Yağan yağmurun altında sıırıslıkam olan Nurten'i

Eskici Baba görür ve evine götürür. Küçük kızı kurulamaya çalışır. Isınması için üstünü örter. Çocuğa karşı olan bu merhametiyle Eskici Baba merhametli bir rol model karakterdir:

Çocuk biraz rahatladı. İhtiyar ona biraz su içirdi. Islak ayakkabılarını, çoraplarını çıkarttı. Sirtına kuru bezler soktu. Bu işleri becerecek kadar ince bir adam değildi ama elinden geldiği kadar iyi yapmağa uğraşıyordu.

Çocuk ııınsın diye üstünü örttü. Kimbilir ne kadar koşmuş, ne yollar yürümüş olan çocuk bitkin bir haldeydi, hemen uyudu. (EB, s. 34)

Garip adlı romanda Nazan Hanım kendine göre zayıf, çelimsiz ve çirkin bir bebek dünyaya getirmiştir. Bu yüzden bebeğın adını da Garip koyarlar. Çirkin bir bebek doğurmuş olmayı kendine yediremeyen Nazan Hanım, yeni doğan bebeğini bir türlü kabullenemez. Onu, hizmetçisi köylü Zeynep'e verir. Nazan Hanım onu doğurduktan sonra yüzüne bile bakmamıştır hiç. Bakımıyla hizmetçisi Zeynep ilgilenmiştir. Nazan Hanım zamanla bu çocuktan rahatsız olunca Zeynep, Garip'i alıp annesinin babasının olduğu köye götürür. Orada Garip'i kendi çocuğu gibi sever, en iyi şekilde beslemeyip büyötmeye çalışır:

Onlar düğün hazırlığı yapıdursun, Zeynep hep Garib'le uğraşıyordu. Ona köyde kimsenin yemediğini yediliyor, söğüt altlarında uyutuyor, geceleri başında bekliyor, onu kendi oğlu gibi seviyordu. (G, s. 16)

Garip, bu iyi yürekli köylü kızın elinden yiyip içer, onun kucağında uyur, onun elleriyle giydirilir, yıkanırđı. (G, s. 9)

Görmeyen Yavru adlı eserin masum kahramanı Lamia, düşme sonucunda görme yetisini kaybetmiştir. Onunla ilk kez karşılaşan komşusu Hamdi Bey, Lamia'nın bu durumuna çok üzölür. Onu sürekli mutlu etmeye çalışır. Çocuğa olan merhamet duygusuyla Hamdi Bey romanın rol model bir karakteridir:

...iki gözüm Tanrım, bu kadar kötü insan varken bu masum bebeğı neye nuru ilahiden mahrum bıraktın? (GY, s. 15)

Haydi oğlum, yavrucak üzölmesin, git. (GY, s. 23)

Hırsızın Oğlu romanının Emekli Yarbayı Arif Bey, bahçesinde yetişen incirlerin fazlasını kuşların yemesi için toplamaz, dalında bırakır. Bu düşünceli tavrıyla Arif Bey

romanın rol model karakteridir:

Sepeti doldurarak aşağıya indiği zaman, Arif Bey:

- *Bu kadarı yeter, dedi. Fazlası evde çürüyüp gideceğine varsın kuşlar yesin. (HO, s. 22)*

Recep Efendi adında bir adama yanında işveren *Huysuz Çocuk* romanının huysuz kahramanı Orhan, Recep Efendi'nin çocuğuna istedikleri şeyleri alabilmesi için ona yardımında bulunur:

Recep Efendi, şu çocuk ne istiyorsa şimdi al. Bayram günü mahzun etme. Benim de aklımı bu çocukta koyma. Haydi bakayım. (HÇ, s. 49)

İçler Acısı romanının metin halkası, başkahraman Ahmet'in hayvan sevgisini açığa çıkarmak üzere kurgulanmıştır. Ahmet ve arkadaşları Karabaş adlı köpeğin ve yavrularının acı içinde haykırıışlarını duyunca onları kurtarmaya karar verirler. Ahmet ve arkadaşları hayvanları sevmeye ve korumalarından dolayı romanın rol model karakteridir:

Öte tarafta dört arkadaş duvarların arkasında köpek yavrularının bağırtılarını duydukça ağlamaklı oluyor, ne yapıp yapıp sağ kalan üç köpeği kurtarmanın yolunu arıyorlardı.

Ahmet yavrulardan birinin havuzda boğulduğu günün ertesi günü yine arkadaşlarını toplamış:

- *Bu da öyle sökmez, demişti. Yavruları kurtarıp köyün bir ucuna kaçırmalıyız. (İA, s. 6)*

Herkes Muavinin odasına doldu. Ahmet bir köşede ağlıyordu. Odaya girenler tamam olunca sesini yükseltti:

- *Recep dayı, oğlun hırsız değildir. İyi yürekli bir çocuktur. Bana işin doğrusunu anlattı. Bir de dışarıdaki arkadaşlarına sorunca doğru söylediğine inandım. Bunlar Karabaş'ın yavrularını köşkten kurtarmak istemişler. Ahmet bunun için bir sepet alarak bahçeye girmiş. (İA, s. 13-14)*

Ahmet iki gün ortalıkta görünmedi ama karanlık basınca eline bir iki dilim ekmek alarak Taşocaklarına gidip ay aydınlığında annelerine sokularak

uyuyan köpekleri okşadı. (İA, s. 14)

Sait başını salladı:

- Efendim, işin doğrusunu isterseniz o çocuk hırsızlığa girmemiştir. Köpek yavrularını almak için girmiş. Hani Küçük Bey oynuyordu ya, yavruların anaları duvarın dışında uluyup durdukça çocuklar meraklanıyorlarmış. Yavruları Küçük Beyin elinden kurtarmak için aşırıya karar vermişler. (İA, s. 20)

Sevginin ve merhametin hâkim olduğu *İncili Terlik* romanının başkahramanı Ekrem, annesini büyüten Gülmisal Kalfa'nın, annesi Celile'yi ne kadar çok sevdiğinden şöyle bahseder. Küçüklüğünden beri Celile'yi çok seven Gülmisal Kalfa bu yönüyle romanın çocuk seven rol model karakterlerinden biridir:

Annemizin yüzüne karşı daima <<Küçük hanımefendi>> derdi. Fakat misafirleri karşıladığı zaman ve eğer lüzum görür de annemden bahsederse, <<Celilem şimdi gelir>> konuşur ve annemi, kendi kızımış gibi benimserdi. O da bir kadındı. Çocuk sahibi olmamıştı ama, annemizi kendi evladı gibi sevmişti. Hiç eksilmeyen bir sevgiyle... (İT, s. 10)

Ekrem'in annesi Celile Hanım ölmeden önce eşi Orhan Bey'in Emel Hanım'la evlenmesini istemişti. Celile Hanım öldükten sonra Orhan Bey, Emel Hanım ile evlenir. Emel Hanım; Ekrem'e ve Gülçin'e bazen çok iyi davranır, bazen ise döver. Ama bu iki çocuk yine de Emel teyzelerine karşı bir ana sevgisi beslemektedirler:

Ben niye sevineyim Emel teyze? dedi. Sen, benim saçlarımı taramadın mı? Annem öldüğü zaman sen beni göğsüne bastırmadın mı? Ağladığım zaman sen beni susturmadın mı? Sen beni koynunda yatırmadın mı? (İT, s. 33)

Kaçık adlı romanın masum kahramanı Kenan Bey, üstüne atılan iftirayı temizleyemediği için yıllarca hapis yatar. Hapisteyken doğaya hasret kalmıştır. Doğayı ve hayvanları çok sever, doğadaki canlılara zarar gelmesini istemez. Bu yüzden hayvan sevgisi yönüyle Kenan Bey romanın rol model alınacak bir karakteridir:

Kurbağaları çok severim ben, dedi. (K¹, s. 33)

Kenan Bey:

- Çocuk, çabuk, gel, koş, dedi. Karıncalara basma sakın.

Bana karıncaların temizlemiş oldukları incecik yolu gösterdi. Hayvancıklar yollarına engel olan çerçöpü temizlemişler, rahat gidip gelinecek bir yol açmışlardı. Kenan Bey elinde ufaladığı ekmek parçasını karıncaların görebileceği bir yere bırakmıştı. (K¹, s. 48)

Kenan Bey penceresinden karları seyrediyordu. En büyük zevki pencereyi açarak bahçe ve pencerelerin eşiğine ekmek kırıntısı ve bulgur serpmekti. Serçeler gelip bu yiyecekleri yerken o hayvancıkları korkutmamak için hiç kıpırdamazdı. (K¹, ss. 66)

Kenan Bey bazen annemin üzülmemesi için, getirdiği yemeğin çoğunu, daima penceresinin önünde yatan köpeğe yediriyor. (K¹, s. 92)

Kaçık adlı romanın masum kahramanı Kenan Bey üstüne atılan iftirayı temizleyemediği için yıllarca hapis yatar. Hapisteyken doğaya hasret kalmıştır. Doğayı çok sever, doğadaki canlılara zarar gelmesini istemez. Doğaya olan sevgisi ve çevre bilinci yönüyle Kenan Bey rol model alınacak bir karakterdir:

Böyle konuşurken uzanıp çimenleri veya yanındaki bir ağacı okşuyor, rüzgâra karşı yüzünü çeviriyor, gözlerini kapatıyor, bu ılık rüzgârın yüzünü okşamasından hazediyordu. Kendisine bir çiçek kopartıp getirsem bana kızıyordu:

- Çocuk, yazıktır kopartma. Ben çiçekleri fidanında severim. Koparırsan ziyan olur. (K¹, s. 27)

Benden önce elimdeki çiçeklere baktı. Çok üzüntülü bir hali vardı:

- Çocuk bunları neden kopardın? dedi. Yazık değil mi? Güller, çiçekler ağacında daha çok yaşar. Şimdi ölecek bunlar. (K¹, s. 31)

Pencereden elimi uzattığım zaman yerdeki otları okşayabiliyordum. Sen güllere çiçeklere su vermeği unutma çocuk. Su, gülleri, çiçekleri, çimenleri yaşatır. (K¹, s. 32)

Kaçık romanının başkahramanı Kenan Bey, akli gidip gelen yaşlı bir adamdır. Çocuklara olan sevgisinden dolayı saatini çalan çocuktan şikâyetçi olmaz. Hırsızlık

yapmak her ne kadar kötü bir eylem olsa da çocuğun çocukluğuna verir. Kötü niyetli olduğunu düşünmez. İyimser davranır, çocuğu affeder. O, çocuklara karşı her zaman böyle merhametli, sevecen ve hoşgörülüdür. Çocuklara karşı olan sevgisi, merhametliliği ve iyi yürekliliğiyle Kenan Bey romanın rol model karakteridir:

Kenan Bey:

- Ben kimseye benim yüzümden zarar geldiğini istemem efendim, dedi. Çocukluk etmiş, saati alıvermiş. Zararı yok. Ben davacı değilim. Çocuğun da Güzide Hanımın da suçu yok. Asıl suç benim yuvamı yıkan, benim yuvamın üstüne çöreklenen öteki adamdır. Affediniz bu çocuğu bir daha yapmaz. (K¹, s. 86)

Kardeşim Tomris adlı romanın başkahramanı Fatma, kimseden bir şey beklemeden kimseye el açmadan hem çalışıp hem okumak istemektedir. (KT, s. 47)

- Size yük olmayacağım dedi. Çok çalışıyorum. Bir daha seneye sonra öbür seneye hep parasız yazılacağım. Liseye de böyle gideceğim. (KT, s. 28)

Fatma'nın tarih öğretmeni Hamdi Bey öğrencilerine hoşgörülü davranan, onları heveslendiren bir rol model karakterdir:

Tarih öğretmeni Hamdi Bey beni çok seviyor. Sınıfa girer girmez benimle konuşuyor. Beni arkadaşlarımla kaynaştıran o oldu.

- Çocuklar, diyor. Hepinizin anası, babası var. Evinizde nazınızı çekiyorlar ama bakın Fatoş Devlet hesabına okuyor. O yapayalnız. Siz onu örnek tutunuz. Hem çok iyi bir kız. Öyle değil mi? (KT, s. 49)

Fatma'nın hayali, köyünü geliştirmek ve köyüne bir okul yapmaktır. Fatma'nın okul hayali onun okumaya verdiği önemi göstermektedir. Dolayısıyla Fatma, okul çağındaki bireyler için iyi bir rol model karakterdir:

Burası cennet gibi bir köy olacak, diyordum. Suyu getireceğiz. Köy meydanına bir havuz yapacağız. Tek katlı düzgün bahçelievler kuracağız. Bir de okul açacağız. Kardeşim Tomris bu okulda hocalık yapacak. (KT, s. 68)

...Ortayı, liseyi bitireceğim, sonra öğretmen okuluna gireceğim. (KT, s. 27)

Kimsesiz Adam romanının küçük kahramanı Erol, dükkânda arta kalan zamanlarında bir kenara çekilir yanında getirdiği kitapları okur. Okuma sevgisiyle dolu olan Erol her yaştan okuyuculara iyi bir rol model olmuştur:

Ama işte o adam çocuğu otururken görmüştü. Üstelik elinde bir kitap vardı. O bir türlü yanından ayıramadığı okumağa doyamadığı kitap. Kim bilir aklından neler geçiyordu ki orada sınıfın kitaplarını birer birer yanında taşır ve fırsat buldukça onları okur, kitabın içindeki defter yapraklarına özetler çıkartırdı. (KA¹, s. 22)

Kimsesiz Çocuklar romanının çalışkan ve terbiyeli çocuğu Oğuz iş aradığı bir günde karşısına bir adam çıkar. Romanda ismi Bay olarak ifade edilen bu adam, Oğuz'un temiz, efendi ve terbiyeli bir çocuk olduğunu anlayınca ona bir teklifte bulunur. Bay, Oğuz'un iyi yetişmesi için ona bir aile vaat eder. İçindeki çocuk sevgisiyle evlat sahibi olmak isteyen Bay, romanın rol model karakteridir:

Ben artık çalışmıyorum. Çok şükür biraz param var. Sen benim yanımda oturursan seni mektebe yollarım, temiz giyer, iyi yemekler yer, böyle bir evde oturursun. (KÇ¹, s. 37)

Çocuğum, dedi. Ben çocukları çok severim. Fakat Allah bizi bundan mahrum etti. Ben de kendime bir evlat aramaya kalktım. Ne zamandır arıyorum... Bugün sana rastladım, çok terbiyeli bir çocuksun. Sokaklarda terbiyesiz olursun. İstersen gel, ben senin baban olayım, bu Bayan da annen olsun. Bizim oğlumuz ol. (KÇ¹, s. 38)

Komşularımız romanının okumaya hevesli çocuğu Nail'i babası Basri Bey bir işte çalışması için okuldan alır. Ama Nail'in ne kadar çalışkan ve okumaya hevesli olduğunu bütün öğretmenleri bilmektedir. Okumaya verdiği önem ve hevesle Nail romanın rol model karakteridir. (K², s. 51)

Korkunç Yıllar romanının başkahramanı Uğur ve babası Dilaver, yaz tatilinde köydeki tarlalarının mahsulünü toplamak ve başlarına musallat olan Hacı Ömer'le kozlarını paylaşmak için köye giderler. Hacı Ömer köyde herkesin malına göz koyan, elinden zorla alan hain bir adamdır. Dilaver'in kendisine mal kaptırmaya hiç niyeti yoktur. Bunun üzerine Hacı Ömer, Dilaver'e bir tuzak kurar. Aralarında çıkan kavgada kendini yere atıp ölü taklidi yapar. Dilaver, Hacı Ömer'i öldürdüğünü sanarak dağlara

kaçar. Dağda karşılarına çıkan yaralı bir ayının kendilerine zarar vermemesi için Dilaver onu öldürmeyi düşünür. Ama oğlu Uğur buna izin vermez. Dilaver'in de buna pek niyeti yoktur zaten. Ayının yaralarını iyileştirdikten sonra her gün ona yemek ve su verirler. Baba-oğul hayvanlara olan bu merhametleriyle hayvan sever birer rol modeldirler:

Babam hayvanın haline baktı baktı:

- Ne dersin Uğur, dedi. Bunun postunu alalım mı?

- Yazık baba, çok acı çekmiş hayvan.

- Öyle ama, ayıdan dost, fareden post olmaz, derler. İyilik ederken kemlik görürüz.

...

- Vurma baba, günahtır, dedim.

Babam gülümseyerek:

- Zaten niyetim yok, dedi. (KY, s. 18)

Babam yolda yemek için doldurduğumuz heybeden biraz cevizli sucukla iki dilim ekmek aldı. Getirdi hayvanın burnuna yakın bir yere koydu. (KY, s. 18)

Biriken karlardan alıp ocağın başındaki bakraca koydum. Karlar eriyip su olunca hayvanlara verdim. Yemlerini tazeledim. (KY, s. 37)

Köyünü Unutan Adam adlı romanın Deli Mustafa'sının kim olduğu çıkınından çıkan mektuptan anlaşılır. Deli Mustafa dedikleri adam aslında Mustafa Çavuş'tur. Vatanı için savaşmış bu adam vatanseverlik yönüyle her yaştan okuyuculara bir rol model karakterdir:

Baba, bu memleket için savaşmış kanını dökmüş bir insan karşısındayız. Nasıl canla başla savaşmış ki bir de İstiklal madalyası almış. ... O zaman her halde ancak yirmi yaşında bir insandı. Demir gibi bir gençti. Bugün bu zavallıya hiçbirimiz sahip çıkmayacak mıyız? (KUA, s. 12)

Küçük Adamlar romanında Selim her gün arkadaşlık etmek için Adnan'ın yanına gider. Adnan'ın annesi Güzin Hanım onlara sağlıklı yiyecekler yedirir:

Gündüz istedikleri kadar yemek yedikleri halde akşamüstü Güzin Hanım bir

tepsi ile onlara birer bardak süt birer dilim kaşar peyniri reçel bazen de kuruyemiş getiriyordu. (KA², s. 13)

Selim'in öğretmeni ile Adnan'ın babası Kerim Bey arasında geçen bir konuşmada Selim'in okumaya hevesli bir çocuk olduğu belirtilir:

Ama Selim'in okumağa karşı büyük hevesi vardı. Bir şeyi bir defa söylemek veya göstermek yetiştirirdi ona... çamaşır kazanının altına atılan yırtık kitapları hecelemiş, nihayet gazete okumağa başlamış, gittikçe okumasını ilerletmiş, atılmış kağıtların temiz taraflarına yaza yaza bir mektup yazacak hale gelmişti. (KA², s. 10)

Öğretmen Adnanın babasını gizlice görerek:

- *Şu çamaşırcının oğlu pek zeki ve okumağa pek hevesli bir çocuk, dedi.*
- *Selim mi? Ha, bilirim. Hayran kalıyorum zekasına. Kendi kendini yetiştiriyor. (KA², s. 11)*

Selim'in arkadaşı Adnan'ın bir kafes kuşu vardır. Bu kafes kuşunu kendi yalnızlığına benzeten Adnan onu salıvermek ister. Selim ise buna engel olur. Çünkü Selim kafes kuşlarının nerede ve nasıl yaşamaları gerektiğini bilmektedir. Salıverdikleri takdirde kuşun zarar göreceğini bildiğinden bunu yapmasına izin vermez:

Bunlar kafes kuşlarıdır. Kafeste doğmuş alışmışlardır. Eğer salıverirsen öteki kuşlar bunu hemen paralar. Sen hiçbir kanaryanın ağaçlarda dolaştığını serbest yaşadığını gördün mü? (KA², s. 34)

Küçük Çırak romanının çalışkan ve azimli karakteri Ahmet, çocukluğunda okulu bırakmak zorunda kalır. Yıllar sonra içinde kalan bu hevesi tatmin etmek ister ve eşinin kardeşini okutmak için elinden geleni yapar. Bu yönüyle Ahmet romanın rol model karakteridir:

Hüsamettin, Ahmed'in zoruyla yeniden okula başlamış liseyi bitirmişti. Kendisi okuyamadığı için Ahmet'in okumakta hevesi kalmamıştı. Çocuğun okuması için elinden geleni yapmış onu da zorlayıp liseyi bitirtmişti. Şimdi çocuk doktor olmak için daha büyük okullara gidiyordu ve sık sık:

- *Sen olmasaydın ben serseri olup çıkardım eneşte, diyordu. (KÇ¹, s. 72)*

Maymunlar Adası romanının başkahramanı Oğuz'un babası, yıllar önce çıktığı bir deniz seyahatinden geri dönmez. Oğuz da onu aramak için denize çıkar. Gemi küçük bir ada yakınlarında batmaya başlar. Oğuz ve gemideki diğer insanlar bir adaya çıkarlar. Uzun bir süre maymunların yaşadığı bu adada yaşarlar. Maymunlarla iyi ilişkiler kurarlar. Onları besler, karşılıklı bir şekilde birbirlerine zarar vermezler. Hayvanlara karşı olan iyi ve koruyucu tavırlarıyla Oğuz rol model bir karakterdir:

Dün size yolladığım bu zavallının adı Mazlum'dur. Çok küçükken anası öldü. Onu yanımıza aldık, keçi sütüyle büyüttük. Bize çok alıştı. Bizi anası babası bilir. Bir konuşması eksiktir. (MA, s. 59)

Maymunlar bizim kendilerine bol bol ikram ettiğimizi görünce tarlaları tahripten vazgeçtiler. (MA, s. 79)

Oğuz ve diğerleri adadan ayrılırken, adanın yüksek bir yerine bir kaide dikerler. Kendilerinden sonra adaya gelecek olanlara adadaki canlılara zarar vermemeleri için bir not yazarlar:

Denizci arkadaşlar, adanın tatlı suyundan, lezzetli yemişlerinden istifade ediniz. Fakat burada yaşayan canlı hayvanlara karşı silah kullanmayın. Onlara iyi muamele ediniz. (MA, s. 74)

Öksüz Murat romanının kahramanı Salim Reis, babası tarafından istenmeyen Murat'ı yanına alır. Hiç çocuğı olmayan bu adam bir baba şefkatiyle ona bakar. Kimsesiz bir çocuğı karşı bu şefkati ve merhametiyle Salim Reis romanın rol model karakteridir:

Benim çocuğum olmadı. Buna kendi oğlum gibi bakarım. Babası karısının ölmesini herhalde dört gözle bekliyormuş. Ben almasam çocuğı bir hain insana verecek. Hiç olmazsa ben merhamet sahibiyim. (ÖM, s. 6)

Artık Salim Reis Murat'ı yanından ayırmaz oldu. Akşama kadar balıkta veya bahçede uğraşır, akşam olunca kendisine can yoldaşı olan çocukla konuşarak yemek pişirirdi. (ÖM, s. 9)

Romanının başkahramanı Murat, kimseye zararı olmayan bir çocuktur. Okumaya hevesli olan Murat, hayatını okuyarak kazanmak istemektedir. Okumaya verdiği önemle Murat romanın rol model karakteridir. (ÖM, s. 38)

Günün bir çok saati boş kalıyordu. Murat odasına tarih kitapları, fizik kitapları, romanlar getirdi. Artık çok iyi okuyor ve okul yüzü görmediği halde bilgisini ilerletiyor, okumaktan, öğrenmekten büyük zevk alıyordu. (ÖM, s. 45)

Murat okula gitmemişti ama kendi kendine çalışmasıyla mükemmel okuyup yazıyordu. Umumi bilgisini genişletmek için eline değdikçe kitap okuduğundan hiç de cahil sayılmazdı. (ÖM, s. 86)

Öksüz Oğlan romanının öksüz çocuğu Selim'i yanlarına almak isteyen merhametli Hayri Bey, doğaya ve bitkilere sevgiyle bağlı bir rol modelidir:

Ağaçların da çiçeklerin de canı var. İnsan onları yetiştirdikçe içi ferahlıyor. (ÖO, s. 38)

Öksüz Selim'e köyün muhtarı sürüye çobanlık yapma işini verir. Ama Selim, kendisi dağa, bayıra çıktığında kedisi yalnız ve aç kalır diye bu işi kabul etmez. (ÖO, s. 51)

Selim kitap okumayı seven bir çocuktur. Boş zamanlarında bir ağacın dibine oturup kitabını okur. Okumaya düşkün bir çocuk olması yönüyle Selim çocuklar için bir rol modelidir:

Güdük varken Selime büyük iş düşmüyordu. Bir ağaç dibinde, kendi kendine kitap okuyordu. (ÖO, s. 51)

Selim kitabını açıp okumuş, jandarmalar bu kadar küçük bir çocuğun düzgün okumasına şaşmışlardı. (ÖO, s. 52)

İhtiyarla akşam gezmesini yaptıktan sonra odasına çekiliyor, derslerine çalışıyordu. Onun güvenecek başka insanı yoktu, eline geçen fırsatlardan faydalanarak okuması gerekiyordu. (ÖO, s. 87)

Pasifikte Bir Türk Genci romanının dürüst kahramanı Can ve eşi Sevim, hayvan sever bir rol model karakterlerdir. Düşükleri ıssız adadaki hayvanlara karşı merhametli ve zararsız davranırlar. Onlara zaman zaman yemek verip beslerler:

Hemen bu son derece kadar zayıflamış olan hayvanı kucakladı; evin önüne kadar getirerek gölgeye yatırdı:

- *Sevim biraz süt verelim belki canlanır, dedi.* (PBTG, s. 41)

Adada tek kalmış ihtiyar bir boa'dır bu... Onu üzerine devrilen bir ağacın altından kurtardık. O zamandan beri bizden ayrılmıyor. (PBTG, s. 72)

Can'ın istediği çok bir şey değildi. İhtiyar boa'yı Türkiye'ye götürmek, hayvanlardan bir-iki çift almak ve gitmeden önce koyunlara ve fırtına sırasında sincaplara ve tavuklara barınacak yerler hazırlamak istiyordu. (PBTG, s. 72)

Zavallı belki ölmemiştir. Gidip onu kurtaralım Can. Bize şimdiye kadar hiçbir fenalık yapmadı. (PBTG, s. 48)

Yalnız ertesi sabah Sevim süt sağarken yılan yerinden kımıldadı. Başına ileriye doğru uzatıp dilini çıkardı. Büyük bir çanağa ekmek doğradılar, üzerine süt döktüler; yılanın önüne koydular. Yılan paparayı iştahla yedi. (PBTG, s. 51)

Serseri Çocuklar romanının başkahramanı Yılmaz yıllarca sokaklarda büyümüş, okula gitmemiş, bu hevesi içinde kalmış bir çocuktur. Hayatını sürdürebilmek için çalışmak zorunda kalır. Çeşitli işlerde çalışır, maddi anlamda güçlenir. Evlenir, eşinin kardeşini okutmak için elinden geleni yapar. Aradan yıllar geçmesine rağmen kendisi de okumaya başlayıp sokak çocuklarına yardımcı olmak onları istihdam edecek bir yer kurmak istediğini belirtir. Bu yönüyle Yılmaz içindeki okuma sevgisinden, arzusundan dolayı romanın rol model karakteridir:

- *Ben de Lamia kadar olsun okumak için hemen çalışmaya başlayacağım. Ve en büyük isteklerinden biri de başıboş serseri, avare çocukları barındırmak, onları bu çamurdan kurtarmak için bir müessese kurmaktır.* (SÇ¹, s. 96)

Sokak Çocuğu romanının rol model karakteri Yaşar; dürüst, güvenilir ve yardımsever olmasının yanında hayvan sever bir çocuktur. Sokak hayvanlarını sever ve yemeğini onlarla paylaşır:

Yaşar tahta sandıklardan birine ilişti. O tarafını seyreden köpek de yavaş yavaş sokulup onu kokladı. Kuyruğunu sallıyordu. Sonra Yaşarın elini yaladı. Yaşar da onun başını okşadı. Sokak çocuğu ile sokak köpeği o dakikada birbirini sevmiş ve arkadaş olmuşlardı. Birisi ona yuvasında bir

yer ikram etmiş, öteki de ona ekmeğinden yedirmişti. (SÇ², s. 18)

Talihsiz Çocuk romanının başkahramanı Ali'nin babası Davut Efendi öldükten sonra Salim Reis, Ali'yi sahiplenmek ister. Kimsesiz bir çocuğu sahiplenip kendi çocuğu gibi baktığı için Salim Reis romanın rol model karakteridir:

Salim Reis, Davut Efendinin ölümü için:

- Oğlum, demişti. Baban öldüyse ben de senin baban sayılırım. Yalnız yapamazsın. Korkarsın. Gel bizimle otur. (TÇ, s. 9)

Unutulan Çocuk romanı, zengin bir ailenin çocuğu iken terk edilen bir çocuğun kendi başına yaşadığı hayat mücadelesini ve başına gelenleri anlatır. Bu çocuk küçükken evin Arap kalfasına verilir. Kalfa onu kendi çocuğu gibi sever, büyütür. Bu yönüyle Kalfa romanın rol model karakteridir:

Kalfa çok akıllı ve lep demeden leblebiyi anlıyan bir arapçıktı:

- Siz üzülmeğiniz Hanımefendi, dedi. Sayenizde bir evim var. Ben bu emanet çocuğu alırdı giderim, ona kendi çocuğum gibi bakarım. (UÇ, s. 5)

Hem bu anne hiç azarlamıyan her istediğini yapan, daima seven ve vefakarlık göstermek için sebepler arayan bir ana idi. Akşam olunca incitmeden, canını sıkmadan elini ayağını yıkayan en iyi yiyecekler yediren, bir köşede uyursa alıp yatağına götüren ve ona masallar anlatan kara anne onu koynunda da yatırıyordu.(UÇ, s. 9)

Yedirip içiren, yıkayıp temizleyen, giydirip kuşatan, okutan yazdıran hep oydu. (UÇ, s. 27)

Ercan; insanlara değer veren, onlarla iyi geçinmek isteyen bir karakterdir. Okulda kendisine sataşan arkadaşlarına tepkiyle karşılık vermez, doğru yolu bulmaya çalışır:

Fakat Ercan saygılı bir çocuktı. Ertesi gün özür diledi.

- Kardeşim, ben seninle kavga etmek istemiyorum. Buraya okumağa geldik, kavgaya değil. Ama sen Kenan'ı bir daha döğmeye kalktın. O zayıf bir çocuk hem de hastalıktan kalkmış.(UÇ, s. 20-21)

Benim kimseden korkum yok, dedi. İstersen kavga ederiz. Ama etmesek daha iyi olur. Ayıp.

Elini uzatmış öteki de uzatınca tokalaşmıştı. Ercan nasıl çevik ve kuvvetli olduğunu jimnastik dersinde gösteriyordu. En çok koşan, atlıyan, iplere kolaylıkla tırmanan, jimnastiği gösteriş için değil, ders olduğu için yapan bir çocuktur. (UÇ, s. 21)

Unutulan Çocuk romanının başkahramanı Ercan, hayvanlara merhamet eden, onları koruyan, besleyen bir çocuktur. Hayvanlara olan bu davranışlarıyla Ercan romanın hayvan sever rol model karakteridir:

- Hayvan açtır herhalde. Durunuz bakalım.

Ercan parkın kapısındaki satıcıdan peynirli bir poğaça aldı götürüp kedi yavrusunun önüne koydu. (UÇ, s. 37)

Üç Arkadaş romanının kahramanı Kenan, okumaya hevesli, okulu seven ve canla başla çalışan bir rol model karakterdir. Kenan'ın babası Cemil Bey, okuyamadığı için oğlu Kenan'ın okuyup doktor olmasını isteyerek okumaya verdiği önemi gösterir:

Sanat fena değildir ama ben seni Doktor yapmak isterim oğlum, diyordu. Çalış, iyi oku. Benim seni çalıştıracak bilgim yok ama... (ÜA, s. 28)

Zavallı babacığım, kendisi okumadığı için okumaya karşı büyük bir hevesi vardı. Her akşam defterlerimi, kitaplarımı karıştırır, ben çalışırken gürültü etmekten çekinirdi. (ÜA, s. 28)

Yolunu Şaşıran Adam romanı, sonradan görme zengin bir adam ile babasından daha olgun bir hayat görüşü olan Arman'ın hayat hikâyesini anlatır. Arman'ın Türkçe öğretmeni olan Gündüz Bey, vatansever bir öğretmen olup bunu da öğrencilerine aşılamaya çalışır. Vatansever bir öğretmen olmasıyla Türkçe Öğretmeni Gündüz Bey romanın en önemli rol modellerinden biridir:

Arkadaşlarım biz Türk'üz, bizim tarihin en derin, en karanlık uzaklığından gelen bir ırkımız, bir varlığımız var. Biz yeryüzüne medeniyet getiren insanlarız. Genç arkadaşlarım. İçimizde öyle bir aile çocukları var ki, annelerinin tuttıkları yol yüzünden bir frenk mukallidi oluyorlar. Soysuzlaşıyorlar. Milliyetlerini kaybediyor, dejenere bir tip olarak içimize karıştırıyorlar. Genç arkadaşlarım, Anadolu, bizi besleyen bizim anayurdumuz olan bu ülke tam bir ihmale vuruyor. Orada yaşayan ırkdaşlarımız, orada

yaşayan köylümüz bize ümitsiz gözlerle veya ümitle bakıyor. Fakat biz onları küçümsüyor, onları bayağı adi buluyoruz. Oradan Anadolu'dan bucak bucak kaçıyoruz. Orayı kalkındırmak aklımıza gelmiyor. Bir, iki yıl sonra mezun olacaksınız benim genç arkadaşlarım. Anadolu'yu unutmayın. (YŞA, s. 8)

Zengin olanlar her şeyi unutup birileri ile lüks yarışına giriyor keyifleri için binlerle sarf ediyorlar çocuklarına daha ilk çağlarında ecdebi mekteplerine veriyor onlara milliyeti başka Fikri başka dini başkanı mürebbiler tutarak bunlarla iftihar ediyorlar. kör dedim aralarına yabancı kültür işlenen bu çocuklar bizim için kayboluyor onların gözü Avrupa'ya dikiliyor genç arkadaşlarım bu memleketi kurtaracak kalkındıracak sizlersiniz hangi seviyede hangi işte olursanız olun fakat Anadolu'yu milletimizi türklüğümüzü unutmayınız. (YŞA, s. 8)

Arman, sevgiye değer veren bir insandır. Kötü ve zor günlerinde bile insanlara karşı sevgiyle yaklaşır:

Anne, insan ne kadar sıkın ve kederli olsa, sevgi sevgidir. (YŞA, s. 39)

Arman'ın hayata bakış açısını yansıtan düşüncelerinden hareketle gelenek ve göreneklere bağlı, vatan ve millet sevgisiyle dolu, öz benliğine sahip çıkmak isteyen bir genç olduğu anlaşılmaktadır:

- Anne bu hayatın bir de dışarıdan görünüşü vardır. Ekseriyetin gülünç bulunduğu, eğlendiği hayatı biz kendi kendimize büyütüyoruz. Medeniyetin ve servetin her iyiliğinden istifade edebiliriz ama bir Frenk taklitçisi olarak, milliyetimizi, an'anelerimizi, benliğimizi kaybederek değil.

...

- Bunlar şu demek anne. Babam kendi ailesini, sen ihtiyar babanı ve ananı hakir görüyorsun. Sen, onlar kalkıp gelecekler diye korkuyorsun. Sen, Tesbihçi Arif Efendi'nin kızı Şeküre, Şişli'ye geldikten ve bu hayata burnunu soktukten sonra onların varlığından, huzurunda, kaçuyorsun. Ben de bu sizin yaşadığınız hayattan öğreniyorum anne. Her türlü aile sevgisini mahveden, insanı kaprislere düşüren, benliğini, milliyetini kaybettiren bu hayattan nefret ediyorum. Siz, onlardan nasıl kaçtınızsa ben de sizden öyle

kaçacağım. Aramızda ayrılık var anneciğim, insan fikirlerle ayrılır. (YŞA, s. 18)

Bizim yabancı okullarına verilmemizin bir sebebi de gösteriştir. Even, lisan öğreniyoruz. Fakat kendi benliğimizden, kendi milletimizden çok şeyler kaybediyoruz. Mütemadiyen kendi öz hayatımızı, kendi ırkdaşlarımızın hayatını kötülüyorlar. Biz Türk'üz Deniz. Her millet kendi ırkı ile övünür. Fakat biz, yani bizimkiler, bu muhitte yaşayanların çoğu kendilerini bir ecnebiye benzetmeğe çalışıyorlar. Eğer sen de benim gibi Türkçe Öğretmeni Gündüz Beyin bu davayı ortaya atıp acı acı söylediğini görseydin, kendi hayatından nefret ederdin. Kendi yurdumuzun, kendi ırkdaşımızın yararına vermek istemediği parayı babam bir gecede kumarla rahat rahat kaybediyor ve bunu bir sosyete icabı telâkki ediyor. Halbuki bu para ile ne açlar doyurulur, ne muhtaç talebeler okutulur. (YŞA, s. 21-22)

Varsın biraz mevkiin sarsılsın ama benliğimize sahip olalım. (YŞA, s. 24)

Ben asker olacağım Deniz. Anadolu çocuklarıyla bir arada, dirsek dirseğe karavana yiyeceğim. Ben o boz renkli elbiseyi giyeceğim. Ben Türk'üm Deniz. Sen de bir Türk kızıydın. (YŞA, s. 33)

Ben artık on sekizine gelmiş bir erkeğim, dedi. Ben bu memleketin oğluyum. Bu memleket için çalışacağım. En ağır ve kötü şartlar altında yaşayacağım. Bir köy öğretmeni olarak. (YŞA, s. 46)

Biz memleketimizi kaldırmak için okuyor ve Anadolu'nun en çorak yerlerinde vazife alıyoruz. (YŞA, s. 51)

Yolunu Şaşıran Adam adlı eserin merhametli kahramanı Arman öğretmen olarak gittiği köyde insanların sağlığını düşünmesinin yanında hayvanların sağlığını da düşünen insancıl ve hayvan sever bir rol modelidir:

Her sene hayvanlarda çok ölüm olduğu için Arman kasabadan veteriner istemiş, köydeki bütün hayvanları aşılatmıştı. (YŞA, s. 64)

Yuvaradan Uzak romanının sevgi dolu rol modeli Selim Baba, küçük büyük bütün insanlara sevgiyle yaklaşan hoşgörülü davranan biridir. Selim Baba, alçak gönüllü bir ihtiyaç kimse olmasıyla da örnek bir insandır:

Bu çocukla çocuk, büyükle büyük olan bir adamdı. Bazan bir subay gelip tahta kutulardan birisine oturarak onunla konuşur, bazan küçükklü büyüklü çocuklar çevirisini sarardı. O büyükle ve küçükle konuşmadan hep aynı zevki alıyor, hep yüzü gülüyor, küçükleri de büyükler kadar candan dinliyordu. (YU, s. 29)

İncelenen romanlarda insan sevgisini okura hissettiren 6 çocuk ve 2 yetişkin rol model tespit edilmiştir. Romanların ana karakterleri olan bu rol modellerin hepsi açık ve durağan karakterlerdir. Alıntılardan hareketle romanlarda rol model karakterlerin insan sevgisine verdiği öneme dikkat çekilmiştir. Rol model karakterler, genel olarak insanlara ve sevgiye değer veren özellikler taşımaktadırlar. İnsanlara karşı hep sevgi ve hoşgörüyle yaklaşmaktadırlar. Toplumda cinsiyet, dil, din, ırk ayrımı yapmadan, insanlara karşı kibar davranışlar sergilemektedirler. Bu doğrultuda çocukların tüm insanlara değer veren bir anlayış ve sevgiyi hayatının merkezine alan bir tutum içinde olmaları gerektiği sezdirilmeye çalışılmıştır.

Romanlarda çocuk sevgisini okura aktaran 25 rol model karakter tespit edilmiştir. Bunların 19'u yetişkin, 6'sı çocuk rol modelidir. Karakter özelliklerine göre 10'u ana karakter, 14'ü yan karakterdir. Ana karakterlerin hepsi açık ve durağan karakterlerdir. Romanın başında ve sonunda aynı, değişmeyen karaktere sahiptirler. Yan karakterlerin biri hariç hepsi kapalı ve durağan karakterlerdir. *İncili Terlik* romanının yan karakterlerinden Emel kapalı ve devingen bir karakterdir. Durağan karakterler çocuklara çocuk olduklarından ötürü şefkat gösteren, merhametli davranan karakterlerdir. Emel karakteri ise romanda karşımıza çocukları seven, hoşgörülü biri olarak çıkar. Ancak bir süre sonra romanın üvey annesi rolüne girdiğinde çocuklara kötü davranmaya başlar. Romanın sonlarına doğru yaptığı hataların farkına vararak çocuklardan özür diler. Yaşanan bu değişimlerden dolayı Emel devingen bir karakter özelliğine sahiptir. Romanda çocuklara karşı merhametli ve hoşgörülü davranmak okurlara benimsetilmeye çalışılmıştır.

Romanlarında tespit edilen hayvansever rol model karakterlerin 21'i çocuk, 11'i yetişkin rol modelidir. Çocuk rol model karakterlerin daha çok hayvansever olduğu görülmektedir. Bu rol model karakterlerin 28'i ana karakter, 4'ü yan karakterdir. Ana karakterler, açık ve durağan karakterdir. Yan karakterlerden *Ahretlik* romanının rol

modeli Mehpare Hanım kapalı ve devingen karakterdir. Önceleri yanına aldığı Sevim’e karşı kötü davranan Mehpare Hanım romanın ilerleyen sürecinde merhametli bir insan olur. Sevim’e iyi davranır. Roman karakterlerinin hayvanlara karşı merhametli ve korumacı olmasıyla okurlara hayvan sevgisi aşılarmaya çalışılmıştır.

İncelenen romanlarda okul ve kitap sevgisi ile okuma arzusu olan rol model karakterler tespit edilmiştir. 13 çocuk ve 4 yetişkin rol model, karakter özelliklerine göre 11 ana karakter, 6 yan karakterdir. Rol model karakterler, okulu ve kitapları sevip okumak istemektedirler. Okulda başarılı olduktan sonra iyi bir meslek sahibi olmaktadırlar. Bu yönleriyle okurlara okulun, eğitim almanın önemi sezdirilmeye, başarılı olmanın sonucunda da kişinin iyi bir meslekle mükâfatlandırılacağı aktarılmaya çalışılmıştır. Kitap okumayı seven, alışkanlık haline getiren ve bulduğu her fırsatta kitap okuyan rol model karakterler romanlarda yer edinmiştir. Okurlara kitap sevgisi ve alışkanlığı kazandırmanın bir yolu da rol model karakterler aracılığıyla gerçekleşebilir. Kemalettin Tuğcu, bu yolla çocuklara okumanın önemini anlatan iletiler de vermeye çalışmaktadır. Bunun için de gazete, kitap, defter gibi kavramlara eserlerinde yer vermiştir. Çocuklarda okuma arzusunu uyandırmış ve okuma alışkanlığı edinmelerini sağlamıştır.

Vatan sevgisiyle ilgili tespit edilen romanlarda 4 çocuk, 7 yetişkin rol model karakter tespit edilmiştir. 11 rol model karakter özelliğine göre 9 ana karakter ve 2 yan karakterden oluşmaktadır. Ana karakterler açık ve durağan özellikler taşımaktadırlar. Yan karakterler ise kapalı ve durağandır. Vatanseverlik yönleriyle okur karşısına çıkan rol modeller, okurlara vatan sevgisinin önemini anlatmışlardır. Kemalettin Tuğcu, bu vatansever rol model karakterlerle çocuk okurlarının yüreğine vatan aşkının tohumlarını ekmiştir.

İncelenen romanlarda doğaya ve çevreye karşı duyarlı 2 rol model karakter tespit edilmiştir. Bu karakterlerin biri yetişkin, biri de çocuk rol model karakterdir. *Kaçık* romanının yetişkin rol modeli Kenan Bey yan karakter olarak açık ve durağan özellikleri taşımaktadır. *Öksüz Oğlan* romanının yan karakteri Hayri Bey ise kapalı ve durağan özellikler göstermektedir. Tuğcu, rol modellerini doğaya karşı olan duyarlılıklarıyla doğa sevgisini ve çevre bilincini okurlarına aşılarmayı amaçlamıştır.

3.1.12. Sorumluluk Bilincinde Olmak Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Sorumluluk alan kişi, kendine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken tüm görev ve yükümlülükleri zamanında yapar. Yapılması gereken bir iş için inisiyatif olarak kendiliğinden davranır. Böylelikle toplum içerisinde insanlar sağlıklı bir iletişim kurabilirler. Sorumluluk bilinci, insanı yaşama bağlayan önemli değerlerden biridir. Bu duygu sayesinde insan, yapması gereken şeylerin her zaman farkında olacak ve zamanını da buna göre ayarlayacaktır (A. Z. Güven, 2014: 99). Bu sorumluluk kişinin kendisine, ailesine, topluma, doğaya, çevreye ve ülkeye karşı duyulan sorumluluktur. Kişi kendisine verdiği sözleri yerine getirmedeğinde, göre bilinci olmadığından ailesine ve ülkesine karşı bir vatandaş olarak da sorumluluklarını yerine getiremez (A. Z. Güven ve Ulusoy, 2020: 337). Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde sorumluluklarının bilincinde olan rol model karakterlerin tespit edilen bulgu ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Ahretlik romanında annesi ve babası ölen başkahraman Sevim'i aksi bir kadın Mehpare Hanım yanına alır. Sevim o evde Mehpare Hanım'ın bakımından sorumlu tutulur. Mehpare Hanım, Sevim'e kötü davranır, ona türlü işkenceler eder. Buna rağmen Sevim, görevini hiç aksatmadan yapar, Mehpare Hanım'ın sözünden çıkmaz:

Sevim önce açık pencereyi kapattı. Sonra bir fincana eter damlatıp kadına uzattı. Kendi eliyle içirdi ve gidip kolonya şişesini de getirdi. Dargındı ama vazifesini de yapıyordu. (A, s. 34)

Mehpare Hanım öldükten sonra tüm malını mülkünü Sevim'e bırakır. Bir basma entariyle geldiği evin artık sahibi olması komşuları kıskandırır. Kendi aralarında Sevim'in dedikodusunu yaparlar. Bu dedikoduları alt komşusu Sevim'e yetiştirir. Sevim de söylenen sözlerin kişinin sorumluluğunda olduğunu “*Kim ne derse desin. Her koyun kendi bacağından asılır*” atasözü ile ifade eder. (A, s. 51)

Aradaki Demir Kapı romanının dört başkahramanı Sevim, Oğuz, Kaya ve Doğan oyun oynadıkları arsadaki mahzende buldukları hazineyi Kızılay'a bağışlarlar. Bu davranışlarının vatandaşlık görevi olduğunun bilincindedirler ve yapmaları gereken şeyi yaptıklarını ifade ederler. Sorumluluk bilincinde olan bu dört çocuk romanın rol model karakterleridir:

Gazeteler dört milyon liraya yaklaşan bu hazineden dört çocuğa ve arsa sahibine verilmek üzere istenen paraya beşinin de Kızılay'a terk ettiğini yazıyor ve yazıyı küçük çetenin sözcüsü maskotu Sevim'in ifadesi ile bitiriyordu.

- Biz vazifemizi yaptık, başarımızdan memnunuz. (ADK, s. 80)

Arkadaşım Teoman romanında Erol'un oturdukları evi haksız yere yıktırmaya çalışan tüccar, mahallede kavga ettiği emekli binbaşıyla karakolluk olur. Tüccar, karakolda emniyet memurlarına emirler vermeye çalışır. Emniyet memuru ise buna karşılık kendi vazifesini tüccara hatırlatır:

Beyefendi, ben rastgele emir alan ve herkesin istediğini yapan bir adam değilim. Ben emniyet memuruyum. Vazifemi çok iyi bilirim. Şikâyetiniz varsa dava açarsanız. (AT, s. 7)

Köye Gelen Yabancı romanının köy doktoru Ömer çalışkan ve yardımsever bir insandır. Sorumluluklarının bilincinde olup işini en iyi bir şekilde yapmaya çalışır. Bu yönüyle romanın rol model bir karakteridir:

Hastaya gitmek bir doktorun vazifesidir. (KYG, s. 32)

Küçük Gazeteci romanının başkahramanı Ali haksız yere hapse düşen babasını kurtarmak için polislere yardım eder. Cesaretinden dolayı ağır ceza reisi Ali'yi tebrik eder. Ali, babası için yaptıklarını bir vazife olarak benimser. Bu vazifeyi yaparak sorumluluğunu yerine getirdiğini düşünmektedir. Bu yönüyle Ali romanın rol model karakterlerinden biridir:

Ağır ceza reisi mahkeme bitip suçlular hakkında kararı verdikten sonra koridorda Ali'yi bulmuş ve elini uzatmıştı:

- Seni tebrik ederim oğlum, dedi. Canını tehlikeye koydun ama bize çok büyük bir hizmette bulundun. Allah anana babana ve milletine bağışlasın.

Ali bir büyük adam gibi:

- Ben vazifemi yaptım efendim, dedi. (KG, s. 111)

Küçük Kaptan romanının kahraman çocuğu Ahmet, denizde boğulan bir kızı kurtarmasını her insanın yapması gereken bir sorumluluk olarak tanımlar:

Denize düşen bir insanı kurtarmak bir vazifedir. Ben saygılı bir insanım.
(KK, s. 19)

Talihsiz Çocuk romanının Ali'si insanın hayattaki sorumluluklarının bilincinde olan bir karakterdir:

İyi ama kardeşim, çocukların da ailelerine karşı ödevleri var.. (TÇ, s. 63)

Üvey Baba, romanının temiz yürekli kahramanı Lamia, sorumluluklarından kaçmayan bir kızdır. Bu yönüyle çocuklara örnek olabilecek bir rol modeldir:

İşimin başında bulunmağa mecburum. (ÜB, s. 78)

İncelenen romanlarda sorumluluklarının bilincinde olan 12 rol model saptanmıştır. Bunların 10'u çocuk, 2'si yetişkin rol modeldir. Çocuk rol modellerin hepsi bulundukları romanın ana karakterleridir. Yetişkin rol modellerde ise 1'i ana karakter, 1'i yan karakterdir. Rol modeller yapmaları gereken işlerin farkındadırlar. Hiçbir işlerini geçiştirmeden özenli ve dikkatli bir şekilde yaparlar. Bu sorumlulukların bir kısmı kişilere karşı iken, bir kısmı da rol modelin vatandaşlık veya insanlık görevi olarak topluma karşı olduğu sorumluluklardır. Bu yönleriyle bu rol modeller vatan sever kişilerdir. Rol modeller bu özelliklere sahip olması okurlara sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda mesajlar iletmektedir.

3.1.13. Vefa Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Her insanın sahip olması gereken vefa duygusu, sevginin geçici olmama durumu anlamına gelmektedir. Özmen'e göre, vefa duygusu yapılan iyiliğe karşı insanın kendini borçlu hissetmesi, şükran duygusuyla dolu olması ve kendisine edilen yardımları unutmaması olarak ifade edilir. İnsanın hayatında çok önemli olan bu duygu insanın sosyal olmasıyla yakından ilgilidir. İnsan dünyaya geldiğinde önce ailesine, arkadaş çevresine, yakınlarına, dostlarına, komşularına ve hatta hiç beklemediği bir anda ona yardım edecek tanımadığı kişilere muhtaçtır. Kendisine yapılan iyiliklere ve yardımlara karşı etrafına minnet duygusu beslemesi, şükran duyması vefa olarak açıklanmaktadır (Özmen, 2016: 133). Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde tespit edilen vefa erdemine sahip rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Ah Bu Çocuklar adlı romanın başkahramanı Mustafa, dilencilerin elinden kurtardıkları küçük Ali'yi gerçek ailesine kavuşturur. Ali'nin babası Mustafa'nın cami

avlusunda tanıştığı Dilenci Rıdvan'dır. Mustafa'nın onlara yaptığı bu iyilik karşısında Rıdvan, ona ve Fatma'ya minnet duyar:

Kusura bakmayın çocuklarım! dedi. Bu yavrucağı yaşatan, büyüten sizsiniz. Siz olmasaydınız biz onu bulamıyacaktık. Sevinç arasında şaşkına dönüp sizi unuttuk. Gücünüze gitmesin. Bize dünyamızı şenlik yapan sizleri bırakmıyacağız.

Rıdvan da gözyaşı içinde Mustafa'nın ellerini sıkıyor:

-Kardeşim, bizi kırma, senin bu iyiliğini hiçbir zaman ödiyemeyiz, Allah seni de elbet sevindirecek. Bize gidelim, hep birlikte oturalım. Kırma bizi, ne olur! diyordu. (ABC, s. 83)

Anasının Kuzusu adlı romanda Adnan, annesinin ona ve kardeşine olan fedakârlığına karşı bir vefa borcu hisseder ve bir karar verir:

Ozaman düşündüm. Annem bu kadar zavallı bir kadın olduğu halde ben ona böyle sıcak ekmekler getirmek için neden çalışmıyorum? Ona böyle ekmek getirmek sevinci küfeci olmak acısını kat kat bastırmaz mı? (AK, s. 49)

Arkadaşım Teoman romanının kahramanları Erol ile Teoman okula giderlerken Teoman yolda Erol'u durdurur ve onu gezmeye gitmeye zorlar. Erol ise bu teklifi kabul etmez. Teoman'a, ailelerine karşı vefa görevlerini yerine getirmeleri gerektiğini söyler:

Senin teklif ettiğin şey doğru değil, diyordum. Okuldan kaçmak, başkalarını aldatmak fena bir harekettir. Bizim için bu kadar masraf ediyorlar, bizim okumamız, elimizden geldiği kadar büyüklerimizi memnun etmemiz lazım. (AT, s. 31)

Vefalı bir çocuk olan Erol, ona iyilik yapanların iyiliklerine karşılık vermeyi her zaman çok istemiştir:

Daha başka, bize iyilikleri dokunanların bu iyiliklerini karşılamağı her zaman isterdim. (AT, s. 73)

Bu Toprağın Çocukları romanının başkahramanı Yaşar herkesin yardımına koşan bir çocuktur. Her zaman ona yapılan iyiliklere karşı içinde bir vefa duygusu beslemektedir:

Kimin nerede hatırını kırmışsam burada söylesin ayaklarına kapanayım,

dedi. Kim bana bir yudum su veriyse ben ona bir bakraç su vereyim. Bir lokma ekmek verenlere ben bir somun vereyim. (BTÇ, s. 66)

Anneleri ve babaları olmayan Selim ve Ayşegül adındaki iki küçük kahramanın zorlu hayat mücadelesini konu edinen *Çalınmış Çocuklar* romanında bu iki çocuk yanaşma olarak kaldıkları evden ayrılmış, birbirlerinden başka kimseleri kalmamıştır. Gittikleri her yerde kendilerine yapılan iyilikleri karşılıksız bırakmak istemezler:

Eğer bizi barındırırsan sana ben senin işlerini görürüm. (ÇÇ, s. 43)

Pazara kadar handa kaldılar. Osman usta onlardan hem oda parası almadı, hem de karınlarını doyurdu. Selim de ona bol bol iş gördü. (ÇÇ, s. 43)

Onların bu iyiliklerinin altında kalmak istemiyen Ayşegül yemek pişirirken kadına yardım etti. (ÇÇ, s. 47)

Düşkün Çocuk romanının başkahramanı iyi kalpli, küçük Yılmaz Balıkpazarındaki eski ustası Vasil Usta'yı ziyarete gider:

Ustacığım hem seni görmeğe, geçmiş olsun demeye geldim; hem de borcumu vermeğe... (DÇ, s. 45)

Ekmek Parası romanında Erol, babasını üstüne atılan iftiradan kurtarıp hapisten çıkarmak için uğraşır. Ona Bayan Esin adında bir kadın yardım eder. Gerçek suçlu bulunduktan sonra Erol sayesinde Bayan Esin de rahat bir nefes alır. Kendisini bir beladan kurtardığı için Erol'a minnet duyar:

Bayan Esin ne zaman çocuğu görse, candan kucaklar ve başını göğsüne bastırarak gülerdi:

- Erol o bana yedirdiğin simitlerin tadını ömrüm boyunca unutmayacağım. Sen yalnız babanı değil, benim de hayatımı kurtardın. (EP, s. 128)

Garip romanının ailesi tarafından istenmeyen çocuğu Mehmet (Garip), kendisine yapılan iyilikleri hiçbir zaman unutmaz. Herkese karşı saygılı ve kibar davranır:

Yine en iyi derece ile imtihan verdiği için yatılı, parasız okuyor ve bu imtiyazına karşı nankörlük etmiyordu. Okulda herkese karşı saygılı, sessiz ve ağır başlıydı. (G, s. 32)

Hırsızın Oğlu romanında Remziye Hanım, mahallede yaşanan bir hırsızlık olayı

davasına şahitlik eder. Kiracısının oğlu Ayhan'a bir ders olsun diye Ayhan'ın eve geç gelmesini sebep göstererek onun aleyhinde ifade verir. Polisler Ayhan'ı alıp götürürler. Sıra arkadaşının babası çıkan komiser, Ayhan'ın hırsızlık yapmadığını anlayıp onu serbest bırakır. Ayhan, komiserin ona yaptığı bu iyiliği hiç unutmayacağını şöyle aktarır:

Ayhan komiserin elini tuttu, öptü. Adam çok müteessir oldu. Arkasından uzun uzun baktı. Ayhan odadan çıkarken başını çevirmiş bu iyi yürekli adamı bir kere daha bakmıştı. Önce çok korktuğu ve demir kadar sert bulunduğu bu adamın yumuşaklığını, iyiliğini ömrünün sonuna kadar unutmayacaktı. (HO, s. 57)

İncili Terlik romanının kalfası Gülmisal'i Ekrem'in babası Orhan Bey köşkten kovar. Gülmisal Kalfa evden ayrılırken Ekrem'e veda eder. İsteddiği zaman evine gidebileceğini ve onu bırakmayacağını söyleyip okuyuculara vefa örneği gösterir:

Allahısmarladık küçük bey, dedi. Ben gidiyorum. Baban beni kovdu. Hamdolsun Efendim beni düşündü. Kimseye muhtaç değilim. Sen benim evimi biliyorsun. Başın sıkılırsa bana gel. Ben buradan ayrılmakla sizleri bırakmış değilim. (İT, ss. 26)

Kaçık romanın başkarakterlerinden Orhan'ın annesi Meliha Hanım, Mustafa Çavuş'un eşi Güzin Hanım'la görüşür. Güzin Hanım, geçmişte eşine atılan iftiraya inanmış ve onu terk etmiştir. Meliha Hanım, Güzin Hanım'a bu konuda hesap sorunca Güzin Hanım sinirlenir. Meliha Hanım kendini örnek göstererek eşine olan vefakârlığını anlatır:

- *Ben cahilim, dedi. Ama ben kocama sizin yaptığınızı yapmazdım. Eğer hakikaten katil olsa bile başına bir kaza geldi diye onun hayatından çekilmezdim. Benim de kocam vardı. Küçük yaşta oğlum yetim kaldı. Evlenmeği aklıma bile getirmedim, hem de çok yoksul kalmıştım. (K¹, s. 76)*

Kardeşim Tomris adlı romanın kahramanı Fatma doğup büyüdüğü, annesinin ve babasının mezarının olduğu köye su götürmeyi arzular. Doğup büyüdüğü yere olan vefasıyla Fatma romanın vefalı rol model karakteridir:

Fatma:

- Olsun, ben orada yaşadım, anam, babam orada yatıyor. Biraz para biriktireceğim, dağın önünden akıp giden kaynağın suyunu köye getireceğim. (KT, s. 28-29)

Kimsesiz Adam romanının azimli kahramanı Erol vefalı bir çocuk olduğu için hastalanan komşuları Sedat Bey'i hastaneye ziyarete gider. Giderken de yanında bir şişe kolonya götürür. Çünkü Sedat Bey'in kendisine yaptığı yardımları hiç unutmamıştır:

Çocuğum, sana çok teşekkür ederim. Şu hastaneye geldim geleli bir kimse beni yoklamadı. Ben yalnız kimsesiz bir insanım. Sen küçük bir insan, fakat dost bir insansın. (KA¹, s. 51)

Küçük Adamlar romanının çalışkan çocuğu Selim, ustasının ona yaptığı tüm iyiliklere karşı bir vefa duygusu taşır, ona hainlik etmez. Bu yönüyle Selim vefalı bir rol modelidir:

Selim bir gün dayanamadı:

-Sıtkı Usta, dedi. Ben ustamı baba gibi severim. Onun parasını alamam.

- Aptallığına doyma. Üstelik evinin bütün yiyeceklerini sana taşıttı.

- Taşındımsa o yiyeceklerden ben de yedim. Evinde barındım. Sabahleyin çay, kahvaltı ayağıma geldi. Rahat bir döşekte yattım. Beni kendi evlatları gibi sevdiler. Nankörlük mü edeyim?

- Hay yaşa be Selim. Ben senin gibi insan çocuk görmedim. Aşk olsun sana oğlum. Vallahi pırlanta gibi çocuksun. (KA², s. 30)

Küçük Çırac romanının çalışkan ve terbiyeli karakteri Ahmet, ustasına karşı her zaman vefalıdır. Kendisini dövmesine rağmen ona yaptığı iyilikleri hiç unutmaz:

Neye kendini üzüyorsun ustacım dedi. Senin çırac dediğin öyle kolaylıkla yetişmiyor ki. Bunlar olağan şeyler. Senin iyiliğinin sonu yok. Beni dövdünse hırsız diye dövdün. Kabahat senin değil ki. Hepsi geçer Allah sana ömür versin. (KÇ², s. 51)

Küçük Kaptan romanının kahramanı Ahmet denizde boğulan küçük bir kızı kurtarır. Bu kız bir doktorun kızıdır. Ahmet'in kızını kurtarmasıyla Doktor Bey ömrü boyunca Ahmet'e borçlu olacağını söyler:

Birisi size bir hizmet görür, onu parasını verip ödersiniz, birisi size bir iyilik eder, siz de ona karşı büyük bir iyilik edip ödeşirsiniz. Fakat ben ve karım ömrümüzün sonuna kadar minnet altında yaşayacağız. Çünkü bir canı kahraman bir çocuğa borçluyuz. Yüzlerce insan yavrumuzun boğulmasına seyirci kalırken o kendi hayatını hiçe sayarak o berbat havada azgın suların altına doğru kayıp giden yavrumuzu yakalıyor, kurtarıyor, sonra da sanki bir suç yapmış gibi ortadan kayboluyor. (KK, s. 11)

Perihanı iki defa ölümden kurtardı, dedi. Biz ölünceye kadar bu gence minnettarız. (KK, s. 68)

Pasifikte Bir Türk Genci romanında Osean gemisinin en eski çalışanlarından olan Tevfik Usta, diğer çalışanların Can'a kötülük etmemesi için ona yardım etmek ister. Tevfik aynı zamanda eskiden Can'ın babasının yanında çalıştığı için ona olan iyilik borcunu da ödemiş olacağını düşünmektedir:

Babanızın ekmeğini yemiş bir adam sıfatiyle size elimden gelen yardımı yapmak istiyorum. (PBTG, s. 7)

Taliksiz Çocuk romanının başkahramanı Ali'yi babası öldükten sonra yapayalnız kaldığı için Salim Reis yanına alır. Salim Reis, Ali'ye denizle ilgili bildiği her şeyi öğretir. Günlerden bir gün Ali denizde boğulan birini kurtarır. Bunun da Salim Reis'in ona öğrettikleri sayesinde olduğunu söyler. Ona sahip çıkan, onu büyüten adama olan vefası yönüyle Ali romanın bir rol model karakteridir:

Onu ben kurtarmadım. Salim Reis kurtardı: Bana boğazın sularını karış karış öğretmeseydi ben de onu kotranın yanında arıyacaktım. O akıntı ile sürüklenip gidecekti. (TÇ, s. 38)

Yavrucuk romanının iyi insan modeli Vedat Bey, kendisine yapılan iyilikleri göz ardı etmeyen vefalı bir roman karakteridir:

Senin içindeki insanlık ölmemiş. Sen kaderin bir oyuncuğs oldun. Hayatının bir dönüm noktasındasın. Eğer ağabeyimin dediğini yapsaydın o kadın yaşamazdı, ben de çıldırırdım. Müsaade et senin bundan sonraki hayatında biz tanzim edelim. (Y, s. 146)

Tespit edilen bulgulardan 20 rol model karaktere rastlanmıştır. Rol model

karakterler 12 çocuk ve 8 yetişkindir. Çocukların hepsi ana karakter; yetişkinlerin de 1'i ana karakter, 7'si yan karakterdir. Rol model karakterler, kendilerine yapılan iyilikleri ve yardımları asla göz ardı etmezler. Onlara karşı vefa ve minnet hissederler. İyiliklerine karşılık vermek isterler. Vefalı olan bu rol model karakterler aynı zamanda yardımsever karakterlerdir. Örneklerden hareketle bu rol model karakterler okurlara vefa erdemini hissettirmeyi başarmışlardır.

3.1.14. Yardımlaşma Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Yardımlaşmanın insan hayatındaki yeri önemlidir. Toplumu oluşturan bireyler gerektiği durumlarda birbirlerine yardımda bulunmaktadırlar. Maddi ya da manevi anlamda kimi zaman insanlar zor durumda kalmakta ve başlarına kötü şeyler gelmektedir. Bu durumdan kurtulmak için de başkalarından yardım istemekte ya da başkaları onlara destek olmak için kendilerine yardımda bulunmaktadırlar. İnsanlar böylece yardımlaşarak toplumda birlik ve beraberliğin korunmasını sağlamakta ve karşılaştıkları güçlükleri daha kolay atlatabilmektedirler. Kemalettin Tuğcu'nun incelenen eserlerinde insanlara her alanda ve anlamda yardım ederek örnek olan rol model karakterlerin tespit edilen bulgu ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Adını Değiştiren Çocuk romanının başkahramanı Mehmet Ali, romanın başında babası Ahmet'in herkese iyi davranan, yardımsever, mert bir adam olduğundan bahseder. Bu yönüyle Ahmet romanın yardımsever rol model karakterinden biridir:

Babam annemi hiç dövmezdi. Onlar iki kardeş gibi iyi geçinirlerdi. Köydeki ihtiyaçlar bile babamın hatırını sayar ona <<Ahmet Efe>> diye seslenirlerdi. Babam temiz giyiniyor, herkese elinden geldiği kadar iyi davranıyor ve başı sıkılanlara yardım ediyordu. (ADÇ, s. 4)

Köy Doktoru Ragıp Bey, şehre gittikten sonra Mehmet Ali'nin babası Ahmet'e bir mektup gönderir. Mektubunda Mehmet Ali'yi şehre göndermelerini ve okuması için onu bir liseye yazdıracağını yazmıştır:

Diplomasını alınca Mehmet Ali'yi buraya gönderiniz, biraz İstanbulu görmüş olur, sonra da ben onu bir liseye yazdırtırım. Size de elden gelen yardımı yaparak kimseye muhtaç olmayacağınız bir halde yaşamınızı temin edeceğime söylemeğe lüzum yok. (ADÇ, s. 12)

Mehmet Ali, kendi köyündeki insanları sağılıklarına kavuştırmak için doktor olmak istemektedir. şehirdeki doktorun kendisini çağırması üzerine şehre gider. Ama babasının kendisini okutacak durumu olmadığını anlar ve okumaktan vazgeçip köyüne dönmek ister. Bunun üzerine Hüsamettin Bey kendisini köye gitme düşüncesinden vazgeçirmeye çalışır:

Bana bir doktor olmak istediğini, köydeki insanları sağılığa kavuştırmak, oralarda daha rahat bir hayat temin etmek istediğini söyleyen sen değil miydin? (ADÇ, s. 37)

Hüsamettin Bey, okuyabilmesi için Mehmet Ali'ye maddi yardım teklifi yapar. Ama Mehmet Ali onurlu bir genç olduğu için bu teklifi reddeder. Çünkü Hüsamettin Bey'e bu konuda yük olmak istememektedir:

Senin gibi okumağa hevesli, hassas ve zeki bir çocuğa yardım herkes için bir vazifedir, dedi. Sana sarfedecek para bizim için o kadar ehemmiyetsizdir ki, duymayız bile. (ADÇ, s. 38)

Biz Lamia ile karar verdik, seni yatılı bir liseye yazdıracağız. Bir doktor oluncaya kadar bütün masrafını üzerimize alacağız. Seni çok takdir ediyoruz. Ben de senin gibi, küçük yaştan okumağa düşkündüm Mehmet Ali. Ne oyun, ne eylence, musiki bir, okuma iki. Bunlar benim hayatımı süslerdi. Fakat benim babam zengin bir insandı. Halbuki seninki nihayet bir köylüdür. Bak bizim çocuğumuz bütün varlığımıza ve uğraşmamıza rağmen okumuyor. Daha ilk okulu bile bitiremedi. Halbuki senin yaşındadır. Kafası bir türlü almıyor. Seni en iyi bir liseye vereceğim. (ADÇ, s. 41)

Mehmet Ali, Hüsamettin Bey ile aralarında geçen diyalogda o zamana kadar Doktor Ragıp Bey sayesinde okuduğunu söyler. Doktor Ragıp Bey'in Mehmet Ali'ye okuması için destek olması onun iyiliksever bir rol model olduğunu gösterir:

Doktor bey her ay para yolluyordu efendim. Hatta onun yolladığı para ile babam bağ, bahçe satın almış. Tabii doktor beyin yardımı olmasa ben okuyamazdım. (ADÇ, s. 25)

Bakınız bize bile çok yardım etmiş. Beni de İstanbul'a aldirtti. Bir yatılı okula verecek. (ADÇ, s. 29)

Ah Bu Çocuklar adlı romanda yazar anlatıcı başkarakter Mustafa'nın nasıl bir çocuk olduğunu tasvir eder:

Başta küfeci çocuklar onu kovalar ve diş bilerlerdi. Mustafa kimbilir kimin oğluydu. Doğuşundan akıllı ve terbiyeli olduğu için kime başvursa onu hoşlandırırdı. Eğer elinde ağır paketi varsa kendisine vermesini söylerdi.
(ABC, s. 12)

Sütçü Ahmet Dayı, Mustafa'ya yanında iş verip yardım etmek için de ona biraz harçlık verir. Bu yardımseverliğiyle Ahmet Dayı romanın rol model karakterlerinden biridir:

Ahmet dayı, iki tane lira ile bir de yirmi beşliği kesesinden çıkarıp uzattı:

- Al oğlum! Biri o kızın, yirmişşelik de Aliciğin. (ABC, s. 22)

Mustafa bir gün rüyasında Arap birini görür. Rüyasını Fatma'ya anlattıktan sonra Fatma, Arap adamın adının Lala olup olmadığını sorar. Küçüklüğünde sürekli bir Arap adamına kucığına çıktığını ama kendisinin kim olduğunu hatırlamadığını ama aklında adının Lala olarak kaldığını söyler. Bunun üzerine Mustafa, Fatma'nın ailesini bulmak için Fatma'yı büyüten dilenci Halime'nin yanına gider. Halime ona Abdullah'ın Fatma'yı medresedeki Araptan aldığını söyler. Mustafa o günden sonra yolda gördüğü her dilenciye Arabı sorar. Adının Lala Cafer olduğunu öğrenir. Lala Cafer'in nerede oturduğunu bulduktan sonra yanına gider. Ali Çavuş adında birinin yanında kalıyordur. Ali Çavuş savaşta bir bacağını kaybetmiş gazidir. Mustafa onların bu haline acıyıp onlara yiyecek giyecek bir şeyler almaya gider:

Adamcağız kapıyı açınca bir de ne görsün? Mustafa'nın eli kolu paket dolu.

Yüzü yorgunluktan ter içinde kalmış.

-Bunlar da ne be? dedi.

-Ne olacak, al sana yarım tekerlek kaşar peyniri! Al sana bir kilo tahin helvası. Al sana iki kangal sucuk. Al sana bir but pastırma. Dur bak, daha bitmedi.

Mustafa keyifli keyifli paketleri açıyor, içindekileri gösteriyordu:

-Şu ince fanilâ senin! Şu ince fanilâ Lâla Caferin. Şu kalın fanilâ senin. Şu

kalın fanilâ Lâla Cafer'in. Şu gömleğin biri senin, biri onun. Şunlar da donlarınız. Alın size ikişer çift yün çorap. Dur, bak şu pakette ne var. İşte bir kat elbise. İşte bir kat daha. Şunlar da kasket. Al birer de boyun atkısı. Şunlar Lâla Cafer'in ayakkabıları. Şu iki battaniyeden biri senin, biri onun. Of, kollarım koptu Ali Çavuş. Çabuk geleyim diye üstelik koştum. Haydi şu zavallı Lâla Cafer'i giydirelim. (ABÇ, s. 65-66)

Mustafa aklını başına toplamak için yıkık medreseden çıktı. Ali Çavuş'a beş lira bıraktı. Bununla biraz mangal kömürü almasını, bir kabın içinde çay kaynatıp içmesini tenbih etti. (ABÇ, s. 68)

Mustafa, dilencilerin elinden kurtardıkları küçük Ali'yi gerçek ailesine kavuşturur. Ali'nin babası Mustafa'nın cami avlusunda tanıştığı Dilenci Rıdvan'dır. Mustafa'nın onlara yaptığı bu iyilik karşısında Rıdvan, ona ve Fatma'ya minnet duyar:

Bu çocuğu iki yıl önce Aptullah Kasımpaşa camisinden almıştı. Sonra kardeşimle ben onu sevdik, aldık, kaçırdıktı. Alınız yavrunuzu, güle güle besleyiniz! dedikten sonra çocuğu halının üstünde bırakarak ayağa kalkıyordu. (ABÇ, s. 82)

Kusura bakmayın çocuklarım! dedi. Bu yavrucağı yaşatan, büyüten sizsiniz. Siz olmasaydınız biz onu bulamıyacaktık. Sevinç arasında şaşkına dönüp sizi unuttuk. Gücünüze gitmesin. Bize dünyamızı şenlik yapan sizleri bırakmıyacağız.

Rıdvan da gözyaşı içinde Mustafa'nın ellerini sıkıyor:

- Kardeşim, bizi kırma, senin bu iyiliğini hiçbir zaman ödiyemeyiz, Allah seni de elbet sevindirecek. Bize gidelim, hep birlikte oturalım. Kırma bizi, ne olur! diyordu. (ABÇ, s. 83)

Ahretlik romanında Mehpare Hanım öldükten sonra bütün malı mülkü Sevim'e kalır. Mahalle sakinleri ise Sevim'i çekemediklerinden dolayı türlü kötülükler yaparlar ona. Sevim ise mahalle sakinlerinin kötü günlerinde onlara her zaman destek olarak iyi bir rol model olmayı başarır:

Bir mahalle karısının yetim malını yemek için kalkıp da Mehpara hanıma sattığı bu kibar aile çocuğu kendi kabiliyeti, kendi yaradılışı ile yerini

bulmuştur. Mahalleye bu kadar iyilikte bulunan bu kızın nesini çekemiyorlar bilmem ki. Geçen hafta bir komşunun evi yandı, sokakta kaldı. Biz de dahil, çoluk, çocuk bir yer buluncaya kadar bizde barın diyen olmadı. Bu kız onları bir hafta yedirdi, içirdi. Bizim kapımızdan inayet ola diye savılan bir dilenci onun kapısını çaldığı zaman eli boş çıkmaz. Fakirler için iane toplamak için kapı kapı dolaşanlar, hangi kapıyı çalsalar evin içinden ses çıkmaz. Sanki bütün mahalle, kapıkapmaca başka yere taşınmıştır. Ama bu kız onları boş çevirmez. (A, s. 54)

Mehpare Hanım'ın Sevim'e kötü davranmasına üzülen Doktor, Sevim'e yardım etmek ister. Doktorun yardımseverliği rol model bir davranıştır:

Sen iyi bir aile kızına benziyorsun, o huysuz kadının yanında verem olup gideceksin. İstersen seni hemşire okuluna yazdırayım. İyi bir meslek sahibi olursun, para alırsın, dayaktan da kurtulursun, dedi. (A, s. 28)

Altın Bilezik adlı romanda Ahmet, zengin bir ailenin çocuğu iken babası iflas eder. Neleri var, neleri yoksa satıp borçlarını öderler. Başkasının yanında bir iş tutturamayan babası ailesini geçindiremez. Ahmet'in annesi ve kardeşi açlıktan zayıf ve hasta düşerler. Ahmet çalışmak ister ama iş bulamaz. Yaşadıkları sefaletten dolayı bir gece babası aklını kaybedecek dereceye gelince Ahmet, İstanbul'a çalışmak için gitmeye karar verir. İstanbul'a geldiğinde karşısına İbrahim Usta çıkar ve ona yanında iş verir. Çalıştıkça uzaktaki ailesine para gönderir. Daha sonra Ali Usta onu yanına alır. Ali Usta hasta düşünce de dükkânın yükü Ahmet'e kalır. Ahmet bu arada hem hasta olan ustasına bakar, hem de dükkânı işletir:

Ali usta, Ahmet'e izin verdi. o da dükkânın bidine çekildi, yazmağa, çok uzun bir mektup yazmağa başladı. Mektubun bir yerinde:

<<Korkma baba, diyordu. Dünyada iyi insanlar eksik değil. Hem de artık sanat hayatına atıldım. Geçinmek için sana yardım edebilirim. Daha senelerce okumak, sana yük olmak demektir. Halbuki şimdi hem çalışıyorum, hem de sana yardım etmek gibi en büyük bir sevinç içinde yaşıyorum.>> (AB, s. 26)

Dükkânda birlikte çalıştığı Hüseyin'in durumuna üzülen Ahmet ona yardım eder. Mahallede çıkan bir yangından dolayı Hüseyin'in evi eşyalarla birlikte yanıp kül

olmuştur. Bundan dolayı çok zor günler geçirdiklerini anlatan Hüseyin'e yüreği daha fazla dayanmaz. Cebindeki tüm parasını ona verip içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtulmasını söyler. Hüseyin'e o günlük izin verir ve onun işlerini kendisi yapar:

Benim cebimde tamam iki yüz kırk lira para dursun sen sıkıntı çek ha!... Al sana yüz lira! Git sıkıntını defet! Ben bugün izinliyim. Sen gelinceye kadar işlerini yaparım. Ne bakıyorsun yüzüme Hüseyin ağabey?! Ben bu dükkanın az iyiliğini mi gördüm!.. (AB, s. 50)

Dükkânına Bay Doğan adında biri gelir. Bu kişi ürettiği bir makineyi çalıştırabilmek için Ahmet'ten bir parça yapmasını ister. Ahmet, bu makineyi çalıştırabilmek için uzun uğraşlar sonucunda Bay Doğan'ın istediği gibi bir parça yapar ve makineyi çalıştırır. Bunun üzerine Bay Doğan Ahmet'e minnet duyar. Çünkü Ahmet bu makineyi çalıştırmakla Bay Doğan'ın hem makinesini hem parasını hem de canını kurtarmıştır. Bay Doğan bunu kendisine yapılmış büyük bir iyilik olarak görür. Tuğcu, iyilik yapmanın önemini doğrudan aktarmıştır:

İnsan elinden gelen iyiliği yapmalı Bay Doğan. Ben iyiliğin ne demek olduğunu bilirim! (AB, s. 58)

Demirciler çarşısında ter akıtarak canla başla çalışan Ahmet, bir yandan kazandığı paradan ailesine gönderirken diğer yandan da çevresinde yardıma ihtiyacı olan insanlara elini uzatmaktan büyük mutluluk duyar:

İşleri bozuk giden Recep usta birkaç defa Ahmet'e gelmiş, ödünç para bile istemişti. Böyle zamanlarda Ahmet hem adamcağız sıkıntı çekiyor diye üzülür, hem de ona yardım edebildiği için sevinirdi. (AB, s. 84)

Bay Doğan icat ettiği makineyi yüksek bir fiyata sattıktan sonra elindeki paranın yarısının Ahmet'in hakkı olduğunu söyleyip parayı Ahmet'in önüne bırakır. Kendi hakkı olan diğer yarısıyla da bir hastaneye yardım edeceğini söyler:

Ahmet, dedi, bir fabrikatör bana makine için bir milyon lira teklif etti. Fakat ben para için çalışmamıştım. Benim maksadım bir fizik kanununu değiştirmek, kuvvet sarfetmeden kuvvet elde edileceğini ispat etmektir. Ben bugün bunu ispat etmiş bulunuyorum. İcadımı bir ilim müessesesine bir milyon liraya sattım. Bu, epeyce bir paradır Ahmet! Bunun yarısını olsun

sana vermeli idim. Fakat sen gençsin. Çalışarak kazanmalı, sanatı bırakmamalısın. Senden daha çok şeyler bekleriz. Bana gelince ben şimdi bir hastaneye yardım edeceğim. (AB, s. 86)

Anasının Kuzusu adlı eserde Adnan, sınıf arkadaşı Nurdan'a dersleri konusunda yardımcı olmak ister ve ona öğle teneffüslerinde ders vermeye başlar:

Güzel güzel elbiseler giyen, her istediğini alan, yemek tasında en lezzetli yemekler bulunan Bu kızın derdi benim için pek gülünçtü. Fakat bunu ona söylemiyordum.

- Zararı yok, diyordum. İstersen ben sana dersler için yardım ederim.

İnadına onun matematiği zayıftı. Öğle teneffüslerin de ona ders vermeğe başladım. (AK, s. 30)

Adnan sınıf arkadaşı Nurdan'a ders çalıştırdığı için Nurdan da Adnan'a yardımcı olmak ister. İlerde üniversiteyi bitirdikten sonra babasının ona iş bulabileceğini söyler. Yardımsever olmasıyla Nurdan romanın rol model karakteridir:

Şurada en fazla dört sene kaldı. Hem üniversiteye giderken para kazanma çareleri de bulunuyor. Babama söylerim, sana kendisinin veya arkadaşlarının yzihanelerinde iş bulur. (AK, s. 86)

Altın Rüyası adlı romanın kahramanı Yüksel, Anadoluhisarı'nda yazlık ararken yolda Ayhan'ı görür. Hiç tanımadığı biri olduğu halde onunla konuşmuş ve Salim Reis denen ihtiyar bir balıkçının evinin üst katını ona tutturur:

Yüksel'in bu işte bir kazancı yoktu. Yalnız ihtiyar balıkçıyı çok sevdiği için, onun, evinin vergisini verebilmesine bu suretle yardım etmek istemişti. İşte bu sebepten, Ayhan'dan bahsederken hep, <<Yüksel'in kiracısı>> diyorlardı. (AR, s. 6)

Yüksel, on yedi yaşında çok güzel, çok duygulu, alçak gönüllü ve herkesin yardımına koşan romanın rol model karakterlerinden biridir. Küçük yaşta annesiz, babasız kalmış; yatılı okumaktadır. Fakir ailelerin çocuklarına dersler verir, zengin aile kızlarına da piyano çalmayı öğretir:

Herkesle ayrı ayrı alâkadar oluyor, en fakir ailelerin çocuklarına ders

veriyor, en zengin aile kızlarına da piyano dersinde yardım ediyordu. Her taşın altından çıkan bir kızdı Yüksel... (AR, s. 7)

Arkadaşım Teoman adlı romanın kahramanı Erol'un babası bir iş kazasında öldükten sonra annesi evi geçindirebilmek için çalışmaya başlar. Erol da ona yardımcı olabilmek için elinden geleni yapar:

Senin baban var, çok paranız var, büyük bir eviniz, hizmetçileriniz var. Benim annem el kapılarında çalışıyor. Ona yardım etmem, benim de para kazanmam lazım. (AT, s. 24)

Babasının Oğlu romanının iyi ve dürüst kahramanı Ongun, sokakta bulduğu Sevim adında küçük bir kız çocuğunu karakola götürür. Karakol amiri kızın ailesini bulana kadar küçük kıza onun bakmasını ister. Ongun, küçük kıızı bekçilik yaptığı boş köşke götürür, ona bir yatak hazırlar, üstüne başına da temiz kıyafetler alır:

Tahtalardan bir kerevet de çocuk için yaptı. Bir gün elinden tutup çarşıya götürerek ona çocuk entarisi, çorap, çamaşır filân aldı. (BO, s. 26)

Ongun büyük bir adam gibi:

- Doktoru ben getirdim Bayan, dedi. Siz orasını düşünmeyiniz. Bunca zamandır evinizde barındım. Benim de size yardımım dokunsun. (BO, s. 65)

Annesi ve babası öldükten sonra kimsesiz kalan bir çocuğu sahiplenilen *Bizim Mahallenin Çocukları* romanının kahramanı Selim Dede, Özdemir'in geleceği için harekete geçer. Özdemir için bir kumbara alır ve kaldığı kulübenin penceresinin önüne koyar. Çocuklar harçlıklarından artırdıkları paraları o kumbaraya atacaklar. Böylelikle Özdemir'in ilerde mektep parası toplanmış olacak:

Hey çocuklar. Allah kimseyi anasız, babasız koymasın. Hepiniz benim gibi birer dede olunuz. Dinleyiniz beni, Ben bu kumbarayı iki liraya Özdemir için aldım. bu Özdemir'in kumbarasıdır. Bu kumbara burada pencerenin dışında duracak. Gündeliklerinizden artırdığınız parayı buraya atınız. Böylece çocuğun mektep parasını toplarsınız. Hem ben ölünce elinde toplu bir para bulunur. (BMÇ, s. 33)

Bu Toprağın Çocukları romanının köy öğretmeni İhsan Bey, "zenginden çok fakir, sağlıklıdan çok hasta çocuklara emek verir, onları sağlığa

kavuşturmağa, yetiştirmeğe uğraşırlardı.” (BTÇ, s. 5)

Bu Toprağın Çocukları romanının çalışkan karakteri Yaşar, okul tatilinde diğer çocuklar gibi boş gezmez, annesine yardım eder, evin diğer işlerini yapar:

Tatil aylarında köyün okula giden çocukları aylak gezer, eğlenirlerdi ama Yaşar ya oduna gider ya gübre kürer ya da her zaman hasta olan anasına yardım ederdi. (BTÇ, s. 6)

Çocuk Pazarı romanının akıllı ve çalışkan kahramanı Ayşe, pazarda bulduğu bir cüzdanı koşup sahibine verir. Ayşe, iyiliksever davranışıyla her yaştan insana rol model olma niteliğindedir:

Kasap:

- Bak, dedi. Bir kız pazar yerinde para bulmuş da koşup sahibine vermiş. Gazete yazıyor. Hem de uzun uzun yazmış. (ÇP, s. 76)

Ayşe başkasının parasını bulup kendisine vermenin bir iyilik olduğuna inanıyordu. Fakat babası ve annesi çok müteessir olmuşlar, bunu kendilerine gelen komşulara anlatmışlardı. (ÇP, s. 87)

Düşkün Çocuk romanının rol model karakteri Yılmaz yardımsever, dürüst, çalışkan, iyi kalpli bir çocuktur:

Yılmaz bir gün okuldan çıkan bir çocuğa rastladı.

...

Yılmaz onu yerden kaldırdı. Çamurlarını temizledi evine kadar götürdü. (DÇ, s. 35)

Ekmek Parası romanının zeki ve çalışkan kahramanı Erol dayısının evinde rahat edemeyince ailesiyle birlikte arkadaşı Haşim’in evinde kalırlar. Erol’un da Haşim’e yardımları olduğu için Haşim, arkadaşının zor gününde ona ve ailesine yardımcı olur:

Bizim elimizde para var, bizim için bir aileye yardım etmek çok kolay. Ama sen yatalak babanı, anneni geçindirmek karda kışta çalışırken başına bir de üç kişilik bir aileyi aldın. Senin yardımın benimkinden çok daha kıymetlidir. Dünyada gönül zenginliğinden değerli hiçbir servet yoktur. (EP, s. 128)

Eskici Baba romanının küçük kahramanı Nurten yağmurda ıslandığı bir gün

sokakta onu bulup evine götüren Eskici Baba'yla zamanla duygusal bir bağ kurar. Eskici Baba da Nurten'in ailesinin durumunu bildiği için onlara yardım etmek ister. Bunun için de Nurten'le annesine değerli bir yüzük gönderir:

Hanım kızım, ben kimsesiz bir ihtiyarım. İşte burada gördüğünüz gibi biraz malım var. Kocanıza biraz yardım edeyim diye düşündüm. (EB, s. 66)

Hırsızın Oğlu adlı romanda kumar oynadığı babasının hapse atılmasıyla annesi ve kardeşiyle sokakta kalan Ayhan'a Arif Bey ve eşi Adviye Hanım yardım ederler. Onları evlerine alıp iyi bir şekilde ağırlarlar. Arif Bey ve Adviye Hanım sokakta kalan komşularına yardım eli uzatarak rol model bir davranış sergilerler:

O güneşli Sonbahar sabahı Arif Bey kendi kendine:

- Bu ölümlü dünyada insan ne iyilik yaparsa ancak onu götürür, diyordu. Pek de geçimli olmayan karısına da:

- Ben kadınla konuşurum, demişti. Biçareleri sokakta bırakamayız. Bahusus kız hasta.

Kadın ses çıkartmadı. Çocuğa biraz süt içirdiler. Annesinin önüne de kahvaltı koydular. (HO, s. 20)

Sıra arkadaşının babası olan Komiser Ali Bey, Ayhan'ın ne kadar başarılı, akıllı ve çalışkan bir çocuk olduğunu bildiği için onu okula geri döndürmeyi başarır. Elbiselerini, okul kitaplarını alır, ailesini geçindirebilmesi için de ona bir terzinin yanında iş bulur. Bir çocuğun okumasına destek olmasıyla Ali Bey örnek bir davranış gösterir:

Beni dinle oğlum. Ben seni buraya okula göndermek için çağırdım. İhtiyaç meselesine gelince onu da düşünürüm. Sen ne küfecilik yapabilirsin, ne de balıkçılık. Bugünden seni bir fabrikaya yazdırabilirim. Hem eline geçinecek kadar bir para da geçer. Ama bu doğru değil. Senin gibi kolay okuyan bir çocuğun önündeki engelleri kaldırmak lazım. Sen okuldan mezun olursan, sen iyi bir yol tutarsan ben de buna yardım edebilirsem benim için en büyük bir kazanç olur. (HO, s. 85)

Huysuz Çocuk romanının yardımsever kahramanı Orhan herkese yardım etmeyi seven bir çocuktur. Ondan istenilen yardımları geri çevirmez. Bir gün okul arkadaşı

Selma tarafından kandırılır ve kalbi kırılır. Orhan'ın amacı sadece Selma'nın ricasını yerine getirmektir. Lakin Selma'nın yardım istemesinin amacı ise Mete'yi kızdırmaktır. Orhan'ın zor durumda olan bir arkadaşının yardım isteğini geri çevirmemesi rol model bir davranıştır:

Benim öyle şeylere aklım ermez Mete, dedi. Benden yardım isteyen bir kız arkadaşımın ricasını yerine getirirken bunun bir numara olacağını da bilemem. (HÇ, s. 37)

Orhan okullu birkaç arkadaşına yardım etmişti. (HÇ, s. 42)

Orhan sahip olduğu mala, mülke, paraya değer vermeyen, elindeki imkânlarla ihtiyaç sahibi insanlara yardım eden bir çocuktur. Recep Efendi'nin gururlu bir adam olduğunu anladığı için ona para vermek yerine yanında bir iş verip emeğinin hakkıyla o parayı kazanmasını sağlar. Ailesini de ahırın üstündeki odalara yerleştirir:

Gitme, dedi. Çocuklar biraz bahçede oynasınlar. Sait âfendi bu Recep Efendiyi bahçemizde çalıştıralım. Ahırın üstündeki odalarda otururlar. Halil'i buradaki ilkokula yazdırırız. Siz, rica ederim bu işle meşgul olun. Kendisine münasip bir maaş verirsiniz. Hanım da iyi olunca köşkün ağır işlerine yardım eder. (HÇ, s. 54)

Orhan, doktor olmak istiyordu. Hayatta onun paraya ihtiyacı yoktu. İyi bir doktor olarak yetişirse insanlara daha faydalı olacak, birçok dertli insana yardım edecek, aynı zamanda kendisine bir meşguliyet bulacaktı. (HÇ, s. 65)

Etrafına iyilik yapmaktan büyük bir haz duyan, gece gündüz fakir hastalara bakan Doktor Orhan'ın adı hayatının sonuna kadar Küçükbey olarak kaldı. (HÇ, s. 80)

İçler Acısı romanının hasta ve yalnız çocuğu Armağan, dışarı çıkamadığı için Ahmet her gün onlara gidip onunla oyunlar oynar, yemeklerini düzenli bir şekilde yemesini sağlar. Buna karşılık Armağan'ın annesi Şermin Hanım ailesi fakir olan Ahmet'e yardım etmek ister. Ama Ahmet bunu kabul etmez. Çünkü o, yaptığı iyilikleri karşılık beklemeden yapan haysiyetli bir çocuktur. Karşılık beklemeden iyilik yapması Ahmet'i rol model bir karakter yapar:

Bayan Şermin, eski bir arkadaşıymış gibi Recep dayının elini sıktı:

- Senin küçük nerede, komşu? dedi. Çok akıllı ve temiz yürekli bir oğlun var doğrusu. Ne çare ki, bize yaptığı iyiliklere karşı bir şey kabul etmiyor.

Ahmet demek iyilik yapıyordu. (İA, s. 63)

Bir gün mahallede büyük bir yangın çıkar. Ahmet ve babası yanan evlerdeki yıkıntıları temizlemek ve eşyaları kurtarabilmek için yardıma koşarlar. Ahmet ve babasının bu rol model hareketi komşuluk ilişkilerinin ve yardımlaşmanın bir başka örneğidir:

Ahmet, yüzü kirli, üstü başı yırtılmış olarak soluk soluğa geldi. Odaya girince oturmadı:

- Çok işim var kardeşim, dedi. Ben babamla Hasan'ların evinin yıkıntısını temizlemeğe, kalan eşyayı kurtarmaya çalışıyorum. Hepimiz yanan evlere taksim olduk. (İA, s. 69)

Kimsesiz Adam romanının başkahramanı Erol, çalışmadığı zamanlarda annesine evde yardım etmektedir. (KA¹, s. 19)

Komşularımız romanının yardımsever ve çalışkan karakteri Cahit, maddi durumu iyi olmayan arkadaşı Nail'e elinden geldiğince yardım etmeye çalışan bir çocuktur:

Ona bazı defterler verdim. Kalbini kırmamak için:

- Bana fazla bunlar, istersen al Nail, dedim.

...

Çocuk olduğu, içi çektiği için verdiğim çikolata, şeker gibi şeyleri artık hiç ses çıkarmadan alıyordu. Aramızda yavaş yavaş bir arkadaşlık başlamıştı. Ona yardım etmekten hoşlanıyordum. Yavaş yavaş onu oyunlara sokuyordum. (K², s. 32)

Köye Gelen Yabancı romanının köy doktoru yardımsever Ömer, kış başlangıcında köylerde hastalıkların başlaması dolayısıyla çocuk ölümlerinin artmaması ve salgın hastalıkların olmaması için gönüllü çalışmaya karar verir:

Ömer vilayete kadar giderek Sağlık Müdürlüğüne başvurmuş, Burçak köyünde olduğunu, hastalıkla uğraşmak için gönüllü çalışacağını

bildirmişti. (KGY, s. 31)

Biz sayenizde yiyor, içiyoruz. Mal sizin ama sefasını biz sürüyoruz. Daha ne isteriz. (KGY, s. 96)

Köyünü Unutan Adam romanının başkahramanı Yüksel, mahalle çocukları tarafından alay edilen Deli Mustafa'ya kalacak güvenli bir yer ayarlar. (KUA, s. 8) Ertesi gün onu çarşıya, berbere, hamama götürüp temizler; üstüne yeni kıyafetler alır. (KUA, s. 12)

“İnsanların birbirlerine yardımı en kutlu ödevlerden biridir” sözlerinden de Yüksel'in yardımlaşmayı bir vazife olarak gören bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. (KUA, s. 72)

Küçük Adamlar romanının çalışkan ve zeki kahramanı Selim'in eniştesini mahallede çıkardığı bir kavgadan dolayı hapse atarlar. Selim eniştesinin ihtiyaçları için ona bir miktar para götürmek ister. Adnan'ın babası Kerim Bey ise Selim'e bunun gerek olmadığını söyler. İyi bir insan olduğu için Selim yine de kendi bildiğini yapar:

Eniştem belki fena bir adamdır efendim. Ama işte düşmüş bir kere. O fena ise biz fena insan olmamağa çalışıyoruz. (KA², s. 25)

Adnan ve Selim, ev geçindirmek için okulu bırakan arkadaşları Sevim'e yardım etmeyi düşünürler. Aralarında geçen bir diyalogda Adnan ve Selim'in yardımsever rol modeller oldukları görülmektedir:

- *Selim bu kıza bir iyilik yapamaz mıyız?*
- *Ne gibi bir iyilik. Para vermekse kabul etmez.*
- *Bilmiyorum ama böyle sokaklarda işporta ile bir kızın Dolaşması iyi değil. Bir dükkânı olsaydı. (KA², s. 75)*

Öksüz Murat romanının çalışkan ve terbiyeli kahramanı Murat, sahilde boğulmakta olan bir kadını kurtarır:

İkinci dalga gelmeden Murat kumlara atlamış genç kadını bitkin bir halde sandaldan alıp hala olduğu yerde taş gibi duran kocasının yanına götürüp kumlara sermişti. (ÖM, s. 28)

Murat, yeri geldiğinde kendisinden fedakârlık edip yardıma ihtiyacı olan insanlara

elinden gelen yardımı yapmaktan hiç çekinmez:

Ben de kimsesiz bir insanım, dedi. Size yardım etmekten çok rahatlık duyuyorum. Hiç üzülmeiniz. Lazım gelirse otomobil almak için biriktirdiğim paranın hepsini harcarız. annenizi kurtarırız. (ÖM, s. 67)

Öksüz Oğlan romanının küçük yardımsever karakteri Selim küçük-büyük, genç-yaşlı herkese yardım etmeyi seven bir rol modelidir:

Elinde yıpranmış ve içi okul kitaplarıyla bir tatım çamaşır dolu çantası ile yolda giderken yere düşen beyaz sakallı bir ihtiyar gördü. Herkes onun kendiliğinden kalkmasını bekliyordu. Selim koşarak onun koluna girdi yerden kalkmasına yardım etti. Elinden fırlayay bastonunu bulup getirdi. (ÖÖ, s. 84)

Selimin yardımseverliği ve doğruluğu onların üstünde çok etki yapmıştı. (ÖÖ, s. 86)

Pasifikte Bir Türk Genci romanının başkahramanı Can'a Osean gemisinin en eski çalışanlarından vefakâr Tevfik Usta, diğer çalışanların kötülük etmemesi için Can'a yardım etmek ister:

Babanızın ekmeğini yemiş bir adam sıfatıyla size elimden gelen yardımı yapmak istiyorum. (PBTG, s. 7)

Sokak Çocuğu romanının kahramanı Yaşar, arkadaşı Selim'e yaptığı iyilikle onu dilencilik yapmaktan kurtarıp adam etmeye çalışır. Güzel ahlak örneği olan Yaşar zorluklar karşısında yılmama iradesini ve kimsesiz bir sokak çocuğunun azimli ve kararlı mücadelesini anlatır:

Beni bir çocuk velisi olmaya layık görmüyorsunuz efendim. Ama ben yanıma aldığım bu çocuğu kendim gibi bir sokak çocuğu olarak bırakmak istemedim. (SÇ², s. 69)

Elimden geldiği kadar senin yaşamana ve iyi insan yetişmene çalışırım. (SÇ², s. 21)

Talihsiz Çocuk romanının yardımsever cesur çocuğu Ali yaptığı iyilikleri hiç karşılık beklemeden yapar, verilen karşılığı kabul etmez. Çünkü o yaptığı iyilikleri bir

insanlık vazifesi olarak gören iyiliksever bir çocuktur. (TÇ, s. 38)

Ali ağır ağır:

- Reis, dedi. Ben sana güvenerek okumak istiyorum. Bana iş verecek, böylece yetişmeme yardım edecek, sebep olacak sensin. (TÇ, s. 13)

Üç Arkadaş romanının başkahramanlarından Ömer, küçük yaşta anne babasını kaybetmiş, İstanbul'a gelerek burada çeşitli işlerde çalışmış, becerikli, vefalı yardımlaşmayı seven, elinden geleni yapan bir çocuktur:

Ömer onlara acıdı. Hele ihtiyarın adım atmaya hali olmadığını görünce yanlarına sokuldu ve:

- Efendi baba, dedi. Yükünüzü eve kadar ben götüreyim. (ÜA, s. 11)

Yavrucuk romanının Vedat Bey'i, hayır yapmayı seven bir karakter olarak romanın rol model kahramanıdır:

Başhekim:

- Hanımefendi, apartımandan hastahanemize elli bin liralık bir çek gönderdiler. Bunu sizin adınıza veremli ve yoksul hastalara, onların tedavilerine safretmemizi istiyorlar. Bu kimsesiz, biçare insanlar adına size teşekkür ederim. (Y, s. 123)

Yer Altında Bir Şehir adlı romanında, düşman güçlerin işkencelerine dayanamayarak vatanlarından koparılan Osman Baba ve torunlarının Türkiye'ye gelebilmek için yaşadıkları zorlu mücadeleler bahsedilmektedir. Kötü hava şartları, vahşi hayvanların ve düşman saldırılarının zorlaştırdığı bu macera onları sırlarla dolu yer altında bir şehre sürükler. Bu şehrin doktoru olan Kaya, şehirde yaşayanların sağlığını korumak için doktor olur ve bu uğurda çok çalışır:

Yeraltı şehrinin doktoru olan Kaya akıllı, gürbüz ve gözüpek bir delikanlıydı. Şehirde yaşayanların sağlığı için geceyi gündüze katarak çalışıyordu. (YABŞ, s. 96)

Yolunu Şaşıran Adam romanının merhametli rol modeli Arman, öğretmen olarak gittiği köydeki salgın hastalığa karşı insanların sağlığını korumaları için elinden geleni yapar. Arman insan sağlığına önem vermesi ve sorumluluğunu yerine getirmesiyle bir

rol model karakterdir:

Arman kasabadaki doktoru istemişti ve köydeki salgın sıtmaya karşı bazı koruyucu ilaçlar ve bu arada zayıf çocuklar için vitamin hapları almış, bir de köy için ecza kutusu yaptırmıştı. (YŞA, s. 51)

Arman, üstüne aldığı vazifeyi iyi başarmak için hiçbir köylü ihmal etmiyor, elinden gelen yardımı yapıyor ve kendisini ona sevdirmeye, fikirlerini kendi tarafına çevirmeye çalışıyordu. (YŞA, s. 64)

Bu delikanlı doktor getirdi, hastalara iğne vurdurdu, evlere şenlik bu yıl ölenimiz olmadı, kıştı yassız geçirdik. (YŞA, s. 65)

Zavallı Büyükbaba adlı romanının temiz yürekli, yardımsever küçük kahramanı Necdet, yerde bulduğu parayı sahibine ulaştırarak insanlara yardım etme konusunda örnek bir insan olmayı öğretir:

Bu çocuk bizi kurtardı. Paramı düşürmüştüm. Evimizin parası! Satıp savup, boğazımızdan ayırdığımız elli iki bin lira. Şimdi bankaya para yatırmaya gidiyorduk. Farkında bile değildik. Çocuk arkamızdan koştu. Bana paketi uzattı. (ZB, s. 31)

İncelenen romanlarda 42 rol model karakter tespit edilmiştir. Bunların 26'sı çocuk, 16'sı yetişkindir. Çocuk rol model karakterlerin 23'ü ana karakter, 3'ü yan karakterken; yetişkin rol modellerin 5'i ana karakter, 11'i ise yan karakterdir. Ana karakterlerin hepsi açık ve durağandır. *Ahretlik* romanının yetişkin yan karakterlerinden Mehpare Hanım dışında yetişkinler durağan karakterlerdir. Mehpare Hanım, roman sahnesine önce huysuz ve kötü biri olarak çıkar. Kendisine bakması için yanına aldığı Sevim'e önceleri işkence eder, merhamet göstermez. Öz çocuklarının kendisini terk etmesinden sonra Sevim yine de ona bakmaya devam eder. Bunun üzerine Mehpare Hanım, Sevim'in ne kadar sadık bir çocuk olduğunu anlar. Ona artık kötü davranmaz, işkence etmeyi bırakır. Bundan dolayı Mehpare Hanım, *Ahretlik* romanının kapalı ve devingen bir karakteridir.

Yardımseverlik erdeminin birçok rol model karakterin ortak özelliği olduğu görülmektedir. Rol model karakterler, yardım etmenin ne kadar önemli bir erdem olduğunu okurlara aktarmayı iyi bir şekilde başarmışlardır.

3.1.15. Yol Gösterici Olmak Erdemi Bağlamında Rol Model Karakterler

Yol göstermek deyimi, bir konuda “ne yapılacağını, nasıl davranılacağını öğretmek, kılavuzluk etmek” (Aksoy, 1995: 1122), akıl vermek anlamına gelmektedir. Yol gösterici de kılavuzluk eden, bir konuda fikirlerini belirterek nasıl davranılmasını ve ne yapılacağını söyleyen, akıl veren kimseler için söylenmektedir. Kemalettin Tuğcu’nun romanlarında yol gösterici rol modeller tespit edilmiştir. Bu yol gösterici karakterler, kendilerine danışılan bir konuda roman kişilerine zor zamanlarında yardımcı olur, nasihatler verir, onların duygu ve düşüncelerine ışık tutarlar. Tuğcu’nun kitapları, öğreticiliği önceleyen kurmaca metinlerdir. Bu yüzden Tuğcu, her fırsatta öğüt vermeyi bir sorumluluk olarak görmüştür. Bu öğütleri de daha çok birinci derecedeki ideal kahramanlara söyletmiştir (Karataş, 2018: 235).

Yol gösterici rol model karakterlere ait bulgu ve yorumlar şöyledir:

Ahretlik romanında Mehpare Hanım’ın ahretliği (besleme kız) olduğu için okuldaki arkadaşları Sevim’le alay ederler. Buna şahit olan bir öğretmeni, diğer öğrencilerin Sevim’le neden alay ettiklerini merak eder. Sevim, öğretmenine gözleri dola dola acıklı hayat macerasını anlatır. Bunun üzerine öğretmeni Sevim’le ilgilenip ona öğüt vermeye, yol göstermeye çalışır. Sevim’in öğretmeni yol gösterici bir rol modelidir:

Yavrum, insanların başına türlü felaketler gelir. Sen aldırma, çalış. Liseden çıkar, bir memuriyete girersin, kardeşlerini yanına alırsın. Buna hayat mücadelesi derler kızım. (A, s. 31)

Arkadaşım Teoman romanının başkahramanı Erol, kendisini okula gitmemesi için zorlayan Teoman’a bir arkadaş olarak öğüt verir, yol göstermeye çalışır. Erol, çocuklar için örnek alınabilecek akli başında bir çocuktur:

Sen böyle gidersen adam olamazsın Teoman. İstedğin kadar zengin ol. Yine herkes sana<<Hiçbir işe yaramayan bir adam. Okuyup yazması bile yok,>> derler. Ben senin yerinde olsam hayatımı düzenler, çok rahat çalışır, yine de eğlenirdim. (AT, s. 31)

Yardımlaşma ve dayanışmanın, mahalle kültürünün, birbirine güvenmenin çocuk gelişimindeki önemine dikkat çeken *Bizim Mahallenin Çocukları* adlı romanın

başkahramanıdır Selim Dede. Mahalledeki çocuklar ve aileler tarafından sevilip sayılan değerli bir insandır. Çocuklar, Selim Dede'nin evinin arsasında oyun oynarlar. Çoğu zaman Dede'nin etrafında toplanıp ondan öğütler dinlerler. Selim Dede gerek yardımseverliği gerek çocuklara olan hoşgörüsüyle her yaştan insanın örnek alabileceği bir rol modelidir:

Çocuklar, ana, baba hakkı çok büyüktür. Üzmeyiniz onları. Onların aklı daha çok ere. İçinizde dersine çalışmayanlar var. Mektebe gidip de çalışmamak olur mu? Bir daha bana dert yanmaya gelirlerse ben giderim buradan. (BMÇ, s. 11)

Selim Dede, iyilik yapmanın karşılıksız olması gerektiğini şöyle aktarır:

Oğlum insan bir iyilik yaptığı zaman onu ballandıra ballandıra ortalığa yayarsa o iş iyilikten çıkar. (BMÇ, s. 47)

Özdemir'e bakabilmek için bir lokantada çalışmaya başlayan Selim Dede; çalışmasıyla, müşterilere olan hal ve hareketleriyle diğer garsonlara örnek olmaya çalışır:

Müşteri temiz yemek ister. Yediği içine sinmeli. İştahı kaçmadan yemeyi yetiştirilmeli. Yağından cinsinden çaldın mı o yemekten hayır gelmez. (BMÇ, s. 70)

Müşteri fazla diye kimseyi kırmayın. Yemeğin tadını tuzunu esirgemeyin. Yağdan pirinçten biraz fazla kazanayım derken müşteriden kaybedersiniz. (BMÇ, s. 73)

Vakti saati gelir kazanırsın oğlum. Doğrulukla işgörenler hiç aç kalmaz. (BMÇ, s. 78)

Selim Dede, anne babalarını üzen çocuklara ara sıra ders verici hikâyeler anlatır. Çocuklara öğütler vermesi ve hikâyeler yoluyla onlara bir şeyler öğretmesi Selim Dede'nin rol model bir karakter olduğunu göstermektedir:

Çocuklar, ananıza, babanıza karşı gelmeyiniz. Onların hakkı çok büyüktür. Her şeyin bir sırası var. Bakın size bir hikaye anlatayım.

Sonra anlatmağa başlamıştı.

- *Kalp kırmak, gönül kırmak çok kötü bir iştir çocuklar. Kırılan kalp incecik bir bardak gibidir. Onu ne kadar yapıtırsanız kırık yerleri belli olur.* (BMÇ, s. 94)

Selim Dede bir gün çocuklara kendi hikâyesini anlatır. Kendi hikâyesinden yola çıkarak çocuklara öğütler verir. Dedenin iki kızı bir oğlu vardır. İki kızını evlendirmiş, oğlunu da doktor olarak yetiştirmiştir. Oğlu ve gelini modern yaşamak isteyip her gece eğlenceye gider, içki içer, kumar oynarlarmış. Bu duruma çok üzülen Selim Dede, çocuklarını doğru yola yöneltmeye çalışır:

İşte böyle, dedi. Adamcağız bir gün: Oğlum, kızım eğleniyorsunuz, benim bir şey dediğim yok. Ama kumar oynuyorsunuz. İçki içiyorsunuz. İçki her fenalığın anasıdır. Kumar insanda mal kıymeti bırakmaz. Bunu yapmayın. Sonunuz iyi olmaz. Adamcağız bunu söyledi diye oğlu darılmış, karısını, oğlunu alıp gitmiş. Sanki o haklı imiş de babası olan ihtiyar haksızmış. Bir baba kötü yola düşen oğlunu uyarmaz mı çocuklar? (BMÇ, s. 105)

Ama bir insanın çocuklarını çok sevmesi, onların her istediklerini hemen yapması da yanlıştır. Sevgiye diyecek yok ama çocukları biraz yoksun daha alıştırmalı. Her zaman başlarında bir baba olamaz. Yabancılarla işleri düştüğü zaman istedikleri olmazsa karşılarındaki ne haksız görürler, kavga etmeseler bile kendilerine mutsuz sayarlar. Sabretmesini, başkalarının düşüncelerini kabul etmesini bilmezler. Ne dediğimi anlıyor musunuz? (BMÇ, s. 106)

Bu Toprağın Çocukları romanının çalışkan çocuğu Yaşar'ın annesi verem hastalığına yakalanır. Babası Dursun eşinin hastalığından dolayı Yaşar'ı okuldan alıp evin işlerine yardımcı olmasını ister. Köy öğretmeni İhsan Bey bunu öğrenince böyle çalışkan ve zeki bir çocuğun okuyabilmesi için babası Dursun'u okula çağırır. Babasının Yaşar'ı kendisine yük olmayacak bir şekilde okutabilmesi için ona yol gösterir:

İhsan Bey Dursunu okula çağırdı. Yaşarın yanında:

- *Dursun efendi, dedi. Bu çocukta büyük bir zeka var. Okursa çok büyük adam olur. Böyle seyrek rastlanan çocuklar için kanun var. Onu devlet hesabına okuması için bir okula yazdıralım. Sana pek yük olmaz.* (BTÇ, s.

7)

Çiftlikteki Sürgünler romanının köy öğretmeni *insanın kıyafetinin değil, kafasının içinde, yüreğinin zengin olması gerektiğini* söyler. Bu yönüyle köy öğretmeni rol model bir karakterdir. (ÇS, s. 41)

Düşkün Çocuk romanında İstanbul’da yaşam mücadelesi veren Yılmaz, bir gün işten dönerken yolda gördüğü bir çocuğu evlatlık verilen kardeşi Güzin’e benzetir. Kıza ismini sorduğunda önce “Gü... Gü...” der, düzeltip adının “Fatma” olduğunu söyler. Bundan şüphelenen Yılmaz onları takip eder. Evlerine elektrikçi olarak girdikten sonra ev sahipleri Cemil Bey ve eşi Sevim Hanım’a o eve hangi amaçla girdiğini anlatır. Cemil Bey ve Sevim Hanım, Güzin’i evlat edinmiş ve ismini Fatma olarak değiştirmişlerdir. Küçük kızın kardeşi olduğuna emin olan Yılmaz bunu ortaya çıkarmak ister. Bunun üzerine Cemil Bey ona bu konuda yol gösterir. Kanunlara ve Hakk’a güvenmesiyle Cemil Bey, büyük küçük herkesin bu konuda rol model olarak alabileceği bir karakter özelliği göstermektedir:

Bana bak oğlum, dedi. Bu memlekette polis vardır, nizam vardır, kanun vardır ve her şeyden önce Allah vardır. Ne kötülükler cezasız kalır, ne de haksızlıklar... Ağlamayı bırak... Mademki tek başına kalmış bir erkek çocuksun; gözünü aç, yılma; sağa sola danışarak işlerini gör. (DÇ, s. 64)

Eskici Baba romanında Nurten’in babasının masum olduğu ortaya çıktıktan sonra Eskici Baba onunla konuşur. Bir büyüğü olarak ailesine karşı nasıl davranması gerektiğiyle ilgili ona yol gösterir, öğüt verir:

Hâlâ ağrıyan ayağını ileriye doğru uzatarak bir sandalyede oturan Eskici Baba:

- Oğlum su bulanmayınca durulmaz. İnsanlar böyle olayla karşılaşmayınca birbirlerinin kıymetini bilmezler, dedi. Canımız yanmayınca ağrının, acının ne olduğunu bilemeyiz.” (EB, s. 79)

Garip romanında Nazan Hanım çelimsiz ve çirkin bir bebek doğurur. Doğurduğu bu bebeği Nazan Hanım bir türlü kabullenmez. Hizmetçisi Zeynep onu alıp köyüne götürür, besler, büyütür. Adına Garip dedikleri bu çocuğa köyde Mehmet adını verirler. Mehmet okul yaşına geldiğinde okulda oldukça başarı gösterir. Öğretmeni Mehmet’in

okuyabilmesi için elinden geleni yapar. Mehmet, öğretmenine kendi hikâyesini anlatır. Anlattıklarına çok üzülen öğretmeni Mehmet'e moral vermek için bir şeyler söyler, hayatta başarılı olabilmesi için yol gösterir. Bu yüzden öğretmen, Mehmet gibi diğer çocukların da rol model olarak alabileceği bir karakterdir:

İnsanlar kendisini dünyaya getirenlerden mutlaka bir gün ayrılırlar. Mazi dedikleri geçmiş zamanla ilgileri bir hatıradan ibaret kalır. İlerisi için üzüntüden başka bir kıymeti olmayan bu düşünceleri at. Dünyada senin hayatını dolduracak çok iş var. Zengin olmasan bile çok iyi bir insan olarak yetişeceğinden son derecede eminim. İyi insanlar için hazırlanmış çok büyük manevi zevkler vardır. (G, s. 29)

Görmeyen Yavru romanının mahzun ve küçük kahramanı Lamia'ya arkadaşı Engin yazdığı mektupta moral vermeye, nasıl mutlu olacağıyla ilgili yol göstermeye çalışır. Arkadaşının mutluluğunu düşünen Engin, çocukluk ve gençlik dönemindeki bireyler için örnek alınabilecek bir rol modeldir:

Lamiaya yazdığım mektuplarda ondan hayatı saklamıyordum. Fakat ona insanların iç güzelliğini ve görmeden de bu hayattan memnun olmanın mümkün olacağını, etrafında kendisini sevenlerin bulunduğunu anlatıyordum. (GY, s. 67)

Gözlerinin görmemesi senin ne güzelliğine ne de kıymetine bir engeldir. Bu sadece mahrumiyetin. Düşün bunu Lamia. (GY, s. 72)

Hırsızın Oğlu romanında yaşadığı toplumda suçlanmasına rağmen bu ağır yükü omuzlarında taşıyan Ayhan, iş aradığı günlerden birinde sahilde Halil adında bir balıkçıyla arkadaş olur. Halil, ona içki içmenin ve kumar oynamanın ne kadar kötü bir şey olduğundan bahseder. Halil kötü alışkanlıkların insan hayatına ne kadar zarar verdiğinin bilincinde olan bir rol modeldir. Bu yüzden her yaştan insanın örnek alabileceği bir karakterdir:

Ben sana bir şey söyleyeyim mi Ayhan, dedi. Bu adamdan size hayır gelmez. İçki öldürür, kumar süründürür, derler. Çok doğru bir söz... Sen ol eline iskambil zar alma. (HO, s. 79)

Hırsızın Oğlu romanının başkahramanı Ayhan'ı hırsız sanıp karakola alırlar.

Komiser, Ayhan'ın okuldan arkadaşı Oğuz'un babası çıkar. Ayhan'ın suçsuz olduğu ortaya çıkınca Komiser Ali Kutlu ona nasihatler ederek salıverir. Bir süre sonra Ayhan'ı yanına çağırır. Onu okutmak istediğini söyler. Bunun için de ona yol gösterir. Bu yönüyle Komiser Ali yol gösterici bir rol modelidir:

Beni iyi dinle oğlum. Ben seni buraya okula göndermek için çağırdım. İhtiyaç meselesine gelince, onu da düşünürüm. Sen ne küfecilik yapabilirsin, ne de balıkçılık. Bugünden seni bir fabrikaya yazdırabilirim. Hem eline geçinecek kadar bir para da geçer. Ama bu doğru değil. Senin gibi kolay okuyan bir çocuğun önündeki engelleri kaldırmak lazım. Sen okuldan mezun olursan, sen iyi bir yol tutarsan ben de buna yardım edebilirsem benim için en büyük kazanç olur. (HO, s. 85)

Huysuz Çocuk romanının yardımsever, sadık karakteri Sait Efendi, ailesini kaybettikten sonra yalnız kalan Orhan'ın yanından ayrılmaz. Onun her işine yardımcı olur. Yeri geldiğinde bir büyüğü olarak Orhan'a yol gösterir. Orhan da bu yaşlı ve sadık adama her zaman saygı gösterir. Sait Efendi, yol gösterici olmasıyla romanın yol gösterici bir rol model karakteridir:

Sait Efendi:

- Dünyanın kuruluşu böyledir. Küçükbey; Siz merhametli ve insaniyetli bir gençsiniz. Yaptığınız iyilikler vicdanınıza rahatlık veriyor. Daha da iyilikler yaparsınız. (HÇ, s. 30)

İçler Acısı romanının merhametli kahramanı Ahmet, hasta ve hiç arkadaşı olmayan Armağan'a arkadaşlık eder. İnsanların ona karşı olan düşüncelerinin değişmesi için ona yardımcı olmak ister, yol gösterir. Küçük yaşta hayatın doğru ve yanlış yönlerinin farkında olan Ahmet, yol göstericiliği ve iyilikseverliğiyle rol model bir insandır:

Hey, bana bak, Armağan!.. Sen çok yanlış düşünüyorsun kardeşim. Dünyada bir tek değerli şey var. O da iyi olmak. İyi bir çocuk olursan kimse senin fenalığını cıızlığını görmez. (İA, s. 65)

İncili Terlik romanının kahramanları Ekrem ve Gülçin'e hem üvey anneleri hem de gerçek teyzeleri olan Emel Hanım, onlara yaptığı hatalardan dolayı kendini

affettirmek ister. Bunun için de Gülmisal Kalfa ona yol gösterir. Gülmisal Kalfa evde herkesin sevip saydığı fikirlerini danıştığı bir yardımcıdır. Fikirleriyle insanlara yardımcı olan Kalfa, okuyucular için de bir rol model niteliğindedir:

Bana bak kızım, dedi. Eğer vicdanın seni rahatsız ediyorsa, yaptığın hataları affettirmeğe çalış! Böyle bağırıp çağırmakla eline bir şey geçmez!... (İT, s. 73)

Ekrem ve Gülçin'e karşı yaptığı birçok hatalardan sonra aradan geçen onca yılda yaptıklarına pişman olan Emel Hanım ve Orhan Bey, Ekrem'in kendilerini affetmelerini ister. Ama Ekrem çektiği acıları hiç unutamaz. Bunun üzerine kara yüzlü ihtiyar Gülmisal Kalfa, Ekrem'i bu konuda ikna etmeye çalışır. Kalfa sözüne itibar edilen biri olduğu için Ekrem yine onu dinler:

Küçük beyciğim, dedi. İnsan ne fenalık yaparsa, kendine yapar. Sen, bu Emel'e karşı kim bağlama. Biliyorum, kalbin çok temizdir, soylu bir insansın. Ama şimdiden her şeyi unutmuş gibi davranmak lazım. Kardeşin çocuktur. Onun akli ermez. Sen gayret göstereceksin, bu yuva tekrar şenlenecek. (İT, s. 82)

Kaçık adlı romanın başkahramanı Kenan Bey, üzerine atılan iftirayı temizleyemez. Kendisine bu kötülüğü yapanları örnek göstererek kötülük yapanların asıl kötülüğü kendilerine yaptıklarını ifade ederek okuyuculara yol gösterir. (K¹, s. 72)

Kardeşim Tomris romanında Fatma'nın babası İhsan Bey, ölmeden önce ailesine bir mektup bırakmıştır. Mektupta Tomris'ten bahsederken ailesine onunla ilgili tembihlerde bulunur:

...Bu çocuğun hiç suçu yoktur. Annesi onu dünyaya getirirken ölmüştür. Babası, yani ben de bugün sizlerden ve hayattan ayrılmış bulunuyorum. Ona karşı insafli ve makul ol. Size bıraktığım mirastan onun hakkını verirken sinirlenme. Onu yanına al demiyorum, fakat onun hayatını ve istikbalini düşün. (KT, s. 9)

Kimsesiz Adam romanında Erol'un annesi, Erol'a yemek vakti gelen misafirlerin aç gönderilmemesi gerektiğini öğretmiştir. Erol'un annesi bu yönüyle yol gösterici bir rol modeldir:

Galiba annesi tembih etmişti. Böyle yemek vakti gelen bir adam aç gönderilir miydi. O bir kahve içinceye kadar iyi kötü bir şey hazırlamak için vakit kazanılacaktı. (KA¹, s. 47)

Komşularımız romanının yumuşak huylu ve sakin rol modeli Ekrem Bey, komşusu Basri Bey ve onun oğlu Nail’le aralarında geçen diyaloglarda yol gösterici bir karakter niteliği göstermektedir:

Biz ders çalışırken babam evde ise mutlaka bir defa olsun gelip Naille konuşur, ona öğüt verir, birgün kendisinin yetişmiş bir adam olacağını, kendi başına bir aile reisi durumuna geleceğini, bu sıkıntıları unutacağını anlatırdı. (K², s. 37)

Basri bey, yetişmiş bir erkek evladınız var. Bugün değilse bile, ileride ihtiyarladığınızda size yardımcı olur. Bana kalırsa onun ahlakı büsbütün bozulmadan eve almanız iyi olacak. (K², s. 61)

Nail, babası Basri Bey’in onu okutmamasından dolayı serseri bir çocuk olur. Mahallede çıkardığı bir kavgada polis, komşuları Basri Bey’e “İnsan ne ekerse onu biçer” sözünü söyleyerek Basri Bey’in oğlu Nail’i büyütürken yaptığı hatayı yüzüne vurur. (K², s. 67)

Küçük Adamlar romanının başkahramanlarından Selim’in öğretmeni başaramayacağına inanan Adnan’a moral vererek yol gösterir, ona arkasında desteğinin olduğunu hissettirir. Bu yönüyle öğretmen romanın rol model karakteridir:

Hayatta hep böyle ol. İnsan kardeşlerinin gönüllerini kırmamağa çalış. (KA², s. 14)

Adnan, fiziksel durumundan dolayı okusa da hayatta bir şeyi başaramayacağını düşünür. Bu durumunu gören Selim ona moral vererek teselli eder, yol göstermeye çalışır. Bu yönüyle de Selim romanın yol gösterici rol modellerinden biridir:

Herkes için iş vardır. Senin için de. Mesela sen okursun, ünlü bir yazar olabilirsin. Resim yapabilirsin, bir dil öğrenir, evinde öğretmenlik yaparsın. (KA², s. 22)

Küçük Gazeteci romanının kahramanı Ali, babasının her zaman onun hayatına ışık tuttuğunu, ona bu hayatta nasıl yol gösterdiğini anlatır:

Zavallı babam hep söylerdi. Okulda öğrenilenler insana yetmezmiş. Asıl hayat mektebi insana çok şey öğretirmiş. (KG, s. 55)

Serseri Çocuklar romanının Yılmaz'ı zorlu geçen yıllardan sonra sokakta kalan yaşlı bir kadınla kızına kulübesini verir. Zor durumda olan bu insanlara kendi yaşamından örnekler verip hiçbir zaman hayata karşı yılmamasını, azimli olmasını söyler. Bu yönüyle Yılmaz, romanın rol model bir karakteridir:

Bugün bir iş sahibiyim Fakat şu çeşmenin haznesinde yaşadığım sırada küfecilik ettiğimi asla unutmam. İnsan ne yeise kapılmalı ne de hayata boyun eğmeli. Azmin önünden bir şey kaçamaz. Sen de gözlerini sil ve bütün gücünle çalış. (SÇ¹, s. 89)

Sokak Çocuğu romanının başkahramanı altın yürekli Yaşar, sokaklarda büyümesine rağmen kavga etmeyi hiç sevmeyen bir çocuktur. Kavga etmek yerine o insana doğru yolu gösterir, güzel sözler söyler:

Kimseden korkusu yoktu. Fakat zor kullanmağı kavga etmeğı hiç sevmeydi. O kötü insanın yanına gider, elini omuzuna koyar, bir iki söz söyler onu yola getirirdi. (SÇ², s. 104)

Talihsiz Çocuk romanının akıllı ve dürüst kahramanı Ali, kardeşi Erel'in iyiliğini düşündüğü için üvey babası Ercüment Bey ile görüşerek ona Erel'in geleceğı ile ilgili tavsiyelerde bulunur:

Baba, Erel'in şımarık olmasında sizin de suçunuz vardır. Onu öyle alıştırdınız. Daha onbeş yaşına gelmeden bir çocuğu evden kovmakla ikinci ve daha büyük bir yanlışlık yaptınız. Asıl babalık böyle zamanlarda belli olur. o daha terbiye çağındadır. Asilik etti diye kendi başına bırakamazsınız. Kovmak kolaydır. Fakat terbiye güç.. (TÇ, s. 68)

Üç Arkadaş romanının kahramanı Ömer'e okul müdürü Orhan Bey, yol göstererek rol model bir karakter özelliğı göstermiştir:

- Beni baba bil, dedi. Her derdini bana söyle. Ama herşeyden evvel iyi çalış, işine dikkat et, sen ne kadar iyi ve temiz iş çıkartırsan ben de o kadar senin yaşamını kolaylaştırırım. (ÜA, s. 18)

Yer Altında Bir Şehir romanının saygı gösterilen, eli öpülen, yaşlı başkahramanı

Osman Baba, romanın yol gösterici rol model karakteridir. Geçmişte yaşadığı deneyimleri çevresiyle paylaşır, onlara her zaman yol gösterici bir büyük olur:

Osman Baba:

- Karşı geldiğim yok oğlum. Tanrı insana akıl vermişti. Aklının erdiği kadar çalışır, aklının erdiği kadar da düşünüp anlamak ister. Ben bu çöllerde demiryolu yapılmadan önce kervan düzer, tüccar malı taşırdım. Yolları iyi bilirim. Nerede su var, nerelerde konaklanır, yollar nereden ayrılır, hepsini bilirim. (YABŞ, s. 12)

Yuvadan Uzak romanının iyi yürekli kahramanı Toraman, zengin arkadaşlarının kendisiyle alay etmesinden sıkılır. Onlara elindekilerin kıymetini anlamaları için yol göstermek ister:

Fakir düşmek ayıp değil. Onlara diyeceğim ki, babanızın evinde rahatsızsınız. İstedikleriniz alınıyor. Benim gibi para kazanmayı düşünmüyorsunuz. Aklınızı başınıza toplayın da okuyun. (YU, s. 37)

Selim Baba, okulunu yarım bırakan Toraman'ı okula yeniden döndürebilmek çareler aramaya başlar. Ona bu konuda ne yapması gerektiğiyle ilgili yol yordam gösterir:

Selim Baba, yoksul, sefil, başı boş çocukların arkadaşıydı. Çocuklar onun tatlı hikâyelerine bayılıyor, sıkışık zamanlarında ona akıl, danışırlardı. (YU, s. 3)

Bana bak Toraman, dedi. Sen bir kere okumağa başlamışsın. Okulu bırakman doğru olmaz. Hem okula gitmeli hem de vakit buldukça çalışmalısın. Ben bunun çaresini bulurum oğlum. (YU, s. 21)

Zavallı Büyükbaba romanının başkahramanlarından büyükbaba görmüş, geçirmiş deneyimli, bilgin bir adamdır. Çevresindekilere elinden geldiğince yol gösterir, bildiklerini paylaşır, onlara yardımcı olur. Bu yönüyle büyükbaba romanın rol model karakterlerinden biridir:

- Oğlum, dedi. İnsanın başı dara gelir de şöyle yürekten bir ah ederse, ak sakallı, belli iki kat olmuş fakir bir ihtiyar belirir, o başı sıkılanın imdadına yetişir, sonra da ortadan kaybolurmuş. İnsanlara fakirlikten, yoksulluktan

yıldıkları zaman, birisini ararlar.

Büyükbaba içini çekti:

- Hatta <<Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez>> diye bir atalar sözü vardır.

Başı sıkılan kullara Allah bir sebep yaratır, bir yardımcı yollar, işte bu adamı Hızır derler. (ZB, s. 37)

İncelenen romanlarda 29 yol gösterici rol model karakter saptanmıştır. Bunların 7'si çocuk, 22'si yetişkin rol modeldir. Çocuk karakterlerin tümü, romanların ana karakterleridir. Yetişkin karakterlerin de 6'sı ana karakter, 16'sı yan karakterdir. Tüm ana karakterler açık (geliştirilmiş) karakter özelliği taşımaktadırlar. Yetişkin olan tüm yan karakterler de geliştirilmemiş (kapalı) karakterlerdir. Romanlarda yol gösterici olan rol model karakterlerin çoğunun yetişkin ve yan karakterler olduğu görülmektedir. Bu karakterler romanların ana karakterlerine yardımcı olmak, yol göstermek için yer almışlardır.

Yetişkinlerin rol model oldukları kadar çocukların da yol gösterici olmaları çocukların hayatın gerçekleriyle erken tanışıp deneyim kazanmış olmalarındandır denebilir. Yol gösterici rol model karakterler, romanlarda zor durumda kalan karakterlere fikirleriyle yol göstermektedirler. Bu kişiler, aynı zamanda kendilerine değer verilen kişilerdir. Yetişkin karakterlerin bir kısmı öğretmendirler. Öğretmenler genellikle yol gösterici yönleriyle romanlarda yer almışlardır. Ana karakterlere yol göstermek, sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olmak için romanların ideal rol model karakterleridir. Bu doğrultuda Tuğcu, yol gösterici karakterler üzerinden okurlarına da çeşitli mesajlar iletmiştir.

3.2. ROL MODEL KARAKTERLERİN SAYISAL DEĞERLERİ

Tablo 1, Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarındaki rol model karakterlerin erdemlere göre roman dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 1: Rol Model Karakterlerin Erdemlere Göre Roman Dağılımları

ROMAN (f)	ERDEMLER (f)														
	Adalet	Azim	Cömertlik	Diğerkâmlık	Dostluk	Dürüstlük	Güven	Kanaatkârlık	Merhamet	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vefa	Yardımlaşma	Yol Göstericilik
ADÇ				1		1					4			2	
ABÇ			2	2		1		1			3		1	3	
A	1			1					1		2	2		2	1
AB	1	1		1			1			2	1			2	
AR	2				2									1	
AK	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1	1		1	2	
ADK					3	4					4	4			
AT	1	1	2	1	2			1	1		1	1	1	1	1
BO			1	1		1	1	1	1		1			1	
BG				1				1	1	1	3				
BB				1						1	1				
BMÇ	1		1								1			1	1
BTÇ	1						1	1	1		2		1	1	1
ÇÇ							2				1		2		
ÇS								1		1					
ÇP				1				1		1	2			1	
ÇA										6	7				
Ç			1	1				1							
DÇ	1			1			1				1		1	1	1
EP			1	1			1						1	1	

ROMAN (f)	ERDEMLER (f)														
	Adalet	Azim	Cömertlik	Diğerkâmlık	Dostluk	Dürüstlük	Güven	Kanaatkârlık	Merhamet	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vefa	Yardımlaşma	Yol Göstericilik
EB											1			1	1
G											1		1		1
GY											1				1
HO	1			1					2	1	1		1	3	2
HÇ	1		1		1			1	1	1	1			1	1
İA								1			1			2	1
İT	1		2	2						1	3		1		1
K ¹	1							1		1	1		1		1
KT		1									2		1		1
KA ¹	1								1	1	1		1	1	1
KÇ ¹	1			1	1	1					1				
K ²	1									1	1			1	2
KY	2										2				
KGY												1		1	
KUA											1			1	
KA ²	1			1							3		1	2	2
KÇ ²	1										1		1		
KG	2			1		1		1		1		1			1
KK	1			1		1			1	1		1	1		
MA											1				
ÖM	1						1		1		2			1	
ÖO	1					1	1	1		2	2			1	
PBTG							1				2		1	1	
SÇ ¹	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1				1

ROMAN (f)	ERDEMLER (f)														
	Adalet	Azim	Cömertlik	Diğerkâmlık	Dostluk	Dürüstlük	Güven	Kanaatkârlık	Merhamet	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vefa	Yardımlaşma	Yol Göstericilik
SÇ ²	1		2				1		1	1	1			1	1
TÇ								1		2	1	1	1	1	1
UÇ	2		1								2				
ÜA			1	3		2		1		2	1			1	1
ÜB				1		1				1		1			
Y				1									1	1	
YABŞ							1			1				1	1
YM	2			2					2						
YŞA						1					2			1	
YU	1									2	1				2
ZB									1					1	1
TOPLAM	32	4	18	29	12	18	15	18	17	33	73	12	20	42	29

İncelenen romanlarda erdemlere göre rol model karakterlerin romanlara dağılımını gösteren tablodan şu sonuçlara varılmıştır. Adalet 32, azim 4, cömertlik 18, diğerkâmlık 29, dostluk 12, dürüstlük 18, güven 15, kanaatkârlık 18, merhamet 17, saygı 33, sevgi 73, sorumluluk bilincinde olmak 12, vefa 12, yardımlaşma 42 ve yol göstericilik erdeminde 29 rol model karakter tespit edilmiştir. En çok rol model karakter sevgi erdemindedir. Sevgi erdeminden sonra en çok rol model karakter bulunan erdem, yardımlaşma ve saygı erdemidir. Romanlarda saygılı, sevecen ve yardımsever rol model karakterlerin çoğunlukta olması Tuğcu'nun ve çizdiği rol model karakterlerin sevgi, saygı ve yardımlaşma erdemlerine ne derece önem verdiğini göstermektedir.

3.3. ROMANLARDA ROL MODEL KARAKTERLERİN ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde, Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarındaki rol model karakterlerin özellikleri aşağıdaki gösterilmiştir. Çocuk rol modeller ve yetişkin rol modeller iki ayrı grup halinde olmak üzere tablolarda toplanmışlardır.

3.3.1. Çocuk Rol Model Karakterlerin Özellikleri

Çocuk rol model karakterlerin özellikleri aşağıdaki tabloda (bkz. Tablo 2) verilmiştir. Tabloda ayrı ayrı her karakterin özellikleri verilmiştir. Karakterler romanlarda tespit edilen cinsiyet, yetim/öksüz, iş/okul, yaşam alanı ve karakter davranışlarına göre tabloda gösterilmiştir. Karakterlerin baskın olan davranışları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. Romanlardaki Çocuk Rol Model Karakterlerin Özellikleri

ROMAN	ROL MODEL KARAKTER	CİNSİYET	YETİM ÖKSÜZ	İŞ OKUL	YAŞAM ALANI	KARAKTER DAVRANIŞLARI
ABÇ	Mustafa	Erkek	X	İşçi	Şehir	Yardımsıver, çalışkan, akıllı dürüst, cömert, güvenilir
ABÇ	Fatma	Kız	X	İşçi	Şehir	Yardımsıver, akıllı, merhametli,
A	Sevim	Kız	X	İşçi-Öğrenci	Şehir	Çalışkan, işine saygılı, sorumluluk bilincinde, iyi kalpli
AB	Ahmet	Erkek		İşçi	Şehir	Saygılı, çalışkan, hayvan sever, dürüst, vefakâr
AB	Hüseyin	Erkek	X	İşçi	Şehir	Çalışkan, saygılı
ADÇ	Mehmet Ali	Erkek		Öğrenci	Köy	Dürüst, saygılı, akıllı, insancıl, hakikatli, vefakâr
AK	Adnan	Erkek	X	İşçi-öğrenci	Şehir	Dürüst, güvenilir, yardımsıver, azimli, saygılı
AK	Nurdan	Kız		Öğrenci	Şehir	Yardımsıver, merhametli, vefakâr, paylaşımcı, cömert
ADK	Sevim	Kız		Öğrenci	Şehir	Vatansever, dürüst, akıllı,
ADK	Oğuz	Erkek		Öğrenci	Şehir	Vatansever, dürüst, akıllı
ADK	Kaya	Erkek		Öğrenci	Şehir	Vatansever, dürüst, akıllı
ADK	Doğan	Erkek		İşçi-öğrenci	Şehir	Vatansever, dürüst, akıllı
AT	Erol	Erkek		Öğrenci	Şehir	Çalışkan, akıllı, dost canlısı, temiz yürekli, iyi ahlâklı
AT	Şermin	Kız		Öğrenci	Şehir	Dost canlısı, paylaşımcı, yardımsıver, cömert
BO	Ongun	Erkek	X	İşçi	Köy	Yardımsıver, dürüst, güvenilir, merhametli, çalışkan
BB	Orhan	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Şehir	Saygılı, iyi kalpli, dürüst, cesur, yardımsıver, azimli
BTC	Yaşar	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Köy	Akıllı, azimli, çalışkan, yardımsıver, saygılı, insancıl, kitapsever, vefakâr
ÇÇ	Selim	Erkek		İşçi	Köy	İyi yürekli, dürüst, saygılı, vefakâr, cömert

ÇÇ	Ayşegül	Kız		İşçi	Köy	Cesur, saygılı, hayvan sever
ÇS	Oğuz	Erkek		İşçi	Şehir	Akıllı, çalışkan, iyi kalpli, kanaatkâr,
ÇP	Ayşe	Kız		İşçi-Öğrenci	Şehir	Akıllı, cesur, fedakâr, saygılı, terbiyeli, iyiliksever
ÇA	Neclâ	Kız		Öğrenci	Şehir	Saygılı, çalışkan, yardımsever
ÇA	Güzin	Kız		Öğrenci	Şehir	Saygılı, çalışkan, yardımsever
ÇA	Beşir	Erkek		Öğrenci	Şehir	Saygılı, çalışkan, yardımsever
ÇA	Turgut	Erkek		Öğrenci	Şehir	Saygılı, çalışkan, yardımsever
ÇA	Gündüz	Erkek		Öğrenci	Şehir	Saygılı, çalışkan, yardımsever
ÇA	Yaman	Erkek		Öğrenci	Şehir	Saygılı, çalışkan, yardımsever
Ç	Tarık	Erkek		Öğrenci	Şehir	Hayvan sever, saygılı, çalışkan, yardımsever, cesur
DÇ	Yılmaz	Erkek	X	İşçi	Şehir	Akıllı, saygılı, terbiyeli, çalışkan, temiz yürekli, güvenilir, diğerkâm, dürüst
EP	Erol	Erkek		İşçi	Şehir	Yardımsever, diğerkâm, çalışkan, zeki, dürüst
EP	Haşim	Erkek	X	İşçi	Şehir	Yardımsever, dürüst, çalışkan, temiz yürekli, cömert, adil, iyiliksever
G	Mehmet (Garip)	Erkek		Öğrenci	Köy	Çalışkan, saygılı, terbiyeli, akıllı,
GY	Engin	Erkek		Öğrenci	Şehir	Yardımsever, merhametli, yol gösterici
HO	Ayhan	Erkek		İşçi-Öğrenci	Şehir	Çalışkan, dürüst, güvenilir, akıllı, yardımsever
HÇ	Orhan	Erkek	X	Öğrenci	Şehir	Yardımsever, merhametli, dost canlısı, cömert
İA	Ahmet	Erkek		Öğrenci	Köy	Hayvansever, iyi yürekli, yardımsever, yol gösterici
KT	Fatma	Kız	X	Öğrenci	Köy	Azimli, çalışkan, vefakâr, yardımsever
KT	Tomris	Kız	X	Öğrenci	Köy	Hatalarından ders çıkaran
KA¹	Erol	Erkek	X	İşçi - Öğrenci	Şehir	Çalışkan, azimli, fedakâr, saygılı,
KA¹	Güzin	Kız		Öğrenci	Şehir	Yardımsever, paylaşımcı, merhametli, dost canlısı
K²	Nail	Erkek		İşçi-Öğrenci	Şehir	Çalışkan, saygılı, akıllı, azimli
K²	Cahit	Erkek		Öğrenci	Şehir	Çalışkan, yardımsever, hoşgörülü, akıllı
KY	Uğur	Erkek		Öğrenci	Şehir	Hayvan sever, cesur, merhametli
KUA	Yüksel	Kız		Öğrenci	Şehir	Akıllı, merhametli, yardımsever, cesur
KA²	Adnan	Erkek		Öğrenci	Şehir	Hatalarından ders çıkaran, iyi kalpli
KA²	Selim	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Şehir	Akıllı, dost canlısı, vicdanlı, azimli, çalışkan, adaletli
KÇ²	Ahmet	Erkek		İşçi	Şehir	Akıllı, çalışkan, dürüst, güvenilir, saygılı, diğerkâm
KÇ¹	Çakır	Erkek	X	İşçi	Şehir	Yardımsever, merhametli, iyiliksever, sevecen, diğerkâm, cömert, dürüst, akıllı, çalışkan
KÇ¹	Oğuz	Erkek	X	İşçi	Şehir	Temiz kalpli, yardımsever, dost canlısı, dürüst, çalışkan
KG	Ali	Erkek		İşçi - Öğrenci	Şehir	Çalışkan, kararlı, akıllı, saygılı

KK	Ahmet	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Köy	Çalışkan, yardımsever, azimli, saygılı, yardımsever, cesur, diğerkâm, alçakgönüllü
KK	Perihan	Kız		Öğrenci	Şehir	Vefakâr, alçakgönüllü, insancıl, merhametli,
ÖM	Murat	Erkek	X	İşçi	Şehir	Saygılı, yardımsever, cesur, akıllı, azimli, hayvansever
ÖO	Selim	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Köy	Dürüst, saygılı, akıllı, yardımsever, çalışkan, temiz yürekli
SÇ¹	Yılmaz	Erkek	X	İşçi	Şehir	Çalışkan, paylaşımcı, cömert, adaletli, diğerkâm, yardımsever
SÇ²	Yaşar	Erkek	X	İşçi	Şehir	Çalışkan, dürüst, güvenilir, azimli, hayvansever, merhametli, insancıl,
TÇ	Ali	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Şehir	Saygılı, akıllı, iyi kalpli, yardımsever, kanaatkâr, iyi ahlâklı
UÇ	Ercan	Erkek		Öğrenci	Şehir	Akıllı, çalışkan, saygılı, çalışkan, yardımsever, vefakâr, hayvansever
ÜA	Kenan	Erkek		İşçi-Öğrenci	Şehir	Yardımsever, çalışkan, azimli,
ÜA	Ömer	Erkek	X	İşçi	Köy	Yardımsever, akıllı, çalışkan, dürüst, saygılı
ÜB	Lamia	Kız	X	İşçi	Şehir	Çalışkan, güvenilir, saygılı, diğerkâm, hoşgörülü
Y	Emel	Kız	X	Hiçbiri	Şehir	Akıllı, saygılı, terbiyeli
YU	Toraman	Erkek	X	İşçi-Öğrenci	Şehir	Akıllı, çalışkan, saygılı, dürüst, diğerkâm, yardımsever, emeğe saygı
ZB	Necdet	Erkek	X	İşçi	Şehir	Yardımsever, akıllı, saygılı, hayvansever,

Kemalettin Tuğcu'nun örneklem alınan 55 çocuk romanında 64 çocuk rol model tespit edilmiştir. 64 rol model cinsiyetlerine göre 16 kız, 48 erkek çocuktur. Ebeveyn durumlarına göre 28'i yetim veya öksüz, 36'sının anne babası vardır. Okul-iş durumuna göre 20'si çocuk işçi, 25'i öğrenci, 16'sı da hem çocuk işçi hem öğrencidir. 1 çocuk rol model ise okul çağına olmadığı için ne okula gitmekte ne de çalışmaktadır.

Yaşam alanlarına göre çocukların 12'si köyde doğup köylü özelliklerini taşırlar. 42'si de şehirde doğmuş, şehirli özelliklerini taşımaktadırlar. Rol model karakterler, davranışlarına göre genel olarak yardımsever, akıllı, hayvan sever, çalışkan, saygılı ve dürüst olmak gibi ortak özelliklere sahiptirler.

Tuğcu, romanlarını oluştururken genellikle gerçek hayattan yararlanmıştır. Romanlarında yer alan kişi, yer, zaman ve mekân gibi unsurlar gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek unsurlardır. Eserlerindeki başkarakterler genellikle 11-15 yaş aralığındaki çocuklardır. Bazı romanlarda az da olsa kız çocuklarını da ön plana çıkaran Tuğcu, genellikle erkek çocuklarını ön planda tutmuştur. Erkek çocukları kız çocuklarından sayıca daha fazladır.

Romanlarda çocuk karakterlerin aile ve yetişme durumları değişiklik

göstermektedir. Ana karakter olan çocukların bir kısmı öz anne babalarıyla bazen mutlu bazen mutsuz bir aile ortamında büyümüşlerdir. Bu çocuklar hem okuyup hem de anne ve babalarına çeşitli işlerde yardımcı olurlar. Babanın çalışmadığı eserlerde bu sorumluluğu erkek çocuklar, erkek çocukları olmadığında kız çocukları almaktadır. Çocuk çalışır, eve destek olur, aileyi geçindirir.

Evlatlık aile ortamında büyüyen çocuklar öz ailelerine kavuşurlar. Toplumda üvey annelerin kötü bir rol olarak kabul edilmesine rağmen Tuğcu'nun *İncili Terlik, Serseri Çocuklar, Üvey Baba* gibi romanlarında çocuklara iyi davranan üvey anneler de yer almaktadır.

Kahramanlar, kimi romanlarda babası vefat etmiş ve sonrasında yoksullaşmış çocuklarken kimi romanlarda da engelli olarak okur karşısına çıkarlar. Kemalettin Tuğcu, kendisi engelli olmasından dolayı romanlarında da engelli çocuklara yer vermiştir. Kendisinin aksine genellikle hayata küsmüş, huysuz, yalnız, hiçbir şeyden hoşnut olmayan, okula gitmeyen çocukları nitekim *Görmeyen Yavru* ve *İçler Acısı* romanlarına yansıtmıştır. Bu çocukların hayatına giren ana karakterler, onları hayatla barıştırmış ve mutlu olmalarına yardımcı olmuşlardır.

Hayat şartlarından dolayı çocuk işçiliğine yönelen çocuklar okuyup eğitim görmek yerine gücünün üstünde işlerde çalıştırılarak çoğu zaman emekleri sömürülmüştür. Makine gibi çalıştırılan bu çocuk işçiler pes etmez, her engele sabrederler. İçinde bulundukları toplum tarafından kabul görmeyen çocuklar da kendileriyle aynı kaderi paylaşan sokak çocuklarıyla bir araya gelirler. Kendilerine iyi bir gelecek kurmaya çalışırlar.

Tuğcu'nun çocuk rol model karakterleri karşılaştıkları tüm engelleri aşıp kendilerini yetiştirmeyi başarır ve öğretmenlik, doktorluk gibi ülkenin gelişmesine katkı sağlayacak bir meslek sahibi olurlar. Toplumun alt kesiminden önemli yerlere gelirler. Her zaman onurlarını korur, çevrenin onları bozmasına izin vermezler. Küçük yaşta zorluk çeken bu karakterleri roman sonunda mutlu bir son beklemektedir.

Yazarın bir çocuk rol model olarak çizdiği erkek karakterler; akıllı, çalışkan, merhametli, dürüst, yardımsever, saygılı, paylaşımcı, vicdanlı, cömert, fedakâr, vefakâr, güvenilir vb. özelliklere sahiptirler. Çocuk karakterler, öksüz/yetim olmalarından dolayı evin geçim yükünü sırtlarına alıp çalışmak zorunda kalırlar. Bu yüzden okulu bırakırlar.

Köy veya kasabada yaşayanlar çalışmak için şehre giderler. İş ayırt etmeden orada buldukları ilk işe girerler. Küçük yaşta olmalarına rağmen çalıştıkları her işi çabucak öğrenir, ustalaşırlar. Bir yetişkin olgunluğuyla işlerini özenle yapar, başarılı olurlar. Maharetleri, dürüstlükleri, çalışkanlıklarıyla takdir toplayıp sevilirler.

Karakterler, çalıştıkları yerde haksızlıklara maruz kalsalar bile karakterlerinden asla ödün vermezler. Erken yaşta iş hayatına atılan ve aile değerlerine çok önem veren çocuklar, çeşitli işlerde çalışıp hem ailelerinin hem de kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Bu yüzden ev geçindirmek ve hayatta kalmak için çalışıp para kazanmak zorundadırlar. Hem çalışıp hem okuyan karakterlerin çalışmalarına rağmen dersleri de iyidir, hatta arkadaşlarına da derslerinde yardımcı olurlar. Yardım ettikleri arkadaşları genellikle maddi olarak durumları iyi aile çocuklarıdır. Çocuklarına yardımcı olduğu aileler, rol model karaktere maddi destek sağlamak isteseler de çocuk karakterler gururludur. Arkadaşlarına veya başkalarına yaptıkları iyilikleri karşılık beklemeden yaparlar. Ancak kendilerine bir iyilik yapıldığında bunun karşılığını da vermeden edemezler. Bu çocuklar, okul okumasalar da kendi kendilerini yetiştirmek ve iyi bir hayat geçirmek için çabalarlar. Bu durumda bile karşılığın çıkmayan yardıma muhtaç kişi ve hayvanlara yardım eli uzatmaktan geri çekmezler kendilerini. Evde bile ailelerine ev işlerinde yardımcı olurlar. Bu karakterler azimle, sabırla ve inançla çalışarak önlerine çıkan engelleri elbette aşmayı başarırlar. İyi bir iş ya da saygın bir meslek sahibi olurlar. Hayatlarındaki tüm engelleri aştıktan sonra mutlu sona ererler. Bu yönleriyle Tuğcu'nun çocuk karakterleri, idealist karakterlerdir.

Kemalettin Tuğcu, romanlarında erkek çocuklarını ön plana çıkarırken onlara yüklediği karakter özelliklerini kız çocuklarına da yükler. Kız çocukları da erkek çocuk karakterler gibi kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü ve azimli karakterlerdir. Anne ya da babalarından birinin ya da her ikisinin de eksikliğinden dolayı ailenin yükünü sırtlanırlar. Küçük yaşta sorumluluk alırlar. Bu yüzden erken olgunlaşmak zorunda kalırlar. Ailenin ihtiyaçlarını ve kendi ihtiyaçlarını çalışıp para kazanarak giderirler. Akıllı, yardımsever, becerikli, çalışkan, cömert, dürüst, merhametli vb. özellikleri olan bu kız çocuk karakterler bir yandan çalışarak bir yandan da okula giderler. Eve döndüklerinde de ev işleriyle ilgilenirler. Erkek çocuk karakterler gibi onlar da çalışıp, çaba harcayarak iyi bir gelecek kurma peşindedirler. Hayatlarındaki tüm engelleri aştıktan sonra evlenme çağına geldiklerinde karşılığın çıkmayan kendileri gibi iyi

özelliklere sahip kişilerle evlenip mutlu olurlar. Kız çocuklarının eğitim görmeleri gelecekte çalışmak veya bir iş sahibi olmak için değildir. Onlar ilerde iyi bir eş ve anne olabilmek için eğitim görmektedirler.

Çocuk karakterlerin tüm bu özellikleri göz önüne alındığında çocuklar için rol model olarak alınabilecek karakterler olduğu sonucuna varılmıştır.

3.3.2. Yetişkin Rol Model Karakterlerin Özellikleri

Yetişkin rol model karakterlerin özellikleri aşağıdaki tabloda (bkz. Tablo 3) verilmiştir. Tabloda ayrı ayrı her karakterin özellikleri verilmiştir. Karakterler romanlarda tespit edilen cinsiyet, uğraş alanı, yaşam alanı ve karakter davranışlarına göre tabloda gösterilmiştir. Karakterlerin baskın olan davranışları tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3. Romanlardaki Yetişkin Rol Model Karakterlerin Özellikleri

ROMAN	ROL MODEL KARAKTER	CİNSİYET	UĞRAŞ ALANI	YAŞAM ALANI	KARAKTER DAVRANIŞLARI
A	Mehpare Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, yardımsever,
A	Okul Müdürü	Erkek	Okul Müdürü	Şehir	Diğerkâm, yardımsever, insancıl
A	Doktor Bey	Erkek	Doktor	Şehir	Yardımsever
A	Zilha Hanım	Kadın	Hizmetçi	Şehir	Merhametli, vicdanlı, diğerkâm
A	Sevim'in Öğretmeni	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yardımsever
ADÇ	Ahmet	Erkek	Çiftçi	Köy	Yardımsever, iyi kalpli, hoşgörülü
ADÇ	Fatma	Kadın	Ev Hanımı	Köy	Fedakâr, iyi kalpli
ADÇ	Lamia	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, şefkatli, yardımsever
ADÇ	Hüsamettin Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Yardımsever, hoşgörülü
ADÇ	Ragıp Bey	Erkek	Doktor	Şehir	Yardımsever
ABÇ	Ahmet Dayı	Erkek	Sütçü	Şehir	Yardımsever, merhametli, hayvan sever
ABÇ	Rıdvan	Erkek	Dilenci	Şehir	Cömert, yardımsever, vefakâr
AB	Ali Usta	Erkek	Demirci	Şehir	Yardımsever, saygın
AB	Bay Doğan	Erkek	Tüfekçi	Şehir	Yardımsever, vatansever
AR	Yüksel	Kadın	Diğer	Şehir	Araştırmacı, yardımsever, adaletli, akıllı
AR	Ayhan	Erkek	Mühendis	Şehir	Akıllı, hoşgörülü, araştırmacı
AK	Yaşlı Kiracı	Erkek	Emekli	Şehir	Merhametli, yardımsever, vicdanlı
AK	Adnan'ın	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Güvenilir, yardımsever

	Annesi				
AT	Nezihe	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Hakikatli, insancıl
AT	İdris	Erkek	Tornacı	Şehir	Diğerkâm, okumayı seven, kanaatkâr
AT	Polis	Erkek	Polis	Şehir	Sorumluluk bilincinde
	Memuru				
AT	Şermin'in Annesi	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Cömert, merhametli, yardımsever
BG	Selim	Erkek	Balıkçı	Şehir	Cesur, yardımsever, iyiliksever, saygılı, diğerkâm
BG	Yuana	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	İnsancıl, ayırım yapmayan
BG	Çolak Hasan	Erkek	Balıkçı	Şehir	Kahraman, yiğit, cesur, vatansever
BG	Süleyman Paşa	Erkek	Sultan	Şehir	Yiğit, cesur
BMÇ	Selim Dede	Erkek	Diğer	Şehir	Yardımsever, fedakâr, hoşgörülü, yol gösterici, çocukları seven, insancıl, adil, iyilik sever
BTÇ	İhsan Bey	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yardımsever, yol gösterici, şefkatli, sevecen, azimli
ÇS	Köy Öğretmeni	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yardımsever, yol gösterici
ÇS	Cezmi Bey	Erkek	Tüccar	Şehir	Yol gösterici, sevecen, iyi kalpli
ÇP	Zehra	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, inançlı, fedakâr
ÇA	Bekir	Erkek	Denizci	Şehir	Bilgili, yol gösterici, yardımsever
	Amca				
Ç	Muammer Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Yardımsever, komşuluk ilişkileri iyi, iyilik sever
DÇ	Nermin Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, çocukları seven
DÇ	Koço	Erkek	Elektrikçi	Şehir	Yardımsever, iyi yürekli, adil
DÇ	Cemil Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Merhametli, insancıl, adil
EP	Erol'un Babası	Erkek	Kunduracı	Şehir	İyi kalpli, çalışkan, dürüst
EP	Bayan Esin	Kadın	Diğer	Şehir	Yardımsever, güvenilir
EB	Eskici Baba	Erkek	Eskici	Şehir	Yardımsever, merhametli, nahif, yol gösterici
G	Mehmet'in Öğretmeni	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yol gösterici, yardımsever
G	Zeynep	Kadın	Ev Hanımı	Köy	Fedakâr, iyi yürekli, merhametli
GY	Hamdi Bey	Erkek	Tespihçi	Şehir	Merhametli, sevecen, hoşgörülü, yardımsever, adil
HO	Arif Bey	Erkek	Emekli Yarbay	Şehir	Merhametli, yardımsever, adaletli
HO	Adviye Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, yardımsever, komşuluk ilişkileri iyi
HO	Ali Bey	Erkek	Komiser	Şehir	Yardımsever, yol gösterici, merhametli
HO	Halil	Erkek	Balıkçı	Şehir	Yardımsever, cömert, yol gösterici
HÇ	Sait Efendi	Erkek	Kâhya	Şehir	Yol gösterici, yardımsever, sadık
İA	Recep Dayı	Erkek	Bahçıvan	Köy	Dürüst, kanaatkâr, iyi kalpli

İT	Gülmisal Kalfa	Kadın	Hizmetçi	Şehir	Merhametli, yardımsever, hoşgörülü, ileri görüşlü, akıllı, adil
İT	Emel Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Temiz yürekli, hatalarından ders çıkaran, merhametli
İT	Orhan Bey	Erkek	Tüccar	Şehir	Hatalarından ders çıkaran
İT	Celile Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, adil, diğerkâm, fedakâr
İT	Fatma	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Yardımsever, iyi kalpli, merhametli
İT	Ahmet Usta	Erkek	Diğer	Şehir	Yardımsever, iyi kalpli, merhametli
K¹	Kenan Bey	Erkek	Mühendis	Şehir	Merhametli, hayvan sever, adil, yol gösterici
K¹	Adil Bey	Erkek	Avukat	Şehir	Adil, yardımsever, sorumluluk bilincinde
KT	İhsan Bey	Erkek	Memur	Şehir	Yol gösterici, yardımsever, merhametli
K²	Ekrem Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Yol gösterici, hoşgörülü, yardımsever
KG^Y	Ömer	Erkek	Doktor	Köy	Cömert, yardımsever, hoşgörülü, sorumluluk bilincinde
KÇ¹	Rüstem Usta	Erkek	Diğer	Şehir	Merhametli, yardımsever
KÇ¹	Meliha Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Vefakâr, yardımsever, merhametli, diğerkâm
KÇ²	Bay	Erkek	Diğer	Şehir	Yardımsever, sevecen
KG	Davut Bey	Erkek	Memur	Şehir	Adil, dürüst, kibar, iyi kalpli
KK	Doktor Bey	Erkek	Doktor	Şehir	Vefakâr
KT	Hamdi Bey	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yol gösterici, yardımsever, bilgili
KY	Dilaver	Erkek	Diğer	Şehir	Akıllı, cesur, çalışkan, hayvansever
KUA	Deli Mustafa	Erkek	Gazi	Köy	Merhametli, kahraman
KA²	Güzin Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli
KA²	Öğretmen	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yol gösterici, merhametli
MA	Oğuz Bey	Erkek	Armatör	Şehir	Hayvansever, çalışkan,
ÖM	Salim Reis	Erkek	Balıkçı	Şehir	Yardımsever, merhametli, cömert
ÖO	Hayri Bey	Erkek	Emekli Memur	Şehir	Yardımsever, merhametli
ÖO	Remzi Bey	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yol gösterici, yardımsever, merhametli, bilgili, çalışkan, temiz yürekli
PBTG	Can	Erkek	Diğer	Şehir	Çalışkan, hayvansever, diğerkâm
PBTG	Sevim	Kadın	Diğer	Şehir	Hayvan sever, diğerkâm
PBTG	Tevfik Usta	Erkek	Teknisyen	Şehir	Yardımsever, çalışkan
SÇ¹	Handan	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Merhametli, fedakâr, sevecen
SÇ²	Mustafa Efendi	Erkek	Fırıncı	Şehir	Merhametli, yardımsever, cömert
TÇ	Salim Reis	Erkek	Balıkçı	Şehir	Yardımsever, merhametli, cömert
TÇ	Saffet Bey	Erkek	Kotra Sahibi	Şehir	Yardımsever, merhametli, güvenilir
UÇ	Karanfil Hanım	Kadın	Kalfa	Şehir	Merhametli, şefkatli, zeki, anlayışlı, terbiyeli, insancıl

UÇ	Okul Müdürü	Erkek	Okul Müdürü	Şehir	Yardımsever, yol gösterici, insancıl
ÜA	Hamdi Baba	Erkek	Diğer	Şehir	Merhametli, hoşgörülü
ÜA	Orhan Bey	Erkek	Okul Müdürü	Şehir	Yardımsever, yol gösterici, merhametli
Y	Vedat Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Merhametli, hoşgörülü
YABŞ	Osman Baba	Erkek	Diğer	Şehir	Yol gösterici, hoşgörülü, saygın
YABŞ	Kaya	Erkek	Doktor	Şehir	Sağlığa önem veren, yardımsever, çalışkan
YM	Lamia Hanım	Kadın	Ev Hanımı	Şehir	Nazik, görgülü, adil, yardımsever, merhametli, diğerkâm
YM	Talha Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Yardımsever
YM	Nail Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Cömert, iyi kalpli, iyi ahlaklı,
YM	Esat Bey	Erkek	Diğer	Şehir	Bilgin, görgülü, dürüst, iyi kalpli, anlayışlı
YŞA	Gündüz Bey	Erkek	Öğretmen	Şehir	Yol gösterici, yardımsever, merhametli, bilgili, vatansever
YŞA	Arman	Erkek	Öğretmen	Şehir	Vatansever, akıllı, insancıl, yardımsever, diğerkâm, sorumluluk bilincinde, sağlığa önem veren
YU	Selim Baba	Erkek	Diğer	Şehir	Yol gösterici, hoşgörülü, yardımsever

Örnekleme alınan 55 çocuk romanında 94 yetişkin rol model karakter tespit edilmiştir. 91 yetişkin rol modelin 23'ü kadın, 71'i erkek karakterdir. Kadınların tamamı (23'ü) ev hanımı, erkeklerin 12'si eğitimci (öğretmen-müdür), 5'i doktor, geri kalanları da çeşitli iş ve meslekleri yapmaktadır. Yaşam alanlarına göre rol model karakterlerin 6'sı köylü, 87'i şehirlidir. Karakterler, davranışlarına göre yardımsever, merhametli, yol gösterici, hoşgörülü ve adil olmak gibi ortak özellikleri taşımaktadırlar.

Romanlarında genellikle ana karakter olarak çocuk karakterlere yer veren Tuğcu'nun sadece yetişkin karakterlere yer verdiği romanları da vardır. *Altın Rüyası*, *Balıkçı Güzeli*, *Köye Gelen Yabancı*, *Maymunlar Adası*, *Pasifikte Bir Türk Genci*, *Yer Altında Bir Şehir* ve *Yolunu Şaşıran Adam* romanlarının ana karakterleri yetişkinlerden oluşmaktadır. Kahramanları çocuk olmayan bu romanlar da Tuğcu'nun en çok sevilen ve okunan romanlarındandır.

Kemalettin Tuğcu'nun yetişkin karakterleri romanlarda anne, baba, büyükbaba doktor, öğretmen, polis, avukat, balıkçı, demirci vb. gibi roller üstlenmişlerdir. Tuğcu'nun anne karakterleri genellikle kendi annesi gibi sevgi dolu, merhametli, fedakâr ve görgülü annelerdir. Annesi Şaziment Hanım'ın romanlardaki ideal anne

karakterleri üzerinde etkisinin olduğu açıkça görülmektedir.

Romandaki anne karakterleri genellikle eşleri tarafından terk edilen ya da boşanmış, eşlerinin sahip çıkmadıkları çocuklarına bakmak için azimle çalışıp çabalayan kadınlardır. Çocuklarının hakkını kimselere yedirmemek için evlenme fırsatları olmalarına rağmen evlenmeyen; güçlü, görgülü, duyarlı, akıllı, fedakâr, sabırlı, dürüst annelerdir. Genellikle fiziksel ve ruhsal özellikleri olumlu olarak verilmiştir, çocukları için her şeyi yapabilecek fedakâr annelerdir. Bunlar dışında çocuklarıyla hiç ilgilenmeyen, onları istemeyen anneler de vardır. Ancak bu anneler sonradan hatalarından ders alarak pişman olup çocuklarının değerini anlamaktadırlar.

Tuğcu'nun baba karakterleri ise sınırlıdır. Romanlarda genellikle silik karakterlerdir. Babası Ali Galip Bey'le olan olumsuz ilişkisinden dolayı Tuğcu, baba karakterlerine pek önem vermemiştir. Babalar romanlarda ya ölmüş ya evi terk etmiş ya da bir suç işleyip hapistedirler. Bunların dışında çocuklarıyla ilgilenen, iyi baba karakterlerini de romanlarında da olsa işlemiştir.

Tuğcu, dede karakterlerine de çok sevdiği dedesi Faik Bey'den etkilenecek romanlarında yer vermiştir. Romanlardaki dede karakterleri akraba olanlar dışında yaşlı olduklarından dolayı da çocuklar için dede rolündedirler. Genellikle çocukları sahiplenen, onlarla iyi geçinen, merhametli, hoşgörülü, şefkatli ve sevecen karakterlerdir. Bu özelliklerinin yanında yardımsever ve yol gösterici biri olarak da dedeler/yaşlılar rol model karakterlerdir.

Tuğcu, işleyeceği konuya ve vermek istediği mesaja göre karakterlerini seçmiştir. Çocuk edebiyatında karakterlerin yaş, cinsiyet, yaşanılan çevre ve gerçeklik açısından çeşitlilik olması okurlar için yararlıdır. Yetişkin karakterlerin yer almasıyla karakterlerin yaş konusunda çeşitliliği sağlanmıştır. Çocuk okurlara verilmek istenen bazı iletiler için romanlarda yetişkin karakterlere yer verilmesi yerinde olmuştur. Çocuk sevgisi, büyüklere saygı göstermek, yol gösterici olmak, problem çözmek, komşuluk ilişkileri gibi örnek davranışların kazanılmasında eserlerde çocuk ve yetişkin karakterlerin bulunması çocuk okurlara olumlu bir etki yapacağı düşünülmektedir.

Tuğcu'nun incelenen romanlarında yetişkin erkek karakterlere kadın karakterlerden sayıca daha çok yer verdiği tespit edilmiştir. Merhametli, fedakâr, sevecen, kanaatkâr, diğerkâm gibi özellikleri olan kadın karakterler genellikle eş ve

anne rolünde evdedirler veya sadece kadınların yaptığı işlerde (dikiş-nakış, hizmetçi, gündelikçi, çamaşırcı vb.) çalışmaktadırlar. Bu kadınlar eğitim almış, okul okumuş olsalar bile bir meslek sahibi olmak için değil; gelecekte iyi bir eş ve anne olmak için okumuşlardır. Erkekler ise dışarıdaki hayatta daha özgür, aktif, başarılı, yetenekli ve cesur özellikleriyle çeşitli meslekleri/işleri yapmaktadırlar. Bu yetişkin karakterler çocukların gelecekte örnek alabilecekleri rol model karakterlerdir.

Köylü karakterler genellikle okumamış, hayatını köyde geçirmeye devam eden, her türlü yeniliğe karşı çıkan kişilerdir. Bazıları hayatını köyde sürdürmeye devam ederken bazıları da okumak ya da çalışmak için şehre göç etmişlerdir. Askerlik için köyden çıkan karakterler de vardır. Okumak için göç edenler öğretmen, doktor ya da mühendis olarak bir meslek sahibi olduktan sonra köylerine dönüp oradaki insanlar için çalışmayı tercih ederler. Şehir hayatını köye taşıyan bu karakterler sayesinde köylüler modern hayatla tanışırlar. Köylülere olan davranışları, düşünceleri, onlara öğrettikleri ve yaşadıkları hayatla topluma örnek olurlar.

Belirtilen karakter dışında meslekleriyle romanda var olan karakterler de vardır. Bunlar: polis, komiser, avukat, demirci, tüccar, balıkçı, bakkal, kahveci, marangoz vb. işlerle uğraşan kişilerdir. Bu kişiler genellikle başkaraktere yardım eder, iyilik yapar, yol gösterir veya onları bir tehlikeden kurtarırlar.

Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda Tuğcu'nun romanlarında yer verdiği yetişkin karakterlerin rol model karakterler olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Hikâye edici metinlerin çocuk eğitime önemli katkısı vardır. Nitekim ilköğretim ve ortaöğretim müfredat programlarında hikâye edici metinlerden mümkün olduğunca yararlanılmaya çalışılmaktadır. Hikâye edici metinler arasında özellikle ilk gençlik ve çocuk romanları farklı bir öneme sahiptir. Bu önem, temelde yetişkinlerin çocuklara ve gençlere roman tavsiye etmelerinden kaynaklanır. Romanların çocukların kişisel gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olmaları da önemli bir husustur. Çocuklara ve gençlere roman tavsiye eden yetişkinlerin duyarlı olmaları ve tavsiye ettikleri romanların içeriğini bilmeleri gerekmektedir. Roman incelemeleri bu konuda çocuklara, gençlere ve yetişkinlere katkı sağlayacak çalışma alanlarıdır.

Araştırmada Kemalettin Tuğcu'nun İtimat Kitabevi tarafından 1968-1982 yılları arasında yayımlanan çocuk romanları incelenmiştir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Romanlar, “Erdemler” teması bağlamında rol model karakter olma durumları açısından incelendiğinde romanların genel olarak erdemli davranışlar üzerine kurgulandığı tespit edilmiştir. Romanlar, genel olarak çocuk okurların rol model alabilecekleri karakterler üzerine oluşturulmuş ve ağırlıklı olarak 11-14 yaş aralığındaki bireylere hitap etmektedir.

Roman karakterleri; yardımsever, saygılı, çalışkan, azimli, fedakâr, cömert, dürüst, vefalı, kanaatkâr gibi özellikleri taşımaktadırlar. Rol model karakterlerin bu erdemli davranışları, Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) belirtilen “Erdemler” temasıyla uyumlu olup çocukların kişisel gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir. Bu doğrultuda Kemalettin Tuğcu'nun romanlarının çocuklara ve gençlere tavsiye edilebilir nitelikte olduğu söylenebilir. Çocuk okurların Tuğcu'nun eserlerini okuduklarında bu özellikleri özdeşim kurma veya rol model alma yoluyla içselleştirmeleri beklenmektedir.

Tuğcu'nun çocuk rol model karakterlerinin en fazla olduğu romanlar *Çocuklar Adası* ve *Aradaki Demir Kapı* iken; yetişkin rol model karakterlerin en fazla olduğu

romanlar *İncili Terlik*, *Ahretlik* ve *Adını Değiştiren Çocuk* romanlarıdır. Çocuk rol model karakterler cinsiyetleri bakımından incelendiğinde eserlerde erkek çocuklara kız çocuklardan daha fazla yer verilmiştir. Nitekim Tuğcu'nun eserlerinde kendi hayatına yer vermesi bunda etkili olmuştur diyebiliriz.

Yazar, okurlarına kazandırmak istediği erdemleri romanlarında açık veya örtük olmak üzere iki şekilde okura aktarmıştır: Hayat tecrübesi çok olan, toplumsal değerleri benimsemiş, yol gösterici roman karakterlerinin dilinden doğrudan uygun sözlerle veya olay akışında örtük bir şekilde dolaylı olarak aktarmıştır. Çocukların gelişim dönemleri dikkate alındığı durumlarda çocuklara öğüt vermek ve rol model olmak çok daha etkili olacaktır. Bu tespitler doğrultusunda Kemalettin Tuğcu'nun romanlarının rol model karakterler ve erdemli davranışlar bakımından önemi açıkça görülmektedir.

Tuğcu'nun ana karakterlerinin hepsi pozitif rol modellerdir. Okurların onlar gibi olmak istedikleri örnek olabilecek iyi karakterlerdir. Negatif rol model olan karakterler genellikle yan karakterlerdir. Bu negatif rol modeller ana karakterlerin veya yakınlarının başına işler açan, onlara kötü davranan kişilerdir. Romanların sonunda iyi karakter olan pozitif rol modeller ödüllendirilir, negatif rol modeller ise ya hatalarından dersler çıkarırlar ya da cezalandırılırlar.

Romanlarda ana karakterlerin rol model yönünü ortaya çıkaran yan karakterler de tespit edilmiştir. Bu yönleriyle yan karakterler de romanlardaki rol model karakterlerden sayılmıştır. Karşıt durumların ayırt edilebilmesi ve yan karakterler sayesinde ana karakterlerin hayata tutunabilmeleri göz önünde bulundurulduğunda Kemalettin Tuğcu'nun romanlarının uygun eserler olduğu düşünülmektedir. İdealize edilen bu karakterler, yazarın hayal edip de gerçekleştiremediği şeyleri yapabilecek donanım ve yeterliliktedirler.

Kemalettin Tuğcu, rol model karakterler arasında diyaloglara sıklıkla başvurmuştur. Bu diyaloglar çocuk okurun okuma, yazma, konuşma ve dinleme stratejilerini başarılı bir şekilde uygulamasına katkı sağlayacaktır.

Roman karakterleri; çocuk dünyasından hareketle realist, fazla idealize edilmeden ve abartılmadan tasarlanmıştır. Bu karakterler; evrensel, millî ve ahlaki değerleri taşıyan ve bunu da okurlara benimsetebilecek niteliktedirler.

Kemalettin Tuğcu, eserlerinde mekân olarak çoğunlukla İstanbul'u seçmiştir.

Romanlarının bir kısmında ise mekân, hayalinde tasarladığı bir köy veya kasabadır. Eserlerinde kimi zaman mekân olarak ıssız adalara da yer vermiştir. Kemalettin Tuğcu yaşadığı dönemin sosyal sorunlarından etkilenerek kimsesizlik, sefalet, şiddet gibi nedenlerden ötürü sokakta kalan çocukların hayat serüvenlerini romanlarında işlemiştir. Buradan hareketle romanlarında kimsesiz çocuklara yönelik bir farkındalık oluşturmak ve onlara sahip çıkılması gerektiğine dikkat çekmek istediği açıkça görülmektedir.

Tuğcu'nun eserlerinin ortak özelliği acılarla ördüğü bir hayattan, rol model bir karakter ortaya çıkarmaktır. Tasarladığı melodram olaylarla okurları etkilemeyi başaran Tuğcu, rol model karakterlerini iyi ve olumlu özellikleriyle ön plana çıkarmıştır.

Tuğcu, eserlerini yazarken sanat kaygısı taşımamıştır. Konuşma diline bağlı kalarak karakterlerini bazen kendi çevresine göre konuşturmuştur. Yazı dilinin özelliklerine göre yalın, akıcı, samimi ve açık bir dille kaleme alınmışlardır. Kemalettin Tuğcu romanlarını İstanbul Türkçesi ile kaleme almıştır. Bu açıdan eserleri çocuklar tarafından kolay okunup anlamlandırılabilir düzeydedir. Çoğunlukla kısa ve basit cümle yapıları kullanılan eserlerde, az da olsa uzun cümlelere (sıralı ve bağlı) de rastlanmıştır.

Tuğcu'nun incelenen romanlarında mizahi unsurlara hiç rastlanmamıştır. Ancak çocuklar için kaleme alınan eserlerde az da olsa mizahi unsurların bulunması gerekmektedir. Çocukların gelişim dönemleri dikkat alındığında mizahi unsurların kitaplarda yer almasının çocukların kitaptan daha çok zevk almasını sağlayacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarından hareketle Kemalettin Tuğcu'nun erdemli davranışları barındıran çocuk romanlarının bilişsel, duyuşsal ve toplumsal açılardan sağlıklı bireyler yetiştirmek isteyen ebeveynlere ve eğitimcilere faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tespit edilen roman kahramanları, çocukların rol model olarak alabilecekleri uygun karakterlerdir. Bu yüzden roman özetleri ve karakterlerin rol model olmalarından dolayı ortaokul Türkçe ders kitaplarında temalara uygun olacak şekilde bu romanlara yer verilebilir. Romanlar, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma amacıyla çocuklara okutturulabilir. Bu yüzden Tuğcu'nun çocuk romanlarının çocuklara okutturulmasında bir sakınca görülmemektedir. Dolayısıyla çocuklar, roman karakterlerinin olumlu

özelliklerine ve davranışlarına öykünebilir, onları örnek alabilirler. Söz konusu bu romanların çocuklara karakter eğitimi bağlamında doğrudan ve dolaylı olarak ileti aktarımı yapacakları, yol gösterecekleri ve sorunlarına çözüm üretmelerine yardımcı olacakları söylenebilir.

Çocukların kendi yaş ve hemcinsleriyle daha iyi özdeşim kurdukları göz önünde bulundurulduğunda ana karakterin erkek olduğu romanları okuyan kız çocuklarının kitapla özdeşim kurmakta zorlanacakları düşünülmektedir. Bu yüzden kız çocuklarına Tuğcu'nun *Ahretlik*, *Altın Rüyası*, *Çocuk Pazarı*, *Kardeşim Tomris*, *Üvey Baba* romanlarının tavsiye edilmesi önerilmektedir.

Romanlarında basit ve kısa cümlelerin yanında farklı cümle türlerini de kullanan Tuğcu'nun çalışmadaki eserleri söz dizimi açısından da incelenmelidir. Bu sayede Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında kullandığı dilin özelliklerine detaylı olarak ulaşılabilir.

Tuğcu'nun incelemeye alınan eserlerinin tümünde, kapaklar da dâhil olmak üzere, yazım ve noktalama hataları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, Kemalettin Tuğcu'nun İtimat Kitabevi tarafından 1968-1982 yılları arasında yayımlanan kitaplarının yeniden basılması söz konusu olduğunda yapılan bu hatalar düzeltilmelidir. Çünkü çocukların dil gelişiminde yazılı eserlerin, özellikle hikâye edici metinlerin, önemli bir yeri vardır. Çocuklar, yazım ve noktalamalar ile ilk izlenimlerini okudukları kitaplardan öğrenirler. Çocukların rol model aldıkları karakterin Türkçeyi doğru kullanmaları önemli bir husustur.

Rol model olmada edebî eserlerden yararlanılması konusunda öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususlar vardır. İlk olarak kitaplardaki kahramanların mükemmel olmadıkları benimsetilmeli, olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz yönlerinin de olduğu konusunda bilgilendirilmelidirler. Bu doğrultuda çocuk okurlar, karakterlerin bir kusurunu gördüklerinde şaşırmayacaklardır. Bu konuda yazarın da dikkat etmesi gereken bir husus da karakterlerin olumsuz yönlerini okura vermede çok abartıya kaçmamalıdır. Karakterin değerini düşürmeden vermeli, eserde dengeyi korumalıdır.

Çocuk ve kitap arasındaki kuvvetli bağın oluşmasında kitap kahramanlarının oldukça önemli bir payı vardır. Çocuk okurların özdeşim kurabileceği ve rol model alabilecekleri karakterlerin bulunduğu hikâye edici metinler vasıtasıyla çocuk okurlara

toplumsal değerler ve erdemli davranışlar aktarılabilir. Bu yolla çocukların kişilik ve karakter gelişimi desteklendiğinde birey ve toplumun huzuru sağlanabilecektir. Bu yüzden eğitim dönemindeki bireylere erdemli davranışların zengin olduğu yazınsal ürünlerin belirlenip öğretmenlerin ve öğrencilerin bu eserlere erişiminin kolaylaştırılması sağlanmalıdır. Edebî eser karakterlerinden yararlanmanın imkânları ve sınırlılıkları dikkate alındığında ders kitaplarından öğretmenlerin niteliklerine kadar birtakım eğitim planlamalarının yapılması rol model karakterler ve erdemli davranışlar açısından gerekli görölmektedir.

Evrensel ve millî değerlere hassasiyet gösteren Kemalettin Tuğcu'nun eserlerini günümüzde tablet, telefon, bilgisayardan kopmayan ve çağımızın değerler yönü eksik kalan çocuklar okumalıdır. Toplumun sevecen, saygılı, dürüst, yardımsever, merhamet sahibi vb. özelliklere sahip bireylere ihtiyacı vardır. Tuğcu'nun romanları da, bu doğrultuda toplumda eğitim seviyesinin yükselmesi ve çocuklarla birlikte kadınların da iyi bir eğitim almaları için okuru yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu yüzden Tuğcu'nun eserleri, bireylere karakter eğitimini kazandırmada tercih edilebilecek eserlerdendir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB] Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
(2016). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Erişim tarihi: 14.10.2020,
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/cocuk-haklari/>
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/7686/cocuk-haklarina-dair-sozlesme.pdf>.
- Akkaya, G. (2016). *Rol Model İçerikli Animasyonların Üstün Yetenekli 4. Sınıf Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersinde Zihinsel Risk Alma Davranışları ve Öğrenmelerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksoy, Ömer A. (1995). *Deyimler Sözlüğü*. Ankara: İnkılâp Kitabevi.
- Aktaş, C. (2018). “O Benim Yerimde Olabilirdi, Ben de Onun...”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 251-256) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Alver, M. ve Kesicioğlu, Oğuz S. (2019). “Karakter ve Değer Eğitimi Yaklaşımları ve Uygulamaları”, Kağan, M. ve Yılmaz, N. (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi*, (ss. 155-174) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arıcan, E. (2006). *Kemalettin Tuğcu Romanlarında Çocuk Temsilleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Arıcı, Ali F., Urgan, S. ve Şimşek, T. (2020). “Çocuk Edebiyatı Türleri ve Çocuk Eğitimine Katkıları”, Şimşek T. (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*, (ss. 215-326) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Arıkan, S. (2018). Türkçede İkili Karşıtlık Kavramları Olarak “Erdem ve Kusur”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 592-606.
- Arlı, Melike S. (2005). *Kemalettin Tuğcu Romanları: Özgün Bir Popüler Edebiyat Türü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Arslan, M. A., Şimşek T. ve Yakar, Yasin M. (2020). “Çocuk Edebiyatı Tarihi”, Şimşek T. (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*, (ss. 43-68) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aslan, C. (2007). “Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri”. Sever, S. (Yay. Haz.). [II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu]. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 04-06 Ekim 2006. 189-200.
- Ay, E. (2020). “Karakter ve Değerler Eğitiminde Öğretim Yöntem ve Teknikleri”. Ekşi, H. ve Katılmış, A. (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*, (ss. 115-141) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydır, M. (2018). “İyilik Ağacından”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 265-266) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın .
- Aytan, T., Çalıcı, Mehmet. A. ve Erdem. A. (2018). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metin Kahramanlarının Rol Model Olma Durumları Üzerine Bir Araştırma”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 3 (2), 634-652.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Lugatı.
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). “Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 11 (42), 1-21.
- Balel, M. (2018). “Beni Ağlatamadı”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 239-243) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Bedir, G. ve Gökçe Tekin, Ö. (2019). “Ortaokul Öğretim Programlarındaki Kazanımların Karakter Eğitimi Analizi”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 17 (38), 139-169.
- Bilkan, A. F., (2005). “Çocuk Edebiyatı-Kavram ve Mahiyet”, *Hece Dergisi-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 7 (18), 104-105.
- Bozkurt, Y. (2018). *Genç Erişkinlerde Pozitif ve Negatif Rol Modellerin Beş Büyük Kişilik Faktörü Kapsamında İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Burç, B. (2013). *Rıfat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" Adlı Hikâye Serisindeki Eserlerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Carr, A. (2015). *Positive psychology: The science of happiness and human strengths*. Routledge.

Ceran, D. (2015). "Çocuklara Rol Model Olması Bakımından Millî Mücadele Kahramanları ve Edebî Eserlere Yansıması: "Kurtuluşun Kahramanları" Kitap Dizisi Örneği". *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*. (24), 135-157.

Cevizci, A. (2002). *Etiğe Giriş*. İstanbul: Paradigma.

Çolak, E. (2019). *Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarında Zaman*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çorapçı, N. (2019). *Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Kemalettin Tuğcu: Hayatı, Sanatı ve Çocuk Romanları Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşkun, Z. (2018). "Hep Aynı Efsaneyi Yazdı". Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 405) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Dayıoğlu, G. (2018). "Kemalettin Tuğcu Edebiyatı". Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 231-232) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2007). "Sosyal Öğrenme Teorisinin, ilköğretim 6.sınıf Öğrencilerindeki Akademik Benlik Kavramı Puanlarının Kalıcılığına Etkisi". *Journal of Social Sciences of the Turkish World (Bilig)*. (43), 193-210.

Demirel, S. , Geçen, M. A. , Seven S. , Tozlu, N ve Uludağ, M. A. (2011). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ş. (Ed.). (2020). *Çocuk Hikâyelerindeki Kahramanların Çocuklara Rol-Model*

Olma Durumları. Ankara: Yargı Yayınevi.

Dilidüzgün, S. (2006). *Çağdaş Çocuk Yazını, Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Morpa, Kültür Yayınları.

Ekşi, H. (2003). “Temel İnsanî Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (1), 79-96.

Ekşi, H. ve Ersoy, F. (2020). “Karakter ve Değer Eğitiminde Rol Model Olarak Öğretmen”. Ekşi, H. ve Katılmış, A. (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*. (ss.143-178) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2020). “Kavramsal Çerçeve: Temel Kavramlar”. Ekşi, H. ve Katılmış, A. (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*, (ss. 1-25) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Enginün, İ. (2001). *Bir Sığınak Olarak Kitap ve Edebiyat*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Erdoğan, F. (2018). “Kimsesiz Çocukların Kimsesiz Yazarı”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 223-229) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Ergen, G. (2019). “Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Süreci Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapı Taşları: Sevgi, Saygı, Güven”. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 13(29), 480-510.

Ersanlı, E. (2007). “Çocuğun Davranışlarının Biçimlenmesinde Rol Model Davranışların Etkisi”. A.Solak (Ed.). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. (ss.321-327) içinde. Ankara: Hegem Yayınları.

Gönen, M. (Ed.). (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap

Gönen, M., Karakuş, H., Uysal, H., Kehci, A., Ulutaş, Z. ve Kahve Ö. (2015). “Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik ve Resimleme Özelliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31(4), 724-735.

Güler, M. (2018). “Yüreklerle Dokunan Yazar Kemalettin Tuğcu”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm*

Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51. (ss. 259-262) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Güney, N. (2007). *Kemalettin Tuğcu'nun Elli Romanında Ölüm ve Şiddet Konusunun İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güven, Ahmet Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.

Güven, Ahmet Z. ve Ulusoy, F. (2020). “Türkçe Eğitiminde Değerler Aktarımı”. Güven, A. Z. (Ed.), *Türkçe Eğitime Genel Bir Bakış*. (ss. 297-341) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Güven, G. (2007). *Charles Dickens ve Kemalettin Tuğcu'nun Eserlerinde Toplum Eleştirisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hökelekli, H. (2013). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Timaş Yayınları.

Kabaklı Çimen, L. (2019). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Rol Model Tercihleri”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8 (1), 88-110.

Kanter, B. (2014). “Etik ve Estetik Bağlamında Çocuk Edebiyatının Sosyolojik Boyutu”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*. 108 (756), 569-575.

Karataş, E. (2014). “Çocuk Edebiyatında ‘Karakter’ Kavramı”. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (33), 60-79.

Karataş, T. (2018). “İlk Okuma Durağı”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 233-238) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Karatay, H. (2007). “Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5 (3), 463-475.

Karatay, H. (2011). “Karakter Eğitiminde Edebî Eserlerin Kullanılması”, *Journal of*

Turkish Studie. (6), 1.

- Karatay, H. (2020). “Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler”. Şimşek T. (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*, (ss. 79-127) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kasa, B. (2015). “İlkokul Döneminde Değerlerin Kapsamı”. Yağan Güder, S. (Ed.), *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi*, (ss. 109-120) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kavak, Ö. (2020). *Türkçe Derslerinde ‘Erdemlerimiz’ Temasındaki Sevgi Kavramının İşlenmesinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Anlama Becerisi Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kaya, M. (2014). “Çocuk Edebiyatında Kanon” *Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, (756), 386-387.
- Kılınç, Fatma E. (2015). “Okul Öncesi Dönemde Değerlerin Kapsamı”. Yağan Güder, S. (Ed.), *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi*, (ss. 21-35) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kurultay, T. (2014). “Kendi Farklılıklarımızla Dünyanın Parçası Olmak Çeviri Edebiyattan Geçiyor”. *Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, (756), 372.
- Küçük Turgut, B. (2020). “Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları”. Ekşi, H. ve Katılmış, A. (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi*, (ss. 95-114) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Maktav Eroğlu, N. (2018). “Adam ve Çocuk Kemalettin Tuğcu Belgeseli”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 329-337) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın .
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuk Edebiyatına Giriş*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

- Millî Eğitim Temel Kanunu, (1973). *T. C. Resmi Gazete*. 14574.
- Nacar, B. (2008). *Çocuk Hikâyelerinde Din Eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Pelenk, A. (2010). *Güven Kavramı: Sivil Toplum Örgütleri, Medya, Hükümet ve Ticari Kuruluşlara Yönelik Ampirik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Peterson, C. & Seligman, M. E. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification* (Vol. 1). Oxford University Press.
- Oğuzkan, A. F. (1987). *Çocuk Edebiyatı* (4. Baskı). İstanbul: Emel Matbaacılık.
- Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk Edebiyatı* (9. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, C. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler: 1850–1900*. İstanbul: Kırkambar.
- Oruç, B. (2019). *Kemalettin Tuğcu'nun Hikâyelerinde Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öz, E. (1975). “1975’te Çocuk Edebiyatımız”, İstanbul: *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. 102-149.
- Öz, E. (2004). Sırça Köşkün Masalcısı, *Cumhuriyet Kitap Eki*, (750) ss.8.
- Özcan, N. (2014). “Bir Vicdan Muhasebecisi Kemalettin Tuğcu”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. (756), 631-636.
- Özkan, N. (2001). *Çocuk Kitaplarında Dil Sorunu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, E. (1995). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). *Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar İçin Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özmen, S. (2016). *Çocuk Hikâyelerindeki Kahramanların Çocuklara Rol-Model Olma*

Durumları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sayar, K. (2018). “Bahçıvan”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 245-246) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları.

Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Ankara: Tudem Yayıncılık.

Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları.

Sever S. ve Aslan, C. (2011). “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu.” [3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Bildiriler ve Atölye Çalışmaları)]. 5-7 Ekim 2011. Ankara: Ankara Üniversite. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama Merkezi (ÇOGEM).

Sınar, A. (2014). “Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi”. R. Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000 El Kitabı* (ss. 575-598) içinde. (9. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

Sivri, M. (2018). “Kemalettin Tuğcu’yu Anlayabilmek”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 157-162) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

Şimşek, S. ve Alkan, V. (2019). “Karakter ve Değer Eğitimi Dersinin Kazanımları”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Nisan 2019, 20 (Özel Sayı), 1-16.

Şimşek, Ş. (2005). *Kemalettin Tuğcu'nun Hayatı ve 50 Romanından Hareketle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşek, Ş. (2015). “Kemalettin Tuğcu’nun Romanlarında Değerler Eğitimi”. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*. Nisan 2015, 1(1), 79-104.

- Şimşek, Ş. (2018). “Kemalettin Tuğcu Üzerine”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 181-187) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Şimşek, T. (2014). “Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz”. *Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, Aralık 2014, s. 756.
- Şimşek, T. (2018). “Kemalettin Tuğcu’nun Çocukları”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 97-114) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Şimşek, T. ve Yakar, Yasin M. (2020). Şimşek T. (Ed). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (ss. 13-42) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, Mustafa R. (haz.). (1988). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şirin, Mustafa R. (haz.). (1994). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, Mustafa R. (1998). *Çocukluğun Kozası*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, Mustafa R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış-Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, Mustafa R. (2016). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şirin, Mustafa R. (haz.). (2018). *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*. (1. Baskı). İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Şirin, Mustafa R. (2018). “Kemalettin Tuğcu Kronolojisi”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 19-44) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Şirin, Mustafa R. (2018). “Orhan Pamuk ile Kemalettin Tuğcu Üzerine Söyleşi: Kara Kitap’ı Yazarken Ondan Bir Şeyler Öğrendim”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin*

- Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 315-316) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Tarıman, B. (2018). “Çocukluk Sokağında Bir Yetim”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 247-249) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Tuğcu, K. (2018). “Çocukluğum”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 45-85) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Tuğcu, N. (2004). *Sırça Köşkün Masalcısı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tuğcu, N. (2005). “Kemalettin Tuğcu ve Çocuk Edebiyatı”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. (104-105), 400-402.
- Tuğcu, N. (2018). “Kemalettin Tuğcu ve Çocuk Edebiyatı”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51* (ss. 115-118) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2007). “Okul Öncesi Çocukları İçin Hazırlanmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Temalar”. [Sözlü Bildiri, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler-Sorunlar, Çözüm Önerileri], Ankara, 387- 392.
- Turan, F. (2014). *Okul Öncesi Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Resimli Öykü Kitaplarının Karakter Eğitimi - Öğretmen Görüşü ve Uygulamaları Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu, (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, Eğitim Bilimleri Sözlüğü. www.tdk.gov.tr [20 Kasım 2020].
- Uludağ, M. E. (2008). *1923-1950 Dönemi Çocuk Romanlarında Sevgi ve Korku Motiflerinin Çocuk Eğitimine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Diyarbakır:

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ural, S. (2014). “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarındaki Yaşam Gerçekliği”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*. 107 (756), 637-641.
- Uzuner Yurt, S. (2011). “Çocuk Yayınları”. Şimşek, T. (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (ss. 69-78) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yalanız, T. (2013). *Kemalettin Tuğcu’nun Eserlerinde Kurgu ve Gerçeklik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (2001). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşil, K. (2018). “Kanonik Bir Yazar Olarak Kemalettin Tuğcu”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51 (ss. 271-276) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Yılar, Ö. ve Turan. L. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, E. (2015). *Karakter Eğitiminde Öğretmen Niteliklerinin ve Özyeterlik Algılarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurttaş, H. (1997). “Çocuk ve Kitap” Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını. 56-64.
- Yüksel, T. (2018). “Genç Kuşaklara Okumayı Söktürmüş Bir Yazar: Kemalettin Tuğcu”. Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51 (ss. 137-141) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Zivtçi, F. (2007). “Çocuk Kitaplarında Kahramanın Yeri ve Önemi”. Sever, S. (Yay.

Haz.). [II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu]. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 04-06 Ekim 2006. 245-247.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Kübra ÇELİK
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Siirt Üniversitesi/Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü (2013-2017)
Yüksek Lisans Öğrenimi	Siirt Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı/Türkçe Eğitimi Bilim Dalı (2021)
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	MEB - Siirt 18 Mart Ortaokulu (Türkçe Öğretmeni)
İletişim Bilgileri	
E-posta Adresi	
Tarih	10/02/2021